

403

A MAGYARORSZÁGI KÁRPÁTEGYESÜLET ÉVKÖNYVE

XL. ÉVFOLYAM. 1913.

SZERKESZTETTÉK:

MARCSEK^{sz} ANDOR és WIESE GYULA.

KÖZPONT SZÉKHELYE: IGLÓ.

IGLÓ 1913.

SZEPESI LAPOK NYOMDAVÁLLALATA.

REGENHAUT

Árjegyzék
ingyen.

Pehelykönnyű és vízhatlan

esőköpenyek

gyári raktára.

REGENHAUT

Árjegyzék
ingyen.

Utánzás ellen törvényesen védve.

Minden darab védjeggyel van ellátva.

Vízhatlan hálózások.

Téli sportfelszerelések
nagy választékban.

Sí- és szánraktár.

BERCO Wien VI/K

Mariahilferstrasse 1/c.

Nachdruck verboten.

**Az árúk jóságáért és tartóssá-
gáért kezeskedik jó hirnevünk.**

**A MAGYARORSZÁGI
KÁRPÁTEGYESÜLET
ÉVKÖNYVE**

XL. ÉVFOLYAM. 1913.

10 MŰMELLÉKLETTEL.

SZERKESZTETTÉK:

MARCSEK ANDOR és WIESE GYULA.

KÖZPONT SZÉKHELYE: IGLÓ.

IGLÓ 1913.

SZEPESI LAPOK NYOMDAVÁLLALATA.

300880

Szerkesztőbizottság.

Elnök : Fischer Miklós.

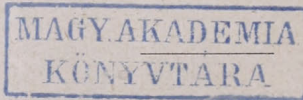
Tagok : Dénes Ferenc, Grósz Alfréd, Hajts Béla, Kintzler Árpád, Kiss Albert, Lóvy Mór, Prochaska Lajos, Rokfalussy Lajos, Róth Márton és az osztályok képviselői.

Köszönetnyilvánítás.

A t. szerző uraknak, akiknek dolgozatai ez Évkönyvben megjelentek, továbbá Hajts Béla, Hefty Gy. Andor, Kintzler Árpád és Scherffel Aladár uraknak egyes cikkek fordításáért, valamint Róth Márton úrnak szíves tanácsaival nyújtott támogatásáért hálás köszönetet mond

a szerkesztőség.

Az Évkönyvben megjelent cikkek tartalmáért a szerzők felelősek.

Azokat a t. urakat, akik Évkönyvünket becses cikkeikkel támogatják, kérjük, hogy dolgozataikat legkésőbbben f. évi október hó 1-éig küldjék be.

A szerkesztőség.

Tartalom.

Értekezések.

	Lap
DR. POSEWITZ TIVADAR: A Tátra régi kutatói	3
GYÖRFFY ISTVÁN: Bibliographia botanica Tatraënsis II.	41

Leírások.

DR. SERÉNYI JENŐ: Téli hegymászás a Magas Tátrában	49
DOBROVICS JÓZSEF: A Koncsisztára keletről	57
SCHMIDT BARNA: Kirándulás a Szuchabéla völgyébe	65

Egyesületi ügyek.

A M. K. E. védnöke, tiszteletbeli elnöke, tiszteletbeli tagjai, tisztviseelői, központi választmánya	77
A M. K. E. múzeumi bizottsága, képviselői	78
Választmányi gyűlés jegyzőkönyve	79
Közgyűlés jegyzőkönyve	82
Évi jelentés	90
Választmányi gyűlés jegyzőkönyve	100
A M. K. E. zárószámadása	110
A M. K. E. alapítványainak kimutatása	112
A M. K. E. költségelőirányzata	114
A M. K. E. múzeumi bizottságának jelentése	116

Az osztályok jelentései.

Eperjesi osztály	122
Gölniczvölgyi osztály	123

	Lap
Gömöri osztály	125
Iglói osztály	126
Kassai osztály	127
Keleti Kárpátok osztálya	127
Lőcsei osztály	129
Sziléziai osztály	129
Zólyommegyei osztály	132

Vegyes közlemények.

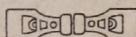
DR. KÖMARNICKI GYULA: A Magas Tátra 1912. évi új túrái	137
T. / : Keleti Vaskapucsúcs — Jegestavi csúcs	139
Szabályrendelet a Magas Tátrában alkalmazott kalauzokról	141
Tudnivalók turistaszerencsétlenségek esetén a Magas Tátrában	149
Alpesi vészjel	150

Irodalmi ismertetések.

A Magas Tátra	152
Reichardt, A.: Die Hohe Tátra und die Niedere Tátra. MÉRVAY SÁNDOR	154
A nyugati Tátra térképe. ROKFALUSSY LAJOS	155
Turistaság és Alpinizmus. H. Gy. A.	156
Dr. Bruckner Győző és Bruckner Károly: Késmárki Kalauz. R.	158
Dr. Banczik: Késmárk és vidéke. T. r.	159
Váradi: Árvamegyei Almanach. DB. BRUCKNER Győző	159
Dr. Serényi: A sísport gyakorlati kézikönyve	160
Hefty Gy. Andor: A Magas Tátra sicalauza.	161

Egyesületünk halottjai.

Gróf Csáky Albin. FISCHER MIKLÓS-tól	164
Döller Antal BRUCKNER KÁROLY-tól	168
Siegmeth Károly. R.-tól	174

Értekezések.

A Tátra régi kutatói.

Irta: dr. Posewitz Tivadar.

Előszó.

Ez a munka, mely a Tátra multjával foglalkozik, azon férfiakkal kíván bennünket megismertetni, akik hajdan a Tátra érdekében működtek. A Tátra multjára vonatkozó források csak igen nehezen közelíthetők meg, pedig ép oly érdekesek, mint amilyen tanulságosak. Ebből a munkából a szepesiek alaposan kivették részüket, mert a kilenc Tátraleírás közül hat szepesi ember tollából való, mit megmagyaráz az a körülmény, hogy a Tátra iránti szeretet minden szepesi ember szívébe mélyen van bevésve.

A munka két részre oszlik. Az első rész 1830-ig, Sydow Albertig, a második rész pedig (mely a jövő évben fog megjelenni) Sydowntól a Magyarországi Kárpát Egyesület alapításáig, tehát a mult század hetvenes éveinek elejéig terjed.

Áttekintés.

Az első látogatók.

A Buchholtz-család előtti idő. Fröhlich Dávid (Első feljegyzés a Tátráról. A Lomnici csúcs első megmászása). — Augustini ab Hortis Keresztély. — Simplicissimus három napos Tátrautazása. — Zeiler Márton földrajza.

A Buchholtz-család. Idősb Buchholtz György (Első Tátraleírás. A Szalóki csúcs első megmászása). — Ifjabb Buchholtz György (A Tátra első látóképe a déli oldalról). — Buchholtz Jakab (Második Tátraleírás.).

Más kutatók a Buchholtz-család idejében és közvetlenül utánok. Ifjabb Augustini ab Hortis Sámuel. — Bél Mátyás (A lipitói Tátra első leírása). — Czirbesz J. A. (A szepesi Tátra először közölt leírása, harmadik Tátraleírás). — v. Windisch földrajza.

Idegen Tátrakutatók. Fichtel. — Hacquet (A Tátra látóképe északról és délről). — Townson. — Wahlenberg (Az első Tátravázlat). — Beudant.

Az idegen kutatók szepesi kortársai. Genersich Keresztély (Negyedik Tátraleírás). — Mauksch Tamás (Ötödik Tátraleírás).

Genersich és Mauksch kortársai. Czirbesz J. A. — Berzeviczy Gergely. — Asbóth János. — Genersich Sámuel. — Szepesházy és Thiele földrajza.

Sydow Albert (Hatodik Tátraleírás).

Irodalom.

1. Fröhlich Dávid : *Medulla geographiae practicae*. Bártfa 1639.
2. *Simplicissimus hungaricus seu dacianus*. Lőcse 1683.
3. Zeiler Márton : *Neue Beschreibung des Königreiches Ungarn*. Leipzig 1664.
4. Idősb Buchholtz György : *Das weit und breit erschollene Zipser Schneegebürge*. (Iratott 1719-ben ; kiadatott 1899-ben.)
5. Ifjabb Buchholtz György : *Relation von der karpathischen Reise, so der Herr George Buchholtz in Kesmark anno 1724 verrichtete, besonders vom Grünen See*. (*Annales physico-medicorum oder Geschichte der Natur und Kunst*. Breslau 1725.)
6. Ifjabb Buchholtz György : *Dreitägige karpathische Gebürgreise*. (*Annales physico-medicorum oder Geschichte der Natur und Kunst*. Breslau, anno 1726. Januar.)
7. Buchholtz Jakab : *Reise in die karpathischen Gebirge und angrenzenden Gespanschaften*. (*Ungarisches Magazin* 1783. IV.)
8. Buchholtz Jakab : *Abermalige Reise in die karpathischen Gebirge und angrenzenden Gespanschaften*. (*Ungarisches Magazin* 1783. III.)
9. Buchholtz Jakab : *Beschreibung des karpathischen Gebirges aus der Handschrift eines ungenannten Verfassers*. (*Ungarisches Magazin* III., erstes Stück 1783.)
10. Bél Mátyás : *Notitia Hungariae novae historico-geographica*. 1736. (A *liptói Tátra leírása* I. kötet 2. 517—520. l.)
11. Czirbesz J. A. : *Kurzgefasste Beschreibung des karpathischen Gebirges*. (K. k. priv. Anzeigen auf sämtlichen k. k. Erblanden. 1772.)
12. Czirbesz J. A. : *Beschreibung einer karpathischen Bergreise auf den sogenannten Krivan*. (*Wiener Anzeigen*. 1773.)
13. von Windisch : *Geographie des Königreiches Ungarn*. 1780.
14. Johann Ehrenreich von Fichtel : *Mineralogische Bemerkungen von den Karpathen*. 1791. I. kötet 8—12. l.
15. Hacquet : *Neueste physikalisch-politische Reisen in den Jahren 1777—1795 durch die dacischen und sarmatischen und nördlichen Karpathen*. 1796. (A IV. kötet 15. fejezete tárgyalja a Tátrahegységet.)
16. Townson R. : *Travels in Hungary in the year 1793*. Megjelent 1797. (A Tátra a XV., XVI. és XVII. fejezetekben van tárgyalva.) Ez a munka francia nyelven is megjelent.

17. Wahlenberg György: Flora carpathorum principalium. Göttingen 1814.
18. Beudant: Voyage minéralogique et géologique en Hongrie pendant l'année 1818.
19. Genersich Keresztély: Reise in die Karpathen mit vorzüglicher Rücksicht auf das Tátragebirge. (Neue Beiträge zur Topographie und Statistik des Königreiches Ungarn. 1809). Itt közőlve van a Tátrairódom.
20. Mauksch Tamás: Wegweiser durch die Zipser karpathischen Alpen, oder Beobachtungen und Erfahrungen in den Zipser karpathischen Alpen. 1826. (Kézirat.)
21. Mauksch Tamás: Ueber die Alpenwinde in der Zips in Oberungarn und deren Ursachen. (Hesperus 1820. Band XXVII.)
22. Mauksch Tamás: Ueber einige Gebirgsseen in den karpathischen Alpen. (Baumgarten und Etingshausen: Zeitschrift für Physik und Mathematik. 1830. IV.)
23. Berzeviczy Gergely: Topographische Beschreibung des Kohlbacher Tales. (S. Bredeczky: Beiträge zur Topographie des Königreiches Ungarn. 1802.)
24. Asbóth János: Topographisch-mineralogische Beschreibung des Felskessels, in welchen der Grüne See auf den Karpathen eingeschlossen ist. (S. Bredeczky: Beiträge zur Topographie des Königreiches Ungarn. 1802.)
25. Brixen Károly: Excursion von Vázsec oder vom Dorfe Csorba aus im Liptauer Komitate nach dem Grünen See im Jahre 1788. (Zeleno plesso.) Archiv für Geographie und Statistik. 1803. I. kötet 32. l.
26. Gróf Sternberg Joachim: Reise nach den ungarischen Bergstädten im Jahre 1807.
27. Zach: Monatliche Korrespondenz zur Beförderung der Erd- und Himmelskunde. (VII. kötet 227. l. Kitaibel művének megbeszélése; XVIII. kötet 266. l. Romy levele a szerkesztőséghez.)
28. Zipser Ch. A.: Versuch eines topographisch-mineralogischen Handbuchs von Ungarn. 1817.
29. F. S.: Kárpáti vándorlások. (Tudományos gyűjtemény. 1820. II. 22.)
30. Szepesházy és Thiele: Merkwürdigkeiten des Königreiches Ungarn. 1825.
31. Sydow A.: Bemerkungen auf einer Reise im Jahre 1827 durch die Beskiden und Wieliczka nach den Zentralkarpathen. 1830. (Ebben közőlve van az egész Tátrairódom.)
32. K.: Die Beschreibung der Karpathen nebst den darauf befindlichen Seen. (Der vaterländische Pilger von und für Ungarn und Siebenbürgen. Kalender für das Jahr 1833.)
33. Dr. Hartlaub Gusztáv: Bergauf und bergab. 1835. Közöltetett 1899-ben.
34. Ruembol Károly: Vierzehn Tage in den Zentralkarpathen, ein Wegweiser nach einigen der interessantesten Partien des Tátragebirges und der Liptauer Alpen. 1842.

35. Sonklar K. A. : Reiseskizzen aus den Alpen und Karpathen. 1857.
36. Warhanek W. F. : Die Hohe Tátra. Eine physikalisch-geographische Skizze.
37. Hildebrandt F. E. : Karpathenbilder. 1862.
38. Dr. Ascherson P. és társai : Eine Karpathenreise. 1864.
39. Koristka : Die Hohe Tátra in den Zentralkarpathen. (Petermanns geogr. Mitteilungen. 1864.)
40. Fuchs D. F. : Die Zentralkarpathen mit den nächsten Voralpen. Handbuch für Gebirgsreisende. 1863.

*

Az irodalom a 9., 11., 15., 19., 30. számú munkáknál van közölve. Életrésorok találhatóak Meltzer Jakab : „Biographien berühmter Zipser“ (1832) című művében. Azonkívül Weber Samu a következő életrésorokat közölte a Magyarországi Kárpátgyesület évkönyveiben : A Buchholtz-család, 1905. Dr. Genersich Sámuel, 1906. Czirbesz J. A., 1907.

Fuchs D. Frigyes önéletrajza a „Zipser Bote“ 1904-iki évfolyamában található.

Mellékletek.

- A Tátra első látóképe Nagylomonicról tekintve.
- A Tátra déli oldala Vázsecről tekintve.
- A Tátra északi oldala Novitargról tekintve.
- Az északi Tátra tervrajza.
- A Dunajec folyó eredete.
- A Tátra Késmárkról tekintve.
- A Zöld tó.
- A Bélaí mészhavasok.
- A Tátra első térképe.
- A Tátra második térképe.

Az első látogatók.

A Tátrahegységet a szepesi fennsík lakossága már a legrégibb idők óta kereste fel.

Először pásztorok voltak azok, kik marhanyájukat a nyári hónapokban a magasan fekvő völgyek legelőire hajtották és onnan visszatérve, nem győztek eleget mesélni a Tátra csodáiról, majd zergevadászok, kik a hegyek között járva, a Tátra legalaposabb ismerői voltak. Ezen elbeszélések másokat is arra indítottak, hogy a hegységbe kiránduljanak és saját szemükkel lássák e csodákat. Ilyen kirándulásról már 1565 ben történik említés; ugyanis Laszky késmárki várkapitány fiatal felesége, alighogy a Szepességre érkezett, a püNKöSDI ünnepek alatt nagyobb kísérettel kirándulást rendezett a hegységbe. A kirándulás célja alighanem a Zöld tó lehetett.¹

A tizenkilencedik század elejéig aranykeresők is látogatták meg nyarankint a Tátrahegységet, kincseket keresve. Akkoriban általános volt a nézet, hogy ilyen vad hegység feltétlenül gazdag kincseket tartalmaz és minél kevésbé megközelíthető valamely hely, annál nagyobb kincseket rejt magában.

De természetkedvelők, többé-kevésbé tudós férfiak is keresték fel a hegységet és leírták azt, amit láttak és tapasztaltak. És ezek csaknem kivétel nélkül mind evangélikus lelkészek voltak vagy a késmárki latin iskola tanárai közül kerültek ki. Német egyetemeken végezvén tanulmányaikat, a teológián kívül más tudományokkal is foglalkoztak és amikdön évek mulva hazájukba visszatértek, az elsajátított ismereteket és tapasztalatokat itthon gazdagon értékesítették. Ezeknek a férfiaknak köszönhetjük a Tátrára vonatkozó első ismereteinket. Egynémelyikükről csak annyit tudunk, hogy bejárták a Tátrát, mert feljegyzéseik elvesztek, míg másoknak leírásai részint kéziratban, részint nyomtatásban maradtak fenn.

Leggyakrabban a Zöld tó völgyét és a Weidaut keresték fel és írták le, mivel Késmárkhoz ez a völgy esik leg-

¹ Genersich Keresztély : Denkwürdigkeiten der Stadt Kesmark. 1807. I. 260 l.

közelebb és innen közelíthető meg a legkönnyebben. Késmárkon volt a vidék egyedüli latin iskolája, melynek kitűnő tanárai sokat és behatóan foglalkoztak a Tátrával. A Tarpataki és a Felkai völgyet távolesőbb volta miatt már ritkábban keresték fel, nemkülönben a még nyugatabbra fekvő völgyeket, melyekről csak igen szegényes adataink vannak. Kivételt csak a Kriván képezett, melyet a XIX-ik század elejéig a hegység legmagasabb csúcsának tartottak és híressé vált aranybányái következtében a legtöbb Tátrakutató megmászott.

A Buchholtz-család előtti idő.

Fröhlich Dávid (1600—1646.)

A szepesi származású Fröhlich Dávidnak köszönjük a Tátrára vonatkozó első adatokat. Fröhlich korának egyik leg tudósabb embere volt; főleg a történelemben és a matematikában vált ki, miért is III. Ferdinánd a „cs. kir. matematikus egész Magyarországon“ címmel tüntette ki. Tanulmányait az Odera melletti Frankfurtban végezte, hol matematikát, csillagászatot és orvosi tudományokat hallgatott. Még tizenkét évet töltött külföldön, honnan bő ismeretekkel és tapasztalatokkal meggazdagodva tért vissza szülővárosába, Késmárkra, hol a latin iskola rektora lett. Nagy irodalmi munkásságot fejtett ki, de művei többnyire csak kéziratban maradtak reánk.¹

Főműve egy latin nyelven írt földrajz,² melyben Európa összes országait és a többi világrészt is ismerteti. Ebben szól a Tátráról is,³ a következőket írván: „Magyarország hegységei között az első helyet a Kárpátok foglalják el, melyeket a hegyek kopasz volta miatt a szlávok Tatry vagy Tarczal néven említenek. Legvadabb a hegység a Szepességen és legmagasabb, csaknem a felhők felé emelkedő csúcsai Késmárk közelében vannak, miért is ezt a hegységet, mely meredekség és vadság tekintetében a svájci, olasz és tiroli Alpokat is felülmulja és csaknem járhatatlan, Késmárki hegységnek vagy havasoknak is nevezik. A Liptó megye felé hajló csúcsnak neve Kriván.“

Ez a Tátráról szóló első rövid feljegyzés. A fentebb említett földrajzi könyvecskében találjuk az első csúcsmászásnak

¹ Élete és műveinek felsorolása Meltzer Jakab „Biographien berühmter Zipser“ (1832) című könyvében található.

² *Medulla geographiae practicae*. Bártfa 1639.

³ IX. fejezet, 335—360 l.

a leírását is.¹ Fröhlich 1615-ben tizenöt éves korában néhány társával csúcsot akart megmászni. Útja mély szakadékok felett és sziklatörmelékek között vezetett; már a legmagasabb csúcsot vélték elérni, midőn csalódva látták, hogy még újabb csúcsokat kell leküzdeni. Fröhlich közli ugyan a felhők magasságáról szerzett megfigyeléseit, dicséri a csúcsról élvezett kilátást is, de egyetlen szóval sem említi az útjába esett völgy, tó vagy csúcs nevét, minek következtében nem tudhatni, melyik csúcsot mászta meg tulajdonképen. S bár a legmagasabb csúcsról szól, mely nem lehetett más, mint a Lomnici csúcs — akkor Késmárki csúcs neve alatt ismeretes, — melyet azonban megmászhatalannak tartottak,² mégis kételyek merülnek fel, vajjon Fröhlich csakugyan a Lomnici csúcsot mászta-e meg.

Idősb Buchholtz György a szepesi Tátráról szóló leírásában (1719.) említi, hogy a Lomnici csúcsra a legkényelmesebb és legjobb út a Fehérvíz völgyén át vezet, honnan Fröhlich Dávid is megmászta a csúcsot; más helyen ismét azt mondja, hogy néhány évvel ezelőtt Fröhlich a Zöld tó felől mászta volna meg a csúcsot de hogy ezt a csúcsot többé megmászni nem lehet, mivel 1680-ban égi háború következtében sziklák szakadtak le a csúcsról és azt megközelíthetetlené tették.³

Igy semmi kétség sem fér ahhoz, hogy Fröhlich Dávid 1615-ben elsőnek mászta meg a Lomnici csúcsot.

Augustini ab Hortis Keresztély (1598 – 1650.)

A második férfit, akiről tudjuk, hogy a Kárpátokat bejárta, Augustini ab Hortis Keresztély volt. Késmárkon született, s az orvosi tudományokat német egyetemeken hallgatta, majd visszatérve szülővárosába, városi orvos lett. Itt csakhamar oly hírnévre tett szert, hogy III. Ferdinánd császár és király udvari orvossá nevezte ki és „ab Hortis“ előnévvel neki a nemességet adományozta elismerésül annak, hogy a bécsi fűvészkertet megalapította. Az uralkodó halála után visszatért a Szepességre.

Az orvosi gyakorlaton kívül főleg még természettudományokkal foglalkozott. Kedvenc tárgya az ásványtan volt. Hogy

¹ Ezen kirándulás magyar fordítása a M. K. E. 1891. évi Évkönyvében „Kirándulás a Tátrába 1615-ben“ cím alatt található.

² Ungarisches Magazin 1783. III. 26 l.

³ Idősb Buchholtz György: Das weit und breit erschollene Zipser Schneegebürge. 23. 49. l.

a természet iránti rajongását és végnélküli tudásvágyát kielégítse, 1640-ben tudományos célból megmászta Fröhlich Dávid után talán másodiknak a fenséges Kárpátokat. Hogy útja merre vezetett, hogy mely völgyön át ért a hegységbe, esetleg mely csúcsot sikerült megmászni, arról sajnos semmiféle adatunk sincs. Feljegyzései úgy látszik elvesztek.

A törpefenyő lepárlása által nyert és a maga korában oly híressé vált kárpáti olajnak ugyancsak Augustini ab Hortis Keresztély volt a feltalálója. Számos értekezései közül kettő kéziratban maradt meg: De balsamo hungarico és De gemmis Hungariae.¹

Simplicissimus.

A XVII-ik század első feléből reánk maradt egy három napos Tátrautazásnak a leírása, mely „Ungarischer Simplificissimus“ cím alatt 1683-ban Lőcsén jelent meg nyomtatásban.² Ez a kis könyvecske egy Sziléziából hazánkba került diáknak kalandos élményeit tartalmazza, aki itt a legkülönfélébb viszonyok között is el tudott igazodni és mulattató modorban beszéli el viszontagságait. Könyvének tizenharmadik fejezetében a következő cím alatt írja le Tátrautazását: „Wie Simplificissimus mit fünf Studenten sammt einem Wegweiser drei Tag das Carpathische höchste Gebirg durchkrebste.“

Június végén készültek útra és először a hegység tövében fekvő Forberg (Tátraalja) faluba indultak, hol a tanítót fogadták fel vezetőnek. Néhány órai járás után a Késmárki kosárhoz értek, hol nemsokára megkezdődött a kapaszkodás. Mély hóban jártak és az első éjszakát a törpefenyők között töltötték. Másnap még öt óra hosszat kellett mászniuk, míg a legmagasabb csúcsot elérték. Itt elhelyezték névjegyeiket. A csúcsról állítólag Krakkót is látták. Visszamenet egy nagyobb tó mellett haladtak el, melyben sok sovány hal úszkált. Itt háltak meg és harmadnap különféle gyógyfüvekkel megrakva tértek vissza Késmárkra.

E furcsa útleírás fogalmat nyújthat arról, mily nehézségekkel volt összekötve abban az időben a hegyek között való barangolás és mily barátságtalan volt az ott tartózkodás.

Az utazás időpontja az 1630-tól 1646-ig terjedő évek valamelyikére esik. Simplificissimus ugyanis megemlíti, hogy Fröhlich Dávidnál Késmárkon hallgatta a matematikát és hogy ezen tanulmányi idő alatt mászta meg a hegységet. Mivel pedig Fröhlich 1630-tól 1646-ig működött a késmárki latin iskolánál, az utazás csakis ezen idő alatt történhetett.

¹ Meltzer Jakob: Biographien berühmter Zipser. 1832. 22. l.

² Ungarisches Magazin 1783. II. 4. l.

Zeiler földrajza.

Az 1664-ik évből reánk maradt egy Leipzigben nyomtatott földrajzi könyvecske, melynek címe „Neue Beschreibung des Königreiches Ungarn“, szerzője pedig Zeiler Márton. A Tátráról szóló fejezetben a következőket olvassuk: „A hegysek közül legelső a Carpathus vagy a szarmát hegység, mely a legvadabb jellegű és a Szepességen, Késmárk város mellett a felhők fölé emelkedik, miért is Késmárki hegységnek vagy havasoknak nevezetik, mivel csaknem állandóan hóval van borítva. A vendek a hegységet kopaszága miatt Tatry vagy Tarczalnak nevezik. Vadság tekintetében messze felülmulja az olasz, svájci és tiroli hegyeket. Kevés ember látogatja meg, azért pontosan elolvasandó, miként utazta be Fröhlich fiatal korában két tanítványával 1615. június havában.“

Ezen rövid Tátraismertetés csupán azt tartalmazza, amit már Fröhlich óta tudunk; Zeiler úgy látszik Fröhlich könyvéből vette át a leírást.

A Buchholtz-család.

Fröhlich Dávid után a Tátrairodalomban a Buchholtz névvel találkozunk. A Buchholtz-család tagjai: idősb Buchholtz György és két fia, ifjabb Buchholtz György és Buchholtz Jakab voltak egy évszázadon keresztül, a XVIII-ik század második feléig a legalaposabb Tátraismerők.

Idősb Buchholtz Györgytől való a legelső Tátraleírás, mely azonban csak 1899-ben jelent meg nyomtatásban, ifjabb Buchholtz György rajzolta az első Tátraképet a déli oldalról Nagylomnicról tekintve és Buchholtz Jakab szintén gazdagította a Tátrairodalmat egy Tátraleírással.¹

Idősb Buchholtz György (1643—1723.)

Idősb Buchholtz György rendkívüli férfiú volt. Páratlanul mozgalmas életet élt, tele keserőséggel és nélkülözéssel. Evan-

¹ Hacquet: Neueste physikalisch-politische Reisen stb. című művének előszavában az V. oldalon kissé megvetőleg nyilatkozik a Buchholtz-családról. „Közönséges embereknek“ mondja őket, „kik elegendő ismeretekkel nem rendelkeztek . . . naplójuk, mely haláluk után jelent meg, csupán töredékeket tartalmaz, melyek a valót olykor-olykor természetellenes dolgokkal vegyítik.“

Hacquetnek ezen bírálata csupán Buchholtz Jakabra vonatkozhatik, mert idősb Buchholtz György már 1723-ban halt meg, hasonló nevű fia pedig az 1737-ben elhunyt ifjabb Buchholtz György mint a késmárki latin iskola rektora alapos műveltségű és tudományosan képzett férfiú volt.

gélíkus lelkész volt az ellenreformáció idejében, amikor is állandó zaklatásoknak volt kitéve. Állásából gyakrabban elüldözve, sőt börtönbe vetve mégis hű maradt hitvallásához és meggyőződésében se büntetésekkel, se ígéretekkel nem lehetett megtántorítani. Az országból kitiltva egy ideig mint kereskedősegéd kereste meg kenyérét és tutajon utazva a Poprád, Dunajec és Visztula folyókon egészen Danzig városáig, a Keleti tengerig jutott. Utazásai közben Krakkóba és Breslauba is ellátogatott. Életveszélyből egy alkalommal szerencsésen megmenekülve, megfogadta, hogy újból lelkész lesz; papi hivatásához visszatérve, hű maradt ahhoz egészen haláláig. Nagylomnicon (Kakaslomnic) halt meg mint lelkész. Hogy Buchholtzot mennyire tisztelték barátai és ellenfelei egyaránt, mi sem mutatja jobban, hogy őt a katolikus templomban temették el, ami abban az időben hallatlan eset volt.

Idősb Buchholtz Györgynek köszönjük az első Tátraleírást, valamint a Szalóki csúcs megmászásának első leírását.

Tátraleírásának címe: „Das weit und breit erschollene Zipser Schneegebürge.“ Hetvenhét éves korában, 1719-ben írta Buchholtz ezen művét, mely azonban csak 1899-ben, tehát 180 év múlva jelent meg nyomtatásban. A kéziratot hosszú ideig elveszítettnek tartották, míg Weber Rudolf tanár a budapesti Nemzeti Múzeum könyvtárában megtalálta és nyilvánosságra hozta.

Buchholtz leírása arról tesz tanuságot, miféle Tátraismereiteink voltak a XVII-ik század második felében. Egyes helytelenségektől eltekintve, általánosságban kitűnő képet nyerünk erről a hegységről, melyet Buchholtz fiatalabb korában gyakrabban keresett fel.

A lipitói Tátra csúcsai közül csupán a Kriván van megemlítve, míg a távak közül a Zöld tó és a Csorbai tó. A Menguszfalvi völgyben Buchholtz a haldús Poprádi tavat, a Hinczkó tavat és néhány tengerszemet, a csúcsok közül pedig a Viszokát említi. Azután fel vannak sorolva a Batizfalvi, a Felkai vagy Gerlachfalvi tó, a manapság kiszáradt Virágoskerti tó és a Hosszú tó, majd a Szalóki tavak, a két tarpataki völgyben lévő tavak, a Kőpataki tó, a Fehér tó és a Zöld tó. A hegyek közül Buchholtz a batizfalvi és gerlachfalvi hegységet, a Felkai völgyben lévő Gránátfalat, a Királyorrt és a Szalóki csúcsot, a Középmot és a Késmárki vagy Lomnici csúcsot említi. Az északi oldal tavai közül fel vannak említve a Lengyel nyereg alatti Fagyott tó, a Poduplaski völgy tavai, a Halastó (Buchholtznál a Nagy Lengyel tó), a Varangyostó (melyről számos nevetséges monda szól, t. i., hogy arany szemcséket viselő varangyok lakják), a Jégvölgyi csúcs alatti

Fekete tó, a Siroka alatti Zöld tó és a Cölöptó. Buchholtz ismeri már a Kis Nyereghágót, valamint a Javorove-ormot is.

Helytelen adat, hogy a Dunajec folyó forrásai a Javorina völgyében volnának.

Buchholtz már négy régióba osztja a Tátrát, ú. m. a rét-, erdő-, törpefenyő- és sziklarégióba és leírja ezeknek növényvilágát is.

Ezen leíráshoz Berzeviczy István készített látóképet Nagylomnicról tekintve, melyen a négy magassági régió is megvolt jelölve, de amely sajnos elveszett.¹

Idősb Buchholtz György leírta a Szalóki csúcs első megmászását is.² 1664-ben több társával a Tarajkáról a szalóki gerinc mentén jutott fel a csúcsra. Az út három napig tartott.³

Ezen út rövid leírása a következő: 1664. július havában idősb Buchholtz György Topperczér szalóki lelkész, néhány diák és egy vadászó kíséretében, kit vezetőül fogadott, három-napi útra indultak a Szalóki csúcsra. Az első napon, miután a „savanyú forrás“-nál (a mostani Ó-Tátrafüred) megebédeltek, felmentek a Tarajkára, hol a törpefenyő között töltötték az éjszakát. A második napon már hajnali két óraker indultak útnak és feljutottak a Királyorrig, hol hatan fáradságuk következtében visszamaradtak. Felfelé menet még két társuk maradt el, úgy hogy Buchholtz a vadászó kíséretében csak harmadmagával érte el nagy nehezen a Szalóki csúcst. Itt a csúcson két órát töltöttek és nyugodtan nézhetek körül. A Nagy Tarpataki völgy rettenetes mélységeibe tekintve egyes helyeken vadkecskéket vagy zergéket láttak. Minden csapatnál egy-egy zergebak állott őrt. Buchholtz azt gondolja, hogy a gerinc mentén egészen Lengyelországig lehetne jutni. Részletesen szól a törpefenyőről, valamint a cirbolyafenyőről is és megemlíti a mormotát is. Azt hiszi, hogy a hegység kétségtelenül sok kincset rejt magában, melyet azonban inkább csak idegenek kutatnak. Harmadnapra szerencsésen hazaérkeztek.

¹ Bél M. Prodrómus 11. §.

² Részletes leírását az idősb Buchholtz György által 1703-ban megkezdett családi krónikában találjuk, mely három kéziratban maradt reánk. Ezt a krónikát Weber Rudolf közölte. Historischer Geschlechtsbericht. Luther-társaság kiadása. 1904.

³ Ezt a csúcsmászást csak 110 év múlva, 1774-ben hozták nyilvánosságra. K. k. priv. Anzeigen auf sämmtlichen k. k. Erblanden. IV. évfolyam. III. részlet. 20. l. Kiadója ifj. Augustini ab Hortis Samuel volt. L. Veszprémi: Bibliographia medicorum 1778. 38 l.

Ifjabb Buchholtz György (1688—1737.)

Ifjabb Buchholtz György igen tudós férfiú volt. Miután egyetemi tanulmányait Danzigban és Greifswaldban elvégezte, néhány évig beutazta Németországot. Majd visszatért szülővárosába, Késmárkra, hol Bohusch György történetíró elhalálása után a latin iskola rektorává választották meg. Leginkább fizikával és természettudományokkal foglalkozott, hiszen atyjától örökölte a természet iránti szeretetet. A Kárpátokat többször járta be. Ismeretes, hogy ifjabb Buchholtz György pajkosságában egyszer átúsztta a Kőpataki tavat és a tó közepén kiálló sziklába bevészte nevét.

Számos értekezése közül, melyek többnyire a „Breslauer physikalisch-medizinische Annalen“ című vállalatban jelentek meg, a következők említendők meg: A lazachalászat a Poprád és Dunajec folyókban; A felsőzúgói ásványvíz egészségi szempontból; Szelek a Kárpátok csúcsain.¹ Ifjabb Buchholtz Györgynek, ki az erfurti természettudományi társulatnak is tagja volt, köszönhetjük a deménfalvi barlang első leírását tervrajzzal együtt.² Buchholtz 1717-ben a déli Tatra látóképét Nagylomnicről tekintve rajzolta meg; ezen vázlatnak egy példányát a Magyarországi Kárpát Egyesület poprádi múzeuma őrzi. Rézmetszetben először 1783-ban jelent meg.³ Ez a legrégebb ismeretes Tátrakép, mely az egyes csúcsokat is pontosan megnevezi.

Tátrautazásai közül kettőt közölt, melyeket a Zöld tó völgyébe rendezett.⁴

Az első kirándulást 1724 nyarán Késmárkról a Zöld tóhoz rendezték. Útközben eltévesztették az utat, de végül mégis eljutottak a Késmárki kosárhoz, honnan még ugyanaznap a Kopahágó közelében megmászták a Bélai mészhavasokat. Este egy hirtelen támadt zivatartól teljesen átázva visszatértek a kunyhókba. A következő napon a társaság a Fehér tavon át a Zöld tóhoz gyalogolt. A szomszédos csúcsokra tervezett felmenetel a rossz idő miatt elmaradt. A Zöld tó mellett töltötték a második éjszakát. Harmadnap a Kopa-

¹ Ifjabb Buchholtz György munkái Veszprémi „Bibliographia medicorum“ (1778.) című művében vannak felsorolva. Centauria altera; pars prior. Articulus X, pagina 35—40. Ebben van idősb és ifjabb Buchholtz György rövid életrajza is.

² Említve Bél Mátyásnál (Notitia Hungariae novae historico-geographica), hol a barlang tervrajza is közölve van.

³ Buchholtz Jakob: Beschreibung des karpathischen Gebirges stb. Ungarisches Magazin III.

⁴ Lásd irodalom 5. és 6. szám.

hágóra szándékoztak felmenni, de ezúttal is a kedvezőtlen időjárás hiúsította meg a tervet és így a „vörös agyagon“ át Késmárkra kellett visszatérniök.

Ezen útleírásban ifjabb Buchholtz György részletesebben foglalkozik a Zöld tóval és már megmagyarázza a tó fenekén keletkező zöld foltokat, melyeknek oka a felbugyogó vízalatti forrásokban keresendő.

A második utazást ismét a Zöld tó völgyébe Buchholtz tanítványaival 1726 június havában tette. Az első éjjeli szállás a „deákforrásnál“ volt. A következő napon a Fekete tó érintésével elmentek a Zöld tóhoz, ahonnan a Vörös és Kék tóhoz, majd a Zergezésen át a Fehér tavakhoz jutottak. A második éjszakát szintén a „deákforrásnál“ töltötték. Harmadnapra a kedvezőtlen időjárás következtében haza kellett fordulniok.

Túlkorán, 49 éves korában halt meg ifjabb Buchholtz György.¹

Buchholtz Jakab.

Idősb Buchholtz György fiatalabb fia Buchholtz Jakab Késmárkon szücsmester volt. Nem bírt ugyan oly nagy műveltséggel, mint atyja és bátyja, de azért mégis igen sokat tanult tőlük. A természet iránti szeretet és a vándorlási kedv nem-sokára arra indította őt, hogy mesterségétől megváltván gyakrabban tegyen utazásokat a Tátrába és a szomszédos megyékbe.

Szakadatlanul gyűjtötte a természet ritkaságait és nagy buzgósággal alapított gyűjteményeket. 1746-ban több ezer darab kőzetet és ásványt gyűjtött a Tátrában. Ezt a gyűjteményt elküldte Bécsbe, hogy tanuságot tegyen a Tátra ásványkincseiről. Ferenc császár, az akkor uralkodó Mária Terézia császárnő férje, aki nagyon kedvelte ezeket a tudományokat, ennek következtében érdeklődni kezdett a Tátra iránt, és néhány tudóst küldött ki, hogy Buchholtz Jakab vezetése alatt

¹ A „Beschreibung des karpathischen Gebirges aus der Handschrift eines ungenannten Verfassers“ (Ungarisches Magazin 1783. III. első részlet 3. l.) című mű előszavában többek közt arról is van szó, hogy egy ifjabb Buchholtz György társaságában utazó angol 1724-ben felkereste volna a hegységet és leírást is közölt róla, mely „egyes helységeknek és barlangoknak rövid, de szép és alapos leírását“ tartalmazza. Ez a leírás állítólag egy történet, földrajz, természettudományok és széptudományokat kedvelők számára kiadott bécsi hetilapban a következő címmel jelent meg: Von den ausserordentlichen und wunderbaren Klippen und unterirdischen Höhlen in dem karpathischen Gebirge, welche Ungarn und Pohlen von einander scheiden. Aus dem Englischen übersetzt.“

Ezt a folyóiratot, illetve az abban közölt leírást eddig nem sikerült felfedezni.

kutassák át a Tátrát. A bécsi tudósokhoz csatlakozott Liesgang, a híres kassai matematikus is.¹

1751 július 20-án indultak útra. Késmárkról Rókuson, Lándokon és Tótfalván keresztül Erdősre mentek, hol a közeli haligóci barlangban ásatásokat eszközöltek. Majd Nedecen át Szepesgyörkére mentek, honnan a Tátra felé vették útjukat. A további út Javorinán és a Kopanyergen át a Fehér és Zöld tóhoz, majd a Késmárki kosár mellett ismét Késmárkra vezetett. Egy másik tátrai kirándulás alkalmával a Felkai völgyben lévő Hosszú tóig jutottak. Majd Lucsivnára mentek, hol Buchholtz Jakab a bécsi tudósoknak olyan juhokat mutatott, melyek egy bizonyos fajta fű evése után aranyfogakat kapnak (?). Megtekintették továbbá a deménfalvi barlangot, megmázták a Chocs-hegyet, majd a Királyhegyet, átlépték az Alacsony Tátrát és Breznóbányáig jutottak; ugyanezen úton kerültek vissza Késmárkra.

A harmadik és utolsó utazást Lőcsén, Szepesváralján és Margitfalván keresztül Kassára és a Hegyaljába rendezték. Innen Miskolc felé indultak, honnan a bécsiek hazautaztak, Buchholtz Jakab pedig Kassán és Szomolnokon át Késmárkra tért vissza.

Ezek az utazások harmadfél hónapig tartottak. A bécsi tudósok útleírása nem került nyilvánosságra. Hacquet erre vonatkozólag azt mondja,² hogy inkább a természet bilincselte le őket; a Tátrahegység rendszeres leírására gondolni sem lehetett, mivel Liesgang tanár szerénysége nem engedte, hogy szakmája körén kívül eső dolgokról írjon.

Buchholtz Jakab eközben ismét utaztatott és szorgalmasan tovább gyűjtögetett. Már a következő évben, 1752-ben Vernáron, Murányon és Tiszolcon át Balassagyarmatra, Vácra és Budára ment, majd Hatvanon, Egeren és Diósgyőrön át a Hegyaljába. Aztán átkutatta a szilicei barlangot és a Vág-völgyön át Bécsbe utazott, hol maga az uralkodó igen kegyesen fogadta és további tanulmányokra buzdította. Besztercebánya és Tiszolc érintésével érkezett vissza Késmárkra.

Buchholtz Jakab művei közül leginkább a „Beschreibung des wundervollen karpathischen Schneegebirges“ című Tátraleírása érdekel bennünket, mely 1783-ban az Ungarisches Magazin III. kötetében „Beschreibung des karpathischen Ge-

¹ Reise in die karpathischen Gebirge und angrenzenden Gesspannschaften. (Ungarisches Magazin 1783. IV.) Ezt az utazást Münich Sándor „Tátrautazás 133 év előtt“ címen humoros módon írta le a Magyarországi Kárpátgyegesület 1885-iki Évkönyvében.

² Neueste physikalisch-politische Reisen stb. című művében. Előszó 5. l.

birges aus der Handschrift eines Ungenannten“ cím alatt jelent meg. A kéziratot 1750—1760 között írták. Ez a második Tátraleírás, melynek előszavában az egész irodalom van közölve.

Leírása némely tekintetben részletesebb, mint Czirbesz később említendő Tátraleírása¹ és nagyjában megegyezik atyjának, idősb Buchholtz Györgynek leírásával. Részletesebben írja le a Bélai mézhavasokat, melyeknek egyes csúcsait is megnevezi, továbbá a Vörös, Sárga és Fehér tavakat, valamint a most kiszáradt Tölcsér-tavat. A Zöld tónál megemlíti a Karbunkulustornyot, melyet „Királyorr“-nak nevez. Ezt az elnevezést már atyja, idősb Buchholtz György is használta. „Borzasztó sziklacsúcs a Zöld tó felett, mely meredeksége miatt megmászhatatlan.“ A Tátra északi oldalán Buchholtz Jakab a lengyel tavakat és a Fekete tavat (=Tengerszem) említi. A lipitói Tátráról pedig ugyanazt közli, mint Bél Mátyás.

Buchholtz Jakab leírásában sok a való, de sok a téves adat is.²

Más kutatók a Buchholtz-család idejében és közvetlenül utánok.

Abban az időben, melyben a három Buchholtz volt a legalaposabb Tátraismerő és röviddel ezután, más természetbarátokkal is találkozunk: Augustini ab Hortis Sámuel, Czirbesz J. A., aki a Tátrát írta le, Bél Mátyás, a híres geográfus, aki a lipitói Tátrát írta le részletesen. Végül birtokában vagyunk egy kitűnő földrajznak is, melyben a Tátrát is tárgyalják és amelynek szerzője von Windisch.

¹ Kurzgefasste Beschreibung des karpatischen Gebirges. (Wiener Annalen 1772).

² Hacquet: Neueste physikalisch-politische Reisen stb. című művének előszavában a következőket jegyzi meg: „1720-ban a „Wiener Anzeigen“ című folyóiratban egy névtelen a Tátrának elég jó leírását közölte, valamint ugyanebben a hetilapban egy angol is, de mindkettő csak kis részét járta be a Tátrának.“ — A bécsi hetilap úgy látszik azonos a „K. k. privilegierte Anzeigen auf sämmtlichen k. k. Erblanden“ című folyóirattal, mely 1772—1776-ig jelent meg, mivel a Hacquet által említett bécsi hetilap sem a bécsi udvari könyvtárban, sem az egyetemi vagy városi könyvtárban nincs meg, tehát sohasem létezett és ezért tévesen idéztetett.

Ennélfogva a „névtelen“ által közzétett „elég jó Tátraleírás“ Czirbesznek „Kurzgefasste Beschreibung des karpatischen Gebirges“ című leírása, mely ellenben 1772-ben, nem pedig 1720-ban tétetett közzé.

Az angol leírásáról a bécsi forrásokban szintén nem esik szó.

Ifjabb Augustini ab Hortis Sámuel (1729—1792).

A XVIII-ik század második felében ifjabb Augustini ab Hortis Sámuel utazta be a Tátrát. Evangélikus lelkész volt Szepesszombaton és híres mineralógus, aki nagy ásványgyűjteménnyel dicsekedhetett. Értekezései pl. A Poprád folyó topografikus leírása 1782-ből és Az idegen arany- és kincskeresők, a Wiener Anzeigen és az Ungarisches Magazin című folyóiratokban jelentek meg.

Tátrautazásairól sajnos feljegyzéseink nincsenek s csak Czirbesz tesz említést Tátraleírásában¹ arról, hogy Augustini ab Hortis Sámuel két utazást tett a hegységben és tapasztalatait, melyeket saját használatára feljegyzett, vele közölte.

A lipitói Tátra első leírása Bél Mátyástól (1723).

Csaknem egy évszázaddal később, hogy Fröhlich Dávidnak földrajza megjelent, melyben a Tátrára vonatkozó első adatokat találjuk, lép fel Bél Mátyás, a XVIII-ik század nagy magyar historiogeografusa, akinek a lipitói Tátra első leírását köszönjük.

Bél Mátyás Zólyom megyéből származott. Néhány évig Németországban teológiát, bölcsészetet és nyelvtudományokat hallgatott, majd hazájába visszatérve Besztercebányán és Pozsonyban az ottani iskolák rektora, végül pedig a pozsonyi evangélikus egyház lelkésze volt.

Irodalmilag rendkívüli tevékenységet fejtett ki. Írt teológiai tartalmú műveket, valamint a nyelvtudomány, a régi magyar irodalom, a történelem és a földrajz körébe tartozó tárgyakról, mely dolgozatok részint önálló művekben, részint különféle bel- és külföldi folyóiratban jelentek meg. Az első magyar ujságot is Bél Mátyás adta ki 1721-ben.

Legközelebről latin nyelven írt nagyszabású historiogeografiai műve Magyarországról érdekel bennünket. A mű előszavában (Prodromus Hungariae antiquae et novae), mely 1723-ban Nürnbergben nyomtatásban jelent meg, a rövid történelmi bevezetés után a Szepességet, annak kiterjedését és fekvését, valamint a név származását tárgyalja. „A Tátra óriási magasságára arról lehet következtetni, hogy a hegység már nagy távolságból vehető észre.” A Tátrában Bél négy magassági régiót különböztet meg: az alsó erdőrégiót, a tulajdonképeni erdőrégiót, a törpefenyőrégiót és a sziklarégiót. „A

¹ Kurzgefaste Beschreibung des karpatischen Gebirges. (Wiener Annalen 1772. II. 210. 1.)

hegységek hazánkban“ című fejezetben bővebben akart foglalkozni a Tátrával, terve kivitelében azonban korai halála akadályozta meg.

A megyék közül Bél Pest megyét, valamint nyolc felvidéki megyét, köztük Liptó megyét is tárgyalja. Az utolsó fejezetben megemlékezik a lipatói Tátráról.¹ Az adatokat ehhez a fejezethez, amint maga mondja, idősb Buchholtz Györgytől, a tiszteletreméltó aggastyántól kapta. Mivel Bél leírása a lipatói Tátráról Buchholtz Jakab leírásával meglehetősen egyezik, mely utóbbi azonban, bár korábban keletkezett, csak ötven évvel később jelent meg és mivel ifjabb Buchholtz Györgynek munkáit is használta (pl. a deménfalvi barlang leírásánál), föltehető, hogy leírásához mind a három Buchholtz szolgáltatott neki adatokat.

Bél leírása a lipatói Tátráról meglehetősen pontos. Megemlíti már a Bysztrát és a Kamenisztát, valamint a Lengyelországba vezető átjárót, a Tomanovát és a Jávorszíklát, a Nagy Koprovát és a Krizsnot, a Tychahegyet egy igen hideg tóval (Kolbenheyer-tó?), a Hrubyt és a két utóbbi között egy másik tavat, meg egy vízesést (Szmrecsin-tó, Koprova-vízesés?), továbbá az öt lengyel tavat. Megemlíti a Nagy- és Kis Krivánt (Kratka), az Osztrát és a Zöld tavat, a Mliniczavölgyet („kert tele gyógynövényekkel“), melynek vize a Poprád folyóba folyik, azután a Bástyát és a Viszokát, a Szepesség első hegyét, a Kis Halastavat (Poprádi tó) és a Csorbai tavat.

Bél nagyszabású művéből az előszó (Prodrömus) és négy vastag kötet (Notitia Hungariae novae historico-geographica 1736.) jelent meg. Korai halála megakadályozta abban, hogy a többi kötetet is kiadja és így elmaradt a szepesi Tátrának a leírása is. A kéziratot az esztergomi káptalan könyvtárában őrzik.

Az első nyomtatásban megjelent Tátraleírás (1772.).

A Tátra első leírása² nyomtatásban 1772-ben a „K. k. privilegierter Anzeigen auf sämmtlichen k. k. Erblanden“ című folyóiratban jelent meg Bécsben.³ Egy tudós társaság adta ki

¹ Notitia Hungariae novae, historico-geographica. 1736. I. 2., 517—520. l.

² Czirbesz: Kurzgefasste Beschreibung des karpatischen Gebirges. A legrégebbi Tátraleírást 1719-ben idősb Buchholtz György írta, de ez csak 1899-ben jelent meg nyomtatásban. Buchholtz Jakab leírása pedig 1781-ben jelent meg, tehát kilenc évvel később, mint a fent említett leírás.

³ II. kötet. XXVII. 209. l.

ezt a folyóiratot, melyet nagy gonddal és szakértelemmel szerkesztettek, miről a különféle, a tudomány minden ágára kiterjeszkedő cikkek tesznek tanúságot. Különösen arra helyeztek nagy súlyt, hogy minden adatot megrostáljanak és az olvasóközönségnek csupán hiteles, biztos forrásból eredő közleményeket nyújtsanak. Ennek a tudományos folyóiratnak szerkesztője a korompai (Szepes megye) származású Tercsánszky Dániel volt. A folyóirat 1772–1776-ig jelent meg.

Ebben a folyóiratban jelent meg Czirbesz J. A. tollából a fentebb említett „Kurzgefasste Beschreibung des karpatischen Gebirges“.

Czirbesz (1732—1813) evangélikus lelkész volt Iglón. Tanulmányait a hallei egyetemen végezte. De nemcsak mint lelkész, hanem mint tudós is kitűnő hírnévnek örvendett. Széleskörű ismeretei voltak és különösen történelmmel, ásványtannal, címertannal és numizmatikával foglalkozott. Számos jeles cikke jelent meg a „Wiener Anzeigen“-ben, melyek közül első helyen említendő Tátraleírása. Műve összefoglaló munka, mely egyúttal a felhasznált forrásokat is közli.

Czirbesz Fröhlich Dávid és Bél Mátyás gyér adatait, továbbá két vezérkari tisztnek megfigyeléseit is felhasználta, kik 1770-ben több vidéken méréseket eszközöltek, azonkívül Augustini ab Hortis Sámuelnek adatait, valamint saját úti jegyzeteit. Nagy jelentőséggel bírt, hogy Czirbesz ifjabb Buchholtz György Tátralátóképét¹ is felhasználhatta, mely a csúcsok leírásánál alapul szolgált. Jó szolgálatot tettek még Buchholtznak saját kézirati jegyzetei is.

Czirbesz tehát teljesen hiteles forrásokból merített és minden valószínűtlennek látszó adatot mellőzött. Műve azáltal, hogy az egész anyagot rendkívül gondosan dolgozta fel, igen előnyösen különbözik Buchholtz Jakab Tátraleírásától. Stílusa pedig oly szép, hogy még ma is igen élvezetes és vonzó olvasmány.

Milyen ismereteink voltak tehát akkor a Tátráról?

Ami a lipthói Tátrát illeti, röviden összefoglalva ugyanazt kapjuk, amit Bél Mátyás óta már ismerünk, akinek művéhez a három Buchholtz szolgáltatta az adatokat.

A szepesi Tátra csúcsait pedig Czirbesz úgy írja le, amint azok ifjabb Buchholtz György Tátralátóképén vannak megjelölve.

Említésre méltó, hogy a fentebb említett két vezérkari

¹ Másolata a Magyarországi Kárpát Egyesület poprádi muzeumában látható.

tisztnek állítása szerint a Krivánt mondja a legmagasabb csúcsnak.

A tavak közül a következők vannak feljegyezve: a Tycha-hegy alatti kis tó (Kolbenheyer-tó), a Kriván alatti Zöld tó, a Csorbai és a Poprádi tó (utóbbit általánosságban Halastónak nevezték), a Felkai és a Hosszú tó, a jelenleg kiszáradt Virágoskerti tó és a Lengyel nyereg alatti Fagyott tó. Ismerték továbbá a Kőpataki tavat, a Zöld, a Fekete és a Fehér tavat és hírből a Varangyos tavat, melyben állítólag arany szemcséket viselő varangyok vannak.

Fel vannak említve a csont- és cseppkőbarlangok is; a hegység pedig a különféle érceknek valóságos kincsesbányája. A bányauzemet azonban az ércek szegénysége, a többnyire nehezen megközelíthető helyeken való kedvezőtlen előfordulása és költséges előállítása miatt nemsokára beszüntették. Ugyanezen ok miatt szüntették be a Miksa császár által megkezdett és 1773-ban végleg abanagyott kriváni aranybányát is, melynek története itt a legrészletesebben van előadva.

A növények közül részletesen szól a törpefenyőről és a cirbolyafenyőről, melyek körülbelül ugyanolyan viszonyban vannak egymáshoz, mint a fűzserje és a fűzfa. A törpefenyőből és a cirbolyafenyőből előállított „magyar balzsam“-nak nevezett olaj a XVII-ik században feltalálója, Augustini ab Hortis Keresztély számára kitüntetést és nemességet hozott. A mindjobban ritkuló tiszafa még leginkább a Tarpataki völgyben fordul elő. Megemlékezik röviden még a Táttra állatvilágról és a meteorológiai viszonyokról is.

Ez Czirbesz Táttraleírásának rövid tartalma. Ezenkívül leírt még egy csúcsmászást is a Krivánra 1773 ból.¹

v. Windisch földrajza.

Nyolc évvel később, 1780-ban jelent meg v. Windisch „Magyarország földrajza“. Kitünő földrajzi munka ez, melyben a Táttra a Czirbesz-féle leírás alapján röviden és igen jól van ismertetve. A csúcsok és tavak nevei egyeznek Czirbesz elnevezéseivel. A Zöld tó közönségesen Tengerszemnek nevezetik, a Fekete tó színének oka pedig valószínűleg fekvésében rejlik, melynek következtében napsugár nem éri; a Fehér tóban van ugyan pizstráng, de ezek nem ehetők, a Varangyos tóban pedig arany szemcséket tartó varangyok vannak. Majd röviden szól a növényzetről és az állatvilágról is.

¹ Beschreibung einer karpatischen Bergreise auf den sogenannten Krivan. (Wiener Anzeigen 1773.)

Idegen Tátrakutatók.

Míg a XVIII-ik század második feléig a Tátráról való ismereteinket majdnem kizárólag szepesieknek köszönjük, kik a hegységet ismételten bebarangolták és megfigyeléseiket feljegyezték, addig a XVIII-ik század végén és a XIX-ik század elején idegen kutatókkal találkozunk a Tátrában. Tudományosan képzett férfiak voltak ezek, kik messze utazásaik közben a Tátrát is felkeresték és többé-kevésbé hozzájárultak ismereteink gyarapításához.

Ezen idegen kutatók az osztrák szolgálatban álló Fichtel és Hacquet, az angol Townson, a svéd Wahlenberg és a francia Beudant.

Fichtel utazása közben csupán a Tátra délkeleti oldalát érintette. Hacquet a hegység északi oldalát járta be és kétszer mászta meg a Krivánt, melynek magasságát légsúlymérő segítségével határozta meg. Townson a Zöld tó és a Tarpataki völgyet kereste fel és megmászta a Fehértavi és Lomnici csúcsokat, valamint a Krivánt. Wahlenberg kutatta át legalaposabban a Tátrát és a „Központi Kárpátok flórája“ című művével nagy hírré tett szert. Beudant geológus csak futólagosan érintette a Zöldtavi völgyet és megmászta a Lomnici csúcsot.

Johann Ehrenreich von Fichtel (1788).

Fichtel magasabb rangú osztrák hivatalnok volt. Kedvenc tudománya volt az ásványtan. Tizenkilenc évig hivatalból utazta be a Kárpátok hengyláncolatának legkülönbözőbb vidékeit, melyeken a bányavidékek kivételével kutató még nem járt. Szabad idejét arra használta fel, hogy a Kárpátokat minél ismertebbé tegye. Fichtel gondolkozását legjobban jellemzik saját szavai: „Nem pénzért irok, nem keresek se dicséretet, se jutalmat, nem kápráztat engem hamis hírnév, nem akarok tekintélyre szert tenni. Egyesegyedül az igazság az, mely engem kedvenc tudományommal való foglalkozásom közben vezérel.“

A Tátrát Fichtel nem utazta be; sem ideje, sem alkalmja nem volt hozzá. A Babiagoráról, ahonnan először pillantotta meg a Tátrát, Krakkóba, majd a szepesi Magurán át Késmárkra utazott, honnan Iglón, Lőcsén és Eperjesen át Bártfára ment. Fichtel tehát csak a Tátra délkeleti szélét érintette, de nem tudott eléggé gyönyörködni a természet e remekművén. „Ez a nagyszerű hegység, mondja Fichtel, durvaszemcsés,

főleg szürke gránitból áll. Fél magasságban meredek és kopár, egyik csúcs pedig magasabb a másikonál. A legmagasabb csúcstól Krivánnak nevezik. Számos szakadék és völgy örökös hóval és jéggel van tele, amint ezt magam is tapasztaltam 1788 augusztusában. A hegység megmászása érdekes lehet ásványtannal foglalkozóknak, de másokat az út sok fáradalma nem jutalmazza meg eléggé.“

Megemlítésre méltó, hogy Fichtel volt az első, aki a Kriván magasságát a Duna vízszintjétől számítva 2000 öltre becsülte. Amint ő maga mondja, gyakorlata volt abban, valamely hegység magasságát szemmel megbecsülni.

A Kriván aranybányáját is említi Fichtel. Miksa császár idejében kezdődött itt a bányászat, de eredményt nem tudtak felmutatni. Egy aranynek az előállítás költsége — mondja Fichtel — két aranyba került.¹

Hacquet (1792—1794).

Fichtel után néhány évvel később Hacquet,² egy ugyan-csak tudományosan képzett férfiú jött a Tátrába. Hacquet orvos volt és mint ilyen végig küzdött a hetéves háborút. Majd osztrák szolgálatba lépett és a kormány megbízásából harminc évig utazta be a Kárpátok hegláncolatát Oláhországtól Morvaországig.

Hacquet is puritán jellemű férfiú volt, ki „tekintet nélkül a mellékkörülményekre, csak az igazság után törekedett és soha senkit sem tömjénzett, aki meg nem érdemelte, bárki is lett volna az illető.“

Hacquet 1792-ben észak felől jött a Tátrába.³ Novitargról jövet felkereste a Koscielisko-völgyet, hol akkor vaskohó állott; végigjárva a völgyet, megtekintette az összes bányahelyeket. Majd kelet felé vonulva, a Giewont hegyhez ért, hol vas-hámor volt.

Itt vette tervbe Hacquet a legmagasabb csúcsnak, a Krivánnak megmászását, mert a Fichtel által 2000 öltre becsült magasság neki túlmagasnak tetszett. Magával vitte a legtapasztaltabb zergevadászokat és hegymászókat és a kohó-gondnok kíséretében útnak indultak. A Vörös hegyeken és a

¹ Johann Ehrenreich von Fichtel: Mineralogische Bemerkungen von den Karpathen. 1791. I. kötet 8—12. l.

² Neueste physikalisch-politische Reisen stb. című művéhez mellékelve van a Tátrának egy látóképe Novitargról és egy Vágfalváról tekintve, valamint a Koscielisko-völgytől a Tengerszemig vonuló hegy-tarajnak egy vázlata. Az előszóban az irodalom is fel van sorolva.

³ IV. kötet, 173. l.

Gorycskowa-háton át a Tychavölgybe értek és innen alkalmasint ugyanazon utat követték, melyen a nyugati oldalról ma is meg szokták mászni a Krivánt, t. i. a Koprova-völgyből a Kotliny-völgyön és a zkaredi žleb nevű szakadékon át a Prehyba-omorra. Ezen rendkívül fárasztó úton meredek sziklafalakon haladva jutott Hacquet kísérőivel a törpefenyőrégióba, hol az éjszakát egynéhány láb széles, lejtős sziklán töltötték. Másnap reggel tovább indultak és már majdnem a csúcson voltak, midőn Hacquet észrevette, hogy légsúlymérője elromlott. Így eredménytelenül fordultak vissza. Átlépték a Czárnyhágót, honnan szép kilátás nyílt a lengyel Őt tóra, a Halastóra és a Tengeszemre. Majd a Dunajecen Czorsztynig mentek és innen a szepesi Magurán át Podolinba, Szepesbélára és Késmárkra, hol szemük előtt északnyugat felé a szép síkságból hirtelen magasra emelkedett a Tátra, melynek csúcsai közül Hacquet a Királyorrt tartotta legmagasabbnak és legmeredekebbnek. Késmárkról, hol Hacquet igen jóra való embereket talált, a Tátra alján Vágfalváig ment.

Innen 1794 június 26-án másodszer mászta meg a Krivánt, még pedig „egy ezerszer könnyebb úton,“ mint első alkalommal. A Kriván magasságát 1231 ölben állapította meg. Hacquet megtekintette a Kriván abban hagyott aranybányáját is, melyről azonban nagyon kedvezőtlenül nyilatkozott. „Valódi bányász, mondja, nem tanácsolhatta e helyen a bányászatot, csakis tudatlan ember vagy csaló tehetette ezt.“

További utazásai közben, Breznóbánya közelében elfogták, mert áruhába öltözött jakobinusnak nézték. Csak a Bécsből érkezett parancsra helyezték ismét szabadlábra.¹

Townson (1793).

A XVIII-ik század végén Hacquettel egy időben az angol Townson is felkereste a Tátrát, hol egy egész hónapot töltött.

Townson, ki éles ítélőképességgel és jó felfogással volt megáldva, már több országot utazott be, mikor elhatározta, hogy az akkortájt még kevésbé ismert Magyarországot is felkeresse és honfitársaival megismertesse. Townson főleg az állat- és növényvilággal foglalkozott, de azért tanulmányait a történelemre és a földrajzra, a művelődési viszonyokra és a szokásokra, a kereskedelemre és a bányászatra is kiterjesztette.

¹ Hacquet: Neueste physikalisch-politische Reisen in den Jahren 1777—1795 durch die dacischen und sarmatischen oder nördlichen Karpathen. 1796.

1793-ban öt hónapot töltött Magyarországon és ebből egy hónapot a Tátra vidékén.

Townson Bécsből Sopron, Komárom és Esztergom érintésével utazott Pestre, majd Gyöngyös és Eger érintésével Debrecenbe és Nagyváradra. Innen előbb Tokaj, majd Kassa és Rozsnyó felé vette útját. Az uhornai hágón át lépett először szepesi területre. Szomolnokon és Iglón keresztül utazott Lőcsére. Itt nagy meglepetés érte; jakobinusnak nézték és elfogták s csak akkor bocsátották szabadon, midőn magasabb parancs érkezett, mely személyének ártatlansága mellett tanuskodott Lőcséről Townson a Késmárk melletti Nagyörre ment, hol Horváth vendégszerető házában szíves fogadtatásra talált és ahonnan a Tátrába kirándulásait rendezte.

Első kirándulása nem sikerült, mivel a nagy eső miatt kénytelen volt visszafordulni. Néhány nap mulva a Weidau nevű alpesi réten át a Zöld tóhoz ment, hol egy tüzelőkő alatt öt éjszakát töltött. A Késmárki csúcsot vezetőjének vonakodása miatt nem mászhatta meg. De más vezetővel megmászta a Fehértavi csúcsot, a Mészárszéket és még egy másik magasabb csúcsot a Bélai mészhavasokban (valószínűleg a Bolondgerőt). Gazdag növénygyűjtemény, s a meteorológiai és geológiai megfigyelések egész tömege volt első kirándulásának eredménye.

Második kirándulása alkalmával a Lomnici csúcsot akarta megmászni. Felsőerdőfalva volt a kiindulópont. A Kis Tarpataki völgyben lévő tüzelőkőnél volt a főhadiszállás, hol Townson háromszor hált meg. Az első napon az Öt tóig ment fel. A Lomnici csúcsot kedvezőtlen időben mászta meg, úgyhogy ennek a kirándulásnak a légsúlymérő megfigyelésein kívül más eredménye nem volt. Kilátás a nagy köd miatt nem volt. A tüzelőkőnél Townson néhány kincskeresővel találkozott, kik már évek óta eredménytelenül kutattak a hegységben. Az angol megsajnálta őket és le akarta őket beszélni a további sikertelen fáradozástól, de ők állhatatosan megmaradtak hitük-nél. Midőn Townson a Lomnici csúcsról visszatért, a nagy ködben újra hallotta kalapácsaik ütését.

A harmadik kirándulást Townson a Krivánra tette, melynek megmászását aránylag könnyűnek tartotta. Mauksch Tamás, a kiváló botanikus társaságában Batizfalván át Csorbára, majd a Csorbai tóhoz, innen pedig Vágfalvára ment. Itt kezdődött a tulajdonképeni felhágás, még pedig a Miksa császár által épített régi bányauton egészen az abbahagyott bányáig, hol megháltak. Másnap rossz idő volt, de Townson ennek ellenére is felmászott a csúcsra, melynek magasságát megmérte, míg Mauksch visszatért.

Townson azután még a wieliczki sóbányát is megtekint-

tette. Pribilinából a Koscielisko-völgyön át vitte útja, melyen azután vissza is jött. Visszajövet Townson a deménfalvi barlangot nézte meg és a felsőmagyarországi bányavárosok megtekintése után elhagyta hazánkat.

Hacquet volt az első, ki a Kriván magasságát légsúlymérő segítségével 1231 ölben határozta meg. Townson többek közt a Fehértavi csúcs magasságát 1083 ölben, a Lomnici csúcsát 1440 ölben és a Krivánét 1333 ölben állapította meg. Ezen mérései alapján kimutatta, hogy a Lomnici csúcs magasabb a Krivánnál.

Nagyban elősegítette és megkönnyítette az angol kutatónak feladatát helyi ismereteivel Mauksch Tamás, a kitünő Tátraismerő, amint ezt Townson maga is elismeri.

Említésre méltó még Townson nyilatkozata a magyarokról. A magyarokat fennkölt lelkű és nemesen cselekvő embereknek tartja és az összes nemzetek közül irántuk van a legnagyobb tisztelettel Mindenfelé a legszivesebb fogadtatásra talált.

Townson művéhez, mely francia nyelven is megjelent, három melléklet van csatolva: a Kárpátok Késmárk felől nézve, a Zöld tó völgye és a Mészárszékek. A légsúlymérővel eszközölt magasságmérések táblázata egészíti ki a művet.

Wahlenberg (1813.)

Húsz évvel később mint Townson, 1813-ban Wahlenberg, a híres svéd botanikus látogatott el Magyarországra és a Központi Kárpátokat növényteni szempontból négy és fél hónapig tanulmányozta. Az volt a célja, hogy a lappföldi flórát összehasonlítsa a svájci Alpesek és a Központi Kárpátok flórájával.

Wahlenberg rossz nyarat talált nálunk. Az időjárás kedvezőtlen volt, különösen augusztus második felében, mikor felhőszakadás következtében Késmárk környéke napokon át víz alatt állott. A svéd tudós dicsézőleg nyilatkozik azon szíves vendéglátásról, melyre az evangélikus lelkészknél talált és különösen Maukschról, ki ép úgy, mint az angol Townsonnak, neki is nagyban segítségére volt növényteni és helyi ismereteivel s vele gyakrabban kirándulásokat tett. Egyébként Wahlenberg „zsványok és barbár népek által lakott vidékről” beszél.

Wahlenberg átkutatta a nagy és a kis Fátrát, a Chocshegységet, az Alacsony Tátrát a Gyömbérrel, a lipói havasokat és így jutott végül a Magas Tátrába.

A Tátrában, mely szerinte a Koprovavölgytől a Béiai

mészhavasokig terjed, felkereste a Koproavölgyet a Szmrecsini tavakig. Hadiszállása ezen kirándulásoknál a nyugati Tátrában lévő „polana Kosarski pod Krivanom“ nevű rét volt, a jelenlegi erdőőri lak közelében a három forrásnál. A Menguszfalvi völgyig a közbeeső völgyeket nem kereste fel. Ellenben a Menguszfalvi völgyben egészen a Hinczkó tavakig jutott kutatónk. A fővölgyet Hinczkó-völgynek nevezi, a Törmelékvölgyet pedig Poprádi völgynek. Wahlenberg emlegeti a vázseci, csorbai és menguszfalvi Alpokat és a csúcsok közül a Viszokát és a Batizfalvi csúcsot.

A Felkai völgyben a svéd botanikus a Hosszú tóig jutott. Itt megemlíti a Gerlachfalvi csúcsot, a Gerlachfalvi katlant, a Szekrényes hegyet és a Szalóki csúcsot.

A Tarpataki völgyben az Öt tóig ment fel és azon nézetének ad kifejezést, hogy a közeli Jégvölgyi csúcs nevét a jégvölgyektől nyerte volna, amelyekből glecserek jönnek alá. Továbbá szól a Lomnici és a Hunfalvi csúcsról, a Kőpataki tóról, amelyet szintén felkeresett, valamint a jelenleg kiszáradt Tölcsértóról.

Legtovább maradt Wahlenberg a Zöld tó völgyében, a Rézagnak völgyeiben és a Béla-i mészhavasokban, hol a legtöbb növényt gyűjthette. Itt különösen a Drechsler-házikót emlegeti. A csúcsok nevei azonosak Mauksch elnevezésével.

A csúcsok közül Wahlenberg Belanzko felől kétszer megmászta a Krivánt, a Kőpataki tó felől a Lomnici csúcsot, mivel a kedvezőtlen időjárás miatt az első kísérlet nem sikerült, továbbá a Bolondgerőt és a Homlokhegyet.

Erdekes, hogy Wahlenberg a Jégvölgyi csúcsot tartotta a Tátra legmagasabb csúcsának. Amint Mauksch említi, erre a gondolatra akkor jutott, amidőn a Lomnici csúcsról a környéken lévő csúcsokat — más műszer hiányában — vonalzóval méregette és azt találta, hogy a Jégvölgyi csúcs mintegy 19 méterrel magasabb a Lomnici csúcsnál.

Azon tervét, hogy a Jégvölgyi csúcsot is megmászsa és ennek magasságát légsúlymérő segítségével megállapítsa, a késő évszak, meg a rossz időjárás akadályozta meg.

Zsdjáron át Wahlenberg Javorinára ment és a Javorov völgyben felkereste a Fekete tavat, mire búcsút vett a Tátrától.

Végleges elutazása előtt még megtekintette Genersich Sámuelnek, a legrégebb szepesi botanikusnak növénygyűjteményét Lőcsén, továbbá Kitaibel pesti tanárnak gyűjteményét, valamint a Bécsben lévő gazdag herbáriumokat.

Wahlenberg nagy érdeme, hogy elsőnek írta le a Tátra egész flóráját és azt a botanikusok számára hozzáférhetővé tette. Művének alapját Mauksch gazdag herbáriuma és

a saját maga által gyűjtött növények képezik.¹ Ezenkívül Wahlenberg légsúlymérővel számos magasságmérést is eszközölt.

Hires műve „Flora carpathorum principalium“ 1814-ben Göttingenben latin nyelven jelent meg. Az előszóban röviden szól utazásairól, majd a magassági viszonyokról, növényzetről, hőmérsékletről és a meteorológiai viszonyokról. Könyvének második főrészében a Kárpátok flórájának 1346 fajtát írja le a Linné-féle rendszer szerint csoportosítva. A munkához az első Tátravázlat, a Központi Kárpátoknak fizikai-földrajzi térképe van mellékelve. A törpefenyő- és az erdőrégő itt meg van különböztetve és a növényhatárok is meg vannak jelölve. Egy másik térképen fel van tüntetve a növények merőleges elterjedése.

Beudant (1818).

Néhány évvel Wahlenberg után Beudant, a híres francia geológus kereste fel hegységünket. Ez a nagy tudós hosszabb ideig tartózkodott hazánkban, hol széleskörű geológiai kutatásokat végzett, miközben a Tátrát is felkereste.

Beudant Dobsináról az Ördögfejen át Iglóra és innen Nagylomnica (Kakasloinnie) utazott, hol a nagyműveltségű Berzeviczy Gergely vendégszerető házában a legszívesebb fogadtatásban részesült.

Nagylomnicról indult Beudant a Fehérvíz völgyébe, a Zöld tóhoz és a Fehér tóhoz. Leírja a görgeteget, melyet útközben különösen a Fehérfalnál talált, de melynek valódi természetét nem ismerte fel, míg Mauksch már helyesen mutatott rá valószínű okaira. A Zöld tóban mutakkozó világoszöld foltokat Beudant helyesen magyarázza meg; ilyen foltokat ott lehet találni, hol a tó fenekén, mely tiszta homokból és csillámlemezekből áll, kis források bugyognak fel. Ugyanilyen magyarázatot adott már ifjabb Bucholtz György is.

Visszajövet a Késmárki kosár közelében Beudant geológust is óriási zivatar érte, ép úgy, mint Townsont és Wahlenberget és így azt hiszi, hogy ez mindennapi jelenség a Tátrában.

Beudant is megmászta a Lomnici csúcsot és magasságát 2427 méterben állapította meg. Townson volt az első, aki 1440 ölben (= 2730 méter) állapította meg magasságát, míg Wahlenberg mérései szerint a Lomnici csúcs magassága 2650 méter. Beudant Wahlenberg mérését nem találta helyesnek s a három kutató közül mégis Wahlenberg határozta meg a leghelyesebben a Lomnici csúcs magasságát, mivel az ő adata csak 16 méterrel tér el a legújabb mérésektől.

¹ Schneider és Sagorski: Flora der Zentralkarpathen. 1891. 37. l.

A Zöld tó völgye volt az egyedüli völgy, melyet Beudant a Tátrában felkeresett s a Lomnici csúcs az egyedüli csúcs, melyet megmászott. Szepesófalván át utazott azután tovább Wieliczka felé.

Művének címe: „Voyage minéralogique et géologique en Hongrie pendant l' année 1818.“

Az idegen kutatók szepesi kortársai.

Townson, Wahlenberg és Beudant idejében a Szepeségen két kiváló Tátrakutatóval találkozunk. Ezek Genersich Keresztély és Mauksch Tamás, Mindkettő evangélikus lelkész volt, mindkettő lelkes barátja a Tátrának, kik azt le is irták, és mégis teljesen elütöttek egymástól.

Genersich mineralógus volt s a Tatra topográfiájával és földtani alkatával foglalkozott; részletesen leírta az egykori bányászati kísérleteket és az akkortájt uralkodó nézetnek volt hívé, hogy a Tátrában gazdag kincsek vannak.

Mauksch ellenben főleg botanikus volt, de azért a meteorológiában és más tudományokban is birt jártassággal és a Tátrát többoldalúlag írta le, mint Genersich. Mauksch finom észlelő és élesen gondolkodó elme volt. Magyarázata könnyen érthető és nem oly természetellenes és zavart, mint ezt Genersichnél gyakrabban tapasztalhatjuk.

A kettő közül az első hely kétségtelenül Maukschot illeti, viszont Genersichnek előnyére irandó, hogy a Tátrát jobban bejárta és alaposabban ismerte. Mauksch a Tatra északi oldalán nem fordult meg s csupán a szepesi Tátrával foglalkozik a Bélai mészhavasoktól a Felkai völgyig; a nyugatra fekvő völgyeket csak futólagosan érinti. A csúcsok közül csak a Szalóki csúcsot mászta meg és az angol Townsont a kriváni aranybányáig kísérte. De amit ír, az tetszetősen és világosan van megírva.

Genersich Keresztély (1761—1826).

A késmárki születésű Genersich Keresztély az alsó iskolák elvégzése után, épen úgy, mint kortársai, külföldi egyetemeken tanult. Göttingenben és Utrechtben három évig teológiát és más rokon tudományokat hallgatott. Hazakerülve, szülővárosában előbb mint tanító működött, később pedig elkésznek választották meg.

Genersich Keresztély híres egyházi szónok volt. Ép oly nagy emberbarát, mint természetbarát. De mint tudós is nagy híre tett szert. Kiváló művének címe: „Denkwürdigkeiten

der Stadt Kesmark.“ Főleg ásványtannal foglalkozott és hogy gyűjteményeit gyarapítsa, különösen ifjabb éveiben kalapáccsal kezében gyakran bebarangolta a Tátrát. Megfigyeléseit „Reise in die Karpathen“ című művében foglalta össze, mely 1807-ben mint harmadik Tátraleírás jelent meg. Ismereteink nem egy tekintetben bővülnek ezen munka által. Tárgya egységesebben van csoportosítva és áttekinthetőbben összeállítva mint Buchholtz Jakabnál, de Czirbesz Tátraleírásának jeles előadási módját nem képes megközelíteni.

Genersich csaknem kizárólag a Tátra kőzettani alkatával foglalkozik, felsorolja a különféle kőzetfajokat és részletesen írja le az egykori bányászati kísérleteket.

Nem egy kalandos elmélete vagy természetellenes adata ma már tarthatatlan. De tekintetbe kell venni, hogy Genersich nem volt szaktudós és hogy könyvét oly időben írta, mikor a földtan még gyermekkorát élte, mikor az emberek még előszeretettel hittek természetfeletti erőkben és a természeti tűneményeket egyszerű módon még nem tudták megmagyarázni. Hogy a rendkívüli természeti tűnemények működését bebizonyítsa, járványokat, pestist és kolerát, szokatlan égi jelenségeket, véresőt és vízáradásokat említ.

Akkor még az a hit uralkodott hogy a világon minden a legcélszerűbben van elrendezve. Ebből a hitből kifolyólag mondja Genersich a Kopahegyről: „Ilyen hegyeket mintául állít fel a természet, melyekben óriási hatását kicsinyben szemlélhetjük.“

Könyvében híven tükröződik vissza az akkor még erősen elterjedt vélemény, melynek ő is híve volt, hogy a Tátrahegység dús, gazdag nemes ércekben és más kincsekben.

De honnan eredt e hit?

Valószínűtlennek tartották, hogy oly hatalmas és vad hegység, mint amilyen a Tátra, minden cél nélkül volna alkotva és így fe'tették, hogy a Tátra bizonyára sok nemes ércet rejt magában.

És ezen balhit megerősítést nyert „A Tátrahegység kincstára“ című iratban, melyben a kincsekhez vezető titokzatos utak meg vannak jelölve, a kincsek pedig részletesen leírva. Nem csoda tehát, ha az egyszerű ember a kincsek keresésére indult és még a balsikertől sem riadt vissza, hanem újból és újból kincsek után hajhászott. Legtitokzatosabb volt a hét orom vidéke, melyen át a mesés Varangyostóhoz lehetett jutni. Midőn az angol Townson a Tarpataki völgyben ilyen kincskeresőkkel találkozott, kik a Varangyostó felé törekedtek, megsajnálta őket. Genersich ellenben azon nézetben van, hogy az igazság a közepben keresendő, s végre mégis csak sikerülni fog a Varangyostóhoz vezető ösvényt megtalálni.

Genersich Tátraleírásának előszavában közli a Tátrairodalmat és gyakran idézi elődeit. Genersich a Tátra déli oldalát írja le a Bélai mézshavasoktól a Koprova- és Tychavölgyig. Nagyon különös nála a Tátra felosztása, amennyiben két részre osztja, a határt pedig a Kis Tarpataki völgy képezi. A mézshavasoknál csupán a „Mészárszék“ elnevezést használja, míg Mauksch már az egyes csúcsokat is külön említi. A Kopahágón a XVIII-ik század elején állítólag két rézakna és egy zúzómű is lett volna. Genersich már megemlíti a Vörös-tótornyot, a Feketetótornyot, valamint a Háromszögű tavat.

Genersich volt az első, ki a Lomnici csúcsot ezen nevének említi, míg a Buchholtzok a Késmárki csúcsról beszélnek mint legmagasabb csúcsról. Szól a Villacsúcsokról és a Német létráról, s utóbbit részletesen le is írja. A Jégvölgyi csúcsot Nagytarpataki csúcsnak nevezi. Ő használja először a Karbunkulustorony elnevezést, mely Buchholtz Jakabnál még mint Királyorr szerepelt. Továbbá a Felkai völgyben a jelenleg kiszáradt Virágoskerti tavat, a Batizfalvi lyukat és a Batizfalvi tavat említi. Bővebben tárgyalja a Menguszfalvi völgyet és a csúcsok elnevezése ugyanaz, mint Buchholtz Jakabnál. A nyugati Tátra leírását Buchholtz Jakabtól és Bél Mátyástól veszi át. Az északi Tátrában, hol egyszer fordult meg, megemlíti a Fekete és a Cölöp tavat, a Halas tavat, a Poduplaski völgyet a Cseh tóval, a Békás tavakat és néhány hegycsúcsot.

Genersich Tátraleírása némely tekintetben pontosabb ugyan, mint a Buchholtz Jakabé, helyenkint azonban nagyon homályos és nehezen érthető. De általában véve a Tátrára vonatkozó ismereteink ezen leírás által csak bővülnek.

Mauksch Tamás (1749—1832).

A régibb Tátrakutatók között Mauksch Tamás kiváló helyet foglal el.¹ Tanulmányait a leipzig-i egyetemen végezte. Hazájába visszatérve, több helyütt mint tanító és lelkész működött. 1786-ban Nagyszalókra jött, honnan 16 évi lelkészi működés után szülővárosába, Késmárkra költözött, hol teljesen tanulmányainak szentelte életét.

Mauksch kiváló botanikus volt és ebben a tekintetben nem lehet eléggé kiemelni érdemeit. „A legértékesebb, amit Mauksch a Tátra botanikailag való átkutatása érdekében tett, az a maga gyűjtötte tekintélyes herbárium, melyben minden

¹ Önéletrajzát Weber Samu közölte a Magyarországi Kárpát-egyesület 1903-iki Evkönyvében.

növényt pontos lelőhelyével együtt nevez meg. Mauksch a Tátraflorisztika megalapítója.¹

Erdekes, miképen lett Mauksch botanikus. Egyik rokona egy jénai tanár kíséretében növényeket gyűjtött. Mauksch gyakran elkísérte őket kirándulásaik alkalmával és annyira megkedvelte ezt a tudományt, hogy rokonának elköltözése után maga is folytatta a növények gyűjtését, növénytani könyveket vásárolt magának és oly kitartással és szorgalommal mélyedt ezen tanulmányaiba, hogy gazdag gyűjteményét mindenki megcsodálta és mint botanikus nagy hírre tett szert.

Említésre méltó továbbá, hogy Mauksch barátságban állott Csáky István gróffal, az akkori „savanyú forrás“ (most Ó-Tátrafüred) tulajdonosával. A savanyú forrás mellett a grófnak kis háza volt, hol évenként a nyarat töltötte és vendégeit fogadta. Mauksch is mindig szívesen látott vendége volt. Midőn Csáky István gróf 1795-ben azzal a tervvel foglalkozott, hogy a savanyú forrás mellett kis fürdőhelyet létesítsen és ezzel a mai Tátrafürednek vetette meg alapját, Maukschot bizta meg az építkezések felügyeletével.

Mauksch kellemes társalgó is volt. Ennek, valamint kiterjedt ismereteinek köszönhetően, hogy valahányszor külföldi vagy előkelő hazai vendégek jöttek a Tátrába, rendszeren ő kalauzolta ezeket, s így egyre szélesebb körű ismeretségekre tett szert. De Mauksch kitünő üzletember is volt. Az akkor virágzó borkereskedelemben ő is részt vett és egy év alatt többet keresett, mint amennyit egész papi fizetése tett ki.

Hogy mily józanul gondolkodó férfiú volt Mauksch, abból is kitűnik, amit a Tátra állítólagos kincseiről mondott: „A szepesi Alpokról és az állítólag ezekben létező gazdag ércekről és drágakövekről oly iratok vannak forgalomban, melyek egyrészt a képzelet, másrészt a tudatlan hiszékenység bélyegét viselik magukon. Ezen mesék szerzője az egyszerű embernek nem használt, mivel már régóta sokan indultak el a jelek után, melyek közül magam is láttam néhányat a sziklában bevésve, s a hegységben költötték el pénzüket, míg övéik odahaza nyomorogtak. Sőt egyesek még most sem mondtak le ezen tévhitükről. A legnagyobb hírnek örvendett a Varangyostó és környéke. Mesészerű dolgokat regélnek erről a helyről, anélkül, hogy csak valaki is járt volna ott és az odavezető utat ismerte volna.“

Mauksch Townson és Wahlenberg tanácsadója is volt és ismereteivel nagyban elősegítette törekvéseiket, amit a külföldi tudósok leplezetlenül el is ismertek.

¹ Schneider és Sagorski: Flora der Zentralkarpathen. 1891. 37. l.

Irodalmilag Mauksch rendkívüli tevékenységet fejtett ki.¹ Főműve — sajnos — csak kéziratban maradt reánk és így a nagyközönség előtt ismeretlen. S ez az oka annak, amiért Maukschot mint Tátrakutatót nem méltatták eléggé.

S mégis ebben a művében tükröződnek vissza leginkább az ő pontos ismeretei és az ő finom megfigyelő képessége. A nagy negyedretű kötet kézírata, melyet a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárában Budapesten őriznek, 422 oldalból áll és a következő címet viseli:

Wegweiser durch die Zipser karpathischen Alpen
oder
Beobachtungen und Erfahrungen in den Zipser karpathischen Alpen.
Angestellt von Thomas Mauksch,
privatisierenden Gelehrten zu Kesmark in der Zips.
Herausgegeben und mit einigen Anmerkungen begleitet von seinem
langjährigen Freunde
Dr. Georg Karl Rumy
aus Igló in der Zips 1826.

Épen úgy, mint idősb Buchholtz György, Mauksch is már előrehaladott korában írta le tapasztalatait és a kéziratot Bécsben lakó barátjának, dr. Rumynak adta át, hogy munkájának kiadót szerezzen. Ez azonban — sajnos — nem sikerült és így került a kitűnő kézirat Rumy halála után a Magyar Tudományos Akadémia birtokába.

A munka jellemzéséül az előszóból közlünk egyet-mást.

Mauksch itt a következőket mondja: „Vizsgálataim közben nem követhettem elődöt; teljesen magamra voltam utalva s nem rendelkeztem megbízható adatok felett. Mert ámbár kiváló idegen férfiak járták be a Kárpátokat, mint Fichtel, Hacquet és Townson, figyelmüket mégis inkább az egész hegységre, mint egyes részleteire irányították. A hazai kutatók leírásai reám nézve tanulsággal nem bírtak; onnan van, hogy egész művemben másra nem hivatkozhattam, csak Wahlenbergre, a hírneves svéd botanikusra, aki csaknem az egész 1813-iki nyarat itt töltötte és ha ideje és körülményei megengedték, engem gyakran felkeresett és arra bírt, hogy kisebb-

¹ Értekezései: „Über die Witterung in der Zips, besonders unter den karpathischen Alpen“. (Megjelent a „Magazin für Kunst und Literatur“ című folyóiratban, valamint külön kiadásban Schmidt M.-nél Bécsben 1795.) — „Über die Alpenwinde in der Zips in Oberungarn und deren Ursachen“. (Hesperus, encyclopaedische Zeitschrift für gebildete Leser 1820. XXVII. kötet.) — „Verzeichnis und Beschreibung der karpathischen Blätterschwämme (agarici) im Zipser Komitat“. (Isis 1834. 656 l. — „Über einige Gebirgsseen in den karpathischen Alpen.“ (Baumgarten und Ettingshausen: Zeitschrift für Physik und Mathematik 1830. IV.)

nagyobb kirándulásai alkalmával elkísérem. Ő azonban főleg a növényvilágot és a növények előfordulásának magasságát tanulmányozta.⁴

Terjedelmes művének általános részében Mauksch leírja az Alpesek nevét és fekvését, a szepesi fennsíkot, a magasságot, a hóhatárt és a gleccserhiányt, továbbá a hegyláncolat alakját és a völgyek alakulását, a havasi levegőt, az esőt, havat, jégesőt, harmatot és ködöt.

A topografikus részben Mauksch a Zöld tó völgyét és a Bélaí mészhavasokat oly részletességgel írja le, mint azt másnál nem találjuk. A Mészhavasoknak a Rézagnák telé lehajló oldalát „Leiten“-nek (mellső és hátsó Leiten) nevezi.¹ A hátsó Leiten és a Kopahegy közötti szűk völgyben (a Rézagnák előtti völgy) nyár nincsen, csak hosszú tavasz. Itt a növényzet még július és augusztus hónapokban egészen tavaszias. A hosszúkás Kopahegy déli lábánál van az „Öt forrás“.

A régi Tátrakutatók között Mauksch az egyedüli, akinek a Weidau-n, Kopahegyen és Farcsikon (Stösschen) szertesztét heverő mész- és gránitgörgeteg feltűnt. Ennek a „rejtélyes görgeteg“-nek magyarázatát a tenger hatásában keresi.

Mauksch leírja a Fehér tó és a Háromszögű tó völgyét, valamint megemlíti a Weidaura és a Késmárki kosárhoz vezető utat, melynek közelében a „deákforrás“ van.

A Zöld tónál az aranykeresők által használt átjárót a Kis Tarpataki völgybe, az ú. n. „pincelyukat“ és a Rézpadot említi. A Zöld tó völgyében van egy 5—8 öl magas vízésés is. Az aranykeresők mondják, hogy ezen a vízésésen kell átmenni és még azontúl, „mintha az arany épen a leghozzáférhetetlenebb helyeken volna elrejtve.“

Mauksch a Kőpataki tóhoz vezető utat is leírja és megemlíti, hogy mily nehéz a Lomnici csúcsnak megmászáása ezen oldalról, amint azt Wahlenberg maga is tapasztalta.

A Tarpataki völgyben megemlíti a sok cirbolyafenyőt a völgy kezdetén, melyek azonban egyre ritkulnak, továbbá az Óriási vízésést. „Ez a völgy a legvadabb Tátravölgyek egyike. Csupán a kezdetén vannak füves helyek, aztán csak sziklatörmelék következik, miért is kizárólag zergevadászok keresik fel.“ A sok kősánc is feltűnik Maukschnak.

A Felkai völgyben többek közt a Lengyel nyereg nevét említi, melyet onnan nyert, mivel a lengyel csempészek ezen a hágón jöttek át a déli oldalra.

¹ Mauksch ép úgy, mint Buchholtz Jakab, a csúcsok között a Báránycsúcsot is említi, mely nevet azonban ma nem használják.

A nyugati Tátra csúcsairól csak futólagosan szól.

A mű botanikai részében 192 oldalon az ismeretes növényeket a Linné-féle rendszer szerint csoportosítva, zoológiai részében pedig az ismeretes állatokat sorolja fel.

Igaz ugyan, hogy Mauksch Tátrakönyve néha kissé terjedős, de azért mégis fölötte érdekesen, világos, könnyen érthető nyelven van megírva. Kinyomatása a Tátrairódmalmat lényegesen meggazdagítaná, miáltal ezen érdemes férfunak is a legszebb emléket állítanók.

Genersich és Mauksch kortársai.

Ugyanabban az időben, amikor Genersich Keresztély és Mauksch Tamás éltek, más kiváló Tátrabarátokkal is találkozunk.

Elsősorban említendő *Czirbesz J. A.* (1732—1813), aki Iglón evangélikus lelkész volt s akiről már fentebb volt szó. Neki köszönjük az első nyomtatásban megjelent Tátraleírást (1772).¹

Megemlítendő továbbá *Berzeviczy Gergely* (1765—1822). Berzeviczy vagyonos szülők gyermeke és régi nemesi család sarjadéka volt. „De neki a lélek nemessége többet ért minden öröklött előnynél.” Nagy szorgalommal szentelte magát főleg nemzetgazdasági tanulmányoknak, külföldi utazásokat tett és miután rövid ideig állami szolgálatban állott, birtokára, Nagylomnicra (Kakaslomnic) vonult vissza. Nagylomnic lett most a szellemi élet központja. Innen kereste fel Berzeviczy minden nyáron a Tátrát, hová többnyire két barátja, Mauksch Tamás, a legjobb Tátraismerő — mint ő maga mondja — és Asbóth János késmárki tanár kísérték el. Az ő tollából származik a Tarpataki völgy költői leírása.² Itt beszél Berzeviczy a letarolt erdőkről a Tarpataki völgy alsó végén, itt írja le a Tarajkáról nyíló kilátást, említi az Óriási vízesést és a Lépcsőkére való felmászást, elvezet bennünket az Ót tóhoz s felemlíti a Lomnici csúcsra vezető ösvényt is. „Ebben a völgyben csupán zergevadászok és gyógyfűkeresők fordulnak meg, különben minden puszta és elhagyatott.”

¹ Idősb Buchholtz György Tátraleírása csak 1899-ben jelent meg nyomtatásban, Buchholtz Jakabé 1783-ban, tehát tizenegy évvel később, mint Czirbeszé.

² Topographische Beschreibung des Kohlbacher Tales. (S. Bredeczky: Beiträge zur Topographie des Königreiches Ungarn 1802).

Ép oly vonzóan, mint Berzeviczy a Tarpataki völgyet, írja le *Asbóth János* a Zöld tó környékét.¹ Leírja a Morgást, a Villacsúcsokat, a híres Rézpadot, a Fekete és a Vörös tavat, a Kopahegyről nyíló kilátást és a Fehérfalat, s mind- ezt párhátú stílusban és lebilincselő előadásban.

Továbbá meg kell említenünk Genersich Keresztélynek öccsét, *Genersich Sámuel*t is (1768—1844). Foglalkozására nézve orvos volt, de botanikával is foglalkozott és ezzel nagyban hozzájárult a Tátra alaposab megismertetéséhez. Hét évig barangolta be a Szepesség völgyeit és hegyeit, növényeket gyűjtve. 1798-ban adta ki művét „*Florae Scepusiensis elenchus*“ címen, melyben 954 növényfajt ír le. Egy másik művében, melynek címe „*Catalogus plantarum variarum Scepusii*“ (1801), új növényfajokat ír le. Kár, hogy a lelőhelyek megjelölése hiányzik, miáltal gyűjteményei csekélyebb értékűek.

A XIX-ik század elején a Tatrairodalomban néhány út-leírással is találkozunk. Így *Brixen Károly* egy kirándulást ír le Vágfalváról a Csorbai tóhoz. Ő ugyan ezen Csorbától két és fél órányira fekvő tavat Zöld tónak hívja, de azért mégis előbbi értendő alatta. Törpefenyővel van körülveve s lefolyása csekély. Tengerszemnek is hívják.²

Sternberg Joachim gróf a felsőmagyarországi bányavárosoknál át utazott a Tátrába. A Lengyel nyergen át lement a Halastóhoz, hol a turisták számára házikó van, melyet Palocsai báró, a javorinai uradalom tulajdonosa építtetett. Visszafelé a Kopahágón vagy Zsdjáron át vezetett útja. „Minden utas forduljon tanácsért a késmárki tiszteletreméltó lelkészhez, Genersich Keresztélyhez.“³

Zach „*Monatliche Korrespondenz*“ című folyóiratában találjuk *Rumy Károlynak* a szerkesztőséghez intézett egyik levelét, melyben arról tesz említést, hogy a Tátra két legmagasabb csúcsának, a Lomnici csúcs és a Kriván egyes szakadékaiban örökös hó volna; forró nyáron a legtöbb hó ugyan megolvad, de a mélyebben fekvő völgyekben, mint pl. a Varangyostónál megmarad.⁴

¹ Topographisch-mineralogische Beschreibung des Felskessels, in welchen der Grüne See auf den Karpathen eingeschlossen ist. (S. Bredeczky: Beiträge zur Topographie des Königreiches Ungarn 1802).

² Excursion von Vázsec oder vom Dorfe Csorba aus im Liptauer Komitate nach dem Grünen See im Jahre 1788. (Zeleno plesso.) Archiv für Geographie und Statistik. 1803. I. kötet 32. l.

³ Gróf Sternberg Joachim: Reise nach den ungarischen Bergstädten im Jahre 1807.

⁴ Zach: Monatliche Korrespondenz zur Beförderung der Erd- und Himmelskunde. XVIII. kötet, 266. l.

Ugyanez a folyóirat említi, hogy a Lomnici csúcsot rendszeren Késmárki csúcsnak nevezik, de nem helyesen, mivel közelebb fekszik Nagylomnichoz és mivel a nagylomnici Berzevický család címerében is előfordul.

Zipser Ch. A. „Versuch eines topographisch-mlneralogischen Handbuches von Ungarn“ című kitűnő könyvecskéjében, melyben az ásványok és kőzetek lelőhelyei betűrendbe vannak szedve, a Tátráról újat nem mond, s csupán annyit közöl, amennyit Genersich Keresztély és Asbóth János óta már tudunk.

Ebben az időben magyar nyelven is jelentek meg egyes tátrai kirándulások leírásai, így a Tarpataki völgybe, a Szalóki csúcsra, a Zöld tóhoz, a Felkai völgybe és a Kőpataki tóhoz.¹

Negyvenöt évvel v. Windisch földrajzának megjelenése után (1780) ismét találkozunk egy földrajzi munkával, mely a Tátrát tárgyalja. *Szepsesházy és Thiele*: „Merkwürdigkeiten des Königreiches Ungarn“ (1825) című művéről van szó, mely többnyire hivatalos adatok alapján betűrendben sorolja fel az egyes helységeket és hegységeket, ezek között a Tátrát is. A hegycsúcsokat csak röviden említi, úgy, amint ezeket korábbi írónál már megismertük. A tavakat részletesebben ismerteti, így többek közt a Tomanova hágó alatti Pribilinaí tavat, a késmárki Zöld tavat, melyet Tengersizemnek is neveznek, a Kőpataki tavat, a nagy Lengyel tavat és a Halas tavat. Az akkori írók még hisznek a Tátra ércbőségében, amikor azt mondják, hogy „az üzleti szellem még nem változtatta át a Tátrát bő jövedelmi forrássá, hogy még nagy kincsek várnak kiaknázásra és hogy túlgyorsan riadtak vissza az első eredménytelen kísérletektől.“² Ez a mű röviden és helyesen ismerteti a Tátrát.

¹ Ezen kirándulásokat Marcsek Andor közölte a Magyarországi Kárpátgyesület 1907-iki Évkönyvében.

² A Tátra állítólagos ércbőségéről szóló iratok kedvezőtlen értelemben már le vannak zárva. Mindazonáltal nagy kincseket rejt magában ez a hegység ritka természeti szépségekben, melyeket az idegenforgalom aknáz ki.

Sydow Albert (1830.)

A régibb Tátrairodalom méltó befejezést nyer Sydow műve által: „Bemerkungen auf einer Reise im Jahre 1827 durch die Beskiden über Krakau und Wieliczka nach den Zentralkarpathen. 1830.“

Ritter, a híres német geográfus lelkesítette Sydowot arra, hogy ezen utazást megtegye. „Midőn 1820-ban szerencsém volt Ritter Károly berlini tanár egyik földrajzi előadását meghallgatni, melyben ép oly szellemesen, mint plasztikusan vázolta a Központi Kárpátokat, az a vágy támadt bennem, hogy ezen csodás hegységet közelebről megismerjem.“

Néhány év mulva Sydow megvalósíthatta tervét és néhány szabad hetét arra használta fel, hogy Krakót és Wieliczkát, a Magas Tátrát és a Beszkideket felkeresse. Sydownak eredetileg nem állt szándékában úti jegyzeteit közzétenni s csupán barátai kívánságának engedett, midőn művét kiadta. Saját tapasztalatait kiegészítette a meglévő irodalommal, melyet egészében felsorol és művében felhasznál. Ily módon az akkori viszonyokhoz képest hű képet nyújt a Tátra földrajzáról, geológiai alkatáról, a növényzetről, az állatvilágról és a lakosságról. Sydownak műve, melyhez egy Tátraterképet is csatolt, maradandó, jelenleg ámbár csak történelmi értékű tudományos munka.

Hogy Sydow a Tátrában mily utakon járt s mely völgyeket kereste fel, erről nem tesz említést. Leírásából azonban kitűnik, hogy a hegység főgerincének négy pontját lépte át, úgy mint a Tomanovahágót, Goryczkowahátat, a Zaworynyerget és a Kopanyerget.

Sydow a hegység magasságáról és csúcsairól is szól, s idézi Townson és Wahlenberg magassági méréseit. A Tátrában örökös hó és glecserek nincsenek.

A Tátra északi oldalának kilátópontjai közül Novitargot és a Babiagorát, a déli oldalon a Késmárki várhegyet és Belanszkot emeli ki.

A hegység geológiai alkatának leírása után szól az alpesi tavakról és ezek keletkezéséről, s kitűnően jellemzi az egyes völgyeket. Az éghajlat és időjárás után tárgyalja a növényzetet és az állatvilágot, majd pedig leírja a szomszédos fennsíkakat.

Majd részletesen írja le az egyes völgyeket az északi, valamint a déli oldalon, legrészletesebben pedig a Koscieliskovölgyet és a Kriván megmászását. Függelékül több helység és csúcs magasságát jegyzékét mellékeli.

Sydow műve írójának nagy alaposágáról és sokoldalú tudásáról tesz tanuságot és a legpontosabb Tátraleírás, melyet ezen időig írtak. Fontos még, hogy Sydow térképe az első, melyet a Tátráról bírunk,¹ Jelenleg ugyan csak történelmi értékkel bír, de szemünk elé varázsolja akkori ismereteinket és az akkor használatos elnevezéseket.

Sydow kiváló művével méltó befejezést nyer a régibb Tátrairodalom.

¹ Wahlenberg csak Tátravázlatot készített. A Tátrának a katonai földrajzi intézet által eszközölt helyszínrajzi felmérése 1822. és 1823-ból kiadatlan.

Bibliographia botanica Tatraënsis. II.

(A Magas Tátra Flórájára vonatkozó botanikai irodalom ismertetése. II. rész.)

Referens: Györfly István (Lőcse).

Évkönyvünk XXXIX. 1912. kötete 21.—25-ik oldalán megjelent kis cikk folytatásaként adom jelenben az azóta megjelent újabb irodalmi termékek rövid, tömör ismertetését. A futólagos átolvasás meggyőzheti az érdeklődő laikusokat is, hogy igen hálás téma a Magas Tátra növényországa akármelyik csoportjával való foglalkozás is, szép eredményeket érhetünk el mindíg. Egyébként is nagyon változatos tartalmú botanikai cikkekről emlékezünk meg az alábbiakban, egyszerűség kedvéért szintén a b c sorrend szerint.

Robert Freih. v. Benz (Klagenfurt): *Hieracienfunde in den österreichischen Alpen und in der Tatra*. Österreich. Botanische Zeitschrift LXI. 1911: 249—255, 339—341, 388—394, 429—435.

Néhány holgyomált (Hieracium) említ Tátránkból (251, 253, 389, 390, 393, 432, 434. oldalon) a Poprádi tó, Csorbató mellől, Tátrafüredről és a Klotild-útról.

Dr. Degen Árpád: *Magyar Fűvek gyűjteménye*. Gramina Hungarica. Tom. VII.

Eme igen szép gyűjteményes vállalat, amely a különben nehezen határozható Fűvek gyönyörűen szárított példányait foglalja magában, néhány ritka tátrai adatot is tartalmaz; és pedig: Nr. 307. *Agrostis alpina* Greiner-en gyűjtötte Nyárady E. Gy.; Nr. 313. *Sesleria Bielkii* Schur, fo. *Tatrae*, a Greiner oldalán a Breites Feld felett gyűjtötte Dr. Györfly I.; Nr. 332. *Agropyrum caninum* (L.) P. B. Csorbatónál gyűjt. Dr. Degen A.

Györfly István: *A Petrocallis pyrenaica R. Br. újabb termőhelyei a Magas Tátrában*. — Magyar Botanikai Lapok. X. 1911.: 431.

Eme ritka keresztesvirágúnak újabb termőhelyeiként szerző a „Hátsó mészárszék”-et 2000 m., az „Elülső mészárszék” első kúpját 1890 m., és a „Stierberg”¹: „Apostel” alatti szikláit 1750 m. nevezi meg.

— — I. *Aulacomnium turgidum* (Wahlenb) Schwägr. Magy. Botan. Lapok. XI. 1912.: 80.

— — II. *Plagiobryum demissum* (H. et H.) Lindb. auf dem Durlsberg. Magy. Botan. Lapok. XI. 1912.: 81.

— — III. *A Scolopendrium újabb tátrai termőhelye.* Magy. Botan. Lapok. XI. 1912.: 81.

Szerző e három apró cikkben az I. mohát közli a Siroka csúcsáról, ahol *Conostomum boreale*-val együtt gyűjtötte F. Kern breslauer botanikus. A II-ban a cimben említett moha legalacsonyabb termőhelyét közli, amely az Elülső rézagnak völgyében a Fehér tavak felé fekszik. A III-ban a gimnyelvű fű újabb termőhelyét (Greiner: Schallwand) említi fel.

— —: *Über die Verbreitung der Zirbelkiefer und der Eibe in den Javorinaer und Bélaer Kalkalpen.* Mit 1 Karte. Magy. Botan. Lapok. XI. 1912.: 40–48.

Az I. rész a cirbolyafenyővel foglalkozik. Ismerteti szerző a cirbolyafenyőnek a mészhavasokban való elterjedése vonatkozó irodalmat, ahonnan csak a neves lengyel botanikus: B. Kotula említi pár helyről, de szavainak hitelt nem adtak, mert p. o. Dr. F. Pax összefoglaló műve szerint is hiányzik a cirbolya a mészhavasokban. Szerző a Bélai és Javorinai mészhavasokból 19 helyről közli pontosan megadva elterjedése tengerszínfeletti magasságát is. — A cikk II. része a Magas Tátra egyik igen ritka tűlevelű fájára: a tiszafára vonatkozik, új lelőhelyet is (Kičora) említi a szerző. A mellékelt térképen feltünteti a két fenyőfaj előfordulását és elterjedését. E térkép nomenclaturai tekintetben is fontos, mert a Tátra eme része igen elhagyatott terület s olyan, amelynek völgyeiben csak igen kevesen fordulnak meg.

— — *Bryologiai adatok a Magas Tátra Flórájához* XI. közlemény Magy. Botan. Lapok. XI. 1912.: 64–66. Tab. V.

¹ Helytelenül: „Stirnberg (Homlokos)”. — Sajnos, miként több más hibás elnevezés („Sirató”, „Fecsketoronny”, „Koboldhegy” és a t.), ez is belegyökeresedett a köztudatba, pedig még nem is régen a *Stierberg* nevét általánosan és helyesen: „Stirnberg”-nek írták. A rókusziak most is „of'n Stier'nberg” mennek, lengyel neve is: „Bujaczy Wierch” — tehát vita tárgya se lehet a *Stierberg* név helyessége. Így: „Bikahegy” és nem „Homlokos” a helyes magyar neve.

Leírása és összehasonlító tárgyalása egy új változatnak, a *Molendoa Sendtneriana* (B. E.) Limpr. var. *Limprichtii*-nek, amely szerző vizsgálatai szerint középalak a *Molendoa Sendtneriana* és a *Mol. Hornschuchiana* közt. A részletek megvilágítására szerző az V. táblán 10 rajzot csatol. Termőhelye: Javorinai mészhavasok, Bélaí mészhavasok s a külföld néhány pontja.

Kryptogamae exsiccatae editae a Museo Palatino Vindobonensi. Cent. XIX., XX.

A wieni udvari múzeum növénytani osztálya kiadásában megjelenő gyűjtemény XIX. centuriája a következő tátrai adatokat tartalmazza: No. 1842. *Spirogyra mirabilis* (Késmárki itató és Barlangliget közti Lersch-villa mellett gyűjt. Dr. Filarszky N.), No. 1886. *Philonotis calcarea* (Szepesbéla: Pfaffenwiese, gyűjt. Győrffy), No. 1264 b.) *Molendoa Sendtneriana* (Javorinai mészhavasok: Nagy-Murán nagy barlangjában gyűjt. Győrffy.)

A XX. centuriában csak a következő tátrai adatok lelhetők: no. 1984. *Dicranum Bergeri* (Szepesbéla: Rohrwiesen, gyűjt. Győrffy), no. 1985. *Dicranum congestum* (Bélaí mészhavasok: Stiernberg gyűjt. Győrffy).

Nyarády E. Gyula: *Néhány ritka Cyperacea-ról Szepeshármegyében.* Magy. Botan. Lapok. XI. 1912.: 48—63.

Igen becses cikk, amely a szepességi sásflórát fontos adatokkal gazdagítja. Beható megbeszélés és összehasonlítás tárgyává teszi a következő fajokat: *Trichophorum oliganthum* (C. A. Mey.) Fritsch, szerző gyűjtötte Szepesvárálja mellett Sivabradán, Kralováni lápon a Síphegy alatt, Gánóc, Filic mellett, Kissóc és Primóc községek felett s Matheóc mellett. — *Cobresia bipartita* (Alt.) Dalla Torre gyűjt. szerző ezt a ritka sásfajt a „Hátsó mészárszékek” csúcsán. — *Carex vulpinoidea* Rich. Gánóc mellől, *Carex hordeistichos* Vill. Primóc és Savnik-ról, *Carex pediformis* C. A. Mey. var. *rhizina* (Blytt.) Kükenh. a Drevenyikről közli szerző.

A. Pascher: *Zur Kenntnis zweier Volvokalen.* (Kleine Beiträge zur Kenntnis unserer Mikroflora I.) Hedwigia Band LII. 1912.: 274—287.

Pascher jeles munkájának bennünket érdeklő része a következő. *Scherffel Aladár* iglói ismert nevű botanikusunk Igló mellől közölt egy alsórendű szervezetet *Carteria dubia* (Perty) Scherff. néven (Berichte d. Deutsch. Botan. Ges. XXV.: 230.). *A. Pascher* vizsgálatai alapján ezt a moszatot egy új génusz képviselőjének tartja, melyet részletes leírója után: Scherffel A. tiszteletére: „*Scherffelia*”-nak nevez el.

A. Scherffel: *Zwei neue, trichocystenartige Bildungen führende Flagellaten.* Mit Taf. 6. Archiv für Protistenkunde. XXVII. Bnd 1912.: 94—128.

Scherffel Aladár, kinek neve fontos munkái révén általánosan ismert a botanikusok közt, újabbi nagybecsű munkájában megint két érdekes növényi szervezetet tárgyal. Cikke I. része: „*Monomastix opisthostigma* nov. gen. nov. spec. eine eingeisselige Polyblepharidee.“ — Részletesen ismerteti a rajzók helyváltoztatási módját, nagyságát, alakbeli változatosságát. A sejtek csupaszok, egy flagellummal ellátottak, melynek töve közelében lelhető az összehúzódo vacuolum s a csak reagensekkel kimutatható sejtmag. Chromatophoronja lemezalakú, parietális; 2 pyrenoiddal és keményítő zárványokkal. A test hátsó részében van a szemfolt, stigma és többé-kévesbé számos, 4–6 μ hosszú és 1 μ vastag, szintelen, kristályszerű, kettősfénytörésű, structurát mutató pálcika, amelyek — miként Scherffel kimutatja — trichocystaszerű képződmények s melyek reagensek hatására a sejtből kilökötnek. E trichocysta pálcikák anyaga nyálkaszerű, valószínűleg: „pectose-nyálká“-ból állanak. A *Monomastix* kettéoszlás útján szaporodik. Rendszertani helyét **Scherffel** a Volvocaceae Polyblepharida csoportjában jelöli meg.

A cikk II. része: „*Pleuromastix bacillifera* n. g. n. sp. eine lateral begeisselte Chrysomonade.“ Behatóan ismerteti szerző a sejt alakját, szerkezetét, melynek elülső része lecsapott, flagelluma oldalt ülő. Egyetlenegy sárgásbarna chromatophoronja a háti oldalhoz simuló; a sejt hasi oldalán vannak a trichocysta-pálcikák, 9—30 számban. A sejt szintén csupasz. — A *Pleuromastix* fontos, mint támasza annak a feltevésnek, hogy Chrysomadinák és Phaeophyceák közt phylogenetikai összefüggés áll fenn.

Szerző a *Monomastix*-ot Rókusz felett a Lersch-villa mellett és Csorbató alatt a Móry-telepnél gyűjtötte tőzeglámban *Chlamydomonas grandis* Stein és *Asterococcus superbus* (Cienk) Scherff. társaságában. A *Pleuromastix*-ot szintén Móry-telep mellett gyűjtötte volt.

A 6. tábla 1—61. rajza legnagyobbbrészt színes, igen szép kivitellű s nagyon megkönnyíti a cikk megértését.

Dr. Szabó Zoltán: *A Knautia génusz monographiája.* (*Monographia generis „Knautia.“*) Matematikai és természettudományi Közlemények vonatkozólag a hazai viszonyokra. Kiadja a Magy. Tud. Akad XXXI. kötet 1. szám Budapest 1911.: 1—436., I—LIV. táblával, 4 térképpel, 2 szövegk. ábrával.

Eme nehezen megismerhető nemzetségnek igen értékes monographicus feldolgozását tartalmazó munka, amely a Magas Tátra Knautiáit is magában foglalja. E munka szerint Magas Tátránkban a következő faj és fajváltozat fordul elő: *Knautia arvensis* (L.) Coulter var. *a. polymorpha* (Schmidt) Szb.: f. 1. *pratensis* (Schm.) Szb.; f. 4. *agrestis* (Schm.) Szb.; f. 8. *fallax* Briquet; f. 10. *integrata* Briquet; var. *e. Kitaibelii* (Schult.) Szb.; f. 1. *carpatica* (Fischer) Borb., f. 3. *lanceolata* (Höl.) Szb., f. 4. *Kossuthii* (Pant.) Borb., f. 6. *scapiformis* Borb.

Szurák J.: *Adatok Északmagyarország mohafldrájához.* II. közlemény. — Botanikai Közlemények. X. 1911: 164—171.

Szerző cikke két tátrai mohaadatot is tartalmaz. Így fel-
említi: *Schistostega osmundacea*, Menguszfalvi völgy, Trigán
gyűjt. Dr. Schöber E.; *Buxbaumia aphylla*: Tátrafüredről
Tátralomnicra vezet gyalogösvény mentén gyűjt. szerző.

Dr. F. Vierhapper. *Ein neuer Soldanella Bastard*
aus der Hohen Tatra. Mit Taf. VI. Magy. Bot. An. Lapok.
XI. 1912.: 203—206.

Egy igen érdekes *Soldanella* keverékfajnak ismertetése és leírása t. i. a *Soldanella Degeniana* Vierh. nov. hybr. [*S. carpatica* Vierh. $\times$ *maior* (Neil.) Vierh.]-nak, amelyet szerző a Magas Tátra északi oldalán a Bialka völgyében 1020—1050 m. t. sz. f. magasságban gyűjtött volt. Egy szövegközti, igen szép csoportkép s a VI. táblán az egész növény photographiája tartozik a cikkhez.

C. Warnstorff: *Sphagnales-Sphagnaceae (Sphagnologia universalis).* Das Pflanzenreich. 51. Heft. Leipzig. 1911.: 1—546.

Szerző ebben a hatalmas művében több mint 30 évre terjedő munkássága eredményét foglalja össze, mely mű zárólagosan csak a tőzegmohokra vonatkozik. Terjedelmesen ismerteti a fejlődésmenetüket, külső, belső szervezeteiket, földrajzi elterjedésüket, életmódjukat, rokonsági kapcsolataikat s gyakorlati alkalmazásukat. Majd latin nyelven adja a fajok meghatározó kulcsát. — 342 faj beható ismertetése teszi eme alapvető könyv főrészét, 1442 ábrával élénkítve a szöveget. — A szerző csak azt az anyagot idézi, amelyet saját szemével látott; irodalmi adata ily nehéz nemzetségnél nem támaszkodhatik, mert nem bízhatik a meghatározás helyességében. Ezért a Tátrából is szinte azokat az adatokat használhatta fel, amelyeket neki szárított példákban Győrffy megküldött volt; több tátrai érdekességet említ fel (58, 60, 65, 66, 71, 72, 106, 275, 387, 442, 451, 463, 482, 489. oldala-

kon.) Ez idő szerint e könyv a tőzegmohok vizsgálatánál teljesen nélkülözhetetlen.

C. Warnstorf. *Der Formenkreis der Tortula subulata* (L.) Hedw. und deren Verhältnis zu *Tortula mucronifolia* Schwgr. Hedwigia LII. 1912.: 65—80.

Szerző a címben megnevezett mohának elterjedési viszonyait, alaksorozatait tárgyalja. Vizsgálatra több magyar példát kapott Győrffy-től is, eme adatok közül néhányat cikkében fel is említ. A magyarországi adatokat részletesen felsorolja e cikkről szóló egyik referatuma a Magyar Botanikai Lapok-ban XI. 1912. 214. oldalon.

Leírások.

Téli hegymászás a Magas Tátrában.

Irta: dr. Serényi Jenő.

I. Kísérletek a Nagytarpataki völgyben.

A Nagytarpataki völgy belsejébe tél idején eljutni, — nem tartozik a legegyszerűbb feladatok közé. Még több időt és fáradságot igényel ennek folytán a csúcok megmászása is e völgyben. Amíg azonban a Kistarpataki völgyben már meglehetősen gyakran fordultam meg és megismerkedtem annak téli szépségeivel, a Nagytarpataki völgyben csak egyszer jártam 1910-ig s akkor sem jutottam tovább a tulajdonképeni völgy bejáratánál.

Vége már az erdőhatárnak a Húros rét kezdetén, hol a nyári ösvény belévesz a zöld pázsitos szőnyegbe és csak egy-két magára maradt tépett sudarú fenyő áll még elhagyottan itt-ott magában. Kavargó hófelhők vágattak felém a Vadászlejtő felől, finom porszemcsék szóródtak arcomba, kíméletlenül havazott 1910. február 1-én. Homályos körvonalakban látom magam előtt barátaim szürke alakját, akik egymás nyomában kissé meghajolva lassan siklanak síeiken a Húros rét méternyi magas haván. Alig haladtunk kétszáz métert előre — csupán terepszemlét akartunk amúgy is tartani, — de vissza kellett fordulnunk és száguldó iramban jutottunk vissza az erdőbe, hol a vihar erejét elfogták a fák. Minthogy az időjárás nem mutatott semmi biztatót, lesieltünk a Rózsa-menedékházhoz, ahol összeszedtük hátizsákjaink tartalmát és egyelőre búcsút mondtunk a Nagytarpataki völgy csúcsainak.

Nagyobb eredmény reményében ütöttünk ismét tanyát 1910. április 14-én a Rózsa-menedékházban, melynek mi voltunk egyedüli lakói Horn K. Lajos barátommal. Alkonyodott már, mikor ismerős sziszegő zajra lettünk figyelmesek. Kimentünk az erkélyre s akkor láttuk, hogy a fenyvesből egy síelő alakja bontakozik ki, aki merész siklással tartott lefelé. Neumann Szigfrid az ismert Tátrafestőt üdvözöltük kedves vendégünk gyanánt, kit túránkra még február havában meghívtunk.

Széles fekete leplevel ráborul az est a hóval borított csúcsokra, a mély völgy sötétzöld tüleveles fenyőinek koronáira. Mi szakítaná meg e csöndet odakint és mi zavarná meg kis szobánk nyugalmas csöndjét? Magasra lobog a gyorsforraló lángja, — az egyetlen fény a csillagok ragyogásán kívül — mely bevilágítja tanyánkat; duruzsol a víz az alumínium edényben, hárman hallgatjuk gondolatokba merülten.

Lángok, lobogó lángok . . . miért tud elmerülni lelkem világtok fényébe, miért vagyok ekkor olyan szóvalan? Sokszor ültem így körülöttetek a magasságokon kivívott nehézküzdelem után kedves barátok társaságában: de amint múltak az évek, kisebb lett a baráti kör, a régielk elmaradtak, újak léptek helyükbe, akikhez azonban már nem az együtt szerzett emlékek és az ifjúság éveik, hanem a közös eszme szeretete és tisztelete fűz. Hol vannak a régielk, visszaszáll-e olykor gondolatuk azokra az időkre, mikor együtt forgattuk a csákányt és lelkesedésünkben még a nap korongjából is szakítottunk volna sugarat, ha a hegyek csúcsai odáig érnének?

A Nagytarpataki völgyben voltaképen két csúcsot szeretünk volna megmászni: a Varangyostavi csúcsot és a Vörös-pataktornyot. Egyik sem látszott könnyű feladatnak: mert annyira körül vannak bástyázva sziklafalakkal, hogy rajtuk hosszabb ideig tartó falmászásra van szükség, ez pedig télen a legnehezebb feladatok közé tartozik. A Varangyostavinál komplikálta a helyzetet az is, hogy előzetesen szemlét kell tartanunk, merről érhetjük el legkönnyebben a csúcs tetején fekvő széles törmelékmezőt, vajjon kitölti-e hó a kuloárok alját és mélyét annyira, hogy egyikükben feljuthassunk a csúcs közelébe?

Mikor április 15-én hajnali 4 óraker elindultunk, a tiszta csillagos ég a legszebb eredménnyel biztatott. Végigsiklottunk a Nagytarpataki völgy mélyén, — lassú emelkedéssel értük el a Vadászlejtő lavinás oldalát. A Középorom lejtőin is láttunk lavinanyomokat, különösen a Gant tornyok alatt. Innen indult el az a hatalmas lavina is egy héttel később, melynek nyomait két barátom látta s erejét a Nagyszalóki csúcs oldalába hajított kitépelt és kettétörött fenyők törzsei tanúsították. A Varangyostavi csúcs alatt tartottuk első pihenőnkét $\frac{3}{4}$ óraker s elragadtatással szemléltük a Bibircs vonulat szikrázó fényben tündöklő ormait, melyeken rajt pihent az ébredő napsugár.

A Varangyostavi csúcs délnyugati lejtőjén kevés volt a hó. Annyira lesodorta a szél a katlanba, hogy a kövek egészen kint voltak a hótakaró fölött. Hosszú szerpentinben

emelkedtünk közvetlenül a falak alá, ahol a nyári ösvény kanyarog és kerestük a szakadékat, ahol feljuthatunk a platóra. A csúcsnak déli sarokélén van az a szakadék, amelyben tudomásom szerint elég könnyű nyáron az út. E helyen tartottam én is a csúcsot megtámadhatónak. Mikor azonban odaértünk, — bár alul a szakadék, telve lévén hóval, jól járhatónak látszott, — felül kékeszöld jégzománc tündöklött a sziklán. Tovább mentünk, hogy kikutassuk a csúcs keleti falát.

Ez már a Hagymás tavak völgye: a Hegyestorony, Vöröstorony és a Középorom északnyugati vonulatának hatalmas panorámája. Egészen újszerűeknek tűntek így fe előttünk a csúcsok havas, jeges köntösükben és bár jól ismertük őket nyári alakjukban, így téli pompa közepette nagyobb hatást gyakorolt ránk hideg, félelmetesen színes fehér sziklaformuk. A Hegyestorony meredek déli falán is jócskán fekszik a hó: eklatáns példája annak, hogy e fal is mennyire tele van széles párkányokkal. Alsó részében, — tehát ott ahol a déli fal útjánál beszállása van, — egymás mellett függnek a kristályos jégbe fagyott vízesések. A déli falat megnéztük azután közelebről is, de annyit mondhatok, hogy emberfölötti nehézségekkel kell annak megküzdeni, aki télen itt akar feljutni a Hegyestorony ormára.

Hatalmas hólejtők húzódtak fel a völgyecskében a Varangyostavi csúcs keleti falához és a Hátsó Vöröspadhoz. Ugy állott rajtuk a hó, mintha minden percben lekészült volna a völgy mélyére. Nem látszott tanácsosnak, hogy mindhárman próbára tegyük a hó tartókéességét: elhatároztam tehát, hogy magam győződöm meg arról, vajjon a hó nem szalad-e le alattunk, ha keresztben vágja át a sí éle a tartó szemcséket? Meglazítottam simen a kötést, hogy könnyen lerúghassam, ha netán lavinába kerülnék, azután jó magasan elindultam a hólejtő keresztvezésének. El akartam jutni a nagy szakadékig, hogyha esetleg lehet, ott kíséreljük meg a felhatolást.

El voltam készülve arra, hogy megindulhat alattam az egész hótömeg, de nem talált volna készületlenül a veszély. Társaim mögöttem maradtak a lejtő kezdeténél és várták értesítéseimet. A lejtő hava kezdetben meglehetősen tömör volt, minél jobban közeledtem azonban a nagy szakadék felé, annál puhább, omlósabb lett. Ide már bőven ontották friss havukat a kis kuloárok a csúcs széles platójáról és csak nagy óvatossággal, előbb állást taposva sieimnek a laza friss tömeg alatt fekvő szilárdabb rétegbe, juthattam tovább. A távolság közöttem és a nagy szakadék között kisebbedett: de annál hangosabb volt társaim figyelmeztetése, kik jól látták, hogy

folyton nehezebben jutok előre, sok helyütt térdig taposom a havat. Mintegy 250 méterre voltam már tőlük, de ekkor ideje is volt, hogy megállottam. A hőtömeg folyvást csúszott síeim alatt és a bizonytalanságban is éreztem, hogy egy-két lépés után megindul utánam az egész lejtő. Lecsatoltam a síeket, vállamra fektettem őket s a mély hóban egyenest leereszkedtem a völgybe. A nagy szakadékot ez oldalról, a jelen viszonyok között megközelíteni nem lehetett. A völgy aljáról azután megnéztem e nyári útvonalat: mondhatom, borzalmas volt. Úgy függött benne a hó, mintha finom pehely gyanánt rakták volna oda. A legkisebb érintésre lavina szalad itt végig és örökre elsöpri azt, ki csákányával hozzányúl szűz havához.

Leérve a völgy fenekére, újra felcsatoltam a síeket és társaim után siettem, akik a Vadászlejtőtorny alá kapaszkodtak fel. A Vöröstorony felől egyszer csak hangokat hoz felénk a szél. Három apró fekete pont tűnik fel a Vöröstoronyhágóban egymásmögött: ifj. Kregczy Tibold, Rokfalusy Lajos és Votisky Zoltán barátainknak kellett azoknak lenniök, kik előtte való nap mentek fel a Kistarpataki völgybe, a Téry-menedékházba, ahonnan a Vöröstornyot és a Zöldtavi csúcsot akarták megmászni. Üdvözlő kiáltásainkra csakhamar megjött a válasz: ők voltak azok.

Kis pihenő után mi is elindultunk a Vöröstorony felé. Megakartuk kísérlni ez oldalról megmászását, hogy ne legyen teljesen eredménytelen a nap. Azon a széles hegyháton siklottunk felfelé, mely a Vadászlejtőtorny alatti össze a Magas Tátra főgerincét, majd a hát közepe táján jobbra kanyarodtunk, keresztbe metszve azt az óriási lejtőt, mely a Vöröstorony déli falának támaszkodik. Óvatosan sieltünk a Vöröstoronyhágó alá. A síeket a kuloár szájánál leoldottuk és a sziklákon megpróbáltam a kuloárba jutni. Derékig sülyedtem a puha hóba s nagy erőfeszítembe került, amíg egy sziklapadra felhúzódtam s azon végigmászva belejutottam a szakadékba, ahonnan egyenest a hágóba vezetett volna útnk. Hiába tettem azonban kísérleteket, hogy tovább jussak, amint léptem egyet a mozgó porhóban, felém és rám omlott a hó és eltemetéssel fenyegetett. Egy lépést sem tudtam tenni: meddő erőlködés volt az egész. Közben a szép tiszta égbolt lassan beborult, szürkés köd szállott alá, melyből sűrűn havazott. Visszatértem társaimhoz és lemondunk a további kísérletekről.

Alig néhány perc alatt siklunk vissza a Vadászlejtőtorny alá, néhol egymásután írva le a kigyóvonalakat. A torony alatt lecsatoltuk a deszkákat s felmentünk a legmaga-

sabb pontra, ahol az újra előtört napsugarak fényénél gyönyörködtünk a Nagytarpataki völgy téli pompájában. Azután sieinkhez visszatérve ismét élveztük a száguldás izgalmait, még gondolkodni is alig volt időnk és már lent voltunk a Hagymás tavaknál. Vigyázattal csúszunk a Varangyostavi csúcs délnyugati köves oldalán s azután a völgy mélyén feljöveteleink irányán. Taposott nyomokat veszünk észre, amelyek a Rovátka felől jönnek: amint később megtudtuk, Breuer János vezető jött le a Dubkerésből két német hegyászóval. A tófalon, mely a Húros rétre szakad le, kellemetlen baleset éri Horn Lajos barátom síjét, melynek orra szélétől kifújtt hóbuckába akadt és egy szempillantás alatt eltörött. Míg ő kénytelen volt most gyalogszerrel folytatni útját, mi Neumannal szélesebben siklottunk le s csak a Zerge-szálló előtt találkoztunk ismét mindhárman. A Jármay-úton folytattuk azután útunkat s még mielőtt a szürkület beállt, elértük a Rózsa-menedékházat. Neumann Szigridit itt elbúcsúzott tőlünk, s így este csendesebb volt kis tanyánk.

II. Vöröspataktorony.

A Varangyostavi csúcson tett kísérletünk alkalmával be kellett látnunk, hogy addig, amíg a friss hó, mely feljöveteleinket megelőzőleg néhány nap előtt esett, le nem ülededik, vagy mint lavina le nem szalad a régi fagyott rétegről: sikeres túrára gondolni sem lehet. Április 16-át tehát pihenéssel töltöttük. Könnyű zsákkal átmentünk a Kistarpataki völgybe s ott a Tüzelőkő tetején hevertünk egész nap a forró napsütésben. Néha felkiáltottunk a Téry-menedékházban levő barátainkhoz, akik e napon szintén otthon maradtak.

A meleg déli szél szele süvített végig a Magas Tatra völgyein másnap kora hajnalban. Hómérőnk abnormis meleget mutatott. $+8^{\circ}$ Celsius volt odakint. Alig látszott néhány csillag a felhős égboltozaton, amikor pedig betértünk a Nagytarpataki völgybe, esőcseppek hullottak ránk. Minél jobban világosodott, annál biztatóbbá vált az időjárás, a felhők eltűnedeztek, úgy, hogy mikor felkapaszkodtunk az első tófalon, a Hosszú tónál már egészen derült volt az ég. Útunk iránya nem egyezett a nyári ösvénnyel, mert folyton a völgy aljában maradtunk és csak a Hosszútavi menedékház közelében kanyarodtunk át balra a halmokon, az ösvény helyére. Alig éreztünk valami fáradságot, de a közel három óra óta tartó sielés után mégis jól esett kicsit megpihennünk a befagyott tó partján. A menedékházhoz nem mentünk fel,

fáradtságos is lett volna hozzája felkapaszkodni — és itt a katlan mélyén egyenest vitt útunk tovább a Rovátkahágó alá.

A Bibircs szédületes falait már beragyogja a fényes nap korongja, dörögni kezd a Középorom felől, majd tompa moraj reszketteti meg észak felől is a csendet. Megindultak a lavínák, melyeknek látványa oly csodaszép messziről. A Vöröspataktorony falain is omlósan fekszik a hó; ki tudja, szabad-e nem látható nyugati fala, melyen egyedül tudunk rá felhatolni. A Rovátkahágó alatti hólejtő sem látszott valami barátságosnak, hogy vele nem próbálkozunk meg, az kétségtelen volt.

Amennyire csak lehetett, olyan magasra sieltünk a Rovátkahágó alá. Jobb oldalt szabad, hótól mentes sziklák voltak láthatók; rajtuk, illetve mellettük akartunk felhatolni a hágóba, mert itt a lavinaveszély sokkal kisebb volt. Intó példa volt az a kétágú porhó lavina, mely néhány méterre tőlünk dübörögve szaladt le a Vöröspataktorony keleti faláról. Lecsatoltuk a sieket, hóba szúrtuk őket, melléjük raktuk a botokat s a csákány került működéskébe. A hágóvasakat egyelőre szükségtelen volt felcsatolnunk, mert a hó jól tartott és jeges részek nem voltak látthatók. Gyorsan emelkedtünk a hágó felé: néhol kellemetlenek voltak a fagyott fűcsomók. Egy helyütt még kötelet is bontottunk, mert a lejtő meredeksége olyan volt, hogy kezünkkel is kapaszkodnunk kellett, a hó pedig annyira fagyott volt, hogy Horn, aki elől járt, lépcsőket rugdosott és vágott a biztos állás végett. A felső részben nem volt akadály, úgy, hogy 9 óra 20-kor már a Rovátkahágóból a Poduplaszki völgy panorámájában és a Ferencz József-csúcs masszív ezüstös színében gyönyörködtünk.

A csákányokra nem lévén tovább szükségünk, itt hagytuk őket a hágóban. Könnyen értük el a Rovátkacsúcsot, de ennek két kiemelkedését oly éles firn él kötötte össze, hogy lovaglóülésben kellett rajta átmemmünk, hogy a túlsó oldalról leereszkedhessünk a Rovátkacsúcs és Vöröspataktorony közötti hágóba. A letérés, melyet nyáron már egynéhányszor végigmásztam, most járhatatlannak bizonyult. A fogásokat teljesen betöltötte a hó és jég. Felerősítettük kötelünket s csak annak segélyével tudtunk leereszkedni. Nehogy azonban a visszavonulás útját elvágjuk magunk előtt, a kötelet ott hagytuk s alul jól lekötöttük.

A hágón vastagon feküdt a hó s oly kemény volt, hogy nyomot sem hagytunk rajta. Néhány perc múlva már a Vöröspataktorony nyugati falánál álltunk a beszállásnál: ugyanott, ahol nyáron szoktak felmászni az oromra. Teljesen hőmentes volt a fal, még a sziklák sem voltak túl nedvesek, úgyhogy

élvezetes mászással jutottunk fel a déli gerincélre s onnan csakhamar a csúcsra.

Ha visszaemlékszem azokra az időkre, amikor télen a Vöröspataktorony néma csodálatába merültem akár a Lengyel nyeregről, akár a Wagner vagy Felkai csúcsokról, soha sem mertem hinni, hogy oly könnyen jutok tetejére, mint az ma sikerült. Falain tündökölt akkor a kristályos zománc s akinek volt alkalma ily jeges sziklákon mászó tudását próbára tenni, az jól tudta, hogy a Vöröspataktorony déli megmászása csak akkor fog sikerülni, ha e ragyogó vértzetet elolvad rajta s pusztá sziklafalakra lehet találni. Ezért volt a csúcs megmászása, — melyen rajtunk kívül még senki sem járt — egyik legkönnyebb téli vállalkozásunk s a nyári túra nehézségeit csupán annyiban múlta felül, hogy a Rovátkacsúcs letérésén kötelet kellett igénybe vennünk.

A csúcs tetején jó hosszú órát töltöttünk. Melegen tűzött a nap a szélcsendes időben, kilátásunk pedig páratlanul szép volt. Még sohasem láttam a Magas Tátra csúcsait télen ily nyugodt napsütéses megvilágításban: mily óriási különbség rejlik közöttük és a nyári szürke ormok között! Én jobban szeretem őket így látni, téli köntösükben; mert külsejük emlékeztet az Alpokra és azért is, mert teljes alpin tudást követelnek azoktól, kik velük szorosabb barátságot akarnak kötni és csúcsaikra fel akarnak jutni.

Az alatt a rövid idő alatt, amit a csúcson töltöttünk, szüntelen hallottuk a lavinák dörgését a Ferenc József és Lomnici felől. Mintha ágyúk dörögnének, mozsarak és tarackok zaja rázkódtatná a levegő nyugalalmát. Ez a folytonos zaj volt legjobb bizonyítéka annak, hogy a lavinák a Tátrában ép oly veszedelmesek, mint bárhol másutt és velük ép úgy kell számolni télen, mint amikor az Alpokban megyünk túrára.

A leereszkedésnél feljövételünk irányát követtük. A Rovátkacsúcsot hátrahagyott kötelünk segítségével könnyen bevettük, úgy hogy 1 óra 10 perckor már ismét a Rovátkahágóban állottunk. Minthogy pedig nem kellett lavinaveszedelemtől tartanunk, ha a lejtőn egyenest ereszkedünk le, ugrálva botorkáltunk végig a meredek lejtőn, sok helyütt térdig süppedve, — síeinkhez. Nagyszerű iramban repültünk azután tovább a Bibircs alatti katlanba, ahol hirtelen tűrhetetlennek tűnt fel előttünk a forrás. Kikerestünk egy lapos tetejű kőtömböt, leraktuk összes felszerelésünket s minthogy a meleg még így is nagy volt, lassan lekerült rólunk minden ruhadarab és úgy sütkéreztünk a verőfényben, mintha augusztusban a szőke Duna forró homokjában feküdnénk. Hőmérőnk, melyet ellenőrzés végett kitettünk magunk mellé, mert kíváncsiak

voltunk, mily nagy lehet a hőkisugárzás, +40° Celsiust mutatott. Az egész katlan, melynek jóformán középpontjában feküdtünk, mint egy homorú tükör fogta fel és verte vissza a napsugarakat, teljesen érthetővé tevén az elviselhetetlennek látszó meleget.

Közel negyven percig pihentünk így a sugárözönben, gondatlanul és megelégedetten a sikerült túra után. Meglehetősen gyorsan haladtunk azután ismét sível tovább a változatos és sehol sem túlmeredek terepen, mely siklásunkat valóban élvezetessé tette. Mikor az erdőhatárhoz értünk, itt már árnyékban találtuk a fenyvest. Lángpírban égtek mögöttünk a Nagytarpataki völgy havas hegyóriásai. Megállottunk és némán csodáltuk téli pompájukat.

Álljatok meg ti is mindannyian, kik egy boldog nap derűs mosolyával tértek a magasok világából a mélybe, le a völgyek aljára. Tekintsetek vissza arra a bevehetetlen országra, melyet annyiszor ostromoltunk s melyet csak addig mondhatunk a magunkénak, míg odafönn az ormokon állunk. Valami végtelen meghatottság fogja meglepni lelketeket, amint meglepi olykor az enyémet is. Miért kell odahagynom őket, mikor közöttük boldog vagyok, miért kell újra beállnom azok sorába, kiket magával ragad az élet árja, a küzdelem a létért és a munka? És ez mégis így van jól. Az embert az élet magasabbra predesztinálja, kötelességei magáért és másokért sokfelé szölitják. Mily rengeteg a száma azoknak, kik e harcban elbuknak. Én fáradhatatlanul haladok előre: erőt adó kútforrásom a hegyek között töltött napjaim emléke s mikor jönnek az árnyak, melyek borút vonnak homlokomra, . . . akkor emlékezetemben ott állok az erdőhatárnál, a fenyves szélén, ahol lángpírtól égnek a sugárözönben a hegyek.

A Koncsisztára keletről.

Irta : Dobrovics József.

1912 júniusának utolsó napján hatan indultunk Tátra-széplakról a Batizfalvi tó felé. Horn K. Lajos, Komarnicki Gyula és Román, meg Votisky Zoltán barátaim a Batizfalvi csúcs impozáns déli falának megostromlását vették tervbe, Kátai Ernő és én pedig a Ferenc József-csúcsot akartuk keresztezni.

Nagysokára értük el a végtelenbe kanyargó úton a Batizfalvi tavat, hol mindannyian egy kissé megpihentünk. A hátunk mögül tűző reggeli nap szépen világította meg a Koncsiszta szemközt lévő keleti oldalát. Érdeklődve nézegettük a szép gerincet és annak legmagasabb pontját, a tisztán odalátszó Jármay-asztalt. Önkénytelenül is keresgéltni kezdtük, hogy merre, melyik úton lehetne ez oldalról a Koncsisztára feljutni. Egyszerre csak megszólalt Gyula :

— Fiuk, tudjátok-e, hogy a Koncsiszta erről az oldalról még megmászatlan?

Nem is igen akartuk elhinni neki, hiszen egyszerűnek látszott a túra onnan nagyon. De Gyula nagyon erősítette, hogy nem hinné, hogy tévedne és kezdett bennünket erősen biztatni, ne menjünk a Ferenc József-csúcsra, hanem kíséreljük meg innen a Koncsiszta megmászását.¹ Mi ketten ekkor már nagyon beleéltük magunkat abba, hogy ma a Ferenc József-csúcsot fogjuk keresztezni és mindkettőnknek nagyon tetszett is a terv. Azonban addig-addig biztatgattak bennünket, míg engem elkezdett a dolog izgatni. Járatlan, ismeretlen úton küzdeni, keresni a

¹Később azután kiderült, hogy a mi túránk nem volt a Koncsiszta első elérése keletről, mert mint azt J. Chmielowski lengyel kalauzából is láthatjuk, az első megmászó dr. Chalubinski Titus volt, zakopanei vezetőkkel, valószínűleg 1880-ban. De az ő útja a miennel csak a legfelső részében azonos. Chalubinski kiindulási pontja sokkal följebb volt a Batizfalvi völgyben, mint a miénk, körülbelül a Konrád-torony alatt. Onnan valami kiugrás, párkány vezet föl délnyugat felé, tehát az ő beszállásuktól balfelé a gerincnek, melyet azonban a főcsúctól délre ér el. Chalubinski társasága nem is követte ezt végig, hanem ahol a párkány eléri a főcsúctól lehúzódnó teknőt, ott jobbra fordultak és ugyanabba a csorbába értek föl, melyen mi is elértük a gerincet.

feljutás lehetőségét ott, hol még senki sem kereste, ez tetszett nekem. Nem leírások vagy utasítások nyomán, hanem a magunk érzékétől vezetve megoldani egy kérdést, . . . hittem, hogy ebben fokozott gyönyörűséget fogok találni. Nem az elsőség, hanem az ismeretlenség kezdett vonzani, úgy annyira, hogy először én adtam föl régi tervünket. Még hozzá hátizsákom is a Koncsisza mellett esett a mérlegbe tekintélyes súlyával. Ugyanis én eredeti tervünk szerint a Sziléziai házban akartam hálni és ezért minden holmimat magammal vittem. Így hátizsákom ugyancsak nyomta a vállamat s alig vártam, hogy letehessem a nehéz terhet. Ha ellenben a Koncsisztára megyünk, akkor a túrára nem kell a nehéz zsákot elvinnem, mert tartalmának javarészét a tónál hagyhatom. Most már én is ugyancsak rábeszéltem Kátait, hogy a Koncsisztára menjünk. Eleinte nem igen akart a Ferenc József-csúcsról lemondani, de végre ő is engedett, nagy örömmre, mert akkor szívvél-lélekkel a Koncsisza mellett voltam.

Sietve raktam ki hátizsákomból minden fölösleges dolgot egy nagy kőtömb alá. Jól végignéztük még egyszer követendő útunkat, azután elindultunk (9 ó. 30 p.). A tavat elhagyva elbúcsúztunk a többiektől és kettesben ugráltunk tovább a nagy kőtömbökön. A Koncsisza keleti oldala könnyűnek látszik igen sok fűvel a sziklák között. Csak a közvetlenül a völgy feneke felett emelkedő mintegy 60—80 méternyi magasságú legalsóbb rész nem áll ilyen könnyű lejtőtől, hanem meredek sziklafalként törik le a völgybe. A lejtőn sziklabordák húzodnak lefelé és ezek között teknőszerű bemélyedések barázdálják végig a hegyoldalt. A legszélesebb horpadás éppen a Jármay-asztal alól egyenest a völgyig húzódik le és ez látszott a legtermészetesebb útnak föl a csúcsra. Csak-hogy ez alatt is letört a fal legalul. Mi nem akartuk a letörésen vesztegetni időnket, meg nem is láttuk jól, hogy vajjon járható-e, azért más leszállást kerestünk. A főteknő esés vonalától déli irányban a völgy aljából törmelékes, füves nyelv kapaszkodik a fal sziklái alá. Ezek ebben a részben járhatóbbaknak látszottak és legcélszerűbbnek gondoltuk a felettük a falban kiinduló füves vályúból két borda átlépése után jobbra betérni a főhorpadásba.

Nem kellett sokáig botorkálnunk a törmeléken; ráléptünk egy hómezőre, mely csaknem az egész törmeléknylvet elfölte és csakhamar a teknő aljánál állottunk (10 ó. 10 p.). Rövid időre megpihentünk itt, néztük barátainkat, kik apró pontokként mozogtak a Batizfalvi csúcs fala alá nyúló hómezőn. Majd a mi útunkat kezdtük vizsgálgatni. Meglepetésünkre a lejtő nem volt közvetlen folytatása a teknőnek, még itt is volt egy kis

letörése. Azonban sok gondot még ez sem okozott, mert, balfelé egy előre álló nagy kulissza mögött széles kémény nyílt, melybe kötömb szorult bele. Errefelé indultunk meg (10 ó. 30 p.). Bár a mászás nem látszott nehéznek, a kő törékenysége és nedvessége miatt mégis összekötöttük magunkat, de kötél nélkül is bátorságosan mehettünk volna. Kátai ment elől. Először is a beszorult tömbre igyekezett följutni, mikor azonban ez az első kísérletre nem sikerült, balra a kémény falán mászott föl és felülről került rá a tömbre. Onnan már könnyű törmeléken mehetett tovább. Én ugyanazon a helyen követtem. Fölérve, leoldottuk magunkról a kötelet és a füves, sziklás talajon rézsút a jobboldali borda felé tartottunk. A bordának sima táblából alkotott tornyocskája alatt fűpad húzódik a bordára. A fűpadon átmentünk a második vályúba. Hasonló terepen folytattuk útunkat, mindig kissé jobbra tartva. Ez a két teknő nem megy föl egészen a gerincig, hanem balra rézsút lassanként teljesen sziklássá válik és fallá alakul. Még egy bordán átmászva végre elértük azt a nagy széles horpadást, mely fölhúzódik egészen a Jármay-asztalig.

Mikor ebben végig tekintettünk, azt hittük, no, most túl vagyunk minden nehézségen és könnyen följutunk a csúcsra. Ezért nem is iparkodtunk valami nagyon, kényelmesen másztunk a csak kevésbé meredek lejtőn. A lejtő sziklás, de a sziklák között nagyon sok a fű, különösen az alsó részen. Néhol törmelékfoltok is találkoznak s itt-ott a kéznek is akad dolga. Nagyon jó hasznát vettük jégcsákányainknak.

Nem is nagyon figyeltünk saját útunkra, minthogy végig olyannak véltük. Kátai haragudott is egy kissé, hogy minden fáradtság és küzdelem nélkül jutunk majd föl. A csúnya terep nekem se tetszett valami nagyon. Egy-egy pillanatra szinte bánni kezdtem, hogy elcsábítottam magamat és most egy napot fűtaposással töltök el. Mindkettőnk szemében értékét veszítette volna a túra, ha tényleg olyannak bizonyult volna, mint amilyennek gondoltuk. Minduntalan elkalandozott tekintetünk a szemközti Batizfalvi csúcsra, hol barátaink küzdöttek a sziklával. Sötéten, szinte megfélemlítően emelkedett a Batizfalvi csúcs szürke fala és csak néha hallatszott egy elhaló kiáltás. Ilyenkor megállottunk és a kiáltást mi is viszonztuk. Olyan jól esett az akkor, hogy tudtuk, nem messze tőlünk rokon lelkek rokon célokért harcolnak, olyan jól esett a sziklák fenséges magányában, hogy ha másképpen nem is, de kiáltásainkkal érintkezhattunk. A mély behorpadásban a sziklabordák között úgyis oly bezárva éreztük magunkat. Tekintetünk nem szállhatott körül a messzi távolba, legfeljebb a Ferenc József-csúcs gerincét meg a Batizfalvi csúcsot láttuk. De

annak is vége lett, mert a jobboldali borda mind magasabban szökött föl és lassanként elfödte előlünk a Batizfalvi csúcs sötétlő letéréseit.

Újra minden figyelmünket a saját útunkra fordítottuk. Elértük azt a hófoltot, amelyről már a tónál megállapítottuk, hogy körülbelül a bemélyedés középmagasságában van. Annak fönt voltunk a felső részén. Nemsokára elértük a második hófoltot is, mely alulról a legnagyobbknak látszott. A puha hóban elég könnyen jutottunk föl. A következő törmelékes, sziklás részlet után kissé jobbra ismét hosszú, keskeny hócsíkot találtunk, mely jobbfelé húzódott föl. A hó itt már nagyon lucskos volt, azért inkább kissé balra, a sziklákra tértünk. Mint később beláttuk, ez hibás lépés volt. Ennél a keskeny hófoltnál kellett volna ugyanis jobbra térnünk a teknőben, mint azt alulról megállapítottuk. De most azt gondoltuk, hogy ha a havat kikerüljük, akkor följebb is eltérhetünk jobbra. E helyen a bemélyedés közepéből azonban lassan magasodó borda emelkedett ki, két sziklás kuloárra osztva a teknőt. Mi ahelyett, hogy jobbra mentünk volna, a borda bal oldalára kerültünk. Hamar észrevettük tévedésünket, de visszatérni természetesen nem akartunk, a borda sem volt síma lapjaival valami biztató, hogy azon másszunk át, tehát inkább a baloldali kuloárban folytattuk útunkat.

Sziklás kuloár állott előttünk, melynek fenekén víz csurdogált. Vizmosta síma táblák és jól tagozottnak látszó részletek váltogatták egymást. Legbiztatóbbnak a balfelé eső oldal látszott; Kátai oda akart átraverzálni a borda oldalából, valami kis hófolt fölött. A kőzet már itt nem bizonyult kedvezőnek, ahol tábla nem volt, ott törött, omlott, a repedések fűcsomókkal és mozgó kövekkel voltak kitöltve. Valami kissé áthajló részletnél Kátai nehéz helyzetbe került, exponált húzó-dást kellett volna csinálnia, csakhogy nem bízhatott a kőzetben. Alája kellett másznom és összekötve magunkat, alulról biztosítottam. Amint társam tovább mászott, láttam, hogy bal lábával lépést keres. Éppen szólni akartam, hogy egy fölöttem lévő, csak nagyon gyöngén beékelt tömbre rá ne lépjen, mikor a jó fejnagyságú kő megindult lába alatt és egyenesen az én fejemnek repült. Karomat kaptam föl hirtelen, mert nem tudtam útból félre lépni. Szerencse, hogy még csak pár méterrel fölöttem indult meg.

Ki kellett tehát a győzelmet érdemelnünk is. Nem maradt el a küzdés sem, mely édessé fogja a sikert tenni. Pár perccel előbb még óhajtottuk, most meghallgatta sóhajainkat az, aki mindennek sorsát intézi. Milyen más is volt ott a sziklákon tapadni, keresni lépést, fogást, mint tiporni a csúszós fűcso-

mókat. Csakhogy mindez utólag jutott eszünkbe. Akkor, mikor kezünk tapogatva keresi a biztos fogást, mikor szemünk kutatva futja be a fölötte emelkedő sziklákat, akkor másra nincs gondunk, lefoglalja minden gondolatunkat, minden érzésünket, testünk minden izmát az előbbre jutás lehetőségének keresése. Nem tekintgetünk jobbra-balra, nem beszélünk, összeszorított fogakkal, némán húzódok egyik állásból a másikba. Figyelem társam minden mozdulatát, minden rándulását a kötélnek, ilyenkor tesz egygé két lelket a közös eszmény.

A mászás nem volt éppen könnyű. A lépések és fogások többnyire bizonytalanok, a kőzet sok helyütt lefelé rétegzett. Biztosítani nem igen lehet, az egész kuloárban nincs egy jó biztosító állás. Valami különösebb nehézségre nem akadtunk, de kívált akkor, ott a színhelyen nem találtuk a mászást könnyűnek.

Már vége felé jártunk a kuloárnak és láttuk, hogy az a közbeékelt borda kis füves platóban végződik. A kuloár bal oldalán álláspontunk fölött rövid kis kémény volt, melyből az elhajló kuloár fenekére lehetett jutni. De Kátai egyenesen jobbra akart a borda tetejére átmászni. A kőzet könnyű mászást ígért, elég tagozottnak látszott, csak mikor odaért, vette észre, hogy a fogások rosszak, mert befelé rétegeződik. Itten jó biztosításra lett volna szükség, azonban az én állásom sem volt valami kiváló, egy darabka leomlani készülő földcsomón állottam és csendesen folyt rám a hólé a fölöttem lévő kémény mellől, amint a sziklának támaszkodtam. A síma lapokon sehol sem tudtam átfektetni a kötelet. Végre kényszerűségből úgy oldottam meg a kérdést, hogy a kis kémény egy keskeny repedésébe jól belevágtam a csákányom hegyes végét. Ránehezkedtem; jól tartott lefelé. Ekkor rácsavartam a kötelet és Kátai elkezdett tovább mászni. Éppen mikor az utolsó lépést akarta megtenni, egy hirtelen mozdulatára a kötélt kirántotta a csákányt a repedésből. Utána kaptam, de későn, a csákány leesett és a kuloárban lecsúszva, eltűnt szemem elől. Nem maradt más hátra, mint visszamászni érte. Társam azonban, ki már fönt volt a borda füves tetején, azt találta, hogy a bordától jobbra eső kuloár sokkal könnyebbnek látszik, mint amelyen mi feljöttünk és azért jobb lesz, ha abban mászom vissza és úgy kereselem meg csákányomat.

Úgy is lett. Fölmászva Kátaihoz, hamar elindultam le a kezdetben törekeny, később szilárdabb jobboldali kuloáron. Síma táblák képezte nyitott vályúkon könnyen csúsztam lefelé. Kötelem hamar elfogyott és én leoldva magamat, tovább másztam. A táblák mindenütt fűbe vannak beágyalva, mert a repedéseket fű tölti ki. Valami kis párkányt pillantottam meg, föl-

jutottam rajta a bordára. Átnézteni és megláttam csákányomat annak a kis hófoltnak az alján, mely fölött átraverzáltunk, mikor a borda bal oldalára jutottunk. Lemásztam oda, jól a csuklómra hurkoltam a hűtlen csákányt és megindultam visszafelé. Jó is volt már. A Ferenc József-csúcs mögül csúnya fekete felhők húzódtak elő és a távoli villámlás halk döreje sietésre ösztönzött. Hallottam Kátai aggódó kiáltását, de sietni nem tudtam, fölfelé nehezebben ment a dolog. Le az érdes kőzeten könnyen le tudtam ereszkedni, de fölfelé fogás, lépés nélkül nem mentek olyan könnyen a nyitott vályúk. Jól rá kellett tapadni a sziklára, hogy szöges cipőmmel ki ne csússzam és az is fokozott óvatosságra intett, mikor valami apró fűcsomó kiszakadt alattam és csak kezeimen lógva tartottam meg magamat. Végre elértem a lelógó kötelet, megkötöttem magamat és hamarosan elértem újra társamat.

Elkezdjük nézegetni további útunkat. Két irányba mehetünk. Jobbra jól járhatónak látszó repedés vitt föl egy csorbába, melyről már reményeltük, hogy a gerinc egy csorbája. Balfelé táblás fal látszott és arra nehezebbnek és hosszabbnak is ígérkezett a mászás. Sok időt már nem akartunk elveszíteni, minthogy úgyis elég késő volt már, azért az előbbi útra határoztuk el magunkat. A repedés nem bizonyult ugyan olyan könnyűnek, de a mellette levő táblán jó lépéseket és fogásokat találtunk.

Hangos örömkkiáltásban tört ki Kátai, mikor a csorbába fölért:

— A gerinc! A gerinc!

Gyorsan másztam én is utána és csakhamar együtt kiáltottuk bele örömünket a levegőégbe. A nyugati oldalon a Luka-hágó és Tupa végtelen törmelékmezéjét láttuk, távolabb pedig (a Bástya és Szoliszkó fölött) a Kriván görbe csúcsán szakadoztak a sötét fellegek. Nagy vígan siettünk tovább. Kissé leereszkedtünk a nyugati oldal nagy tömbjei közé és leoldottuk magunkról a kötelet. Majd balra fordultunk és egy leereszkedő sziklabordán átmászva pár perc alatt megpillantottuk a Jármay-asztal jellegzetes alakját. Sietve értük el azt a kis csorbát, mely a Jármay-asztal és a Koncsisza másik csúcsa közt van (2 ó. 45 p.).

Csillogó szemekkel fogtunk kezét. A letelt néhány óra küzdelmei után kimondhatatlanul jól esett most a siker érzése. Nem felejtettük el a nehézségeket, a küzdést, óh nem, sőt akkor kezdtük csak emlegetni, de már büszkén, győztesekként beszéltünk minden bajról, a siker megaranyozott, széppé tett mindent. Édes meglepéssel szívünkben ültünk le a sziklára.

Megoldottuk hát a kérdést, elértük a célt, melyet magunk elé kitértünk.

Kis pihenés után hozzáláttunk ebédünkhöz. Ideje is volt, hiszen fél hat óra óta, mióta Tátraszéplakról elindultunk, nem ettünk úgyszólván semmit.

Ebéd után felkapaszkodtunk a Jármay-asztra. Gyönyörködve néztem szét. A viharfelhők elvonultak, a nap ki-kibújt néha a fellegek közül és szemkápráztatóan csillogtatta a havas foltokat. Keletnek a Ferenc József-csúcs hókuloáros oldalát láttuk, északnak tőle a Batizfalvi csúcsot. De arra csend volt. Hiába kiáltoztunk, hangunk elveszett a sziklák között és nem jött rája felelet. Azt hittük, barátaink már szintén legyőzték a falat, talán már lefelé is tartanak.

Majd a saját útvonalunkat kezdtük nézegetni. A Jármay-asztráról éppen az utolsó küzdelmes részt tekinthettük jól át. Rögtön láttuk, hogy hol hibáztuk el. Ha keskeny hősávon fölmegyünk és tovább is jobbra tartunk, jobbról elkerülve még a közbeékelt borda melletti északi kuloárt is, akkor ugyanolyan sziklás, füves lejtőn mehettünk volna följebb, mint amilyenén odáig mentünk. Egészen jobbra, a főcsúcstól jóval északabbra értük volna el a gerincet és akár a gerincen, akár a nyugati oldalon hamar a csúcsra értünk volna. Ez lett volna a mi útunknak a leglogikusabb folytatása. Azt is észrevettük, hogy a közvetlen fölmászás a Jármay-asztrához szintén lehetséges. Ugyanis, ha annak a bordának füves tetejéről, mely a főteknőt a két kuloárra osztja, tovább is erősen balra mászunk, akkor az igaz, nagyobb nehézségek legyőzése árán, táblás falon fölmászhattunk volna a Koncsiszta két orma közötti kis csorbába. Az általunk követett úton pedig a főcsúcstól északra eső első gerincscsorba volt az, amit elértünk.

De végigszemlélve az egész oldalt, egyikünk sem bánta meg, hogy nem a könnyebb úton értünk föl. Úgy talán hamarabb és kevesebb fáradság árán értük volna el a célt, de nem lett volna örömünk olyan őszinte és oly igazi, mint így, mert akkor mindegyikünk örömébe vegyült volna egy kis keserűség: a kielégítetlen tettvágy érzése.

Egészen véve pedig, összehasonlítva a Koncsisztnak törmelékes nyugati útjával a keleti oldalt, arra a meggyőződésre jutottunk, hogy az utóbbin sokkal kellemesebb a felhatolás. A keleti oldal sem nyújt semmi nehézséget, ha a főteknőben folyton erősen jobbfelé megyünk. Nézetem szerint ezt tekinthetjük a keleti oldal legkönnyebb útjának és ez nem nehéz talán még azoknak a mértékével mérve sem, akik a Koncsiszttát rendszeren föl szokták keresni, t. i. a nyugati oldalra! A beszállásnál lévő kéményt kivéve, a kézre ritkán van

szükség és a fűvel vegyes sziklás lejtőn az előre haladás hasonlíthatatlanul kellemesebb és nem olyan fárasztó, mint az az ingó, csúszós törmeléken.

A följutás idejére nézve a mi időnk, négy és egy negyedóra, nem mértékadó egyrészt, mert eleintén túlságos kényelmesen fogtuk föl a dolgot, másrészt pedig benne van az az idő is, amit a kellemetlen csákány-epizóddal eltöltöttünk. Azt hiszem, nem tévedek, ha a fölmászás normális idejét 3 órára teszem a beszállástól számítva.

Derűs hangulatban lógattuk le lábunkat a Jármay-asztalról. Nincs a világon senki, akivel az ilyen pillanatokban csegrélnék. Azonban pihenőnket nem nyújthattuk túlságosan hosszúra, mivel Kátai még az este haza akart utazni. Délután fél négykor ismét összecsomagoltunk és elkezdtünk lefelé botorkálni a nyugati oldal omladékán. A főcsúcstól délre a gerincből ismét egy borda ereszkedik le a völgybe. Átmásztunk rajta, azután körülbelül vízszintesen haladtunk dél felé a hegyoldalba, míg egy egészen új, nagy sziklaomlás után a gerinc leereszkedett a mi magasságunkig. Elértük a gerincet és azon folytattuk útunkat. Másfélóra múlva már ismét a kéklő Batizfalvi tónál állottunk odahagyott holmink mellett (5 ó.).

Kevés idő múlva barátaink is megérkeztek, sőt társaságunk még újabb jövevényekkel is szaporodott. A Batizfalvi csúcs déli falának megmászása ugyan aznap még csak kísérlet maradt, de azért vígan telt az idő ott a tóparton, a hegyek között. Örömtől kipirult arccal mondtuk el túránk történetét és úgy mutogattunk a Koncsisztára, mintha azt külön minénk teremtette volna oda a jó Isten. Azt hiszem, akkorra már társam is megbékült sorsával és a Koncsisztával, neki is beteljesült kívánsága, mászhatott.

Úgy éreztem akkor, lehet, hogy idővel még sok túrát, sok szép, nehéz túrát fogok véghezvinni, de a mai mindig emlékembe fog maradni, ezt mindig szeretni fogom. Ezek a legelső emlékek maradnak meg legelénkebben, ezekre emlékezünk legtöbb szeretettel, ezek lelkesítenek később is bennünket. Mondjátok bár, hogy hiszen egészen könnyű dolog volt, hiszen, mint kiderült, még csak nem is első út, az én szívemnek mégis kedves lesz, mert ez volt első vállalkozásunk, mikor megmutathattuk, hogy egyedül, minden segítő nélkül is tudunk célhoz jutni. Évvel a tudattal tett engem gazdagabbá a Koncsisza és az a kincseket érő tudat aranyozta meg akkor is azt a hatalmas, büszke sziklaormot, mikor az Omladék völgyből átömlő köd már réges-régen eltakarta szemünk elől és a nedves levegő hideg lehelletére fázva húztuk össze magunkat.

Kirándulás a Szuchabéla völgyébe.

Irta: Schmidt Barna.

Évtizedekkel ezelőtt a mostani iglói ifjú turistagárda érdemekben megőszült elődei kutatni kezdték a káposztafalvi mészkőhegység szurdokvölgyeit; és ime ezek a fenyvesekkel borított, a vonatról semmi különöset nem ígérő hegyek egyre több nagyszerű természeti szépséget tártak a látogatók elé. Lassanként azonban kidőltek, nyugalomra szorultak a kezdeményezőik, kiknek helyébe csakhamar egy újabb nemzedék lépett, új erővel, friss kutatóvágygal. Egy-két év telt el és a káposztafalvi hegység szurdokvölgyei teljesen ismeretesek lettek — de csak az első végigjáróik és ezek csekélyszámú követői előtt. Még rövid idővel ezelőtt ezen helyek látogatóit újjainkon sorolhattuk volna el. Csak az 1911-iki év nyarán kezdett végre teljesülni az iglói turistagárda ősz atyamesterének régi óhaja, hogy az Uristen e remek alkotásai a közönség szélesebb rétegei előtt is feltárassanak.¹

Az 1911-iki év nyár vége felé sikerült egy öt tagból álló társaságot (két hölgygel) összetoboroznom, melyhez szerény jómagam mint hatodik csatlakoztam vezető gyanánt.

Korán reggel jókedvűen indultunk el a káposztafalvi vasúti állomásról az említett völgy nyílása felé. A völgyet magát itt részletesen ismertetni nem fogom, amennyiben azt már elvégezte Mervay bajtársam szakavatott tolla.² Az egyes részletekről tehát mint már ismeretesekről fogok beszélni.

Cs. G. barátommal holmi létrákat és hidakat szándékoztunk készíteni a völgy kényelmetlenebb helyein és ezért éjjeli szállásul egy a Glatzon összetákoltt favágó kunyhót szemeltünk ki.

Természetes, hogy mikor a kirándulás megbeszélése alkalmával az egész társaság kijelentette, hogy osztozni akar velünk jóban és rosszban egyaránt, a terv keresztülvitele nehézségekte ütközött.

¹ Örömmel konstatálhatjuk, hogy a Szuchabéla sziklakapujában elhelyezett névjegydobozban azóta már tíz hölgy neve is helyet foglalt.

² Magyarországi Kárpát Egyesület Évkönyve XXXVIII (1911) és Turistaság és Alpinizmus I. évf. (1911/12), 326—331. l.

— „Jaj, én nem akarok kemény földön hálni!“ — „Tessék itthon maradni!“

— „De én el akarok menni!“

— „Akkor tessék túrni és szenvedni!“

— „Viszek magammal két párnát és három takarót.“

— „Jól van, de én nem cipelem!“

Ha Petőfi látta volna a különféle párnákkal és takarókkal megtömött zsákok alatt görnyedező csapatot, bizonyára ismét felkiáltott volna: „Szent Kleofás, milyen karaván!“

Legtöbb mulatságot okozott egy lámpás, melyet az éjjeli nyughelyek könnyebb elkészítése céljából vittünk magunkkal. Nos, kire sózzuk rá? Világos, hogy arra, aki legjobban ragaszkodott a szabadban való alváshoz! A pléhlámpást beleakasztottuk az áldozat zsákjának szíjába, ahol az vígan fitygett, ütögetve hordozójának combját. Nemsokára a fedetlen kéményű lámpást magunk között kineveztük „persely“-nek, mert ami apró kavicsot, göröngyöt és egyfillérest csak tudtunk szerezni, az a kéményen keresztül titkon mind bevándorolt a lámpásba, mely néhány perc múlva már rémségesen zörgött-csörgött bosszúságára viselőjének, ki minduntalan megjegyezte, hogy ez a rossz lámpás már nagyon régi lehet, hogy úgy zörög. Mindez azonban még nem volt elég; mikor patakhöz értünk, titkon még egy pohár víz is bevándorolt a perselybe. Természetes, hogy mindjárt csepegni is kezdett az áldozat lábszáraira, mire az aggódalmasan feltekintgetve az égre, meg-megjegyezte: „No, ma még megázunk!“

A társaság tehát egyelőre igen elégedetten ballagott a „remek“ országúton, mely még teljesen megfelelt ígéreteimnek. Mint lelkes szurdokbarát ugyanis a kevésbé vállalkozóbbakat, akikről azonban határozottan feltételezem, hogy az esetleges nehézségeket le tudják győzni, úgy szoktam biztatni, hogy „csak jöjjön, hisz ott gyerekkoocsival is lehet járni!“

De meg vagyon írva a sors könyvében, hogy egyszer minden véget ér. Így a völgy nyílásánál véget ért az országút is, helyet engedve a turistaösvénynek, amely mindinkább szűkülő völgyben a már meglehetősen ismert Liftner-vízesésig vezet a kényelmesebb fajtából való turistát.

Tapasztaltad-e már kedves olvasó, mily elégedettséget érez az ember, mikor sok ígéretéssel, lelkesítő beszéddel elcsalogat néhány embert oly helyre, melyért ő maga oly nagyon rajong és mikor látja, hogy az másra sem marad hatás nélkül, hogy más is tud lelkesülni azért, ami neki magának legszebb álmaiba is beleférközik? Ezt a meglegedettséget éreztem, mikor kis csapatom tagjai itt-ott megdöbbenve állottak meg és a lelki gyönyörködés felkiáltásai röpöntek el

ajkaikról egy-egy merészebb alakú sziklatorony, egy-egy bizarrabb vízmedence felbukkanásakor.

De az út mindinkább keskenyebbé, nedvesebbé vált és szerény személyem csodálatos ösztöntől hajtva igyekezett jóelőre a Liftner-vízesés felé, amikor a kisded csapat egy-két tagja alighanem a vezető fülének szánt áldásmondások és egyéb kedveskedések kíséretében kezdte kétségbevonni az útnak gyerekkocsival való járhatóságát.

Mivel tudvalevő dolog, hogy szép kilátás, azután pedig ízletes villásreggeli még a leglázongóbb kedélyeket is lecsillapítja, a szegény vezető a vízesésnél közelebb merészkedett bűnös lelkiismeretével. Legutoljára érkezett meg a persely hordozója. Hogy társaságunk e tisztelt tagjának elkeseredése és méltatlankodása mily hangokban nyilatkozott meg a lámpás titkáknak felfedezésekor, annak leírását a gyengébb idegzetűek kedvéért inkább mellőzöm.

A nehéznek ugyan nem mondható, de kissé kényelmetlen vályún aránylag elég könnyen jutottunk fel és nemsokára fent álltunk a vízesés felletti szép kilátásáról híres harántfalon, ahová Barger Guidó erdőmester szeretetreméltósága asztalt és padot varázsolt.

Három részlete van a Szuchabélának, mely annyira megkülönbözteti a káposztafalvi mészkőhegység többi szurdokától és mely — bátran állíthatom — tisztán ennek a völgynek a sajátja: a Liftner-vízesés harántfala, a gugyor a kapuval és az utolsó nagyobb vízesés fölötti torony, illetőleg az arról nyíló kilátás.

Az elsőt tehát elértük és szótlanul állottam ott megint a szikla kiugrásán Gyszi barátommal, elmerülve azon remek, egyrészt gyönyörködtető, másrészt megdöbbentő kilátásba, mely innen a Szuchabéla alsó részének sziklapanorámájára nyílik. Szemben a napfénytől megvilágított fehér sziklasorok, alattunk a vízesés sejtelmes zúgása — ezek oly benyomások, melyek hatalmukba kerítik azt is, aki már ismételve állott a vidék ezen egyik legszebb helyén. Mily hatással lehettek azokra, kik először élvezték azokat.

Az óramutató azonban indulásra intett, tehát nemsoká élvezhettük e gyönyörű benyomásokat. Gyszi barátommal előresiettem, hogy a patakhöz vezető „út”-nak legalsó, kissé csúszós részét egy kezdetleges korlát segítségével megkönnyítsük.

Az ezután következő torlaszok létráit szintén megjavítottuk, illetőleg itt-ott újakat is alkalmaztunk, amennyire azt időnk és a hölgyek türelmetlenkedése megengedte.

Sohasem fogom elfelejteni, mily meglepődés tükröződött vissza az arcokon, mikor néhány torlasz átmászása után elértük a gügyort, majd a fölötte lévő kaput. Jómagam kissé elfogult lehetek, de azt hiszem, hogy ez a részlet páratlan tán az egész Szepességen. Megengedem, hogy nagyszerűség tekintetében a Nagyszokol, vadság tekintetében a Kizsel völgyének nem egy részlete felülmúlja, de oly szép és egyúttal sajtáságos látványt nyújtó részletet, mint amilyen a Szuchabéla gügyorja (falainak feltűnő hajlása miatt „kérdőjel“-nek is nevezik) fölötte a kapuval és az emellett lezuhogó vízeséssel — nem fogunk találni a káposztafalvi szurdokvölgyek egyikében sem.

Az egész túrán ez a kapuhoz való feljutás járt legtöbb nehézséggel, az egész társaság azonban baj nélkül felkapaszkodott és most már meglehetősen sebes léptekkel törekedtünk a völgy vége felé.

Az utolsó vízesés feletti tornyon még egy hosszabb pihenőt tartottunk, hogy mindenki kellőleg a lelkébe véshesse a szemközt lévő félelmetes sziklafal képét.

De itt azután már végkép elfogyott tisztelt követőim türelme. „Hát ez az a remek út?! Akkor úgy üdvözülj te, ahogy itt egy gyerekkocsit fel lehet tolni!“ Csak nagynehezen tudtam a kedélyeket lecsillapítani a közelben lévő temérdek málnabokor emlegetésével. Különösen hangosan méltatlankodott Gyuszi barátom, akinek papucsokkal, párnákkal és takarókkal megtömött zsákjáról fokozatosan szakadoztak le a szíjak, úgy hogy végül már kénytelen volt azt kizsekként hordani és a torlaszokon mindig előre dobálni; abban csak nincs semmi csodálatos, hogy a szegény zsák közben nagyokat loccsanva esett a vízbe és így eredeti súlyának csakhamar háromszorosát érte el. Sőt a kapuhoz való felmászásnál a kedves batyu egészen felülről legurult, úgyhogy szegény barátomnak még egyszer kellett lemászni érte. A tornyon tartott pihenőt azután felhasználtuk a szíjak felvarrására.

Délután 5 órakor az utolsó vízesés létráin is szerencsésen feljutottunk. Innentől kezdve a völgy már semmi különösebb látnivalót nem nyújt, tehát kiadtuk a jelszót: „A jobbparti irtáson fel a Glatzra!“ Meg is indult a társaság, de nemsokára meg is állt, mikor az irtás bokrai közül kipiroslott az érett málna. Én ugyan szerettem volna minél előbb feljutni a hegyre, de a társaság erélyesen kijelentette, hogy ha már egész nap mászkált, most legalább élvezni akarja a föld üdítő termékeit. Ez ellen nem volt appelláta! $\frac{1}{2}$ 7 órakor végre megelégtünk a málnázást és most már lehetőleg siettünk a

Glatz országútja felé. Természetes, hogy a zsák szíjai közben megint leszakadtak.

7 órakor végre elértük a kunyhót. Első dolgunk volt azt rendbehozni, ami bizony tisztességes munka volt, tekintve azt, hogy elődeink emlékül óriási rakás hamút és sárgútt fenyőgallyakat hagytak a földön.

Tizenkét munkáskéz azonban hamar elvégezte dolgát és nemsokára már friss fenyőgally is födte a kunyhó „padlózat“-át. Nosza előkerültek a zsákok belsejéből a különféle takarók, melyeket a mamák féltő gondja varázsolt beléjük és néhány perc mulva öt fekvőhely hivogatta a nap viszontagságai közben elfáradt turistákat. Társaságunk hatodik tagja, t. i. kit a kötelesség hívó szava Iglóra szólított, vérző szívvel (?) elbúcsúzott tőlünk és a kényelmes (?) éjjeli tanyától, azután pedig nagyot sóhajtva a káposztafalvi vasúti állomás felé indult. Mi pedig rendbehoztuk a „persely“-t, gyertyát illesztettünk beléje és felakasztottuk a kunyhó egyik szögére, ahonnan imbolygó fényt bocsátott a padon fortyogó turista-főzőkészülékre, melyben vígan forrt a tea.

Mikorára odakünn teljesen besötétedett, egyszerre csak nagyot villámlott, dörgött és néhány pillanat mulva oly jégeső eredt meg, hogy minden pillanatban a beszakadástól kellett féltenünk kis tanyánk rozogó tetejét. No, lett erre ijedelem és fohászkodás! Az ég azonban megszánta az elfáradt vándorokat, mert rövid dühöngés után a zivatar teljesen kiadta mérgét, a csillagok reánk ragyogtak, mire néhány korty tea lehörpintése után megnyugodva lepihentünk az illatos fekvőhelyekre.

De szememre sehogy sem akart álom jönni. A kis ablakon keresztül misztikus fényt bocsátott be a csillagos mennyboltozat, mintegy kihivogatva lelkemet a szabadba. A fenyők halk zúgásában, a tücskök ciripelésében mintha azt susogta volna a természet: „Kelj fel, jőjj ki és gyönyörű dolgokat regélek neked idealizmusról, romlatlanságról, tiszta szivekről, szeretetről!“ Halkan megfordulok, vizsgálódó pillantást vetek Gyuszi barátom arcára és lám — ő is a mennyboltozatot bámulja. Szótlanul, megértve egymást fölkelünk és kiosonunk a kunyhó előtti kis tisztásra. Mennyire igaza van hazánk kiváló alpinista írójának, dr. Jankovics Marcellnek, midőn ezeket mondja: „Az életnek vannak remekszép pillanatai, melyeket mi magunk ezerszer is egész közvetlenségükben fel tudunk eleveníteni lelkünk belsejében, de nem leszünk képesek csak egyszer is másokkal megértetni és átéreztetni, mert szegény a nyelvünk“. Ez a pillanat is ilyen volt. Óh, mily kár, hogy oly kevés pillanata van egy rövid emberi életnek! Ami hibás,

bűnös van lelkünkben, az ilyenkor mind tovaröppen, helyet enged mindannak, ami szép, nemes és ami csak a szabad természet világában születik meg az ember szívében. Ilyenkor érti meg az ember a költő szavait:

„Oh természet, oh dicső természet!

Mely nyelv merne versenyezni véled?

Mily nagy vagy te! mentül inkább hallgatsz,

Annál többet, annál szebbet mondasz.“

Igen, akkor beszél a természet legtöbbit, amikor hallgat, csak szív kell hozzá, mely megértse.

Lehullott egy csillag. Eszembe jut a babona, mely szerint ilyenkor kívánni kell valamit — és elmosolyodom. Vajjon én mit kívánjak? Mi lehet még szebb, mint Isten nagyszerű alkotásainak élvezete? Semmi, de semmi! És úgy érzem, hogy én vagyok egyike a legboldogabb embereknek, mert megengedte nekem a sors, hogy kóboroljak Isten szabad ege alatt, hogy bebarangoljam az emberek rosszaságától ment természet gyönyörűbbnél-gyönyörűbb helyeit! Óh, lehetséges-e, hogy ez a világ, mely csak tisztaságra és idealizmusra int és az a másik, hol marják egymást a garasért, rút anyagi javakért, egy és ugyanaz legyen? Nem és százszor nem! Ott az emberek tömegében, a mindennapi élet fáradalmi közepette eler nyed lelkünk és elfajúl vagy legalább is közönségessé válik; de mikor érezzük, hogy közel vagyunk az embergyűlölethez, hogy szükségünk van valami magasztosabbra, akkor sietve jövünk ide, ebbe a másik világba, hol újra feléled lelkünk. Ide jöjjetek, ti szerencsétlenek, kik cinikus mosolyt erőltetve ajkatokra mondogatjátok: „nincs Isten“, járjátok végig egyszer a tündérvölgyeket, avagy álljatok ki viharban egy vad oromra, vagy tekintsetek fel az erdő ünnepélyes csendjében a ragyogó csillagokra, — és félre fogtok vetni minden hiú okoskodást, de szívetek eddig nem ismert hódolattal fog adózni Ő neki, ki megengedte, hogy ezeket a perceket, ezeket az órákat is megéljétek! Ide jöjjetek ti is kik ájzatosságot erőszakolva arcotokra azt hiszitek magatokról, hogy vallásosak vagytok!

De gondolataim nagyon elkalandoznak, az idő is előre haladt, hűvösre fordul, be kell vonulni kised hajlékunkba. Nagy vigyázva belopózunk és megpróbáljuk az alvást.

És lőn csend. Azaz, dehogy lőn! Hiábavaló volt a mák gondoskodása, a társaság bizony keservesen fázott és természetesen kegyetlenül szidta a vezetőt, aki bizonyára oka mindennek. Végre valahogy elosztottuk a takarókat „igazságosan“ (a vezetőnek persze nem jutott) és Gyuszi barátom, aki nagy tisztelője az alvásnak, kiadta a jelszót: „Na, most aludjunk tovább.(?)“

Kis vártatva rettenetes nyelés és fuldoklás riasztja fel a társaságot. „Szent Isten, mi a baj?!“

— „Semmi, semmi, csak azt álmodtam, hogy nagyon jókat eszem és iszom, — hát nyeltem!“

Lelkére kötöttük a társaság tisztelt tagjának, hogy most inkább álmodjék éhhalálról, azután pedig megint aludni kezdünk. Rövid szünet mulva panaszos hangok ütötték meg fülünket: „Jaj, a fenyőgally nagyon kemény, otthon oly jó puha ágyam van. Jaj, most meg szúr valami!“ Erre aztán már kitört a méltatlankodás Gyuszi barátomból, aki a lehető leglátározottabb hangon megesküdt, hogy ha őt még egyszer felébresztik, felgyújtja a kunyhót.

Mikor már azt reméltük, hogy csend lesz, kínos sóhajok remegtették meg a gyengébb szívűeket. A szegény sóhajozó síró hangon kivallotta, hogy neki bizony valami bogár bemászott a szemébe és kénytelen meggyújtani a lámpást. Nosza megindultak a kísérletezések a sajnálatraméltó beteg szeme körül. Közben eljött a kísértetek órája. Valahol Káposztafalván az óra éjfélét ütött. De ily késő éjszaka ki jár itt künn a hegytetőn? Trapp, trapp, kop, kop! hangzik váratlanul az országúton. „Jézus, Mária, oltsa el a lámpást“ suttogják a hölgyek. Mit tegyek, elotlom és most már sötétben hallgatjuk a mindinkább közeledő, majd hirtelen távolodó dobogást. Vajjon mi lehetett? „Egy szarvas.“ — „Nem igaz, mert vaddisznó!“ — „Azért is ló!“

Még Gyuszi barátom emelkedett leghamarább a helyzet magaslatára, amennyiben kifundálta, hogy alighanem egy gyerekkocsit toltak errefelé. No, de az a fő, hogy a veszedelem szerencsésen elmúlt és az ijedtségtől a bogár is kimászott áldozatának szeméből, — tehát aludjunk.

Mi sem természetesebb, mint az, hogy most sem aludtunk, hanem 2 óráig nevetéssel, incselkedéssel, itt-ott talán öt perces szundikálással, takaróigazitással és főleg konyakivással töltöttük az időt. Mikor végre egy kis álom jött szememre, $\frac{1}{2}$ 3-kor kegyetlen kéz rázott föl: „Brunó, borzasztóan fázunk, főzzél nekünk teát!“ De ez már sok volt! Az elfojtott keserűség egyszerre kitört és bosszúért lihegett.

— „Hogyne, egész éjjel izgatni az embert, veszekedni, lármázni, jajgatni és hajnali $\frac{1}{2}$ 3-kor teát kérti! Nem létezik!“

— „Jaj, nagyon fázunk!“

— „Aludni akarok, nincs tea!“

— „Nézd, hogy reszketek!“

— „Ne tetszett volna egész éjjel miroggni!“

— „Édes Brunó, kedves Brunó, soha többé nem morgunk, csak még egyszer kérünk teát, mert majd megvesz a hideg!“

Ez már több volt, mint amennyit egy emberiesen érző turistaszív el tudna viselni. Nagylelkűen megbocsátottam és hozzáálltam a teafőzéshez. Végre ki is lehetett azt osztani, tehát tessék inni! Igen ám, ha túlevelek nem volnának a világon. „Nézze csak, itt egy túlevél uszkál, ki akarom venni, kérek egy kanalat!“ Előkeresem a kanalat. „Jaj, amíg a kanalat kereste, kihűlt a teám, melegítse meg!“ (No, hiszen leszek én még egyszer vezető!)

De azt tartom, elég volt az éjjeli eseményekből, hiszen ha mind el akarnám mondani, vége-hossza sem volna.

Reggel egyideig gyönyörködtünk a felkelő nap fényében fürdő Királyhegyben, majd ledűltünk a konyhá előtti kis tisztáson, hogy kipótoljuk az éjjeli mulasztást. Alig néhány percnyi pihenés után rémültnek tetsző kiáltások zavarták meg álmunkat. Nosza felugráltunk, hogy ha még nem késő, megmentjük a szerencsétlent. Legelől rohant Gyuszi barátom egy baltával, utána én egy fűrészszel és — tekintettel tekintélyes köbpartalmára — a végén a „persely“ hordozója egy mult századbeli, rozsdás pisztollyal. Csakhamar el is értünk egy 14–15 éves, hosszú ruhaszárító kötéllal ellátott fiút, aki hátramaradt társait hívogatta kiáltozásával. Azt hiszem, mindenki elképzelheti magának, mennyire megijedt szegény, mikor maga előtt látta a felfegyverkezett csapatot és ráadásul a pisztoly birtokosa még szörnyen össze is szidta.

Ezen tragikomikus epizód után végre zavartalanul átengedhettük magunkat az álom gyönyöreinek.

Délután vagy 3 órakor Gyuszi barátommal elbúcsúztunk a társaságtól, mely az országúton Káposztafalú felé indult és kellőleg felszerelve fűrészszel, baltával és szegekkel a már említett erdőirtáson keresztül leereszkedtünk a Szuchabéla völgyébe, hogy ott a kényelmetlenebb helyeken még létrákat készítsünk. Különösen nagy meglepedésünkre szolgált, hogy a gugyor előtti párkánymászást utódaink számára sikerült elkerülhetővé tenni, amennyiben a medencén keresztül létrát fektettünk. Ezenkívül még néhány létrát megjavítottunk, egyikét újat is készítettünk és azután sebes lépésekkel igyekeztünk a völgy vége felé, hogy le ne késünk a 9 órai vonatról.

Végre tehát legalább részben teljesült az a régi óhaj, hogy a káposztafalvi hegység szurdokait a közönség gyakorlatlanabb része, sőt hölgyek is látogathassák. A Szuchabéla, mely még két évvel ezelőtt öt-hat látogatót mondhatott magáénak, ma már elég nagy érdeklődés tárgya és a kapuban el-

helyezett névjegydobozt nemsokára kénytelenek leszünk egy újabbal felcserélni. Jelenleg különben már bátran mondható, hogy itt veszélynek egyáltalában nem, sőt talán nehézségnek sincs az ember kitéve. Azt pedig igazán megérdemlik a völgy szépségei, hogy az ember néhány órára lemondjon a kényelemről.

Hogy most már egészen kezdő turisták is végigjárhatják a völgyet, bizonyítja az a tény, hogy egy hét mulva ismét egy 13 tagból álló társaság csinálta meg e szép túrát, melyben nagy örömmre a szép nem 8 taggal, tehát többségben volt képviselve. Rossz nyelvek rám fogták, hogy én a hölgyeket azzal biztattam, miszerint egész bátran eljöhetnek, mert az út olyan, mint az aszfalt. És ha az itt leírt kiránduláson sokat kellett zsebre vágnom a gyerekkocsi miatt, úgy tízszerte többet kellett nyolc nap mulva hallgatnom a toalettek szakadása miatt elkeseredett nők ajkairól ezen állítólagos hasonlatért. De meg vagyok róla győződve, hogy senkisésem bánta meg, hogy résztvett e kiránduláson, sőt a társaság egyik tagja a völgy szépségeinek hatása alatt azonnal kijelentette, hogy a nehezebb szurdokokat is végig fogja járni.

Ami azonban a legfontosabb, úgy látszik, eljött, vagy legalább közeledik az az idő, melyben a nők ambíciója végre le fogja győzni a félelmet és elfogultságot és melyben ők is zavartalanul fognak hódolhatni a természet szeretetének. És vajjon miért tagadnók meg tőlük az élet egyik legnagyobb örömét, miért ne meríthessenek ők is abból a forrásból, melynek vize csak megneemesíti a szívet és lelket?! Mennyire mélyitené s egyúttal emelné a természetben való gyönyörködést, ha a nők minél számosabban vennének részt kirándulásainkban, ha majd az ormokon minél több az örömtől kipirult női arcot fog még jobban kipirosítani és minél több női fürtöt fog lengetni a havasi szellő! Bocsánatot, hogy ily szokatlan módon elbarangoltam a jövőben.

Mikor a völgy nyílását elhagyva Gyuszi barátommal Káposztafalu felé gyalogoltunk, a hegyek mögött éppen lenyugodni készült a nap. Mintha mitőlünk akart volna búcsúzni, mintha megtört sugaraiban a mi lelkünk mondott volna Istenhözadot kedvelt szurdokjainknak. Alig néhány nap még a nyár, azután elszóílt a kötelesség, az életre való előkészülés egy idegen világba, a szabad eget elfödő házak közé, oda a főváros forgatagába, a mi imádott természetünket eltipró hajsza kellős közepébe. Óh, mily jó, hogy számtalanszor élvezhattuk a természet tenségét, legalább lesz valami, aminek emléke mindenha felfrissíti a munkában elernyedtt lelkünket. És,

ha idegen környezetben más érzésű emberek között néha tán elborul kedélyünk, legalább tudni fogjuk, hogy létezik egy más világ is, hol nincs harag, nincs versengés, csak összhang, csak szépség, hol vigasztalást nyer a bánat és üdülést a fáradt lélek. Isten veletek kedves szurdokjaink! Isten veletek, a viszontlátásig!

Egyesületi ügyek.

A M. K. E. védnöke :

Frigyes cs. és kir. főherceg Ő Fensége.

Tiszteletbeli elnök :

Gróf Csáky Albin Ő Nagyméltósága, meghalt 1912.

Tiszteletbeli tagok :

Döller Antal †, Róth Márton, Siegmeth Károly †, Münnich Kálmán, Benedicty J., Weber Samu †, gr. Bethlen András †, Christian Kraft zu Hohenlohe-Oehringen herceg, dr. Darányi Ignác, gróf Csáky Zenó †, Fischer Miklós, Dénes Ferenc, Johannes Müller, dr. August Otto.

A M. K. E. tisztviselői :

Elnök : *gróf Teleki Sándor* főrendiházi tag, Budapest, VIII. Múzeum-körút 31. Nyáron : Ujtátrafüred, Szikraház.

Ügyvivő alelnök : *Fischer Miklós* kir. tanácsos, a F. J. r. 1., főgimnáziumi igazgató, Igló.

Másodalelnök : *Róth Márton* nyug. főgimn. tanár, Igló.

Titkár : *dr. Bruckner Győző* jogakad. magántanár, főgimn. tanár, Igló.

Pénztáros : *Thirring Gyula* főgimn. tanár, Igló.

Szerkesztők : *Marcsek Andor* főgimn. tanár, Igló és *Wiese Gyula* főgimn. tanár, Igló.

A zöldtavi Frigyes-menedékház gondnoka : *Rokfalussy Lajos* áll. tanító, Igló.

Ügyész : *dr. Forberger Béla* ügyvéd, Igló.

Számvizsgálók : *Topscher György* kir. tanácsos, Igló, meghalt 1913. febr., *Szell Ödön* bankigazgató, Igló és *dr. Wes-selényi Mátyás* kir. tanácsos, kir. közjegyző, Igló.

A központi választmány tagjai :

Ambrózy Albert, Nagyszalók ; Artl Maurin, Breslau ; Bartók József földművelésügyi államtitkár, Budapest ; Bruchsteiner Jakab, Budapest, VII. Damjanich-utca 35. ; Belóczy Sándor, Késmárk ; Czibur Bertalan, Nagymihály ; Csik Imre min. tanácsos, Budapest ; Dobó Adolf, Igló ; Dókus Gyula, Sátoralja-ujhely ; Farkas Pál orsz. képviselő, Budapest ; dr. Filarszky Nándor udv. tanácsos, Budapest ; dr. Flórián Károly, Eperjes ; Folgens Kornél, Igló ; dr. Forberger Béla, Igló ; dr. Greisinger Mihály, Szepesbela † ; dr. Groó Béla, Ótátrafüred ; dr. Guhr

Mihály, Tátraszéplak; Hadinger Adolf vezérigazgató, Budapest, IV. Irányi-utca 27.; Hoepfner Gusztáv vezérigazgató, Lócse; Horti Valér kir. tanácsos, Késmárk; dr. Jármay László, Budapest, VII. Király-utca 4.; Jermy Sándor, Lócse; Kálmán Gusztáv kereskedelemügyi államtitkár, Budapest; Kertscher Sándor, Késmárk; báró Kohner Adolf, Budapest; Karoliny Mihály, Arad; dr. Komarnicki Gyula Budapest, II. Török-utca 10.; dr. Lorx Sándor, Lócse; Lővy Mór, Igló; dr. Lupkovics József, Lócse; Majunke Gedeon, Szepesszombat; dr. Neogrády Lajos, Lócse; Nikházi Frigyes, Igló; dr. Papp Samu, Alsótátrafüred és Budapest, VIII. Baross utca 3.; Péter Kálmán, Lócse; Ponori Thewrewk Emil udv. tanácsos, Budapest; dr. Posewitz Tivadar, Budapest, VI. Stefánia-út 14.; Pulszky Garibaldi Ksod. vezérigazgató, Budapest, V. Rudolf-rakpart 6.; Putsch Tóbiás, Igló; Reichart Dezső, Ótátrafüred; Ruttkai Ráth Péter, Budapest; dr. Serényi Jenő, Budapest, V. Csáky-utca 4.; Soltz Gyula, Budapest, VI. Városligeti fasor 6.; dr. Szlávik Mátyás, Eperjes; dr. Szőnyi Dezső, Budapest, IV. Veres Pálné-utca 34.; Takács József orsz. képviselő, Gánóc; dr. Tóth István, Budapest, VIII. József-körút 37.; Weszter Pál, Nagyszalók; Weisz Miksa, Budapest; Winkler Ernő, Szepesszombat.

Az egyesületi múzeum bizottsága:

Elnök: *Wünschendorfer Károly*, Poprád.

Múzeumi őr: *Husz János*, Poprád.

Pénztáros: *Stadler János*, Poprád.

Könyvtárosok: *Brenner Mihály*, Poprád és *Lővy Mór*,

Igló.

Szakvezetők: a) az állattani osztályban: *dr. Greisinger Mihály* † és *Husz János*;

b) a növénytaniban: *Förster Gyula* és *dr. Győrffy István*, egyetemi magántanár;

c) az ásványtaniban: *Róth Márton*.

Rendes tagok: Dénes Ferenc, Emericzy Ödön, Folgens Kornél, Hajts Béla, dr. Hankó Arthur, Karoliny Mihály, Kulmann János, Kövi Imre, dr. Posewitz Tivadar és az osztályok képviselői.

A M. K. E. képviselői:

Breznóbánya: Faykiss Nándor gyógyszerész.

Budapest: dr. Serényi Jenő ügyvéd, V. Csáky-utca 4.

Debrecen: Fux Antal felső keresk. isk. tanár.

Dobsina: Hamvay Ede polg. isk. igazgató.

- Felka*: Emericzy Ödön tanító.
Késmárk: Horti Valér bankigazgató és Kertscher Sándor igazgató.
Losonc: György Lajos főgimn. tanár.
Matheóc: Thern Ede ev. lelkész.
Nagyszalók: Ambrózy Albert tanító.
Pécs: dr. Kenessey Aladár közkórházi főorvos.
Podolin: dr. Csáky Károly orvos.
Poprád: Wünschendorfer Károly ev. lelkész.
Pozsony: Müllner Mihály ev. tanító.
Rimaszombat: Loysch Ödön főgimn. tanár.
Sopron: dr. Schwarcz Ignác ügyvéd.
Székesfehérvár: Bottka Zoltán tkpénztári pénztáros.
Szepesbéla: Gábrriel Adolf.
Szepesófalú: dr. Klein Ignác ügyvéd.
Szepesolaszi: Majunke Géza.
Szepesszombat: Hensch László kereskedő.
Tátrafüred: dr. Groó Béla fürdőorvos.
Tátralomnic: Láng A. Árpád fürdőigazgató.
Tátraszéplak: dr. Guhr Mihály.
Zágráb: Kubányi Gyula máv. ellenőr.

Jegyzőkönyv

a Magyarországi Kárpát-egyesület központi választmányának 1912 évi augusztus hó 4-én Ótátrafüreden tartott gyűléséről.

Gróf Teleki Sándor elnöklete alatt jelen vannak: Fischer Miklós kir. tanácsos, ügyvivő alelnök, dr. Bruckner Győző központi titkár, Thirring Gyula i. központi pénztáros, Husz János múzeumi őr, Marcsek Andor évkönyvszerkesztő, dr. Wesselényi Mátyás számvizsgálóbizottsági tag, Dénes Ferenc, dr. Otto A., Münnich Kálmán a M. K. E. tiszteletbeli tagjai, Csik Imre, Czibur Bertalan, Dobó Adolf, Dokus Gyula, dr. Filarszky Nándor, Folgens Kornél, dr. Guhr Mihály, dr. Posewitz Tivadar, Reichart Dezső, Weisz Miksa választmányi tagok, továbbá a B. E. T. E. képviselőjében Votisky Zoltán és Bruckner Károly, dr. Forberger Béla, Forberger Árpád stb. egyesületi tagok.

Elnök üdvözli a megjelent választmányi tagokat és jelenti, hogy Róth Márton másodalelnök, Lupkovics és Putsch T. választmányi tagok távolmaradásukat kimentették.

1. Elnök bejelenti a választmánynak a M. K. E. központi tisztviselői karában végbement változást; ugyanis id. Marcsek Andor elhúnyta következtében a központi pénztárosi

teendőket előbb Karoliny Mihály, majd ennek Aradra történt kineveztetése után Thirring Gyula főgimn. tanár látta el ideiglenesen. Bemutatja egyúttal azt a jegyzőkönyvet, melyet a központi elnökség és számvizsgálóbizottság a központi pénztár átadásakor felvett. E jegyzőkönyv szerint Thirring Gyula ideiglenesen megbízott pénztáros betétkönyvekben, kötelezvényekben és készpénzben 48.936 korona 75 fillért, azaz negyvennyolcezerkilencszázharminchat korona és hetvenöt fillért vett át a bizottságtól.

A központi választmány helyeslőleg tudomásul veszi az elnökség intézkedését és Karoliny M. lelépett pénztárosnak és Thirring Gyula ideiglenesen megbízott pénztárosnak fáradozásukért köszönetet mond.

2. Elnök a választmány tudomására hozza, hogy Mocsáryné úrnő a Tarpataki menedékház alapja javára újabban 100 K, azaz száz koronát adományozott.

A választmány Mocsáryné úrnő nagylelkű adományát köszönettel fogadja és kimondja, hogy az illető úrnőnek régebben tett 200 koronás adománya ez újabbhoz csatolva, mint „Mocsáryné Tarpataki menedékház alapítvány“ együtt kezeltessek.

3. Ügyvivő alelnök beterjeszti az 1913. évi költségelőirányzatot és behatóan ismerteti a turisztikai kiadásokra vonatkozó tételeket.

A választmány helyesli a költségvetés összeállítását és elhatározza, hogy a közgyűlésnek elfogadásra ajánlja.

4. Ügyvivő alelnök bemutatja a választmányi gyűlésnek a M. K. E. jövő évi munkaprogramját. E program szerint a Kőpataktavi menedékház, melynek felépítésére az elnökség már megkötötte a szerződést Miszlievicz J. késmárki ácsmesterrel, a jövő évben elkészül 14000 korona költséggel s bizonyára nagyban emeli majd e vidék turistaforgalmát. — Útépítés terén a legfontosabb teendő, hogy a felső turista-út minél előbb kiépüljön. Az egyesület központja lehetőleg a Sziléziai osztállyal együtt kiépíti az utat a Háromtótól a Hilgermann-útig, illetve Szilágyi-útig és a Zerge-szállótól a Kőpataki tóhoz vezető útnak kiépítésére felkéri a kincstárt.

Az út irányának megállapítására a választmány az építőbizottságot

kéri fel és a munkaprogramot elfogadás céljából a közgyűlés elé terjeszti.

5. A M. K. E. tisztviselői karának megbízatása lejárt s így új választás válik szükségessé. Elnök kéri a választmányt,

hogy az egyes tisztségek betöltése iránt a közgyűlésnek javaslatot tegyen.

A választmányi gyűlés egyhangú lelkesedéssel gróf Teleki Sándort ajánlja újból elnöknek, ügyvivő alelnöknek Fischer Miklóst, másodalelnöknek Róth Mártont, központi titkárnak dr. Bruckner Győzöt, központi pénztárosnak Thirring Gyulát, a múzeumi bizottság elnökének Wünschendorfer Károlyt, múzeumi pénztárosnak Stadler Jánost, a számvizsgáló bizottságba Topscher Györgyöt elnöknek és Széll Ödönt és dr. Wesselényi Mátyást tagoknak.

6. Alelnök jelenti, hogy az Évkönyv szerkesztőinek megválasztása is napirenden van és hogy az eddigi német Évkönyv buzgó és lelkiismeretes szerkesztője, Lövy Mór ezen tisztségéről leköszönt.

A választmány a magyar Évkönyv szerkesztőjévé való választására újból ajánlja Marcsek Andort; Lövy lemondását nagy sajnálattal veszi tudomásul és neki tizenhat évi odaadó fáradozásáért meleg köszönetet mond és érdemeit jegyzőkönyvbe iktatja. A német Évkönyv szerkesztésére való ajánlást egyelőre függőben hagyja.

7. Több választmányi tag felszólalására azt az újítást határozza el

a választmányi gyűlés, hogy az évkönyvek ezen túl a budapesti tagoknak postán küldessenek szét, mivel a M. K. E. jelenlegi budapesti képviselője azokat a tagoknak idejében szét nem küldötte, sőt sokan meg se kapták s emiatt sok panasz merült fel.

8. Választmányi tagoknak a gyűlés ötven egyesületi tagot jelöl.

9. A mentőüggynek egyöntetű rendezése végett elnök javaslatba hozza, hogy augusztus hó 15-én Ótátrafüreden egyetközi bizottság üljön össze, melybe a M. K. E. három tagot küldjön ki.

A gyűlés ily értelemben határoz és az elnököt, ügyvivő alelnököt és titkárt küldi ki.

10. Ügyvivő alelnök indítványára a választmányi gyűlés ajánlja a közgyűlésnek,

hogy Frigyes cs. és kir. főherceget, a M. K. E. védnökét és gróf Csáky Albint, az egyesület tiszteletbeli elnökét sürgöny útján üdvözölje.

11. Ügyvivő alelnök jelenti, hogy a Keleti Kárpátok osztálya két külön részre, úgymint a Keleti Kárpátok osztályára és a Kassai osztályra válik szét.

A választmányi gyűlés a kettészakadást jóváhagyólag tudomásul veszi, felszólítja azonban az új Kassai osztályt, hogy ügyrendjét terjessze be a központnak jóváhagyás végett. Kívánja továbbá, mondja ki az osztály ügyrendjében, hogy ha valaha feloszlaná, vagyona a M. K. E.-re száll. Ezúttal hangsúlyozza a választmányi gyűlés azt is, hogy az aggteleki cseppkőbarlang a M. K. E.-nek tulajdona.

12. Alelnök javasolja, hogy az ügyészi tisztség ellátásával dr. Forberger Béla iglói ügyvédet bizza meg az egyesület.

A választmány a javastatot elfogadja.

13. Elnök jelenti, hogy Árvamegyében az egyesületnek új osztálya alakuló félben van s mint „Árvamegyei osztály“ a közel jövőben szervezkedik. Az osztály eddig ötvennél több tagot számlál.

Örvendetes tudomásul szolgál és az osztály buzgó szervezőinek : Zmeskál György alispánnak, Richter J. országgyűlési képviselőnek, Váradi Géza és dr. Szontagh A. alsókubini felsőkereskedelmi iskolai tanároknak jegyzőkönyvi köszönetet mond a választmányi gyűlés.

14. Elnök a választmányi gyűlést berekeszti.

K. m. f.

Fischer Miklós

a M. K. E. ügyvivő alelnöke

Gróf Teleki Sándor

a M. K. E. elnöke.

Dr. Bruckner Győző

a M. K. E. titkára.

Jegyzőkönyv

a Magyarországi Kárpát Egyesületnek 1912 évi augusztus hó 4-én Ótátrafüredcn tarott XXXIX-ik közgyűléséről.

Gróf Teleki Sándor elnökle alatt jelen voltak : Fischer Miklós kir. tanácsos, ügyvivő alelnök, dr. Bruckner Győző központi titkár, Thirring Gyula ideiglenesen megbízott központi pénztáros, Husz János múzeumi őr, Marcsek Andor évkönyvszerkesztő, Szentistványi Dániel a „Lőcsei osztály“ ügyvivő alelnöke, Artl Maurin a „Sziléziai osztály“ képviselőjében, Dénes Ferenc, dr. August Otto, Münnich Kálmán tiszteletbeli tagok, Belóczy Sándor a M. T. E. „Tátra osztály“-ának, Votisky Zoltán a B. E. T. E. és Várady Géza és Szontagh A. az alakulandó M. K. E. „Árvamegyei osztály“-ának képviselői

és a következő egyesületi tagok és vendégek: Ambrózy A., Bruckner Károly, Brühl Miksa, Czibur Bertalan, Csik Imre, gróf Degenfeld L., Dobó Adolf, Fábry Géza, Folgens Kornél, Forberger Árpád, dr. Forberger Béla, dr. Hollaender Ernő, Habern György, dr. Guhr Mihály, báró Herczeg Péter, Farkas Pál, Fodor Ferenc, Hajduska Albert, dr. Filarszky Nándor, Hittig Lajos, dr. Groó Béla, báró Kohner Adolf, Kollár L., Majunke Gedeon, Melczer Gusztáv, Neugebauer Vilmos, Ofner Artur, Pfister J., dr. Pozewitz T., dr. Pollák J., Prohaska Lajos és Lajosné, Rác Arnold, Reichart Dezső, Szivák J. dr. Szász Ágoston, Sonnenschein B., Simonffy A., Telléry Gy., Vadász L., Vértessy J., Weszter P., dr. Wesselényi M., Wolfner J., Winkler E., Zoltánné Müller Katalin stb.

1. A közgyűlést gróf Teleki Sándor elnök a következő beszéddel nyitotta meg:

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

A M. K. E. 39-ik közgyűlését ezennel megnyitom és szívből üdvözlöm a megjelent tagokat és vendégeket. Méltóztassék megengedni, hogy itt, ahova minden egyes jelenlévő az ügy iránt való érdeklődésből és szeretetből örömmel sietett, ne rideg hivatalos formában, hanem mint baráti körben, kérészetlen őszinteséggel szóljak egyesületünk ügyeiről s a magam álláspontjáról. A M. K. E. múlt évi működéséről számot ad az évi jelentésünk, én ezúttal csak pár szóval szeretném összegezni azokat az örvendetes és nem örvendetes dolgokat, melyek egyesületünk életében ez idő alatt szerephez jutottak. Örömmel számolok be elsősorban is azzal, hogy a villamos vasút kérdése a Tátrában jelenleg már teljesen rendezve van. Szükségtelen talán részletesen fejtegetnem, milyen óriási, mondhatnám döntő befolyással van e tényező a Tátra és vidéke fejlesztésére s azt hiszem, mindnyájunkat őszinte örömmel tölt el az a tudat, hogy ami azelőtt még csak 8—10 évvel is merész álomnak, megvalósíthatatlan tervezetésnek tűnt fel, az ma teljes mértékben valóra vált. Bizton remélhetjük, hogy a vasút kiépítése a M. K. E. fejlődésének is hatalmas lendületet ad s annak életében korszakalkotó fázis lesz. Azonban, mélyen tisztelt Közgyűlés, ez az igaz örvendetes tény: a villamos vasút létesülése felidézi egyúttal a Tátra legnagyobb bajának, legsötétebb árnyoldalának: a *lakásinségnek képét*. Hiába hozza közénk a vasút a fürdővendégeket és turistákat mindegyre növekvő számban, ha fürdőtelepeink azoknak megfelelő elhelyezésére képtelenek. A szállás nélkül maradt fürdőlátogatók a jövőben nem gondolnak arra, hogy hegyvidékünket felkeressék, sőt másokat is lebeszélnek hasonló kirándulásokról s ilyenformán többet ártanak a Tátrának, mint

amennyit hangzatos reklám ellensúlyozni tudna. A M. K. E. szerény anyagi viszonyai mellett a bajon nem segíthet, de szükséges, hogy intő szavát felemelje és az illetékes körök figyelmét erre a Tátra fejlődésére annyira káros következményre irányítsa.

Reá kell mutatnom továbbá arra, hogy a kincstár kiépíti az Öttavi utat. Bátran állíthatjuk, hogy ez a legszebben és legjobban vezetett ösvény a Tátra összes útjai között és nem mulaszthatjuk el, hogy a legnagyobb elismeréssel ne adózzunk ezzel kapcsolatban Csik Imre miniszteri tanácsosnak.

Az utakon kívül talán legfontosabb közlendőm az, hogy a *vezetők szabályzatának* kérdése, mely évek óta várt elintézésre, végre megoldást nyert. Sikerült a miniszter jóváhagyását megnyerni a szabályzat részére, melyet legközelebb könyvalakban kinyomatva a vezetők között szétosztunk s arról a közönséget is tájékoztatjuk. A megváltozott viszonyok s az általános nagy drágaság hatása e téren is észrevehető, de azon voltunk, hogy a vezetők jogos igényeit a közönség érdekeivel összeegyeztessük.

Mikor felemlítettem, hogy milyen hathatós módon igyekszik előmozdítani a M. K. E. az idegen- és turistaforgalmat a Tátrában s ezzel nemzetgazdasági téren a magyar államnak jelentős szolgálatokat tesz, egyszersmind nem hallgathatom el azt sem, hogy az a támogatás, melyben az egyes kormányok egyesületünket részesítették, elenyészően csekély és már évek óta nem élvezett egyesületünk a kormány részéről segítséget. Nem akarom ezzel kisebbiteni azt a kétségtelenül jelentékeny támogatást, amelyet a Tátra a kincstár részéről a múltban nyert s bizonyos, hogy a vasút létesülése és kocsutak építése jórészt neki köszönhető, de ennyivel korántsem tettünk eleget a legsürgősebb kívánalmaknak. Száz meg száz teendő várna reánk, melyet azonban egyesületünk saját erejéből véghezvinni nem képes. Anyagi erő híján kénytelenek vagyunk sokszor eltekinteni a nagyobb, fontosabb feladatoktól s kikeresni a kisebbeket, olyanokat, melyekkel megbirkózhatunk, hogy mégse legyünk tétlenségre kárhozthatva. Sokan azonban, kik viszonyainkat nem ismerik, emiatt azzal vádolják egyesületünket, hogy keveset produkál, hogy nem eléggé aktív. Méltóztassék elhinni, hogy e vád igaztalan, mert az adott nehéz viszonyok között igazán a legnagyobb buzgalomra, lelkesedésre van szükség, hogy némi eredményt is felmutathassunk és sokoldalú feladataink legalább egy részének megfelelhessünk. Azt, hogy egyesületünk ily alacsony tagsági díj mellett nagyobb nyomatékkal bírjon, két úton-módon érhetnők el; egyik az, hogy a tagok gyűjtése érdekében nagyobb ered-

ményt lássunk, a másik pedig az, hogy mindenki, akinek módjában áll, s kinek a M. K. E. ügye szíven fekszik, világoítsa fel a kormányt s az illetékes tényezőket arról, hogy mi komoly munkát végzünk, hogy nem a jó szándékon és buzgóságon, hanem csupán anyagi erőtlenségünkön múlik, hogy az eddigieknél nagyobb eredményt nem mutathatunk fel. Meg kell értetnünk a kormánnyal, hogy egyesületünk képes volna arra, hogy évente milliókat mentsen meg, melyek ma külföldre kerülnek s így az állam közgazdasági viszonyaira nagy és üdvös hatással lehetne. Bizton hiszem, hogy felvilágosító és kérő szavunk nem hangzik el hiába.

De az anyagi megerősödés egyedül nem biztosíthatja egyesületünk működésének a sikert, hanem nézetem szerint szükséges volna, hogy szorosabbá tegyük azt a laza kapcsolatot, mely bennünket a testvéregyesületekhez fűz. Hiszen a M. T. E. és B. E. T. E. is a mi egyesületünk tagjaival rokon elemekből áll: olyanokból, kik lelkesednek a turisztikáért, kiket a szabad természet szeretete köt össze, kik nagy vidékünkben felismerték a nemzeti kincset. Üdvös volna azért intenzívebb közeledés, erős kapcsolat az egyesületek között, hogy közös erővel többet vívhassunk ki, nagyobb sikereket érjünk el.

Miután a m. t. Közgyűlés figyelmét a fentebbiekre felhívtam, még azt a kérést intéztem tagjainkhoz és kedves vendégeinkhez, legyenek a jövőben segítségünkre, szerezzenek mennél több hívet a M. K. E.-nek és a magyar hegyvidék iránt érzett szeretetüknek azzal is adják élő tanujelét, hogy ügyünknek, — mely egyúttal a magyarság fontos hazafias és kulturális ügye is — igazi barátai, buzgó apostolai legyenek. Ekkor — de csakis ekkor — és ez mély meggyőződésem, jöhet egyesületünkre nagy és dicsőséges jövő!

Szíves türelmüket megköszönve, a közgyűlést ezennel megnyitom.

A nagy tetszéssel fogadott elnöki megnyitó után *Farkas Pál* országgyűlési képviselő és egyesületi tag szólalt fel és megköszönte a közgyűlés nevében a szép megnyitó beszédet. Továbbá részletesen foglalkozott a tátrai kocsitak kérdésével és feltétlenül szükségesnek tartja, hogy a Podbanszkon át a Tomanov-hágón át vezető út minél előbb kiépüljön. Felhívja az egyesület figyelmét a Tátra nyugati részének feltárására, mert visszás állapotnak tartja, hogy a Tátra lipitói részének érdekében eddig semmi sem történt. Kéri az egyesületet, hogy munkaprogramjába a nyugati oldal fejlesztését sűrűn vegye fel.

Majunke Gedeon egyesületi tag szintén sürgeti a nyugati Tátra feltárását s óhajtja, hogy az idegen- és turistafor-

galom útvonalába az is belevonassék. Rosszalja, hogy a Podbanszkói völgyben az erdészlak a turisták elől el van zárva, pedig könnyen lehetne ott turistáknak állandóan éjjeli szállást biztosítani. Kéri az egyesületet, hasson oda, hogy a Javorinára kelet felől vezető keskeny út kiszélesbítettessék, mert most, ha két kocsi, vagy éppen automobil és kocsi rajta egymással szembe jön, a legnagyobb veszedelembé juthatnak az utasok.

Fischer Miklós ügyvivő alelnök reflektál a fentebbi felszólalásokra. Megjegyzi, hogy a M. K. E. megtette a magáét a nyugati Tátra feltárása érdekében, amennyiben azt felvette munkaprogrammjába és e célra a kormánytól ígéretet eszközölt ki, hogy az anyagi támogatásával az egyesületeknek segítségére lesz. Ezt az ígéretet, melyet a m. kir. kereskedelemügyi miniszter tett, azóta visszavonták s így a nyugati Tátra fejlesztése abbanmaradt s azóta e rész teljesen kiesett a turistaforgalomból. Ajánlatosnak tartja, hogy a nyugati Tátra feltárását újból sürgesse a kormánynál, addig is ott a turisták ellátásáról gondoskodva legyen.

Gróf Teleki Sándor elnök Farkas Pál felszólalására nézve megjegyzi, hogy a M. K. E. nem ejtette el a Tomanov-hágóra vezető út kiépítésének tervét, annál kevésbé, mivel az fontos *strategiai út*. reméli, hogy a közös hadügyminiszter hajlandó lesz a kiépítés költségeihez hozzájárulni, ha ily irányú információkat kap. A nyugati Tátra érdekében mindent el fog követni s hihetőleg eredménnyel.

Csik Imre miniszteri tanácsos, a Tátra felügyelője Farkas Pállal ellentétben nem tartja sürgősen szükségesnek a Tomanov-hágóhoz vivő út kiépítését, hanem szerinte fontosabb, hogy éppen a nyugati Tátra érdekében Csorbatótól Podbanszkóig vezessen megfelelő út.

2. Elnök bemutatja a M. T. E. meleghangú üdvözlő sürgönyét, amelyet a közgyűlés köszönettel vesz tudomásul.

Belóczy Sándor a M. T. E. Tátra-osztálya nevében szívből köszönti a M. K. E. közgyűlését és szeretné, ha azok a kötelek, amelyek a Tátra-osztályt a M. K. E.-hez, mint egykori anyaegyesülethez fűzik, a jövőben ismét szorosabbak lennének.

Votisky Zoltán a B. E. T. E. nevében üdvözlő a közgyűlést és hangsúlyozza, hogy a M. K. E. és B. E. T. E. között mindig a legjobb egyetértés volt a Tátra feltárása tekintetében.

Dr. Szontágh Almos a megalakuló M. K. E. Árvamegyei osztályának meleg üdvözlését tolmácsolja.

Gróf Teleki Sándor elnök egyenként köszönetet mond a szívélyes szavakért és azon lesz, hogy az összetartozás érzését a testvéregyesületek között

mindenkor ébren tartsa és ápolja. Igéri, hogy a M. K. E. az Árvamegyei osztályt a legnagyobb erkölcsi támogatásban részesíti.

3. *Darányi Ignác* v. b. t. t., a M. K. E. disztagja, levélben jelentette, hogy betegsége akadályozza abban, hogy a közgyűlésen résztvegyen,

amit a gyűlés sajnálkozással vesz tudomásul.

4. Elnök jelenti, hogy Pfszter J. erdőmérnök Tátralomnicon szép dombornívű térképet készített a Tátráról, melyet a tagok figyelmébe ajánl.

5. Titkár felolvassa a M. K. E. évi jelentését, mely az egyesület 1911-iki munkásságáról részletesen és kimerítően beszámol s mely a közgyűlés

osztatlan tetszésével találkozott és tudomásul szolgált.

6. Bemutatásra kerül az egyesületnek 1911. évi zárszámadása, mely összesen 12.568 korona 25 fillér bevétellel szemben 10.521 korona 14 fillér kiadást tüntet fel, pénztári maradvány tehát 2047 korona 11 fillér. Miután a számvizsgáló-bizottság a zárszámadást minden részletében helyesnek találta,

a közgyűlés megadja az elnökségnek és számvizsgáló-bizottságnak a felmentvényt, id. Marcsek Andor volt központi pénztáros örököseinek, úgyszintén Karoliny Mihály ideiglenesen megbízott pénztárosnak és neki munkájáért köszönetet szavaz. Köszönetet mond a számvizsgáló-bizottságnak is lelkiismeretes és pontos munkájáért.

7. Beterjesztetik az 1913. évi költségelőirányzat, mely szerint az egyesület várható bevétele 1913-ban 23.325 korona lesz, kiadása szintén 23.325 korona, amiből a kezelési költségekre 2430 korona, kulturális kiadásokra 3250 korona, építési és turisztikai kiadásokra pedig 17.400 korona esik.

A közgyűlés a költségelőirányzatot tudomásul veszi és jóváhagyja.

8. Ügyvivő alelnök beterjeszti a jövő évi munka-programmot, melynek legfontosabb tételei a Kőpataktavi menedékház felépítése 14.000 korona költséggel. Az elnökség a szerződést a menedékház felépítésére nézve már megkötötte Míszlievicz J. késmárki ácsmesterrel. Az utépítésre ajánlja az ügyvivő alelnök a választmányi gyűlésnek erre vonatkozó határozatának elfogadását. E határozat szerint a M. K. E. lehetőleg a Sziléziai osztállyal együtt kiépíti az utat a Háromtótól a Hilgermann-útig, illetve Szilágyi-útig és a Zerge-szállótól a Kőpataki tóhoz vezető útnak kiépítésére felkéri a kincstárt. Az út irányát az építő-bizottság állapítaná meg a kincstárral együtt.

Dr. Szász Ágoston egyesületi tag figyelmébe ajánlja az építő-bizottságnak, hogy a Kőpataktavi és Zöldtavi menedékházakhoz *szárítókamrákat* építsenek. E téren szerzett tapasztalatait felajánlja a bizottságnak.

A közgyűlés a munkaprogrammot tudomásul veszi; *dr. Szász Ágoston* indítványát elfogadja s a szárítókamrák építése idején tapasztalatait köszönettel igénybe fogja venni.

9. Titkár bemutatja az egyes osztályok jelentéseit, zár-
számadásait és költségelőirányzatát, amit a közgyűlés jóvá-
hagyóan

tudomásul vesz.

10. Ügyvivő alelnök betérjeszti a múzeumi bizottság
jelentését, zárszámadását és költségelőirányzatát, amit a köz-
gyűlés helyeslőleg

tudomásul vesz.

11. A tisztújítás kerülvén napirendre, a közgyűlés egy-
hangúan és nagy lelkesedéssel három évre újból

gróf Teleki Sándort választja meg *elnökének*,
aki a bizalomért köszönetet mond.

12. Ugyancsak megválasztja három évre *Fischer Mik-
lóst ügyvivő alelnöknek*, *Róth Mártont másodalelnöknek*, *dr.
Bruckner Győzőt központi titkárnak*, *Thirring Gyulát köz-
ponti pénztárosnak*.

Fischer Miklós ügyvivő alelnök tisztársai nevé-
ben mond köszönetet a közgyűlésnek az őket ért
újabb bizalomért.

13. Megválasztja továbbá a közgyűlés a múzeumi bizott-
ság elnökévé *Wünschendorfer Károlyt*, pénztárosnak pedig
Stadler Jánost.

14. A számvizsgáló-bizottság tagjai választás útján újból
Topscher György kir. tanácsos, *Szell Ödön* bankigazgató és
dr. Wesselényi Máttyás kir. tanácsos lettek.

15. A magyar Évkönyv szerkesztőjének megválasztja
a közgyűlés a központi választmányi gyűlés ajánlatára három
évre *Marcsek Andort*; a német Évkönyv szerkesztői állásá-
nak a betöltését a közgyűlés az elnökségre ruházza. *Lővy
Mór*, a leköszönt német évkönyvszerkesztőnek tizenhat évi
pontos, lelkiismeretes munkájáért hálás köszönetet szavaz és
érdemeit jegyzőkönyvbe iktatja.

16. A központi választmányba a közgyűlés a következő
ötven tagot választotta:

Ambrózy Albert, Nagyszalók; Artl Maurin, Breslau;
Bartóky József államtitkár, Budapest; Bruchsteiner Jakab,
Budapest, VII. Damjanich-utca 35.; Belóczy Sándor, Késmárk;

Czibur Bertalan, Nagymihály; Csik Imre min tanácsos, Budapest; Dobó Adolf, Igló; Dókus Gyula, Sátoraljujhely; Farkas Pál orsz. képviselő, Budapest; dr. Filarszky Nándor, Budapest; dr. Flórián Károly, Eperjes; Folgens Kornél, Igló; dr. Forberger Béla, Igló; dr. Greisinger Mihály, Szepesbéla; dr. Groó Béla, Ótátrafüred; dr. Guhr Mihály, Tátraszéplak; Hadinger Adolf vezérigazgató, Budapest, IV. Irányi-utca 27.; Hoepfner Gusztáv vezérigazgató, Lócse; Horti Valér, Késmárk; dr. Jármay László, Budapest, VII. Király-utca 4.; Jermy Sándor, Lócse; Kálmán Gusztáv államtitkár, Budapest; Kertscher Sándor, Késmárk; báró Kohner Adolf, Budapest; Karoliny Mihály, Arad; dr. Komarnicki Gyula, Budapest; dr. Lorx Sándor, Lócse; Lövy Mór, Igló; dr. Lupkovics József, Lócse; Majunke Gedeon, Szepesszombat; dr. Neogrády Lajos, Lócse; Nikházi Frigyes, Igló; dr. Papp Samu, Alsótátrafüred és Budapest, VIII. Baross utca 3.; Péter Kálmán, Lócse; Ponori Thewrewk Emil, Budapest; dr. Posewitz Tivadar, Budapest, VI. Stefánia-út 14.; Pulszky Garibaldi vezérigazgató, Budapest, V. Rudolf-rakpart 6.; Putsch Tóbiás, Igló; Reichart Dezső, Ótátrafüred; Ruttkai Ráth Péter, Budapest; dr. Serényi Jenő, Budapest, V. Csáky-utca 4.; Soltz Gyula, Budapest, VI. Városligeti fasor 16.; dr. Szlávik Mátyás, Eperjes; dr. Szőnyi Dezső, Budapest, IV. Veres Pálné-utca 34.; Takács József orsz. képviselő, Gánóc; dr. Tóth István, Budapest, VIII. József-körút 37.; Weszter Pál, Nagyszalók; Weisz Miksa, Budapest; Winkler Ernő, Szepesszombat.

17. Ügyvivő alelnök jelenti, hogy a zöldtavi Frigyesmenedékház részjegyei közül 20 darab kisorsoltatott s bemutatja az erről szóló közjegyzői okiratot. A kisorsolt számok a következők: 71; 127; 156; 311; 183; 28; 189; 38; 286; 177; 284; 209; 295; 91; 66; 105; 59; 11; 319 és 2.

A nyerteseket a központi pénztáros a sorsolás eredményéről értesíteni fogja.

18. Ügyvivő alelnök bemutatja a választmány indítványát, hogy Frigyes főherceget, az egyesület védnökét és gróf Csáky Albint, az egyesület díszelnökét a közgyűlés táviratilag üdvözlje.

Az indítványt a közgyűlés helyesli és elfogadja.

19. Elnök köszönetet mond az ótátrafüredi fürdőigazgatósnak a terem szíves átengedéséért és megköszönvén a megjelenteknek az érdeklődést s türelmét, a M. K. E. 39-ik közgyűlését berekeszti.

K. m. f.

Fischer Miklós

a M. K. E. ügyvivő alelnöke,

Gróf Teleki Sándor

a M. K. E. elnöke.

Dr. Bruckner Győző

a M. K. E. titkára.

Évi jelentés

a Magyarországi Kárpátgyűlésről 1911-iki működéséről.

Igen tisztelt Közgyűlés!

A Magas Tátra, ez a hatalmas védőbástya, mely hazánkat körülövezi, természeti szépségeivel, gigászi arányaival nemcsak az idegent bűvöli el, hanem élénken foglalkoztatta minden időkből a Felvidék egyszerű népének fantáziáját is. A hegyóriások aljában, a széltől védett völgyekben meghúzódó falucskák lakóinak élete elválaszthatatlanul összeforrt vele; gondolatvilágukat betöltötte, képzeletüknek a csapongó szárnyaláshoz ihletet adott. Sok szebbnél-szebb népmondát, régét fűzött a nép költői invenciója a Tátrához, melyet naiv hite, jó és rossz szellemekkel, tündérekkel népesített be. E népmondák között, melyeket megőrzött számunkra a szájhagyomány, vagy valamely régi feljegyzés, nem egy olyan is akad, amely mélyebb tartalmával, szimbolikus jelentőségével gondolkozóba ejthet bennünket is. Ilyen a többi között a „Gottes Schatzkammer“-ről szóló népmonda, amely szerint a Lomnici csúcs közelében lévő Héttorony nevű bérc belseje Isten kincseskamrája lenne, melyet a Barát szikla alakja őriz. Ma már mosolygunk, ha halljuk elmesélni, hogy mily csodás arany állatokat, aranyból és drágakőből való gyümölcsöket rejt magában ez a sziklaüreg — pedig gondolkodhatnánk felette: igazán csak mese-e ez? Nem valóban Isten kincsesháza-e ez a csodaszép hegyvidék? Nem kimeríthetetlen gazdag tárháza-e a Tátra mindazoknak a javaknak, melyek okosan felhasználva a Felvidék s az egész magyar haza vagyosodását, boldogulását hatalmasan előmozdíthatják? Mégis mennyi idő telt bele, mennyi jó szándék, lelkesedés, el nem csüggedő kitartás kellett hozzá, míg ezt a kincsesházat nálunk megbecsülni és okosan felhasználni megtanulták! Harminckilenc éve, hogy magára vállalta a Magyarországi Kárpátgyűlés ezt a nehéz, de ideális célú és a nemzetre nézve áldásos feladatot, hogy e kincset gyümölcsözővé tegye; harminckilencedszer gyűlünk ma össze, hogy beszámoljunk arról, miképpen sáfárkodtunk e nemzeti kincessel; hogy végigtekintünk egyesületünk egy évi tevékenységének eredményein.

A mai nap hangulata azonban nem zavartalan és a mai közgyűlésen fájdalmas kötelességünk, hogy legelsőbbben is a gyásznak, a kegyeletos megemlékezésnek engedjük át a szót. Ez a letűnt év, melynek történetéről, eseményeiről itt beszámolunk, szomorú esztendőnk volt, sok oly kiváló férfit ragadt el közülünk, akiknek távozása egyesületünkre nézve súlyos, sőt nehezen pótolható veszteség.

Egyesületünk központi tisztviselői karának egyik oszlopa dőlt ki 1911. december 19-én *id. Marcsek Andor* központi pénztáros elhunytával. Marcsek Andor húsz éven át viselte a M. K. E.-nél ezt a fáradságos, sok precizitást és lelkiismeretességet kívánó tisztséget a legnagyobb ügyszeretettel, odaadással. Sokat köszönhet az ő tevékenységének egyesületünk anyagi ügyeinek rendbehozása, fellendítése körül és *id. Marcsek Andor* méltó arra, hogy kegyeletesen őrizzük meg mindenkor emlékezetét.

1912. április 21-én újabb érzékeny és váratlan csapás érte a M. K. E.-et, mikor *Siegmeth Károly* a M. K. E. tiszteletbeli, tagja a Keleti Kárpátok osztályának ügyvivő alelnöke elköltözött. *Siegmeth* neve ismert és tisztelt a magyar turisztáság előtt; hiszen szinte páratlan volt az a lelkesedés, önzetlen buzgalom, mellyel ő az egyesületet s általában a turistasporthoz felkarolta és annak annyi hivat, barátot szerzett. Idegen származású létére, senki nem méltányolta és szerette nálánál jobban a Tátravidék szépségeit, de nem elégedett meg azzal, hogy azokban csak gyönyörködjék, hanem minden módon fel akarta és tudta is kelteni iránta a legszélesebb körű érdeklődést. Hosszas volna megemlékezni egyenként az ő sok, ötletes és eredményes kezdeményezéséről, mellyel a turisztáság ügyét szolgálta; itt mint a legfőbbekre csak az *aggteleki barlang* feltárása körül szerzett érdemeire mutatunk rá s arra, hogy a *Keleti Kárpátok osztálya neki köszönheti szervezését*. Egyesületünk megbízott képviselői az igaz részvét koszorúját tették koporsójára.

Szomorúan kell beszámolnunk *dr. Szivák Imre*, *dr. Vécsey Tamás* és *Terray István* vál. tagok haláláról is.

Dr. Szivák igen tevékeny tagja volt egyesületünknek; egy értékes dolgozata: „Az idegenek a Tátrában való birtokfoglalásának megakadályozása“ címen a M. K. E. 1903-iki Évkönyvében jelent meg és méltó feltűnést keltett. Az egyesület e kérdés behatódott tanulmányozására annak idején szűkebb-körű bizottságot is küldött ki. Ennek egyik agilis tagja volt a nemrég elhunyt *dr. Vécsey Tamás* is. *Vécsey* a magyar tudományos világban előkelő helyet foglalt el, mint természetbarát és a turistasporthoz nagy hivat pedig egyesületünkben általános tisztelet környezte.

Terray István különösen Rimaszombat vidékén fejtett ki egyesületünk érdekében nagy tevékenységet.

A Sziléziai osztálynak is nevezetes halottja van: *Paul Menzel*, az osztály alelnöke még java férfikorában váratlanul elhunyt. *Menzel* a Sziléziai osztálynak valóban lelke volt és sokat tett a Magas Tátráért, melyet oly jól ismert és melyhez

szeretettel ragaszkodott. Nemcsak az osztálynak szűkebb körében, hanem az egész M. K. E.-ben halálhíre gyászt és részvétet keltett.

Egyesületünk vezetősége azon volt, hogy méltó utóddal töltsse be eltávozott központi pénztárosának helyét s azért a pénztárosi tisztséget ideiglenesen, a közgyűlés jóváhagyása reményében *Karoliny Mihály* vál. tagra ruházta, ki a Tátra egyik lelkes hive és alapos ismerője. Karoliny azonban, miután a vallás és közoktatásügyi miniszter az aradi tanítóképző igazgatójává nevezte ki, e tisztséget nem soká viselhetette s utána *Thirring Gyula* iglói főgimn. tanárt bizta meg ideiglenesen a központi elnökség a pénztári teendők végzésével.

Siegmeth Károlynak utódja gyanánt a Keleti Kárpátok osztálya *cöltevényi Nagy Olivér* kassai jogakadémiai tanárt választotta meg ügyvivő alelnökévé, kinek munkásságához a legszebb reményeket fűzi.

Ezúttal kell megemlékeznünk arról a változásról, mely a Keleti Kárpátok osztályában végbemegy; ugyanis az osztály elhatározta, hogy két részre válik szét, ú. m. Keleti Kárpátok és Kassai osztályra, mivel működése eddig olyan nagy területre terjedt ki, hogy éppen túlságosan széleskörű volta miatt nem lehetett annyira intenzív, mint óhajtott lett volna. Az újítás minden valószínűség szerint csak előnyös következményekkel jár a jövőben.

Örömmel jelenthetjük, hogy az elmúlt évben az *idegen- és turistaforgalom* a Magas Tátrában tetemesen emelkedett. Eppen ez a körülmény azonban még jobban érezhetővé tette tátrai fürdőink egyik hiányát: hogy nem birnak elég nagy befogadóképességgel. Különösen égető szüksége mutatkozik annak, hogy *turistaházak* épüljenek a fürdőhelyeken, hol jó és olcsó szállást kapjanak a nagyobb számban érkező hegy-mászók, kik a drága és fényes hotelokban nem nyerhetnek a legjobb szándék mellett sem megfelelő elhelyezést.

Egyesületünk több irányban tett lépéseket avégből, hogy a körünkbe érkező idegenek s a sportoló közönség kényelmét, érdekeit előmozdítsa. Így megkereste a *Phoebus villamos-társaságot* avégből, hogy egyes tanintézetek csoportosan kiránduló növendékei részére a féljegy kedvezményét biztosítsa a tátrai villamos vasúton, amely kérésnek a társaság készséggel eleget is tett. Megkereste továbbá a *Ksod. vezérigazgatóságát*, hogy a Hernádattöréshez igyekvő turisták érdekében az Iglóról 9 óra 36 perckor induló 8. sz. személyvonatot Edősfalva megállóhelyen 1 percre állítsa meg, a Ksod. igazgatósága azonban — sajnálatunkra — e kérelemnek nem adhatott helyet.

A külföldről jövő fürdővendégek és turisták szempontjából azt a kedvező újítást hozta be a M. K. E. kezdeményezésére a m. kir. pénzügyminiszter, hogy a Ksod. poprád-felkai állomásán, mint a tátrai forgalom központján, június 15-től szeptember 15-ig *külön vámkirendeltséget szervezett* s ennélfogva az érkező idegenek málhait nem Oderbergen, hanem Poprád-Felkán vetik alá a szokásos vámvizsgálatnak s így őket az esetleges éjjeli zaklatásoktól megkímélik.

A tátrai *diákszállók* felépülésének ügyében a jövőben örvendetes fordulat várható. Ugyanis a földművelésügyi miniszter két ingyen telket és egy villát ajánlott fel a diákszállók céljaira, az építkezéshez szükséges anyagi segélyforrásra pedig rámutatott *Csik Imre* választmányi tag a M. K. E. legutóbbi választmányi gyűlésén, kinek indítványára egyesületünk lépéseket tett, hogy az újonnan behozandó totalizátor-adóból, melyet a földművelésügyi miniszter a testi nevelés és sportok fellendítésére szán, nagyobb mérvű anyagi támogatást nyerjen. Az egyesület elhatározta, hogy ha ilyen irányú akciója sikerrel jár, amit bizton remél, a kiutalt összeget elsősorban a diákszállók tervének megvalósítására fordítja, hogy ily módon lehetővé tegye a tanulóifjúságnak, hogy a Tátrát tömegesebben felkeresse.

Diákszállókra, turistaházakra annál több szüksége volna egyesületünknek, mivel a tulajdonában lévő menedékházak csekély számuk miatt elégtelenek s részben nagyon rászorulóknak a renoválásra. Így a *zöldtavi Frigyes-menedékházat*, mely amúgy is szűk s emellett rozoga állapotban van, a tél folyamán ott beszállásolt katonaság még jobban megrongálta. A károk megtérítésére már felszólítottuk a katonaságot, de a menház mai állapotában nem felelhet meg céljának és *gyökeres javításra s kibővítésre szorul*. A turistaidény folyamán e menház egyike a Magas Tátra leglátogatottabb pontjainak s azért az egyesületre az a kötelesség hárul, hogy azt *minél előbb megnagyobbítsa és használható állapotba tegye*. Jelentjük, hogy a menedékház *Rokfalusy Lajos* buzgó egyesületi tag személyében újabban *gondnokot* kapott.

A *Köpalaki menedékház* építésére nézve a M. K. E. már megkötötte a szerződést Miszlievics J. késmárki ácsmesterrel. E szerint az építkezés 14,000 koronába kerül, amely összeg a menedékháznak már együttlevő 13,266 koronányi alapját nem sokkal haladja felül. A menedékház még a jövő őszi folyamán felépül s tető alatt lesz, jövő év júniusában pedig már átadhatjuk a turistaforgalomnak. Köszönettel adózik ez alkalomból az egyesület *id Kregczy Tibold* Ksod. felügyelő, az iglói osztálymérnökség főnökének, ki szívességéből

vállalkozott rá, hogy az építkezésnél a szakszerű felügyeletet és ellenőrzést gyakorolja.

Ujabbán mozgalom indult meg a Felvidék közönsége körében, hogy a *Branyiszkón* menedékházat emeljenek s e végből a gyűjtés már folyamatban van. Különösen *Tisza Miksa* szepesváraljai rendőrkapitány szerzett máris sok érdemet ennek a szép eszmének propagálása körül, amelyet egyesületünk is tőle telhetőleg támogatni igyekszik.

A *Sziléziai ház* az elmúlt év folyamán bővítésen ment át és mintegy 1200 márka értékű belső berendezéssel gyarapodott, ami annál örvedetesebb, mert a menedékház ez évtől fogva már minden teher alól felszabadult.

A *Nagytarpalaki* menedékház kiépítésére Mocsáryné öngyagsága a már egy ízben tett 200 koronás adományához az idén újabbán 100 koronát csatolt. Nemes lélekre valló adományát egyesületünk nagy köszönettel vette.

A Tátrában annyira fontos *útépítés ügye*, sajnos, a jelenben nem haladhatott előre, mert a kereskedelemügyi miniszter, kitől egyesületünk 10,000 korona útépítési segély folyósítását kérelmezte, fedezet hiányában a segélyt meg nem adhatta. — Az egyesület vezetősége erre újból kérvényt intézett a kereskedelemügyi miniszterhez, amelyben ismételten rámutatott a tátrai utak fontos nemzetgazdasági jelentőségére és beható részletes indokolás alapján kérte a minisztert, hogy legalább az 1913. évi állami költségvetésbe illessze be a kért összeget, mert egyesületünk anyagi erejét a kiépített utak jókarban tartása, a menedékházak javítása és új turistaházak építése, valamint egyéb kulturális kiadások teljesen igénybe veszik.

Reméljük, hogy a kereskedelemügyi miniszter teljesíti méltányos kérésünket. Nagyszabású útépítés nem történt, de a Sziléziai osztály kiépítette az utat a Sziléziai háztól a Nagyszalóki csúcs lejtőjéig. Továbbá igen nagy dicsérettel kell megemlítenünk a kincstárnak ilyen irányú munkásságát, melynek eredménye az új út az Öt tóhoz. Ez az út igazán régi hiányt pótol és turisztikai szempontból megbecsülhetetlen. Ugyancsak a kincstár kiszélesítette azonfelül a Klotild-utat is.

Útjelzést végeztünk a Karbunkulus-toronyra és még e hónapban munka alá kerülnek a következő útjelzések: Poprádi tó—Jegestó; Csorbató—Fátyol vizesés—Skok tó, továbbá a Ferenc József-csúcsra és a Bibircsre vezető utak jelzését is felfrissítjük.

Turisztikai szempontból nevezetes, hogy a villamos körvasút Csorbatótól Tátralomnicig már üzemben van és olcsóvá teszi a Tátra megközelítését, a turistának pedig alkalmat

nyújt, hogy időpazarlás nélkül ismerkedhessék meg a Tátra különböző részeivel. Kívánatos már most, hogy a villamosvasút Barlangligetig és onnét Zakopaneig minél előbb kiépüljön és így a Tátra minden oldalról könnyen megközelíthető legyen. A M. K. E. pendítette meg *legelőször* a tátrai villamos vasutak kiépítését és annak idején minden befolyását érvényesítette a kormánynál, hogy a szép és nagy nemzetgazdasági érdeket szolgáló terv megvalósuljon!

Igen fontos vívmánya a M. K. E.-nek a *telefonösszeköttetés létesítése* az egyes menedékházak és fürdőtelepek között, amely már-már teljesen megvalósult. Csorbató—Poprádi tó melletti Majláth-ház, Tátraszéplak és Sziléziai ház között még az elmúlt év nyarán elkészült az összeköttetés, sőt át is adták a forgalomnak. Egyesületünk kérésére a kereskedelemügyi miniszter még a tél beállta előtt Nagyszalók és Alsóerdőfalva, a vezetők lakóhelye között is kiépítette a távbeszélő vonalat, hogy a téli túrákon előforduló esetleges szerencsétlenségek idején a mentést megkönnyítse. A zöldtavi Frigyesmenedékház és Matlárháza és végül a Téry menedékház és Tátrafüred között az összeköttetés munkálatai is megindultak s évégből a hivatalos műszaki bejárás f. évi június 24—25-én történt, melyen a kassai kerület postai műszaki felügyelősége részéről kiküldöttek és a M. K. E. részéről Fischer Miklós ügyvivő alelnök és Thirring Gyula központi pénztáros vettek részt.

A menedékházak közötti telefonösszeköttetés tehát gyorsan valósult meg és ez elsősorban néhai *Hieronymi Károly* volt kereskedelemügyi miniszter érdeme. Azért hálatelt szívvel örökítjük meg érdemeit évi jelentésünkben. Néhai Hieronymi Károly a legnagyobb készséggel teljesítette annak idején az egyesületnek a telefonösszeköttetésre vonatkozó kérését és tekintélyes összeget folyósított e turisztikai szempontból megbecsülhetetlen alkotás megteremtésére. De hálával és köszönettel tartozunk *Münnich Kálmán* a M. K. E. tiszteletbeli tagjának és országgyűlési képviselő úrnak is, aki szintén minden befolyását latba vetette, hogy a távbeszélő vonal a Magas Tátrában minél előbb kiépülhessen.

Az a tény, hogy a Magas Tátra legfőbb pontjai között a gyors érintkezés lehetséges lesz, kiszámíthatatlan fontos és áldásos következményekkel jár majd a *mentés* szempontjából, melyet lényegesen megkönnyít. Az a sok, részben halálos kimenetelű baleset, mely a legutóbbi időkben a Tátrában előfordult s általános megdöbbenést keltett, arra birta egyesületünket, hogy a mentés ügyével a legtüzetesebben foglalkozzék s a maga részéről minden óvintézkedést tegyen, másfelől meg, hogy a megtörtént szerencsétlenség ne találja készület-

lenül. A mentésnél követett eljárással, szabályokkal folyó évi választmányi ülésünk részletesen foglalkozott és azokat mihez-tartás végett egyesületünk külön plakátokon kinyomatta és az állomásokon, fürdőtelepeken és menedékházakban kifüggesztette. Itt csak különösen rá akarunk mutatni arra a humánus felfogásra, melynek a M. K. E. jelét adja, midőn arra törekszik, hogy a szerencsétlenül jártaknak s hozzátartozóiknak, ha az illetők szegények, anyagi tekintetben segítségükre legyen. Évégből létesítette mentő-alapját, mely már nem egy esetben viselte a mentőexpedíciók költségeit. Jótékony hatása azonban csak akkor lesz igazán érezhető, ha ez az alap megerősödik s a M. K. E. minden módot felhasznál, hogy azt gyarapítsa. Így a múlt év december 12-én a központban, Iglón, kiválóan sikerült hangversenyt rendezett az egyesület, amelynek jövedelme a mentő-alapot jelentékenyen növelte. Az estélynek magas színvonalát biztosította a többek között Grósz Ernő zongoraművész, ki tisztán a szép cél iránt való lelkesülésből teljesen önzetlenül adta művészetét annak szolgálatába.

Mentőalapunkat igen tekintélyes összegekkel gyarapították a szepesmegyei pénzüzetek, amelyeknek ez alkalommal is nemesszivü adományaikért hálás köszönetet mondunk.

A mentőakció egységes szervezése érdekében a M. K. E. a M. T. E.-nek és B. E. T. E.-nek kiküldötteiből alakult egyetközi bizottságot hívott össze f. év február 4-én Tátra-széplakon, majd az Iglón 1912. március 3-án tartott vál. gyűlésén is behatóan foglalkozott e kérdéssel. E tanácskozások eredménye gyanánt máris 20 tagból álló önkéntes mentő-csapatot szervezett az egyesület, mert többször kitűnt, hogy a mentőexpedíciók szervezésénél s a vezetők eljárása körül ellenőrzésre szükség van. Ezek az önkéntes mentők, amint a megtörtént balesetről Iglóra, a központhoz, vagy bármely fürdőhelyre híradás érkezik, azonnal csatlakoznak a mentőexpedícióhoz s annak szellemi vezetését magukra vállalják. A turista-vezetőket dr. Groó Béla ótátrafüredi fürdőorvos gyakorlati tanfolyamok útján tájékoztatta az elmúlt évben a szerencsétlenségeknél szükséges első segély adása felől.

Az *osztályok jelentései* arra vallanak, hogy bennök az idén is eleven, pezsgő élet uralkodott; a vezetőség munkáját kedvvel végezte s a turistáskodás egyre több barátot szerez a közönség körében.

Az *Eperjesi osztály* ezidén főleg számos apróbb kirándulás szervezésével tünt ki s turistaestélyeket tartott Eperjesen és a környékbeli városokban.

A *Gölnicvölgyi osztály* társadalmi téren bizgólkodott; az eperjesivel együttesen nagyobbszabású kirándulást rende-

zett a Kloptana-tetőre s a közel jövőben minden erejét men-
házai javítására szándékozik fordítani.

A *Gömöri osztály* jelentése szerint Dobsinán már meg-
alakult a helyi bizottság s hihető, hogy ilyen nemsokára
Jolsván és Rimaszombatban is létesül. Sok irányú útjelzést
vett fel programjába ez az osztály, a dobsinai Ondreiszko-
hegyre Dobsina város támogatásával turistautat szándékozik
felvezetni s a rozsnói fürdőbe vezető sétaút alapos kijávítása
érdekében az osztály jelentékeny áldozatot hoz.

Az *Iglói osztály* több kisebb építkezést végzett, megújít-
otta a Galamb-patak és a Lapis refugii útjelzéseit és igen
sok kirándulást szervezett. Ennek az osztálynak lelkes fiatal
tagjai újabban a skisportot igen felkarolták.

A *Keleti Kárpátok osztálya* megkezdte a Predna Holi-
cán a menedékház építését, útjelzéseket és javításokat végzett.
A Magyarhoni Földtani Társulatnak barlangkutató bizottsá-
gával 1911-ben folytatta a megkezdett ásatásokat, melyeknek
érdekes eredménye az, hogy az aggteleki barlangban újabb
kőkorszakbeli tárgyakat fedeztek fel. Az osztály kassai vá-
lasztmányának vezetősége pedig bejárta az *Abos* mellett fel-
fedezett cseppkőbarlangot s ott több szépen kifejlődött, meg-
tekintésre érdemes cseppkőalakulatot talált. Kár, hogy hiva-
talan nem zárták el rögtön, illetőleg nem vették kezelésbe
a barlangot s addig sok rongálásnak volt kitéve.

A *Lőcsei osztály* az elmúlt évben tetemes költséggel
két nyílt kioszkyszerű menedékházat épített; egyiket (Gyulaháza)
a Mária-völgyben, másikat (Gusztávháza) a Kienerdő szélén és
több utat javított.

A *Sziléziai osztály* havonta igen látogatott nyilvános
felolvasó estéket rendezett nemcsak Breslauban, hanem Német-
ország egyéb városaiban is, melyeken a Tatra szépségeit s
egy-egy tátrai túsájakat vetített képek segítségével ismertette; már
meglévő idegenforgalmi irodája mellé még két tudakozódó
irodát létesített; a Sziléziai házat teljesen tehermentesítette és
felszerelésére 1200 márkát fordított.

A *Zólyomgyeji osztály* nehéz viszonyokkal küzdve
is igyekszik üdvös akciót kifejteni. A Gyömbér-csúcsra vezető
út tatarozására 200 koronát fordított s a Rákóczi-torony mene-
dékházát is kijávította.

A M. K. E. *pooprádi múzeuma* vezetőségében változás
állott be, amennyiben *Christmann Tivadár* múzeumi pénz-
táros meggyengült egészségére hivatkozván, lemondott tisz-
ségéről, melyet évek hosszú során át nagy ügybuzgalommal
töltött be. Utódjául, a közgyűlés jóváhagyását remélve, ideig-
lenesen *Stadler Jánost* választotta meg a központi választ-

mányi gyűlés. A múzeumnak az elmúlt évben 2748 látogatója volt, köztük 15 tanintézet, egyes osztályai pedig a következő számbeli gyarapodást mutatják: a könyvtárnál az 1911. évi gyarapodás 943 drb.; a régiségtárnál 120 tárgy; a néprajzi gyűjteménynél 173 tárgy; a képző művészeti tárnál 112 drb és a természetrajzi tárnál 508 drb. Összes gyarapodás tehát 1683 drb. A múzeum összes állománya 28.813 drb.

Az egyesület *Évkönyve* szokás szerint 3900 példányban (2500 magyar és 1400 német) f. év májusában megjelent és érdekes tartalma minden várakozást kielégít. A cserepéldányok a hazai és külföldi egyesületeknek szétküldettek s a M. K. E. tagjai is megkapták példányaikat.

A *Tátra irodalma* az elmúlt évben örvendetesen gyarapodott. A dr. Szontágh-féle *Tátra-kalauzt*, amely teljesen elavult, gróf Teleki Sándor dolgozta át és azóta már könyvpiacon is került. Elhunyt kiváló tiszteletbeli tagunk, *Siegmeth Károly* utolsó műve gyanánt szintén értékes könyvet bocsátott közre „*Die Hohe Tátra*“ cím alatt. Életrevaló gondolatot valósított meg a Ksod. vezérigazgatósága is, midőn igen olcsó árért szép és izléses, külön tátrai menetrendet adott ki, mely a hivatalos részen kívül tömör és élvezetes ismertetést is foglal magában a Magas Tátráról, dr. *Poszewitz Tivadar* lelkes választmányi tagunk tollából. *Dr. Bruckner Győző* központi titkár és *Bruckner Károly* egyesületi tagunk „*Késmárki kalauzt*“ állítottak össze, mely magyar és német nyelven jelent meg és röviden összefoglalja azokat a tudnivalókat, melyek erre a nagy történelmi multtal bíró város multjára és jelenére vonatkoznak.

Eperjes városáról szintén ismertető füzet látott napvilágot, melynek szép képei Divald Károly fia műintézetét dicsérik, a rövid összefoglaló szöveget pedig *Vöröss Sándor* a M. K. E. eperjesi osztályának titkára írta.

A *Turistaság és Alpinizmus* című havi folyóirat, az egyesület hivatalos lapja, az elmúlt évben is igazolta azokat a reményeket, melyeket megindulása idején hozzá fűztünk s ma a legértékesebb tartalmú s legszebb kiállítású magyar turisztikai lap. Munkatársait ügyesen válogatja meg, cikkei élvezetesek és illusztrációi jóval felülemelkednek a képes lapok átlagánál. A M. K. E. ez évre, méltánylása jeléül, a folyóirat kiadására 300 K támogatást szavazott meg, a tavalyi 200 K helyett.

A legnagyobb elismeréssel kell végre említést tennünk Divald Károly eperjesi műintézetének vállalkozásáról, mely díszes, művészi kiállítású *Tátra-album* közrebocsátásával igyekszik minél szélesebb körben s a külföldön is a figyel-

met páratlan szépségű hegyvidékünkre irányítani. Mintegy 30, a Tátra legszebb pontjait művészi reprodukcióban feltüntető nagy alakú műlapból áll az album, melyhez tartalmas, minden tekintetben sikerült szöveget *Róth Márton* másodalelnökünk írt. Az album kisebb füzet alakjában is megjelenik, hogy a Tátra minden barátja kevés áldozattal megszerezhesse. Óhajtható, hogy az érdemes kiadó vállalkozása a legszebb erkölcsi és anyagi sikerrel járjon, mely fáradozásait megjutalmazza.

Fáradozás és siker azonban, sajnos, nem mindig jár együtt és egyesületi életünkben is nem egyszer érezzük azt az elkedvetlenítő hatást, melyet a küzdelem és az eredmény aránytalansága előidéz. Sokszor a legszebb kezdeményezést eltemeti a közönyösség, máskor azt kell tapasztalnunk, hogy anyagi erőnk csekély, egyesületünk erkölcsi súlya elégtelen azokhoz a nagy feladatokhoz képest, melyek a M. K. E.-re, mint országos jellegű magyar turistaegyesületre hárulnak. Reánk vár a feladat, hogy hazánk természeti szépségei ne legyenek a külföld előtt továbbra is terra incognita, de hogy azt elérjük, elsősorban is idehaza kell legyőznünk sok elfogultságot, igazságtalan előítéletet, mert még mindig hiteltre talál nálunk az a mondás, hogy a külföld fürdői olcsóbb árért többet nyújtanak s hogy természeti szépségeink más országokéval nem mérközhetnek. Ha az első vádnak van is némi alapja, ne feledjük, hogy az részben éppen közönségünk hibájából ered. Minálunk még nem fogjuk fel, nem mérlegeljük kellőképen a hegyvidéknek elsősorban nemzetgazdasági jelentőségét. Svájc lakosságának jó részét eltartják hegyei; a világ minden részéből odaözönlő turisták, kik között talán éppen annyi a magyar, mint a Kárpátok között, — igazán a természetben gyönyörködni s a legnemesebb sportot űzni mennek oda s nem támasztanak oly igényeket, mint sokszor a mi fürdőközönségünk, mely a legcsekélyebb kényelemről sem hajlandó lemondani. Nálunk a Tátra látogatói közül a legnagyobb rész fürdőzni és szórakozni jön, nem a *hegyek szeretete*, a szabad természet után való vágyakozás hozza közénk. A turistasportnak áldásos hatását az egészségre s a kedélyre nem ismerik s magukat megfosztják a legigazabb élvezetektől. A mi egyesületünknek egyik legfőbb törekvése odahatni, hogy a jövőben mindez másképp és jobban legyen. Hogy beleneveljük mintegy a közönség lelkebe a hegyvidék szeretetét és azt a tudatot, hogy a Tátra nagy nemzeti kincsünk, amelyet elsősorban nekünk magunknak kell szeretnünk és felkarolnunk. S a feladatunkat átérezve, ne engedjük, hogy apró sikertelenségek elvegyék kedvünket a nagy, hasznos, közös munkától! Igyekezzünk azon, hogy egyesületünknek las-

sanként kidülő régi oszlopai helyét újak foglalják el, lelkese-
désben, munkaseretben amazoknál *nem* hátrább valók,
kikre támaszkodva, jó turisták gyanánt, ha lassan is, de meg-
állapodás nélkül haladjanak előre, egyre magasabb célok felé!

Dr. Bruckner Győző

a M. K. E. titkára

Gróf Teleki Sándor

a M. K. E. elnöke.

Jegyzőkönyv

*a Magyarországi Kárpát-egyesület központi választmányának
1913 évi március hó 9 én Iglón tartott gyűléséről*

Jelen voltak: Fischer Miklós kir. tanácsos, ügyvivő al-
elnök, Róth Márton másodalelnök, dr. Bruckner Győző köz-
ponti titkár, Thirring Gyula központi pénztáros, Marcsek Andor
és Wiese Gyula évkönyvszerkesztők, dr. Forberger Béla
egyesületi ügyész, Rokfalussy Lajos, a Zöldtavi menedékház
gondnoka, továbbá Ambrózy Albert Nagyszalókról, Dobó
Adolf, Folgens Kornél, Lővy Mór, Niházi Frigyes, dr. Wesse-
lényi Mátyás Iglóról, Dénes Ferenc, Jermy Sándor, Péter
Kálmán Lőcséről, Majunke Gedeon Szepesszombatról, Weszter
Pál Nagyszalókról, dr. Szlávik Mátyás Eperjesről választmányi
tagok és a következő egyesületi tagok, mint vendégek: Hajts
Béla, Balla Gyula, dr. Lorber Adolf, Telléry Gyula, Hefty Gy. A.
és Teschler Imre. Távolmaradásukat kimentették a következő
választmányi tagok: Czibur Bertalan, Bartóky József, Husz
János, dr. Otto August, dr. Györffy István, dr. Lupkovicz
József, Putsch Tóbiás, Szentistványi D., Szutorisz Frigyes,
dr. Papp Samu, Horti Valér és dr. Flórián Károly. Üdvözlő
átiratot küldött a B. E. T. E. elnöksége.

1. Ügyvivő alelnök üdvözlőlvén a megjelent tagokat,
jelenti, hogy az egyesület elnöke, gróf Teleki Sándor ő méltó-
sága közbejött akadályok miatt nem jelenhetett meg a gyűlé-
sen, amelyet ő megnyitottnak nyilvánít.

2. Fischer Miklós ügyvivő alelnök fájdalommal jelenti,
hagy a M. K. E. tiszteletbeli elnöke, sok éven át volt elnöke,
gróf Csáky Albin v. b. t. t. stb. 1912. december hó 15-én elhalá-
lozott és miután gróf Csáky Albinnak egyesületünk felvirágoz-
tatása, — megerősítése — és fejlesztése körül hervadhatatlan
érdemei vannak, részletes emlékbeszédben ecseteli egyesüle-
tünkben kifejtett áldásos működését. A szép és tömör emlék-
beszéd nagy hatást gyakorolt az összes választmányi tagokra.
Ügyvivő alelnök jelenti továbbá, hogy az egyesület tisztelet-
beli elnökének temetésén testületileg képviseltette magát és

sírhára hála jeléül koszorút helyezett, az özvegy kegyelmes asszonyhoz pedig részvétiratot intézett, amelyre özv. gróf Csáky Albinné ő kegyelmessége igen megleghangú köszönő levelet írt az elnökségnek, mely felolvasásra kerül. A levél így hangzik:

Nagyságos Királyi Tanácsos Úr!

Ügyvivő Alelnök Úr!

Fogadja és adja át, kérem, a Magyarországi Kárpátgyesületnek is, meleg, meghatott, mélységes hálám kifejezését azon gyönyörű, szívből fakadt és szívet rázó részvétnyilatkozatért és búcsúszózatért megdicsőült férjemtől, mellyel engemet határtalan bánatom közepette felkerestek.

Amint összeforrott életében boldogult férjem minden érzelme szeretett Szepesföldje minden nemes intézménye minden törekvésével, úgy, megvagyok róla győződve, esdi ő most ez új hazájában Isten trónjához közelebb az Úr áldását, valamint nagy magyar hazájára, úgy a legszűkebb Szepeségre is. És jólesik vérző szívemnek tapasztalni, hogy régi hű munkatársai szívében viszont melegen él tovább a szeretet, a kegyelet szent tüze áldott emléke iránt.

Fogadják ezért hálámat, mert ha ír nem létezik is, mely lelkem sajtó sebét gyógyíthatná, balzsamcsepp gyanánt hat rá mégis a rokonérmelkek megnyilatkozása.

Kiváló tisztelettel:

Budapesten, 1913. évi január hó 28-dikán.

Gr. Csáky Albinné.

A központi választmány jegyzőkönyvében megörökíti Csáky Albin grófnak a M. K. E. tiszteletbeli elnökének nagy érdemeit és elhatározza továbbá, hogy az ügyvivő alelnök szép emlékbeszédét és az özvegy grófné ő kegyelmességének gyönyörű köszönő levelét egész terjedelemben az idei Evkönyvben közzéteszi.

Ügyvivő alelnök jelenti továbbá, hogy még három halott-ról kell a mai központi választmányi ülésnek megemlékeznie, t. i. Döller Antalról, a Magyarországi Kárpátgyesület egyik alapítójáról, dr. Greisinger Mihály buzgó választmányi és múzeum-bizottsági tagról és végül Topscher Györgyről, a számvizsgáló bizottság elnökéről. Döller Antal 1872-ben telepedett le Késmárkon és már 1873-ban megalapította a M. K. E.-et, 10 éven keresztül volt másodelnöke, később ügyvivő alelnöke. Ezen tiz esztendő alatt elévülhetetlen érdemeket szerzett az egyesület körül. 1912. év szeptember 29-én hunyta le szemét Késmárkon. Az elnökség a temetésen testületileg vett részt és kifejezte az egyesület részvétét a gyászoló család iránt.

Dr. Greisinger Mihály 1912. szeptember 10-én halt meg; a választmánynak buzgó, szolgálatrakész tagja volt, aki különösen múzeumunk fejlesztése körül szerzett magának nagy érdemeket.

Topscher György kir. tanácsos, mint a számvizsgáló bizottságnak elnöke fejtett ki éveken át tevékeny és nagy munkát a M. K. E. érdekében.

A központi választmány fájdalommal veszi tudomásul oszlopos tagjainak elhalálózását és megőrökíti jegyzőkönyvében Döllér Antal, dr. Greisinger Mihály és Topscher György emlékét.

Majunke Gedeon választmányi tag megemlékezik Posewitz Gyuláról, aki — bár az utóbbi időben nem volt szorosan véve tagja az egyesületnek, — nagy harcosa volt a Magas Tátra feltárásának. A turistaút kiépítése az ő erélyes fellépésének köszönhető és a felső turistaút terve is ő benne fogamzott meg először. Indítványozza, hogy emlékét örökítse meg a választmány mai gyűlése, amely javaslatot a választmány egyhangúlag magáévá tesz.

3. Bemutatásra kerül a központi pénztár 1912. évi *zárszámadása*, amelyből kitűnik, hogy a M. K. E. központi pénztárának bevétele volt az elmúlt évben: 1. Tagsági díjakból 5080 korona 99 fillér; 2. Kiadványok és hirdetésekéből 687 korona 52 fillér; 3. Adományok és kamatokból 3160 korona 35 fillér; 4. Különféle bevételekből 2822 korona 99 fillér; 5. a Kőpataki menedékház építésére folyósított összeg 15.315 korona 19 fillér. *Összes bevétel* tehát 27.197 korona 84 fillér. Ezzel szemben a kiadások következők voltak: 1. Kezelési költségek 2413 korona 36 fillér; 2. Kulturális kiadások 3613 korona 75 fillér; 3. Építés és turisztika 3404 korona 30 fillér; 4. Különféle kiadások 2451 korona 23 fillér; *összes kiadás* tehát 11.882 korona 64 fillér. Az összes osztályok bevétele volt 15.808 korona 33 fillér, kiadás 10.018 korona 72 fillér; a M. K. E. poprádi múzeumának bevétele volt 5652 korona, kiadása 5340 korona. Tehát a M. K. E.-nek összes bevétele 48.657 korona és kiadása 27.309 korona. Az összes alapítványok és alapok pedig 1912. december 31-én 33.811 korona 78 fillert tettek ki.

A gyűlés tudomásul veszi a számvizsgáló bizottság jelentését, amely a számadásokat teljes rendben találta és elhatározza, hogy azokat a közgyűlés elé terjeszti azzal az indítványával, hogy Thirring Gyula pénztárosnak köszönet mondása mellett a felmentvény megadassék.

4. Dr. Bruckner Győző központi titkár részletesen ismerteti a M. K. E. összes osztályainak múlt évi működését, zárszámadásait és költségvetéseit, melyeket a választmány tudomásul vett. (Lásd az Évkönynek erre vonatkozó részét). Jelenti továbbá, hogy a Kassai osztály, amely a Keleti Kárpátok osztályából kivált, 1913. február hó 15-én Kassán véglegesen magalakult és ügyrendjét beküldte. Az aggteleki barlang, mely eddig a Keleti Kárpátok osztályának kezelése alatt állott, ezentúl a Kassai osztály ügykezelése alá kerül. Az ügyvivő alelnök, dr. Forberger Béla ügyész és Róth Márton felszólalásai után a központi választmány újból hangsúlyozza, hogy az aggteleki barlang túlnyomó része a M. K. E. tulajdona és így, a központi választmány, illetőleg a M. K. E. közgyűlése *hozzájárulása nélkül* sem eladás, sem megváltás tárgyát nem képezheti. Az aggteleki barlang jogügyi viszonyainak teljes tisztázására felkéri dr. Forberger Béla egyesületi ügyészt.

Titkár jelenti végül, hogy a „Zólyomgyei“ és „Lőcsei osztály“ azt a kérést intézték a központhoz, hogy őket a szokásos tagdíjak után járó 40⁰/₀ illetmény beszolgáltatása alól mentse fel. A Zólyomgyei osztály újból akarja felépíteni a romhalmazzá lett Gyömbéri menedékházat és a vandál kezektől erősen megrongált Rákóczi-tornyot. A Lőcsei osztály nem indokolta, hogy mi végett kéri a 40⁰/₀ elengedését.

A központi választmány hosszas eszmecsere után a szűk pénzügyi viszonyokra való tekintettel csak a Zólyomgyei osztálynak szavazhatja meg 1913-ra a 40⁰/₀ illetmény elengedését, tekintettel arra, hogy nagyobb építkezéseket akar foganatosítani.

Örömmel veszi továbbá tudomásul, hogy a Sziléziai osztály 1912. november 25-én ünnepelte fennállásának 25 éves jubileumát, amely alkalomból a központi elnökség külön átiratban üdvözölte az osztályt, amelynek elnöksége megleghangú levélben megköszönte az üdvözlést.

A központi választmány mérlegelve a Sziléziai osztály negyedszázadon át kifejtett tevékeny működését, amellyel a Magas Tatra feltárása és ismertetése érdekében oly sokat tett, annak érdemeit jegyzőkönyvbe iktatja és az osztályelnökségnek buzgó működéseért köszönetet mond.

5. Ügyvivő alelnök betérjeszi a múzeumi jelentést, zárószámadást és költségelőirányzatot. (Lásd az Évkönyvnek erre vonatkozó részét.)

6. Bemutatásra kerül Wünschendorfer Károly múzeumi bizottsági elnöknek levele, melyben magas korára való hivatkozással ezen tiszteletbeli állásáról lemond.

A központi választmány meghajol Wünschen-dorfer Károlynak levelében felhozott indokai előtt, de egyúttal hálás köszönetét és elismerését fejezi ki sok éven át kifejtett buzgó és lelkiismeretes munkájáért. A poprádi múzeum fejlesztésénél neki oroszlánrésze van, hiszen eleinte mint a múzeum őre, utóbb pedig mint a múzeumi bizottság elnöke mindig szeretettel karolta fel e fontos kulturintézményünket. A központi választmány ideiglenesen a közgyűlésig megválasztja a múzeumi bizottság elnökének Krompecher Gyula takarékpénztári igazgatót Poprádon.

7. A múzeumi tisztviselők választása kerülvén sorra, a központi választmány megválasztja három évre Husz Jánost múzeumi őrnek; Brenner Mihályt és Lövy Mórt könyvtárosoknak; szakvezetőknek: a) az állattani osztályban Horváth A. Jánost és Husz Jánost; b) a növénytaniban Scherffel Aladárt és dr. Gyórrffy Istvánt; c) az ásványtaniban Róth Mártont és Noszky Jenőt. A múzeumi bizottság rendes tagjainak megválasztottak: Baradlai Bertalan, Dénes Ferenc, Emericzy Ödön, Folgens Kornél, dr. Förster Kálmán, Hajts Béla, dr. Hankó Artur, Karoliny Mihály, Kulmann János, Kövi Imre és dr. Posewitz Tivadar.

8. Marcsek Andor a szerkesztőbizottság nevében jelenti, hogy az egyesület 1913-iki Évkönyve a szokásos terjedelemben és alakban jelenik meg 2500 magyar és 1400 német példányban 10 darab elsőrangú műmelléklettel. A műmellékletek dr. Posewitz Tivadar „A Tatra régi kutatói” c. érdekes tanulmányát élénkitik és 1000 koronába kerülnek az egyesületnek. Tekintettel arra, hogy az Évkönyv kiadására a költségvetés szerint nem áll ily összeg az egyesületnek rendelkezésére, készséggel és hálás köszönet mellett elfogadja a központi választmány dr. Posewitz Tivadar választmányi tagnak abbéli ajánlatát, hogy ő a szükséges 1000 koronát előlegezi a M. K. E.-nek, amely azután két év alatt két egyenlő részletben törleszti nála az összeget.

A szerkesztőbizottság elnökének megválasztja a központi választmány Fischer Miklós kir. tanácsost. A szerkesztőbizottság tagjainak megválasztottak: Dénes Ferenc, Hajts Béla, Grósz Alfréd, Lövy Mór, Kintzler Árpád, Kiss Albert, Prohászka Lajos és Rokfalussy Lajos.

9. Ügyvivő alelnök jelenti, hogy Róth Márton az építőbizottság elnöke megrongált egészségére való tekintettel lemondott ebbeli tisztségéről, amire a központi választmány egyhangú lelkesedéssel megválasztja Majunke Gedeon választmányi tagot az építőbizottság elnökévé.

Majunke Gedeon műépítész köszönetet mond a bizalomért, bár jobban szeretne volna, hogy nála fiatalabb erő vállalja a tisztséget. Folgens Kornél választmányi tag szép szavakban ecseteli Róth Márton építőbizottsági elnök érdemeit, melyeket a választmány hálaájának kifejezése mellett jegyzőkönyvébe iktat.

Az építőbizottság tagjai hivatalból: ügyvivő alelnök, másodalelnök, titkár, pénztáros; választott tagjai: Csik Imre, Ambrózy Albert, Dénes Ferenc, Hajts Béla, Gabriel Adolf, Grósz Alfréd, Jermy Sándor, id. Kregczy Tibold, dr. Posewitz Tivadar, Rokfalussy Lajos és Weszter Pál.

10. Ügyvivő alelnök ismerteti azokat a szükséges intézkedéseket, amelyeket a központi elnökség a Kőpataki tó melletti menedékház felépítésére nézve tett. Csik Imre miniszteri tanácsos, a Tátra felügyelője közzétette a pályázatokat és elvégeztette szakközegeivel a minisztériumban az előkészületeket. A beérkezett pályázatok között legelőnyösebbnek látszott Miszlievicz Pál készmárki ácsmester ajánlata, aki 14.000 K-ért akarta a menedékházat felépíteni. A központi elnökség megkötötte erre id. Kregczy Tibold, Ksod. felügyelő szíves közreműködésével Miszlieviczcel a szerződést. De miután a földmivelésügyi minisztériumtól kiutalt faanyagot a szelctörésekből kellett volna venni, a vállalkozó vonakodott a munkához látni, hivatkozván arra az ígéretre, hogy a fát az erdő felső részén fogják neki kijelölni. A M. K. E. közbenjárására és Csik Imre miniszteri tanácsos előzékenysége folytán a döntendő fát az erdőhivatal az erdő felső részén jelölte ki. Ekkor azonban Miszlievicz az előrehaladott időre hivatkozván, visszalépett a szerződéstől.

A központi választmány sajnálattal vette tudomásul a felmerült akadályokat, egyben azonban Csik Imre miniszteri tanácsos úr ő méltóságának szíves közbenjárásáért jegyzőkönyvi köszönetet szavaz. A központi választmány az építést végrehajtás céljából az újonnan megválasztott építőbizottságnak azzal a megjegyzéssel adja át, hogy szabad kezét biztosít neki arra nézve, hogy parafatéglával bélelt betonfalakból, vagy pedig az eddigi tervek szerint fából tartja-e célszerűbben felépíthetőnek a menedékházat.

11. A Kőpataki tó melletti menedékház felépítésével szorosán összefügg a felső turistaút kiépítése. A felső turistaút kiépítését megkezdte már a Sziléziai osztály a Johannes Müller-úttal, amely a három nagyszalóki tóhoz már elkészült. Ez évben folytatja a központ a Sziléziai osztállyal közös erővel

az út kiépítését a Kecskékőig, ahonnet már folytatása van a tarpataki Óriási vizesésig. Nagy fontosságú dolog, hogy a M. K. E. azt az utat az Óriási vizeséstől a lejtőn végig kis emelkedéssel egészen a Kőpataki tó mellett építendő menedékház felé vezesse. Az útirány kakaslomnici és kincstári területen át vezet. A kakaslomnici erdőbirtokosok már megadták a M. K. E.-nek az engedélyt, hogy területükön a felső turistaút megépíthető. Amennyiben a M. T. E. Tátra-osztálya 1913-ban szintén kiépíti a Zöld tótól a Kőpataki menedékház felé az utat, elhatározza a központi választmány,

hogy a) megbizza Dénes Ferenc tiszteletbeli tagot az út trasse elkészítésével;

b) kérvényt intéz a földművelésügyi miniszterhez, hogy ezt az utat a kincstár területén maga építtesse meg.

12. Ügyvivő alelnök felhívja arra a központi választmány figyelmét, hogy a képviselőház nem régen foglalkozott az 1894: 29. t. c. módosításával, amely a totalizátor adóra vonatkozik. A totalizátor adóból 20% a turistaság és testnevelés fejlesztésére bocsáttatik a földművelésügyi minisztérium rendelkezésére, a többi a honvédelmi és közoktatásügyi miniszternek a testnevelés fejlesztésének előmozdítására. A M. K. E. még 1912 október hónapban felterjesztésben kérte a földművelésügyi minisztert, hogy ebből a mostan rendelkezésére álló összegből adjon évenként nagyobb összeget a Magas Tátrában építendő turistautak és menedékházak felépítésére.

A központi választmány örvendetesen tudomásul veszi az elnökség intézkedését.

13. Majunke Gedeon választmányi tag sürgeti a diákszallók felállítását. Ügyvivő alelnök bejelenti, hogy a közoktatásügyi miniszterhez is intézett az egyesület a diákszallók felállítása végett kérvényt, de erre még nem kapott választ.

A központi választmány szükségesnek tartja, hogy most a totalizátor adó behozatala után újból sürgesse e fontos intézmények felépítését.

14. Az útépités kapcsán ügyvivő alelnök jelenti, hogy a M. K. E. a m. kir. kereskedelmi miniszterhez újból kérvénnyel fordult, hogy útépitési célokra tőle évi 10.000 K segélyt kapjon. A miniszter azonban fedezet híján a kérelmet ez alkalommal is kedvezőtlenül intézte el.

Sajnálattal tudomásul szolgál.

15. A zöldtavi Frigyes-menedékház teljes tatarozásra és átépítésre szorulván, a központi választmány megbizza az építőbizottságot,

hogy állapítsa meg a szükségletet és akkor az egyesület kölcsönként felveszi ezt az összeget olykép,

hogy a menedékháznak évi bérösszege (800 K) ezen kölcsön törlesztésére fordíttassék.

16. Olvastatik a kassai m. kir. posta- és távirdaigazgatóság átirata, melyben arról értesíti az egyesületet, hogy a zöldségi Frigyes-menedékházban, Téry-házban, Zerge-szállóban és Tarpaták-fürdőben is elkészült a távbeszélő.

Örvendetesen tudomásul szolgál.

Majunke Gedeon ezzel kapcsolatosan azt indítványozza, hogy a M. K. E. tegyen már most lépéseket, hogy a Kőpataki tó melletti menedékház felépítésével egyidejűleg kezdjék meg itt is a távbeszélő kiépítését, mert így az építési munkálatok is megkönnyebbítenek.

A központi választmány megbizza az elnökséget, hogy a m. kir. kereskedelmi miniszterhez ez ügyben kérvényt terjesszen fel.

17. Bemutatásra kerül a M. K. E. támogatásával megjelent Tátra-album, amelyet az eperjesi Divald-féle műintézet adott ki. A választmányi tagok hosszas eszmecsere-t folytatnak és hangsúlyozzák, hogy a szövegben — mivel a kiadó nem küldte be a revisiót — sok sajtóhiba csúszott be, a képek csoportosítása sem helyes és a fürdőtelepeket ismertető szöveg tárgyi és stilisztikai szempontból nem kifogástalan, de tekintettel arra, hogy sok szép képet is tartalmaz az album, a közönségnek melegen ajánlható.

18. A M. T. E. felszólítására egyesületünk készségesen részt vesz a kiadandó Magyar Baedeker megírásában. A központi elnökség felkérte az osztályokat, hogy működési területük megírására vállalkozzanak, maga a központ pedig a Magas Tátra ismertetését vállalta magára. Az osztályok a Gölnicvölgyi kivételével már valamennyien megígérték, hogy e hazafias vállalatban a legnagyobb készséggel támogatják a Magyar Turista Egyesület nemes törekvését. A Magyar Turista Egyesület elnöksége pedig nagy örömmel vette tudomásul a Magyarországi Kárpát Egyesület közreműködését és a Magas Tátra ismeretéseire három iv helyett öt ívet bocsátott rendelkezésünkre.

Tudomásul szolgál.

19. Jelentés történik arról, hogy Tátrafüreden a fürdőigazgatóság a M. K. E. közbenjárására a kalauzok rendelkezésére bocsátott egy kis házikót, amelyet az egyesület azóta a szükséges felszereléssel ellátott. A vezetők új köteleket és kötőszereket kaptak és az új kalauzszabályzatot tartalmazó kalauzskönyvek szétosztattak az összes vezetők között. Jelenleg a vezetők száma 21, kik részére ez évben is kalauztanfolya-

mot rendez az egyesület és azonfelül kedvezőbben biztosítja őket az Országos Gazdasági Munkás- és Cselédsegélypénztárnál.

Tudomásul szolgál.

20. Olvastatván néhai Döller Antal gyermekeinek kérése, melyben hivatkoznak atyjuknak a M. K. E. körül szerzett érdemeire, a boldogult adósságainak kifizetését kérelmezik az egyesülettől.

A központi választmány elismeri néhai Döller Antal nagy érdemeit, de hivatkozva az alapszabályokra, a kérésnek helyt nem adhat.

21. A B. E. T. E. a „Turistaság és Alpinizmus“ c. folyóirat segélyezésére ezentúl 300 K helyett évenként 400 koronát kér.

A központi választmány, bár elismeri a folyóirat előnyeit, nem adhatja meg a segélyt, mivel kénytelen volt a Zólyommegyei osztálynak nagyobb összeg elengedését megszavazni.

22. Majunke Gedeon választmányi tag kéri az elnökséget, hogy sürgesse meg újból a vármegyénél a Béláról Zsdjárig vezető út kiszélesítését, mert ez az út életveszedelmesen szűk.

Jermy Sándor választmányi tag felvilágosítást nyújt arra nézve, hogy az államépítészeti hivatal már tett ez ügyben a minisztériumnál előterjesztést és hogy a miniszter rendeletileg már intézkedett, hogy a Barlanglítettől Zsdjáron átvezető út bejárassék, a felvételek megejtessenek és ha szükséges volna, ezen útnak bizottsági nyomjelzése kérelmeztessék. A munkára azonban a nagy személyzethiány miatt aligha kerül egyhamar a sor.

Dénes Ferenc tiszteletbeli tag rámutat arra, hogy ez a zsdjári út nyáron nemcsak közönséges megyei út, hanem valóságos internacionális út és azok révén, kik kocsin jönnek Zakopaneról, csakugyan egész Európában megszólás tárgyává leszünk.

Jermy Sándor újabb felvilágosító szavai után a központi választmány elhatározza, hogy az út kiszélesítését újból sürgetni fogja.

23. Majunke Gedeon és több választmányi tag felszólalására elhatározza a választmány, hogy a Zerge-szállótól Tátralomnicra vezető út helyreállítását szorgalmazza a földművelésügyi miniszternél.

24. Gyűlés berekesztése.

Dr. Bruckner Győző
a M. K. E. titkára.

Fischer Miklós
a M. K. E. ügyvivő alelnöke.

1912. évi zárószámadások.

A Magyarországi
1912. évi bevételeinek és

Bevétel.

	K	f	K	f
<i>I. Tagsági díjak.</i>				
1. Központi tagok díjai:				
1909. évre		4		
1910. „		4		
1911. „		24		
1912. „	2907	98		
1913. „		38		53
2. Osztályok 40 %-os járulécai:				
Eperjesi osztály	395	20		
Gömöri osztály	463	20		
Gölnicvölgyi osztály	36	80		
Iglói osztály	135	06		
Keleti Kárpátok osztálya	475	20		
Lőcsei osztály	153	60		
Sziléziai osztály	343	42		
3. Alapító tagsági díj	100	—	5080	99
<i>II. Kiadványok, hirdetések.</i>				
1. Kiadványok eladásából befolyt	110	92		
2. Jelvényekért		52		60
3. Tagokmányokért		2		20
4. Hirdetések díja	521	80	687	52
<i>III. Adományok, kamatok.</i>				
1. Adományok	2365	44		
2. Alapító tőke kamatja	698	68		
3. Vármegyei segély kamatja	47	49		
4. Egyéb kamat	48	74	3160	35
<i>IV. Különféle bevételek.</i>				
1. Frigyes-menedékházi bér	612	09		
2. Elszállásolásért és rongálásért a Frigyes menedékházban	152	01		
3. Eladott tárgyak összegének 75%-a	11	78		
Pénztári maradék 1911-ről	2047	11	2822	99
4. A mentőalaphól és a Kőpataki menedékházi alaphól			130	80
Összes bevétel 1912-ben			11882	65
*Az alapítványokból áthozva és bevételezve			15315	18
Az összes bevétel tehát			27197	83

Megvizsgáltuk és minden tételében

Igló, 1913.

Szell Ödön s. k.
számvizsgáló bizottsági tag.

Kárpátgyesület kiadásainak kimutatása.

Kiadás.

	K	f	K	f
<i>I. A kezelés költségei.</i>				
1. Tiszteletdíjak	1200	—		
2. Irodai költség:				
a) Iroda lakásbére, kiszolgálás, stb.	267	65		
b) Irnok	3	—		
c) Nyomtatványok	426	—		
d) Okmány- és levélbélyegek	207	58		
e) Sürgönyök, szállítás	31	03		
3. Utazási költség	262	42		
4. Postautalványok kézbesítése	15	68	2413	36
<i>II. Kulturális kiadások.</i>				
1. Évkönyv:				
a) Szerkesztői tiszteletdíj	350	—		
b) Évkönyv nyomtatása	2510	75		
c) Csomagolás, szállítás	342	20		
d) Műmellékletek	110	80		
2. A „Turistaság és Alpinizmus“ segélyezése	300	—	3613	75
<i>III. Építés és turisztika.</i>				
1. Frigyes-menedékházi részvények beváltása	260	—		
2. Menedékházakra	1994	02		
3. Utak javítására	789	—		
4. Útjelzésre	98	20		
5. Mentőszolgálatra	263	08	3404	30
<i>IV. Különféle kiadások.</i>				
1. Husz-féle alapítvány elhelyezése	2146	24		
2. Koszorú, szállag, karszállagok	113	60		
3. Kamat a múzeumi pénztárosnak	48	74		
4. Alapító tőke elhelyezése	100	—		
5. Kalauzbiztosítás	42	65	2451	23
Összes kiadás			11882	64
Pénztári maradvány a 13.264. sz. betéti könyvben			15315	19
			27197	83

helyesnek és rendben találtuk.

március 7-én.

Dr. Wesselényi M. s. k.
számvizsgáló bizottsági tag.

A Magyarországi Kárpát- kimutatása 1912. évi

	K	f	K	f
<i>I. Alapító tőke.</i>				
Kárpáti múzeum tartozása			4000	—
Keleti Kárpátok osztályának tartozása			2000	—
Központ tartozása a mill. kiállítás alkalmából			3600	—
Frigyes-menedékházi részjegyekben 1911. dec. 31-én	340	—		
5 drb. kisorsolt részjegy visszafizetése	100	—		
Marad 1912. dec. 31-én			240	—
Szepesi Hitelbank Lőcse 7201. sz. betétkönyvében (alapító tőke)			936	92
Marad 1912 dec. 31-én				
Szepesi Hitelbank Lőcse 7992. sz. betétkönyvében (kalauz tőke) 1911. dec. 31-én	966	71		
1912. évi kamatok hozzá		39	04	
1912. dec. 31-én			1005	75
Szepesiglói takaré- és hitelintézet 6720. sz. btk. (alapító tőke) 1911. dec. 31-én	13507	96		
Kisorsolt Frigyes-menedékházi részvények értékének elhelyezése	100	—		
1912. évi alapítvány elhelyezése	100	—		
1912. dec. 31-én			13707	96
Összes alapító tőke 1912. dec. 31-én			25490	63
<i>II. Ordódy István K. alapítványa.</i>				
Szepesi Hitelbank Lőcse 7305. sz. betétkönyv szerint 1911. dec. 31-én	640	59		
Visszafizetés		48	74	
Marad tehát	591	85		
1912. évi kamat hozzá		24	37	
1912. dec. 31-én			616	22
<i>III. Múzeum építési alapja.</i>				
Szepesiglói takaré- és hitelintézet 8531. sz. betétkönyv szerint 1911. dec. 31-én	3237	76		
Kamat 1912. dec. 31-ig		130	78	
1912. dec. 31-én			3368	54
<i>IV. Milleniumi emlékkő-alap.</i>				
Szepesiglói takaré- és hitelintézet 8835. sz. betétkönyve szerint 1911. dec. 31-én	88	42		
Kamat 1912. dec. 31-ig		3	09	
1912. dec. 31-én			91	51
Átvitel			29566	90

Az alapokat megvizsgáltuk, a meglévő betéti könyvecskével

Igló, 1913.

Szell Ödön s. k.

számvizsgáló bizottsági tag.

**egyesület alapítványainak
december hó 31-én.**

	K	f	K	f
Áthozat			29566	90
<i>V. Tarpataki völgy menedékházának alapja.</i>				
Szepesiglói takaré- és hitelintézet 13160. sz. btk. szerint 1911. dec. 31-én				
Kamat 1912. dec. 31-ig	268	52		
Adomány	11	66		
	100	—		
1912. dec. 31-én			380	18
<i>VI. Kőpataki tó menedékházának alapja.</i>				
Szepesiglói takaré- és hitelintézet 13264. sz. btk. szerint 1911. dec. 31-én	13266	43		
Kamat 1912. dec. 31-ig	528	75		
Betét	1600	—		
Kívét a tervrajzra és másodlatára	15395	18		
1912. dec. 31-én	80	—	15315	18
<i>VII. Batizfalvi tó menedékházának alapja.</i>				
Szepesiglói takaré- és hitelintézet 13608. sz. btk. szerint 1911. dec. 31-én	1106	35		
Kamat 1912. dec. 31-ig	44	68		
1912. dec. 31-én			1151	03
<i>VIII. Mentőalap.</i>				
Szepesiglói takaré- és hitelintézet 14843. sz. btk. szerint 1911. dec. 31-én	430	20		
Kamat 1912. dec. 31-ig	16	14		
Betét (adományok)	100	—		
	546	34		
Kívét mentőeszköztáskáért	50	80		
1912. dec. 31-én			495	54
<i>IX. Husz János alapítványa.</i>				
Szepesiglói takaré- és hitelintézet 14878. sz. btk. szerint betét 1912. márc. 15-én	2146	24		
Kamat 1912. dec. 31-ig	71	89		
1912. dec. 31-én			2218	13
Összes alapítványok és alapok értéke 1912. dec. 31-én			49126	96
Levonva ebből a VI. sz. alatt kimutatott s a Kő- pataki tó menedékházának építésére meg- határozott összeg, mely a bevételekhez iratott			15315	18
Az összes alapítványok és alapok tehát			33811	78

összehasonlítottuk és mindent rendben és meglevőnek találtunk.
március 7-én.

Dr. Wesselényi M. s. k.
számvizsgáló bizottsági tag

A Magyarországi 1913. évi költség-

Bevétel.

	K	f	K	f
<i>I. Tagsági díjak.</i>				
900 központi tag után 1913-ra	3600	—		
Eperjesi osztály 40%-a 1913-ra	350	—		
Gölniczvölgyi osztály 40%-a 1913-ra	36	—		
Iglói	124	—		
Keleti Kárpátok	490	—		
Lőcsei osztály	120	—		
Szilésiai osztály	1150	—		
Zólyommegyei osztály	260	—		
Gömöri	160	—	6290	
<i>II. Kiadványok és hirdetések.</i>				
Kiadványok eladása	50	—		
Jelvények	80	—		
Tagokmányok	5	—		
Hirdetések	350	—	485	
<i>III. Adományok és kamatok.</i>				
Adományok	100	—		
Alapító tőke kamatja	750	—	850	
<i>IV. Különféle bevételek.</i>				
Kőpataki tó mellett építendő menedékházra	14000	—		
Frigyes-menedékház bérösszege	700	—		
Pénztári maradék	1000	—	15700	
			23325	

**Kárpátgyesület
előirányzata.**

Kiadás.

	K	f	K	f
<i>I. Kezelési költségek.</i>				
Tiszteletdíjak	1200	—		
Iroda lakbére, kiszolgálás stb.	280	—		
Irnokok	120	—		
Nyomatványok	250	—		
Okmány- és levélbélyegek	250	—		
Sürgönyök és szállítás	60	—		
Utazási költség	220	—		
Tagsági díjak beszedése	50	—	2430	—
<i>II. Kulturális kiadások.</i>				
Évkönyv nyomtatási költsége	2000	—		
Műmelléletek	250	—		
Szerkesztői tiszteletdíj	300	—		
Évkönyv szétküldési költsége	200	—		
Orsz. közművelődési tanácsnak	200	—		
Különféle kulturális kiadásokra	300	—	3250	—
<i>III. Építési és turisztikai kiadások.</i>				
Kisorsolt Frigyes-menedékházi részjegyek beváltása	400	—		
Menedékházakra	14000	—		
Útépítésre	2000	—		
Régi utak fenntartása és javítása	500	—		
Útjelzés	200	—		
Kalauztanfolyam	200	—		
Kalauzok tagsági díjai az orsz. segélypénztárba	100	—	17400	—
<i>IV. Különféle kiadások.</i>				
Előre nem látott kisebb kiadások	245	—	245	—
			23325	—

Jelentés

a M. K. E. múzeumának fejlődéséről és állapotáról.

A lefolyt esztendőben intézetünket érzékeny veszteség érte. Múzeumunk pártfogója és az állattani osztálynak sok éven át buzgó és fáradhatatlan szakvezetője: *dr. Greisinger Mihály*, Szepesbéla városának tiszti főorvosa 1912. évi szeptember hó 10-én, 61 éves korában, hosszú szenvedés után jobblétre szenderült. A múzeumi bizottság nevében a gyászoló özvegy előtt a súlyos csapás felett érzett legőszintébb részvételünknek adtunk kifejezést.

Őszinte sajnálattal kell továbbá jelentenünk, hogy *Christmann Tivadar*, múzeumunknak sok éven át buzgó és lelkiismeretes pénztárosa, betegsége miatt ezen állásáról lemondott. Nem mulaszthatjuk el, hogy ez alkalommal e helyütt is a múzeum fejlesztése körül kifejtett ügybuzgó munkásságáért leghálásabb köszönetünknek adjunk kifejezést. Helyébe a közgyűlés múzeumi pénztárosnak *Stadler Jánost*, a poprádfelkai takarékpénztár könyvelőjét választotta meg.

Említenünk kell továbbá, hogy a poprádi születésű Tisza Miksa, Szepesváralja rendőrkapitánya gyűjtést indított egy néhai Husz Dávid emlékére megörökítő szobormű felállítására. A gyűjtés eredménnyel járt, úgyhogy Strobl Alajos szobrász egyik jeles tanítványa a szoborművet már el is készíthette. Minthogy azonban a mű felállításához még mintegy 600 korona szükségeltetik, eddig az emlékművet csak a múzeum előcsarnokában helyezhettük el, de erős a reményünk, hogy azt még ez év folyamán a múzeum bejáratánál véglegesen fel fogjuk állíthatni.

Múzeumunk az elmúlt évben is részesült támogatásban, amennyiben a kormánytól a természetrajzi tár gyarapítására 200 koronát, a poprádfelkai takarékpénztártól pedig gyűjteményeink bővítésére 50 koronát kaptunk. Jelentésünkkel kapcsolatban hálás köszönetünket nyilvánítjuk ezen pénzadományokért, valamint azon nagylelkű támogatásért, mellyel úgy a kormány, mint a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősege, a Magyarországi Kárpátgyűlés, a Poprádfelkai Takarékpénztár és a nagyközönség részéről találkoztunk.

Múzeumunkat a lefolyt évben a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége részéről dr. Horváth Géza a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója és dr. Ferenci Zoltán a budapesti kir. m. tudományegyetem könyvtárának igazgatója látogatták meg és vizsgálatuk alkalmával a tapasztalt rend és tisztaság felett megelégedésüket fejezték ki.

A rossz időjárás ellenére is a múzeum nagy látogatottságnak örvendett; a vendégekönyv bejegyzései szerint 2828 látogatója volt a múzeumnak. A következő tanintézetek növendékei látogatták meg tanáraik vezetése mellett a múzeumot: a szeredi polgári fiúiskola, a kolozsvári szt. Imre egyet. egyes. növendékei, a nagybecskereki főgimnázium, a késmárki szövőiskola, a pozsonyi izr. polgári fiúiskola, a kisszebeni gimnázium, a poprádi polgári leányiskola, az ehrki áll. népiskola, a budapesti VIII. kerületi Csokonai-utcai polgári leányiskola, a marosvásárhelyi ref. polgári leányiskola, a szabadkai községi polgári leányiskola, a pozsonyi főreáliskola, a bártfai állami gimnázium, a a sepsiszentgyörgyi állami polgári leányiskola, IV-ter Jahrgang der k. u. k. Infanterie Kadetten-Schule in Liebenau bei Graz, IV-ter Jahrgang der k. u. k. Infanterie Kadetten-Schule in Nagyszeben, a verseci áll. főreáliskola, a hamburgi népiskola, a matheóci róm. kath. elemi népiskola és az iglói állami polgári fiúiskola. Önkéntes adományokból a múzeum fenntartására és gyarapítására 628 K 13 f folyt be.

A múzeum gyarapodására vonatkozó jelentésünk a következő:

I. *Könyvtár.* A könyvtár a következő művekkel szaporított *ajándék útján*: „Tátravidék“ poprádi ujság, a szerkesztőségétől. — Husz János úrtól: „Ev. Glaubensbote“ 1911. évfolyam; „Az időjárás“ folyóirat; „A szepesszombati vöröskeresztesegylet jelentése“; „A meteorológiai intézet évkönyve“. — A Budapesti Egyetemi Turistaegyesülettől: „Turistaság és Alpinizmus“. — „Coleopterologische Rundschau“ Wien, a szerkesztőségétől. — „Bericht der Sektion Schlesien“ Breslau, az egyesülettől. — „Erdészeti Kisérletek“, állami letét. — A Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségétől: „A Magyar Tudományos Akadémia Almanachja“; „Múzeumi és Könyvtári Értesítő“; „Magyar Könyvszemle“; „Wlassics Gyula elnöki megnyitó beszédei“; Pulszky Ferenc „Magyarország Archaeológiája“; „Jelentés a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségének 1911. évi működéséről“; „Jelentés a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsának 1911. évi működéséről“; „Magyar Minerva“. — Wünschendorfer Károly úrtól: „Az igazság könyve“; „Elnyeletett a halál“. — „Kurucföldön“ Kassa, a szerkesztőségétől. — A váci múzeum-

egyesülettől: „A váci múzeumegyesület évkönyve“; „A váci céhek“. — A pápai ref. főiskolától: „Görög, barbár és római érmek“. — Özv. Koch Lajosné úrnőtől: „Erdészeti Lapok“; „Mitteilungen des ungarischen Forstvereines“; „Anleitung zum Verkohlen des Holzes“. — A vallás és közoktatásügyi minisztériumtól: „Ossián költeményei“. — A Pécs-Baranya megyei múzeumegyesülettől: „A Pécs-Baranya megyei múzeumegyesület értesítője“. — „Jelentés a Székely Nemzeti Múzeum állapotáról“, az egyesülettől. — Poprád városától: „Anweisung zum Hanfbau“. — Husz Ödön úrtól: „A dési m. kir. állami főgimnázium értesítője“. — Husz Béla úrtól: „A misszióegyesület emlékkönyve“. — Szemere Miklós úrtól: „Gentry“. — A kereskedelemügyi minisztériumtól: „A vámügy története“. — Szemere György úrtól: „A démon“. — Vári Dezső úrtól: „Képes hét“. — A Magyarországi Kárpátgyesülettől: „A Magyarországi Kárpátgyesület 1912-iki Évkönyve“. — *Vétel útján* a következő művek szereztek meg: Magyar Iparművészet. — Numizmatikai Közöny. — Természettudományi Közöny. — Rovartani Lapok. — Matematikai és Természettudományi Értesítő. — Akadémiai Értesítő. — Természettudományi és Matematikai Közlemények. — Történeti Szemle. — Értekezések a nyelv és széptudományok köréből. — Archaeológiai Értesítő. — Nyelvtudományi Közlemények. — Közlemények Szepes vármegye multjából. — Botanikai Közlemények. — Emlékbeszéd Huber Alfonz felett. — Berget Alfonz „Léghajózás és repülés“. — Dr. Richard J. „Océanographia“ — Allattani Közlemények. — Akadémiai könyvjegyzék 1889—1910. — Magyar chemiai folyóirat. — Emlékbeszéd Bartal Antal felett. — Értekezések a tört. tud. köréből. — Történelmi közlemények Kassa és Abauj-Torna multjából. — Emlékbeszéd Hunfalvy Pál felett. — Oologia universalis palaeartica. — Emlékbeszéd Zeller Eduard felett. — Than Károly másodelnök emlékezete. — Emlékbeszéd Katona Lajos felett. — A régi Athén. — Neveléstudomány. — Előadások az Izlámról. — Otto Schmiedeknecht, „Die Hymenopteren“. — Fr. Brauer u. Fr. Löw, „Neuroptera austriaca“. — Rud. Schiner, „Fauna austriaca“, Diptera. — Dr. R. Tümpel, „Die Geradflügler Mitteleuropas“. — Emlékbeszéd Berthelot Marcelin felett. — A baktériumok természetrajza. — Soddy Fréderick, „A rádium“.

II. *Régiségtárunk, érem- és pénzgyűjteményünk* a következő *adományokkal* gyarapodott: Lám Dezső úrtól: 1 drb amerikai 100 dolláros Kossuth-pénz. — Litschner Andor úrtól: 1 drb 1 krajcáros 1800. — Özv. Koch Lajosné úrnőtől: 1 drb 1 krajcáros 1680; 1 drb 1 krajcáros 1816; 1 drb ezüst

10 krajcáros 1872. — Krieger Imre úrtól: 1 drb öt forintos papírpénz 1848. — Brabecz János úrtól: 1 drb one cent 1907; 1 drb tiz cent républic franc; 1 drb orosz pénzmem, ezüst 1888; 1 drb emlékérem az 1865-iki országgyűlés megnyitására. — A múzeumi perselyben találtatott: 1 drb. magyar poltura 1705; 1 drb magyar forint 1881; 1 drb magyar forint 1890; 1 drb magyar forint 1891; 1 drb osztrák forint 1886; 1 drb osztrák forint 1890. — Steinhardt Mihály úrtól: 1 drb török pénzmem, réz; 1 drb 1 krajcáros 1800. — Husz János úrtól: 1 drb két forintos papírpénz 1848; 1 drb 30 pengő krajcáros papírpénz 1849; 1 drb milleniumi érem 1896; 1 drb magyar ezüst 20 krajcáros 1848; 1 drb magyar ezüst huszas 1775; 1 drb 7 krajcáros 1802; 1 drb 1 krajcáros rézpénz 1848; 1 drb 1 krajcáros rézpénz 1767; 1 drb 1 krajcáros 1800; 1 drb három krajcáros 1800; 1 drb 1 krajcáros 1851; 1 drb 2 krajcáros 1851; 1 drb 1 Pfennig 1850; 1 drb 1 Pfennig 1855; 1 drb 1 Pfennig 1865; 1 drb Neugroschen 1867; 2 drb Neugroschen 1865; 2 drb Pfennig 1856; 3 drb Pfennig 1865; 1 drb elolvashatatlan ezüstpénz; 1 drb elolvashatatlan rézpénz. — Kasztner Lipót úrtól: 1 drb ezüst 20 Pfennig, Brandenburg. — Özv. Peschko Ilka úrnőtől: 1 drb 1 krajcáros 1851. — Csontos Gyula úrtól: 1 drb magyar 1 krajcáros 1879; 1 drb magyar 10 krajcáros 1869; 1 drb osztrák 1 denár 1699; 1 drb poltura 1700; 1 drb $\frac{1}{2}$ krajcáros 1776; 1 drb $\frac{1}{2}$ krajcáros 1781; 1 drb $\frac{1}{2}$ krajcáros 1812; 1 drb 1 krajcáros 1851; 1 drb hollandiai 1 cent 1878; 1 drb belgiumi ötven cent 1893; 1 drb 5 Pfennig 1888; 1 drb helvét 5 cent 1911; 1 drb helvét 10 cent 1907; 2 drb helvét 20 cent 1891; 1 drb one cent Egyesült államok 1900; 1 drb one cent Egyesült államok 1909; 1 drb one cent 1910; 1 drb one cent 1901; 1 drb bolgár 5 para 1883; 1 drb orosz két para 1906; 1 drb orosz 2 kopek 1897; 1 drb orosz 3 kopek 1870; 1 drb orosz 10 para 1906; 1 drb orosz 10 kopek 1909; 1 drb orosz 15 kopek 1906. — Svirloch Márton úrtól: 1 drb magyar Rákóczi-poltura 1707. — Juraj Ninaj úrtól: 1 drb német bronz érem. — Wünschendorfer Károly úrtól: 1 drb magyar 2 koronás 1912; 1 drb osztrák 2 koronás 1912. — Topscher Samu úrtól: egy kis fabödön. — *Vélel útján* szereztetett: 2 drb angyal forintos 1869; 1 drb angyal filléres 1868; 1 drb magyar korona 1912; 1 drb osztrák korona 1912.

III. *Képzőművészeti tárunknak* Róth Márton nyug. főgimnáziumi tanár úr 20 darab stereoskopfényképet adományozott a Magas és Alacsony Tátráról.

IV. *Természettajzi tárunk* a következő tárgyakkal gazdagodott: Teschler Kálmán úrtól: Gryllotalpa europaea.

Lótetű. — Greipel Béla úrtól: Caprimulgus europaeus. Kecsefejő. — Husz János úrtól: 460 darab különféle rovar Poprád környékéről. — Vétel útján szereztetett: Erinaceus europaeus. Sündisznó Malompatokról.

A gyűjtemények törzsanyaga és gyarapodása.

I. *Könyvtár.* 5732 könyv, 286 hirlap, 764 apró nyomtatvány, 69 térkép, 230 kézirat, 73 oklevél és egyéb irat, 41 különféle könyvtári anyag. Összesen 7195. 1912. évi gyarapodás 95.

II. *Régiségtár.* 1121 őskori tárgy, 388 közép- és újabbkori tárgy, 2261 érem és pénzjegy. Összesen 3770 tárgy. 1912. évi gyarapodás 83 tárgy.

III. *Néprajzi tár.* 43 magyar tárgy, 128 hazai nemzeti ségi tárgy, 2 külföldi művelt nép tárgy. Összesen 173 tárgy.

IV. *Képzőművészeti tár.* 6 szobor, 21 festmény, 247 rajz és metszet, 64 fénykép, 18 modern iparművészeti tárgy. Összesen 356 tárgy. 1912. évi gyarapodás 20 tárgy.

V. *Természettajzi tár.* 10.369 állat, 4026 növény, 3630 ásvány. Összesen 18.025 darab. 1912. évi gyarapodás 508 darab.

Összegezés: Könyvtár 7195, régiségtár 3770, néprajzi tár 173, képzőművészeti tár 356, természettajzi tár 18.025. Összesen 29.519. 1912. évi gyarapodás 706 darab.

Zárószámadás 1912-ről.

Bevétel:

Pénztári maradék az előző évről	---	---	---	---	68'38	K
Alapítvány befizetése	---	---	---	---	4000'—	"
Pártfogóktól	---	---	---	---	351'97	"
Adományok	---	---	---	---	627'23	"
Kamatok	---	---	---	---	561'39	"
Rendkívüli bevétel	---	---	---	---	43'04	"
					<u>Összesen</u>	<u>5652'01</u> K

Kiadás:

Tőkésítésre	---	---	---	---	4000'—	K
Személyi kiadásokra	---	---	---	---	780'—	"
A gyűjtemények gyarapítására	---	---	---	---	238'30	"
Bütorozásra és felszerelésre	---	---	---	---	112'56	"
Irodai szükségletekre	---	---	---	---	68'64	"
					<u>Átvitel</u>	<u>5199'50</u> K

	Áthozat	5199.50 K
A helyiség fenntartására	---	75.66 "
Biztosításra, adóra és rendkívüliekre	---	64.40 "
Pénztári maradék	---	312.45 "
	<u>Összesen</u>	5652.01 K

A múzeum vagyoni kimutalása:

Törzsvagyon alapítványban	---	4000.— K
Pénztári maradék	---	312.45 "
	<u>Összesen</u>	4312.45 K

Költségelőirányzat 1913-ra.

Bevétel:

Pénztári maradék az előző évről	---	312.45 K
Pártfogóktól	---	50.— "
Adományok	---	500.— "
Kamatok	---	400.— "
Rendkívüli bevétel	---	40.— "
Husz Dávid-alapítvány	---	4000.— "
	<u>Összesen</u>	5302.45 K

Kiadás:

A múzeumi ór tiszteletdíja	---	200.— K
A teremőr fizetése	---	180.— "
A gyűjtemények gyarapítására	---	400.— "
Bútorozásra, felszerelésre	---	100.— "
A helyiség fenntartására	---	100.— "
Adó	---	21.10 "
Tűzkárbiztosítás	---	43.30 "
Iroda és postaköltség	---	25.— "
Rendkívüli kiadás	---	50.— "
Pénztári maradék	---	4183.05 "
	<u>Összesen</u>	5302.45 K

Poprád, 1913. évi február hó 10-én.

Husz János
a múzeum őre.

Wünschendorfer Károly
múzeumi elnök.

Az osztályok jelentései.

Eperjesi osztály.

Elnök: Uhlarik Mátyás.

Ügyvezető elnök: Szutórisz Frigyes.

Titkár: Vöröss Sándor.

Jegyző: Uhlik Artur

Pénztáros: Theisz Ármin.

Az osztály tagjainak a száma: 338, még pedig 5 alapító tag: Sáros vármegye, Eperjes sz. kir. város, Uhlarik Mátyás, a 67. gyalogezred tisztikara és dr. Vályi János gör. kath. püspök †; rendes tag 250 (gyarapodás 16); családtag 83. Anyagi támogatásban részesült az osztály 1912-ben: Sáros vármegye törvényhatósága (50 korona) és a Nagysárosi Múmalom (20 korona) részéről.

Az osztály munkássága három pontban foglalható össze :

1.) A nagyközönséget a szabad természet szeretetének megnyerni, 2.) a megyét turisztikai szempontból föltárni és az országban ismertetni, 3.) az idegenforgalmat előmozdítani. Az 1912. évi munkásság mind a három célt iparkodott szolgálni. A kirándulások felvirágoztatására kirándulási bizottságot szerveztünk s ennek tagjaiúl Berzeviczy Elek, dr. Flórian Károly és Schönwiesner János választmányi tagokat választottuk. A megtett kirándulások közül kiemelendők: dr. Szlávik Mátyás kirándulása 15 tagú társasággal a Pipitykére, Schönwiesner János kirándulása 14 tagból álló társasággal a Korompai kőre. A társaságban hölgyek is voltak; Hulyák Valér kirándulása 6 tagból álló társasággal a Roszudecz-re, Berzeviczy Elek kirándulása egy nagyobb társasággal a Lisszára. A kirándulási kedv — míg a jó idő tartott — igen kedvező volt, úgy hogy minden hétre jutott a föntnevezettekén kívül egy-két kirándulás, a rossz idő beálltával azonban elmaradtak még a programmba fölvett kirándulások is. A kedvezőtlen időjárás miatt a diákszálló is kisebb látogatottságnak örvendett, az őszre bejelentett diákcsapatok emiatt mind elmaradtak. A turistaestélyeket ez

idén is megtartottuk, még pedig Eperjesen és Kisszebenben, mely alkalmakkor dr. Cholnoky Jenőnek „A sármási gázkúttól a Bihar tetejéig“ című művét olvastuk fel. Az 1912. évre hirdetettt pályázatok közül legjobban sikerült a diákturista pályázat, amennyiben 5 pályázat érkezett be, ezek közül hármát jutalomban részesítettünk, még pedig Merényi Oszkár coll. főgimnáziumi VIII. osztályú tanuló 30 koronát kapott az Eperjes-Szinye- Frics- Szinyelipóczi völgy- Kisszeben- Palocsa- Sáros-máriavölgy (üveghuta)- Czigelka- Beszkidszoros- Zboróvára-Bártfa- Eperjes irányú nagyrészt gyalog végzett útjáért, Soltész János coll. főgimnáziumi VIII. osztályú tanuló ugyancsak 30 koronát kapott a Szekcső és Kamenecz patakok vidékén megtett túráiért, melyekről „Kapivár és Zboróvár romjainál“ című pályaművében igen ügyesen és élvezetesen beszámolt, Kutsinszky Béla coll. főgimnáziumi VIII. osztályú tanuló a Sóvári hegység vidékén (Sóvár és Opálbánya) végzett s helyesen leírt kirándulásáért 10 korona jutalmat kapott. Az osztály fénykép-pályázata kevésbé sikerült volt, amennyiben csak 25 kép adatott be, pályázó Divald Lajos kiváló fényképező, aki ez alkalommal is kiválóan jó munkát szolgáltatott; pályázó a pályázati föltételek értelmében 50 korona díjban és a legnagyobb elismerésben részesült. A gyógynövények gyűjtésére vonatkozó pályázatunk meddő volt, valószínű, hogy e tekintetben is a kedvezőtlen időjárás volt a legfőbb akadály. A központi iroda felszerelése ezidén is gyarapodott, az Eperjes környékén felállított padok száma pedig ezidén már 20-ra emelkedett. A nagysárosi vár donjonjának kilátótoronnyá való kiépítése állandóan foglalkoztatja az osztályt, egyelőre azonban csak tőkét gyűjtünk.

Zárószámadás 1912-ről. Bevétel: 1640·86 K, kiadás: 1151·39 K; marad: 489·47 K.

Költségelőirányzat 1913-ra. Bevétel: 1704·47 K, kiadás: 1690 K; marad: 14·47 K.

Szutórisz Frigyes
ügyvezető elnök.

Gölniczvölgyi osztály.

Elnök: Mattyasovszky Gábor.

Alelnök: Apáthi Vilmos.

Titkár és jegyző: dr. Streck Imre.

Pénztáros: Weidinger József.

Az elmúlt 1912. évben a 23 tagból álló kised csapatunk — a régi gárda — nem adta meg magát: de sikerült neki egyesületünket azon a szinten megtartani, amelyen eddig volt.

Egyesületi életünk anyagiakban a következőkben nyilvánult meg: a 340 korona 14 fillér bevételünkből a rendes kiadásokon kívül, mint központi járulék, menházak tűzkárbiztosítása, utak javításán kívül még 50 korona költséggel a Thurzóhegyen lévő Gábormenház forrásának viztárnáját javítottuk ki. Egyéb nagyobb kiadásokat egyesületünk a múlt évben nem eszközölt. Költségelőirányzatunkban fel volt ugyan véve egy nagyobb tétel menházak javítására, de a múlt évi állandó munkáshiány miatt ezen tervünk nem volt kivihető és így a folyó évre halasztódott.

Ez évi munkaprogrammunkban szerepel ezenkívül a turistautaknak nagyobb mérvű javítása és jelölése is, különösen a Trohanka vidékén, melyek már nagyon be vannak növe. Szükséges volna ugyan a Farkas- és Thurzóhegy vidékén is rendbehozni a turistautakat, azonban ezen vidéken mindkét főút üzemben lévő vágásterületeken vezet keresztül, így tehát azok minden évben részben be vannak döntve és majdnem járhatatlanná téve, amely okból nem látjuk célszerűnek azok rendbehozására tetemesebb költségeket fordítani. Körülbelül 5 év múlva, mikor a vágások már arról a vidékről elkerülnek, legcélszerűbb lesz azokat újból rendbe hozni.

Társadalmi téren megemlítendőnek tartom, hogy a thurzóhegyi Gábor-menháznak a múlt évben kevesebb látogatója volt, amit egyrészt annak is tulajdonítok, hogy Thurzófüred fürdőnek is kisebb volt a múlt évben a látogatottsága, de okát különösen abban keresem, hogy a Gábor-menház legfőbb vonzóerejét, a Laura-forrást a múlt tavasszal dúlt rettenetes szélvész csúfúl felforgatták. A forrás védelmére és a kirándulók üdülésére fenntartott erdőcskét ugyanis a szélvész majdnem teljesen ledöntötte, sőt a most még álló facsoportok is a kiingatás következtében valószínűen el fognak pusztulni.

Egyébként a múlt évben társaságunkból egy 5 tagból álló kis csoport sikertült, három napra terjedő gyalogkirándulást rendezett a Pacsai-hegyen át Krasznahorkára, s ott a várat és mauzóleumot nézte meg, onnan Rozsnyóra, vasúton Dobsinára, másnap az erdőkön át a jégbarlanghoz, harmadnap a stracenai völgyön Iglófehérviz, Teufelskopfon át Iglófüredre és Iglóról vasúton haza utazott. A kirándulásnak jó idő is kedvezett és így a résztvevőknek igaz gyönyörűségére szolgált. Igazán ajánlhatom ezt a vállalkozást másoknak is.

Zárószámadás 1912-ről. Bevétel: 340·14 K, kiadás: 142·26 K; marad: 197·88 K.

Költségelőirányzat 1913-ra. Bevétel: 335·88 K, kiadás: 299·07 K; marad: 36·81 K.

Apáthi Vilmos
ügyvivő alelnök.

Gömöri osztály.

Elnök: dr. Pósch József.

Ügyvivő alelnök: Horváth Sándor.

Másodalelnök: Pauchly Rezső.

Pénztáros: Lajos Győző.

Rendes tag volt 159, pártoló tag 5, alapító tag 5. Az összes tagok száma 169. A tagok számának csökkenését az időközben történt elhalálozások és eltávozások indokolják.

Osztályunk működése, tagjainak nagy száma ellenére; az 1912-ik évben csak igen szerény keretek között mozoghatott. A nehéz viszonyok mellett, legjobb igyekezetünk ellenére sem tudtuk az élénk érdeklődést felkelteni, mihez hozzájárult az elmúlt év rossz időjárása is, mely a tagok közötti szoros kapocs és kollegiálitás növelésére hivatott és tervezett kirándulások nagy részét meghiúsította.

Működésünk főbb mozzanatai az útjelzési és útiránymutató táblák beszerzésére és felszerelésében merültek ki s e célból Rozsnyó rendezett tanácsú város 2 vendéglője részére 1—1 drb, Dobsina rendezett tanácsú város vendéglője, vasúti állomása és a jégbarlang részére 1—1 útjelző táblát szerez-tünk be, ezenkívül 9 drb. útmutató táblát Rozsnyó, Dobsina és Krasznahorkaváralján leendő elhelyezésre.

Az ezekkel kapcsolatos útjelzések a múlt év folyamán a rossz időjárás miatt nem voltak keresztülvihetők s ezek kivitele az 1913. évre maradt s birjuk gr. Andrássy Dénes és gr. Andrássy Géza erdőhivatalaiknak szives ígéretét, hogy azokat az 1913. év tavaszán eszközöltetni fogják.

Ezenkívül a rimavölgyi útjelzések céljából rimaszombati megbizottunk 20 darab útjelző fatáblát és 60 darab útjelzési nyomtatványt szerzett be és helyeztetett el, de a tényleges útjelzés a már említett okok miatt itt sem volt keresztülvihető s az 1913-ik évre halasztatott.

Örömmel jelenthetem, hogy a dobsinai Tündérfokra tervezett turistaút, ennek jelzése, ezen korlát és padok elkészültek.

Kirándulásaink közül az aggteleki csepkőbarlanghoz és a dobsinai Tündérfokra rendezettek igen jól sikerültek.

Jövő évi programmunk a már említett útjelzések keresztülvitele és gyakori kirándulások rendezése.

Zárószámadás 1912-ről. Bevétel: 1547.64 K, kiadás: 943.16 K; marad: 604.48 K.

Költségelőirányzat 1913-ra. Bevétel: 1124.48 K, kiadás: 450.— K; marad: 674.48 K.

Horváth Sándor

ügyvivő alelnök.

Iglói osztály.

Elnök: Róth Márton.

Titkár: Hajts Béla.

Pénztáros: Nosz Lajos.

Az elmúlt esztendőben csak a rendes kiadásokat fedeztük és ezért majdnem az összes bevételeket a tartalékalaphoz csatolhattuk, hogy azután oly terv kiviteléhez foghassunk, amely nagyobb tőkét igényel.

Útjelzések. Új útjelzéseket végeztünk, részint a régi útjelzéseket felújítottuk a Taubnitz völgyben, a Hernádattörésnél és a Glaczon.

Kirándulások. Jóllehet felette kedvezőtlen időjárás volt, amely sokszor kétségbeejtette a turistákat, mégis élénk turistaéletről számolhatunk be, amennyiben a rendezett 57 kiránduláson összesen 900-nál több személy vett részt azokon. E kirándulásokból 15 skikirándulás és pedig a skikirándulók végcélja főként a Magas Tátra volt. A kirándulások január hó 1-én kezdődtek és december 31-én a zöldtavi Sylvester-estélyvel végződtek. Leggyakrabban felkeresett helyek voltak az elmúlt évben az iglói hegyeken kívüli: Hernádattörés, Lapis refugij, Kiszél, Szuchabela, Sokolova Dolina, Barger-gugyor, Liftner-, Karoliny- és Moha-vízesés, Róth Márton-gugyor, Dunajec, Dobsinai jégbarlang, Zólyom, Besztercebánya); Szádellői völgy, Tirol és Magas Tátra. A Magas Tátrában ez évben a következő csúcsmászások történtek: Kriván (2496), Triumetal (2481), Szoliszko (2414), Bástya (2366), Kopki (2362), Zergeőrtorony (2300), Kis Viszoka (2429), Bibircs (2492), Hegyes és Karbunkulustorony (2356 és 2139), Tengersizemcsúcs (2503), Róth Mártoncsúcs (2520), Tátracsúcs (2565), Vaskapucsúcs (2322), Jégvölgyi csúcs (2630), Lomniczi csúcs (2634) és a Bélai méshavasok.

Örömmel és hálával jelentjük végül, hogy Lów Gyula tanár úr a vidékünkbeli Karoliny- és Mohavízesést olajba festette és ezen sikerült két képet egyesületünknek ajándékozta.

Zárószámadás 1912-re. Bevétel: 1216·57 K, kiadás: 166·66 K; marad 1049·91 K.

Költségelőirányzat 1913-ra. Bevétel: 1424·91 K, kiadás: 490·26 K; marad 934·65 K.

Róth Márton
elnök.

Kassai osztály.

Elnök: dr. Eöttevényi Nagy Olivér.

Alelnök: Karsai Károly.

Titkár: dr. Móricz József.

Jegyző: Tájber Rezső.

Pénztáros: Maurer Károly.

A M. K. E. Keleti Kárpátok osztálya Kassán 1912. évi június hó 6-ik napján megtartott közgyűlésén határozatilag kimondotta, hogy a Keleti Kárpátok osztálya kettéválk, ú. m.

a) Kassai osztályra, melynek hatásköre Kassa és Abauj-Torna vármegye területére fog terjedni,

b) Keleti Kárpátok osztályára, melynek hatásköre az eddigi Máramaros, Beszkid és Guttinvidéki választmányok területére fog a jövőben szorítkozni.

Egyesületünk központi választmánya a kettéválást és az azzal kapcsolatos vagyoni jogi kérdésekre vonatkozó megállapodásokat jóváhagyván, a Kassai osztály 1913. évi február hó 15-ik napján megtartotta alakuló közgyűlését, mely egyszerűs mind az 1913. évi munkaprogrammot is megállapította.

Folyó évi munkatervünknek legfontosabb pontja a Kassai Havason épülő menedékház tető alá juttatása. E menház építése még az 1911. év őszén megkezdett, de a múlt év tavaszán pusztított vihar az építkezés folytatását és befejezését megakasztotta. Most azonban már semmi akadályja sincs az építkezés folytatásának, s reméljük, hogy a menedékházat ez év július havában felavathatjuk.

Osztályunk tagjainak száma az 1912. év végén 140 volt.

Dr. Móricz József
titkár.

Dr. Eöttevényi Nagy Olivér
elnök.

Keleti Kárpátok osztálya.

Elnök: gróf Schönborn-Bucheim Frigyes Károly.

Ügyvivő alelnök: Farkas Jenő.

Másodalelnök: ladányi Bay Gábor.

Titkár: dr. Siegmeth Lajos.

Jegyző: dr. Moldován Ferenc.

Pénztáros: Háder Ferenc.

A folyó évben osztályunk nagy válságon ment át, amelyben elnökünk gróf Majláth József ó méltósága ezen tisztségéről leköszönt.

Továbbá Siegmeth Károly, ki évtizedeken át volt az osztály ügyvivő alelnöke, 1912. évi április hó 11-én elhunyt. Emléke az 1912. évi május hó 12-én Kassán tartott rendkívüli közgyűlésen jegyzőkönyvileg örökített meg. Ezen a közgyűlésen ügyvivő alelnökké dr. Eöttevényi Nagy Olivér kir. jogakadémiai tanár választatott meg.

Végül ungvári Rónay Antal miniszteri tanácsos a Beszkidvidéki választmány ügybuzgó elnöke és Matolai Etele nyugalmazott alispán (Sátoraljaujhely) a Beszkidvidéki választmány kiváló tagja, ki az osztály fennállása óta hathatósan támogatta az egyesületet, lemondott.

A mult évi június hó 6-án Kassán tartott rendkívüli közgyűlésen a „Kassai osztály“ megalakulása, illetőleg osztályunkból való kiválása, határozatilag kimondatott.

A „Kassai osztály“ megalakulását egyesületünk központja jóváhagyólag tudomásul vette.

Mindannak dacára, hogy bár tagjaink száma tetemesen megfogyott, amennyiben 330 rendes és 12 alapító tagunk közül csupán 174 rendes és 3 alapító tagunk maradt, reméljük, hogy összetartás és buzgó működés által eredményt fogunk elérni.

Az 1912. év december hó 29-én Felsőbányán tartott XXXV. közgyűlésen új tisztikar választatott, miután a Kassai osztály alakulása folytán tisztviselőink legnagyobb részének mandátuma megszűnt.

Az 1911—1912. években a főszület útjelzésekre és útjavításokra fektettük.

A kérelhetetlen halál az 1911—1912. években ismét két áldozatot követelt körünkben, így: Eckstein Márk Debrecen és Kubek Elek Máramarossziget. Áldott legyen emlékek.

Az osztály tulajdonát képező vetítógépet, fényképezőgépet felszereléssel együtt és a diapositiva lemezeket a Felsőmagyarországi Idegenforgalmi Szövetség vette meg.

Boldogult alelnökünk Siegmeth Károly tollából származó felolvasások, amelyek alulirotra örökségül maradtak, nem választattak el a diapositiváktól, miután alulirott nevezett szövetség részéről megbízott a felolvasások tartásával. Így módomban lesz az elhunyt emlékét kegyeletesen megőriznem a felolvasásokban is. A folyó évben már tartottam is egy ilyen felolvasást Budapesten.

Zárószámadás 1912-ről. Bevétel: 2156·73 K, kiadás: 1954·88 K; marad: 201·85 K.

Költségelőirányzat 1913-ra. Bevétel: 1154·06 K és ugyanannyi kiadás.

Dr. Siegmeth Lajos
titkár.

Lőcsei osztály.

Elnök: Kaynár Gyula.

Ügyvivő alelnök: Szentistványi Dániel.

Jegyző: Fedor Miklós.

Pénztáros: Hornung Lajos.

A tagok száma 85.

Az osztály úgy ez idén, mint azelőtt is serényen működött és fogyatékos eszközökkel bár, mégis egyet-mást létesített. 30 új jelzőtáblát helyezett el, mely Dörner Gyula, a máv. gépgyárak főpénztárosának ajándéka. Az ösvényeket a Mária-hegyre újból javította. Forrásokat Gyulaháza és Gusztávháza előtt foglaltatott. Sajnos, a felállított padokat vandal kezek teljesen tönkretették. A jövő évi munkaprogramm főpontjai: Daniháza új bemázolása; a röhrgrundi út kiépítése; 12 jelzőtábla elhelyezése; padok és asztalok felállítása. A részvét, támogatás a közönség részéről sajnos nagyon gyengének jelezhető, ellenben a menedékházak s az összes kirándulóhelyeken a frequentia igen örvendetes.

Lőcse környékének leírása készen van; Szentistványi ügyvivő alelnök szerkesztette s a Magyar Turistaegyesület által tervezett kiadásnak fel lett ajánlvá

Pénztári kimutatás. Készpénz: 686 korona 49 fillér.

Költségvetés 1913-ra. Kiadás: 250 korona.

Szentistványi Dániel

ügyvivő alelnök.

Sziléziai osztály.

Elnök: Müller Johannes.

Alelnök: Stecher Paul.

Pénztáros: Artl Maurin.

Jegyzők: Ausner Berthold és Neumann Arthur.

Választmányi tagok: Dr. Pax tanár, Körner Rudolf, Jost Ernst, Wilde Robert és Halbscheffel M. fővámfelügyelő.

A tagok száma: 734.

A Sziléziai osztály Breslauban öt nyilvános gyűlést és egy alapítási emlékünnepelet tartott. Január 26-án az évzáró közgyűléssel kapcsolatban működésünk területére vonatkozó képeket vetítettünk. Február 19-én Bröske Káte asszony Zabrzeból ismertette a Dolomitákban tett merész magas túráit; számos vetített kép segítségével vezette népes hallgatóságát a sexteni Dolomitákon át a Carniahoz, az Ampezzói

Dolomitákon át a Sella-csoporthoz és a Marmolata déli felé. Március 20-án bemutattunk és magyaráztunk a Magas Tátra keleti részére, Késmárk, Lócse és Kassára vonatkozó vetített képeket.

A nyári szünet után október 10-én tartott első gyűlésünket „Visszatekintés az osztály 25 éves tennállására“ című vetítéses előadással ünnepeltük meg. Az elnök előadása után új, a tagok érdekes felvételeiből készült képeket vetítettünk.

November 16-án ünnepelte az osztály 25 éves fennállását. A tagok közel- és távolból nagy számban érkeztek az örömnappélyre, a baráti viszonyt tartó társegyesületek, a Magas Tátra barátai és tisztelői mind szerencsekívánatokkal halmozták el az osztályt. Magyarországi barátaink is nagyban megemlékeztek ünnepélyünkről.

December 17-én Römer tanár Brassóból tartott előadást „A német lovagok erdélyi hazájáról.“ Ezt az estélyt a Bárcságnak 700 évvel ezelőtt rendlovagok által történt megszállása emlékeztetének szenteltük. Hogy miképpen gondolkozik és ír a szász nép, (de csak az erdélyi. A szepesi fordító.) azt megmutatták az idézetek, melyeket Römer-Neubner Meta asszony erdélyi (német) költeményekből bemutatott.

„Különös örömmel üdvözljük távoli barátaink tevékenységét“; azzal kísérte Schlemmer igazgató, régi tagtársunk, Marienburgban december 16-án tartott előadásán a Magas Tátrát ábrázoló vetített képeinket.

Königshütteben a Beszkiidegyesület ottani osztályával közös gyűlést tartottunk volt, melyen Müller Johannes a Magas Tátráról képvetítéses előadást tartott.

Alpesi egyesületek egyes osztályainak ismételten kölcsönöztük ki képsorozatainkat.

A Sziléziai ház leltárát ez évben is tekintélyesen megnöveltük. Egyebek között a vendégágyakhoz 40 darab gombra járó takaróhuzatot, sok új huzatot, ékpárnát, takarót és a kalauzok számára való pokrócot szereztünk. A hálóteremben öt ágyra való hölgyszakaszt létesítettünk. Hogy szép nyári napokon a ház előtt való tartózkodást kényelmesebbé tegyük, annak déli fala előtt beékelt cölöpökön nyugvó asztalt és padokat csináltattunk. Az újonnan beszerzett könyvek nem egy, az eső által ottmarasztott turistának kellemes meglepetést szereztek. Művészi dísz nyert házunk Nees von Esenbeck festőművészasszony ajándéka által, egy virágot ábrázoló festménnyel. Ezt a művésznő dr. Menzel lelkész emlékének szentelte.

Hetsch Karl kir. államépítész házunk új szárnyát alaposan megvizsgálta, miközben az építkezés tekintélyes hiá-

nyait derítette föl. Ezeknek pótlásáról sürgősen gondoskodnunk kellett. Különösen megerősítettük a háztetőt, célszerűbben levezettük a vizet; a kéményeket cinkbádoggal vontuk be, a szabadabb tett sziklatömböket aláfalazással biztosítottuk, a hibásan alkalmazott deszkaboritást szakszerűbben hajtottuk végre, nemkülönben az istállón, sütökemencén és jégpincén is módosítottunk.

Hogy jubileumunknak nemcsak írott nyoma maradjon, megajándékoztuk a Magas Tátrát egy új magas műúttal, a majdani felső turistaút egy tekintélyes részével. Ezt az új alkotmányt az egyesület Müller Johannes-útnak nevezte el. Útunk a Hunfalvy-kunyhótól kezdve a „Cölöpök“ alatt az oldalmorénán vezet, átövezi az utolsó sziklaélt, majd törpefenyőn át vezet, áthágja az Annavizet és a „Szénaboglya“ megkerülésével eléri a nagyszalóki három tavat. Ez az út gyönyörű kilátást nyújt a Felkai völgybe, a Nagyszalóki csúcsra és a messze elnyúló Szepességre.

Választmányunk elhatározta ezt az utat a Kecsekéig folytatni, melyet a Szilágyi-út már is összeköt a Tarajkával. Ezáltal majd a Sziléziai háztól 1 $\frac{1}{2}$ –2 óra alatt kényelmes úton elérhetjük Tarpatakfüredet, mi a turisztikának óriási vívmánya lesz.

Örömmel üdvözlöttük Woerl „Tátraführer“-jét, mely — hála a magasabb támogatásnak, minden kívánságunkat teljesíthette és mivel úgy a szerző, Siegmeth Károly, mint megbízói: a m. kir. minisztérium és a budapesti idegenforgalmi vállalat az általunk kiegészített német elnevezésekkel ellátott új kiadás ellen kifogást nem emeltek, nem sajnáltunk munkát és költséget attól, hogy ennek német elnevezésű, de a magyar neveket is figyelembe vevő új kiadását mint jubileumi emléket tagtársainknak átnyujthassuk.

Elnökségünk illetékes helyeken kieszközölte, hogy a Magas Tátra nyaraló- és gyógyfürdő-telepein lévő minden postahivatalban legalább egy, a német nyelvben is jártas tisztviselő alkalmaztassék. Idáig ugyanis a német utazók sokszor nem tudtak a telefonállomásokkal érintkezni. Éppen úgy kikértük a Tátralomnic területén alkalmazott útjelző táblákon is a német nyelv figyelembevételét; ott ugyanis az utóbbi években tisztán magyar nyelvű jelzéseket használtak.

A Tátra-szálló, Royal-szálló és a poprádi Huszpark, nemkülönben a Klotild-út nienti új Tátra-otthonnal való meg-egyezésünk tagtársaink és azok családtagjai számára tekintélyesen megnövelte a kedvezményeket.

A Sziléziai osztály tevékenységét a tágasabb értelemben vett Kárpátok, a Beszkidektől Erdélyig terjedő vidék feltárá-

sára is óhajtja szentelni, hogy azok a turisták, kik a Keleti Kárpátokat és különösen Erdélyt akarják meglátogatni, útirányok, szállás és ellátási viszonyok, kirándulások stb. felől tájékoztatást nyerjenek, miáltal nekik e különösen érdekes hegyvidék látogatása is megkönnyítettik.

Zárószámadás 1912-ről. Bevétel: 6306·55 M, kiadás: 4875·14 M; marad: 1431·41 M.

Költségelőrányszat 1913-ra. Bevétel: 5500 M, kiadás: 4100 M; marad: 1400 M.

Müller Johannes
elnök.

Zólyommegyei osztály.

Elnök: Csipkay Károly.

Ügyvivő alelnök: Huberth Aladár.

Titkár: Dr. Cserhelyi Vince.

Pénztáros: Bruóth Pál.

A turisztika megfelelő ápolásának s különösen a magas hegycsúcsokra való kirándulások lehetőségének előfeltételét az állandóan jó — a messze távolba való kilátást biztosító — időjárás képezvén, a mult évnek jóformán állandóan kedvezőtlen időjárása a turisztikai célú kirándulások megtartását nagyban megnehezítette. Mindezek dacára Göllner Béla úr, aki a kirándulások rendezését magára vállalni szíves volt, tőle telhetőleg mindent elkövetett, hogy nehéz feladatának ily nehéz körülmények között is minél tökéletesebben eleget tehesen s az ő lelkes ügybuzgalmának köszönhető elsősorban, hogy kezdeményezésére, illetőleg vezetése alatt tagjaink ezidén is megtátogathatták regényes vidékünk szebb pontjait. Nem az érdeklődés csökkenésének, hanem tisztán a kedvezőtlen időjárásnak tudható be az is, hogy nagyközönségünk a tavalyinál sokkal kisebb mértékben kereste fel közkedvelté vált Rákóczi-kilátónkat, sőt a közvetlen közelben fekvő Vartovka-örtornyot is — s a lanyha tél tette úgyszintén lehetetlenné azt, hogy hegyszánkópályánk Hugyecz György úr minden igyekezte ellenére megfelelő módon létesíthető nem volt s a közönség által kellő mértékben igénybe nem vétetett.

Ámde, ha a turisztikáért — a természet szépségéért rajongó lelkes tagjainkat a fent vázolt körülmények e nemes sport üzésében gátolták is, nem gátolták meg azokat, akik úglátszik most már rendes feladatukként tűzték ki azt, hogy nagy szeretettel és anyagi áldozatokkal létesített alkotásainkat

bűnös kézzel minél tökéletesebben tönkretégyék. A Gyömbéri menház ennek folytán jóformán romhalmazzá vált, — a Rákóczi-kilátó belső felszerelése az ajtón és ablakokon történt ismételt erőszakos betörések következtében teljesen tönkretépett és zsindefalazata baltacsapásokkal részben megromgáltatott, részben pedig lefeszítettett, úgy hogy a tavasz folyamán a további pusztítások meggátlására sürgős eljárás vált szükségessé. A megfelelő óvintézkedéseket a helyszínén úgy mint az előző években, ismert áldozatkészségével Hugyecz György tagtársunk volt szíves fogatosítani.

Ezzel szemben mint örvendetes tényt hozom fel, hogy a micsinyei völgyből a Vartovkára tervezett új út még a nyár beállta előtt teljesen elkészült s ezzel urpini szerpentin hálózatumk a tökéletesség teljes fokát elérve, mi kívánni valót sem hagy hátra s a legkényesebb turisztikai igényeket is kielégíti. Szükségesnek vélném azonban az út kezdőpontját a a micsinyei völgyben, miután az főleg az idegenek részéről könnyen meg nem található, jelzőtáblával ellátni. Valóban kimondhatatlan dicséret és örök hála illeti meg osztályunk részéről e nagy mű befejezéseért áldozatkész városunkat, — annak minden szépért s jóért lelkesedő polgármesterét és mérnökét, aki fáradságot nem kímélve, e munkálatok vezetését elvállalni szíves volt.

Az osztály az előkészítő választmányi ülés után évi rendes közgyűlését 1911. évi szeptember hó 3-án tartotta meg, amelyen az időközben elhunyt Papp János ügyvezető elnök helyébe az időközben szintén leköszönt Kócsy János m. kir. főerdőtanácsos igazgató és az eltávozott Keller Imre pénztáros helyébe Bruóth Pál takarékpénztári tisztviselő választattak meg, a kirándulások rendezésére pedig egyhangú lelkesedéssel Göllner Béla gyógyszerész kéretett fel.

Zárószámadás 1912-ről. Bevétel: 1079.86 K, kiadás: 303.53 K; marad: 776.33 K.

Költségelőirányzat 1913-ra. Bevétel: 520 K, kiadás: 660 K; hiány: 140 K.

Dr. Burkovszky Kálmán
titkár.

Vegyes közlemények.

A Magas Tátra 1912. évi új túrái.

I. Új túrák.

Kozie Czuby. I. megmászás az északi falon. Dr. M. Beynarowicz, I. Lesiecki és Cz. Piasecki, augusztus 18.

Mlinica-csorba. I. leereszkedés északra és I. átkelés. F. Bock, V. Wilke és C. Wolf, Skokan P. vezetővel, augusztus 15.

Koprova-csúcs (2370 m.). I. megmászás az északi falon. Dr. Komarnicki Gy. és dr. Komarnicki R., július 6.

Keleti Menguszfalvi csúcs (2405 m.). I. megmászás az északkeleti falon. I. Czerwinski, W. Tylka vezetővel, augusztus 31.

Nyugati Ökörhát-csorba (a keleti Menguszfalvi csúcs és a Hincói torony között). I. felmenet északról és I. átkelés. W. Kulczynsky és Swierz, augusztus 6.

Keleti Ökörhát-csorba (a Békástavi és Simontorony között). I. felmenet északról és I. átkelés. H. Bednarski és St. Mierczynski, augusztus 17.

Dénes-csúcs (2438 m.). I. megmászás a keleti gerincen. Dr. Komarnicki Gy., július 7.

Koncsisza (2540 m.). Új út a keleti falon. Dobrovics J. és Kátai E., június 30.

Kis Koncsisza (2475 m.). Új út a nyugati falon. Dr. Komarnicki Gy., július 8.

Batizfalvi csúcs (2458 m.). I. megmászás a déli falon. Dr. Komarnicki Gy., dr. Komarnicki R. és Votisky Z., július 1.

Wagner-csúcs (2431 m.). I. megmászás a nyugat északnyugati gerincen. Barcza I., Teschler L. és Zuber O., június 29.

I. megmászás az északnyugati gerincen. Grósz A. és Hefty Gy. A., augusztus 29.

Vastag torony (2096 m.). I. megmászás az északnyugati gerincen. Grósz A. és Hefty Gy. A., augusztus 29.

Hegyes torony (2326 m.). Északi fal, részben új út. Kregczy T. és Rokfalussy L., július 9.

Sárga torony. I. megmászás a délnyugati gerincen. Komarnicki Gy. és Komarnicki R., június 29.

Hágó a Majunke-torony és Petrik-csúcs között. I. leereszkedés keletre. Barcza I., Hefty Gy. A., Teschler I. és Teschler L., május 27.

Vörös torony (2466 m.). Új út nyugatról. Grósz A., augusztus 4.

I. megmászás a déli falon. W. Kulczynski, K. Piotrowski, I. Rotwand és M. Swierz, augusztus 31.

Markazit-torony (2611 m.). I. megmászás a déli falon Grósz A., Kregczy T. és Rokfalussy L., augusztus 22

Kis Feketetavi torony. I. megmászás északról. Grósz A. és Votisky Z., július 13.

Hócsúcs. I. gerincátmenet a Nagy Feketetavi-toronyról. Ugyanazok ugyanaznap.

Weber-csúcs (2524 m.). I. megmászás az északi falon. Hefty Gy. A. és dr. Komarnicki Gy., augusztus 18.

I. megmászás az északnyugati gerincen. Grósz A., Kregczy T. és Rokfalussy L., június 26

Késmárki csúcs (2556 m.). I. megmászás a déli falon. Grósz A., Hefty Gy. A. és Laufer J., június 30.

Téri-csúcs. Új út keletről. Dr. Komarnicki Gy., augusztus 20.

Kéktavi torony. I. megmászás a déli falon. Grósz A., Hefty Gy. A. és Rokfalussy L., június 6.

Karbunkulustorony (2139 m.). I. megmászás a délkeleti falon. Hefty Gy. A. és dr. Komarnicki Gy., augusztus 17.

II. Első téli megmászások.

Szedilkőhágó. Átkelés. Dr. Komarnicki Gy., április 22.

Szoliszkó (2414 m.). Hefty Gy. A. és Rokfalussy L., január 21.

Triumetal (2431 m.). Hefty Gy. A., Kregczy T., Maurer A. és Rokfalussy L., január 13.

Bástyahágó (a Mlinicavölgyből). Mervay S., Teschler L. és Teschler I., április 1.

Kis Bástya (2289 m.). Dr. Komarnicki Gy., március 24.

Nelly-csúcs. Hefty Gy. A. és dr. Komarnicki Gy., április 21.

Sárkányfal (2364 m., Dubke- és Behn-torony). Balla Gy. és Rokfalussy L., március 24.

Nyugati Vaskapucsúcs. Maurer A. és Wandracsek D., március 24.

Zergeőrtorony (2235 m.). Kregczy T. és Rokfalussy L., március 31.

Koscelek (2273 m.). Hefty Gy. A., február 18.

Siroka (2221 m.). Dr. St. Komornicki, M. Swierz és tár-
saik, március 25.

Gánt (1886 m.). Dr. Komarnicki Gy., február 1.

Vöröstavi csúcs (2425 m.). Hefty Gy. A. és Laufer J.,
március 25

Közli: *dr. Komarnicki Gyula.*

Keleti Vaskapucsúcs — Jegestavi csúcs.

A júliusi nap már elhagyta delelő pontját és megindult nyugat felé, midőn az elmúlt év egyik ragyogó napján 1 óra után néhány perccel leültem a Jegestó partján lévő pázsitra. Még ma két csúcsra akartam felmenni, mert ahhoz még egyrészt korán volt, hogy visszatérjek a Poprádi tó partján álló barátságos Majláth-menedékházba, másrészt lelkiismeretem nem hagyott volna nyugton, ha ezt a tiszta délutánt lenn a völgy ölén töltöttem volna el csendes nyugalomban. Kitértem tehát célul magam elé a Keleti Vaskapucsúcsot és a Jegestavi csúcsot.

Fél órai pihenés után felkerekedtem és jobbról megke-
rülve a tavat felkapaszkodtam a Törmelékvölgy felső katla-
nába, melyet a Zergeörtorony, a Vaskapucsúcsok, a Jegestavi
csúcs és a Koncsiszta gerinctornyai határolnak. Hó feküdt
még a katlan nagy részében. Én havon folytattam utamat a
Keleti Vaskapucsúcs délnyugati fala alá. A falon akartam a
csúcsra feljutni, mert tudtam, hogy ez a legrövidebb útírány.

Nemsokára elértem a jobb szélét, ahol egy fűvel, tör-
melékkel, néhány helyen lapokkal kibélelt kuloárra találtam.
Erre most már minden aggodalmam eloszlott, mert biztos vol-
tam abban, hogy a csúcsig semmi számbavehető nehézség
nem fogja utamat állni. Körülbelül öt percig mentem,
midőn a szakadéknak bal oldala egészen ellaposodott és egy
hatalmas kőtábla volt előttem. Ezt balra keresztezve túl vol-
tam az egyedüli számbavehető nehézségen és fűvön, hatal-
mas tömbök közt értem el a vízszintesen futó gerincet. Nem
néztem itt körül, mert a csúcsról akartam végig élvezni a
Kacsavölgy minden vadságát, minden fenségét. Egy kis
tornyon átmászva a csúcs tömbje alá jutottam, melyre
egy négy méteres falacska vitt fel (2 óra 30—50 perc.).

Tehát a délnyugati falat, jobban mondva legelőt sike-
rült átmászni. Örültem ennek az olcsó győzelemnek, mert
habár nem jártam szellős sziklautakon, mégis nyári emlékeim közt
legkedvesebb volt ez a kis délutáni séta. Egyedül néztem a
hegyek fenségét, halotti csendben bámultam a Kacsavölgyet
övező nagyszerű falak felé. A leghatalmasabb köztük a Ferenc
József-csúcs iszonyú északnyugati fala.

Lenne a Poduplaszki-völgyben a zöldelő fenyvesek közt áll a csendes Salamon-kunyhó. Ott zúgatja a Fagyott tó vizét, ott mossza a hatalmas gránittuskókat az örökké csacsogó patak habja. És amint a némaságban lefelé bámultam az erdőör szerény kis lakára, gyenge kutyaugatást hozott fel a mélyből jövő szellő. Tehát mégis van élet a Kacsavölgyben és nem olyan kegyetlenül rideg, mint a szemközt fekvő fal kopár táblái mutatják.

De nem sokáig ülhettem a csúcson, mert még előttem volt a Jegestavi csúcsra áthúzódó gerincdarab. Tíz percnyi pihenés után elváltam a csúcstól és megint útban voltam vissza a gerincen. Nemsokára egy letörés állított meg, melyet a Kacsavölgy oldalán kényelmes pázsítszőnyegen kerülve meg, egy negyed óra alatt a Krygowski-hágóban voltam.

Úgy maga a hágó, mint a Jegestavi csúcs felé húzódó gerinc egy része rendkívül mállékony kőzetű, annyira, hogy minden nagyobb megerőltetés nélkül lépcsőket lehet rúgni ebbe az állítólagos sziklába. Amint a hágót elhagytam, mindjárt közelebbi ismeretséget kötöttem evvel a habarcsszerű talajjal, amennyiben a Jegestavi csúcs északnyugati gerincén körülbelül a felét ilyen kőzeten kellett megtennem. De a felső részben táblás falak léptek a homok helyébe, melyeknek elsejét egy jobboldali repedésben győztem le, míg a többit már a gerinc magaslatán mászva végig értem a Jegestavi csúcs 2400 m. magas ormára (3 óra 23—45 perc.)

A Jegestavi csúcs igen szerencsés fekvésű, mert három völgynek találkozó pontján feküdvé igen szép kilátást nyújt látogatóinak. Délen a Batizfalvi tó vize fürdik a napfényben, összeölelkezve a tóparti pázsittal, nyugat felé 900 méterrel mélyebbről a Majláth-menedékház áll a cirbolyafenyő koszorúta tó fölött, míg északon a rideg, kopár Kacsavölgy fenséges falainak ellentétéként bontakozik ki a szemhatárt bezáró Siroka üdezőld lejtője. És ez az utóbbi kép, ez vésődött legjobban emlékembe. Mert az ember nem akarja elhinni, hogy oly közel a völgyetzáró falakhoz élet legyen, hogy szemben a Ferenc József-csúcs óriási fekete tömegével egy olyan viruló hegy legyen, mint a Siroka. Itt a kegyetlen, rideg Tátra mutatja meg legigazibb képét a szembenfekvő hegyen legelésző szarvascsapatnak; itt az élet néz farkasszemet évszázadok óta a halállal.

A Jegestónál ma egész népvándorlás volt. Sűrűn követték egymást a völgyjáró társaságok és kiáltásaikkal egyre megtörték a csendet. Végre, midőn már eltávoztak a zajos emberek, midőn leszállt a béke a völgybe, megindultam a Jegestavi hágó felé.

kitértem a jobboldali kuloár havára, ahol jól megmarkolva a csákány nyelét sebesen kereszteztem délutáni nyomaimat. A katlan alján egy telemarkkal véget vettem a vad irannak és lassan mentem le a Jegestó partjára

Három órája indultam el a tengerszemtől és most újra visszatértem hozzá, hogy az esti béke csendjében nézzek fel partjáról arra a két szép csúcsra, melyek egy nyári délutánt tettek előttem oly kedvessé. Sokáig feküdtem a puha pásziton; fejem fölött törtek égnék a Koncsiszta vad tornyai, aztán a tiszta-azurkék mennybolt lebegett a magasban. Mellettem csacsogott a Jegestó habzó tükre és mesélt a hegyek szépségéről, a hegymászás igaz élvezeteiről.

Egy szép kilátású túrát akartam közölni, melyet mindenkinek ajánlhatok, aki letérve a völgyek taposott, biztos útjairól, egy lépéssel tovább akar haladni hegymászói pályáján. Ha egyszer elvetődik egy szép napon az Omladék völgyben ragyogó Jegestóhoz, ne sajnáljon 3-4 órát ennek a két csúcsonak a megmászására fordítani, mert feltárulnak előtte a Tátra legelrejtettebb részei és maga előtt látja a hegység minden fontosabb, kimagaslóbb ormát. T. I.

Szabályrendelet

a Magas Tátrában alkalmazott kalauzokról.

1. §. A hegyi kalauzügy Szepesvármegye területén a közigazgatási hatóságok felügyelete alatt áll.

2. §. A kalauzok kétfélek: a) elsőosztályú kalauzok, b) másodosztályú kalauzok.

3. §. Kalauznak csak egészséges, erőtelmes, józan és erkölcsi tekintetben kifogástalan egyén alkalmazható, aki magyarul vagy németül írni és olvasni tud. A kalauzt a Magyarországi Kárpátgyegesület alkalmazza.

4. §. A kalauzok egyesületet alkotnak és maguk választják tisztviselőiket. Egyesületüknek alapszabályait előzetesen a Magyarországi Kárpátgyegesület központi választmányának bemutatni, annak esetleges utasításaihoz képest átdolgozni és azután a kormányhatósági jóváhagyás kieszközlése végett az alispánhoz beterjeszteni tartoznak.

5. §. A kalauz köteles a Magyarországi Kárpátgyegesület kalauztanfolyamán és a Magyarországi Kárpátgyegesület által

Egy darabig visszamentem az északnyugati gerincen, ahonnan kiágazik a Koncsiszta felé húzódó gerinc. Ezen minden nehézség nélkül értem el a hágót. Arról lemondtam, hogy még ma elmenjek a Kis Koncsisztaig és inkább lesétáltam a Jegestó felé vezető szerpentes parkányokon. Majd

rendezendő gyakorló kirándulásokon résztvenni. A kirándulások tartama alatt három (3) korona napidíj jár minden kalauznak.

Úgy ezen, mint a kalauzok alkalmazásával, kiképzésével és működésével kapcsolatos netaláni egyéb kiadásokat a Magyarországi Kárpátgyesület fedezi.

Köteles továbbá minden kalauz évente két napon át a Magyarországi Kárpátgyesületnek út, menedékház építésénél vagy pedig útjelzésnél kézi munkát végezni.

Minden kalauz köteles a kalauzsegélyalaphoz minden évben bizonyos összeggel hozzájárulni. Ezen hozzájárulás az elsősztályú kalauznál négy, a másodosztályú kalauznál három koronában állapítatik meg.

6. §. A kalauzdíj a Magyarországi Kárpátgyesület javaslata alapján hatóságilag van megállapítva és a kalauzkönyvben feltüntetve.

7. §. Minden kalauzt a Magyarországi Kárpátgyesület kalauzjelvényvel lát el.

8. §. Minden kalauz köteles a Magyarországi Kárpátgyesület által kiállított kalauzkönyvét a főszolgabíró, illetve rendőrkapitány által jogosítványi záradékkal elláttatni.

A Magyarországi Kárpátgyesület képviselője minden évben láttamozza a kalauzkönyveket, mi nélkül azok további érvényességüket elvesztik.

9. §. A kalauzok kötelesek teljes számban állomáshelyükön tartózkodni. Oly időszakban, mikor előreláthatólag nem nagy a kereslet (elő- és utóidény, tartós rossz idő), a Magyarországi Kárpátgyesület képviselője által időről-időre megszabott számú készülség tart ügyeletet.

A kalauz köteles minden kirándulás előtt és annak befejeztével könyvét a turistának bemutatni és őt felkérni, hogy az illető rovatokat kitöltse.

A kalauz figyelmeztesse továbbá a turistát, hogy nevét, lakhelyét és kirándulási tervét nyilvántartás végett az általa látogatott menedékház vendégekönyvébe beírja.

10. §. A turistával szemben a kalauz udvarias és szolgálatkész legyen. Nehezebb kirándulásokra jégcsákánnyal és kötéllel lássa el magát; ruházata és cipője legyen célszerű.

11. §. Minden kalauz köteles a megállapított díj fejében mindazon kirándulások vezetésére vállalkozni, melyek könyvében fel vannak sorolva. Ezen kötelezettség alól a Magyarországi Kárpátgyesület bizonyos utakra nézve méltánylást érdemlő esetekben felmentést adhat a kalauznak.

A kalauz minden veszélyre figyelmeztesse a turistát és a veszédelmes helyeken nyújtson neki segítséget. A kalauz

kötelessége a további szolgálatot megtagadni, ha a turistától oly parancsot vesz, melynek teljesítése életveszéllyel jár. Tagadja meg a szolgálatot akkor is, ha a turistát kirándulásra képesnek nem találja.

12. §. A turistának jogában áll a kalauz mellé hordárt is felfogadni, mi ellen a kalauz nem tiltakozhatik. A turistának jogában áll a kalauzt illetlen magaviselete vagy részegsége miatt elbocsátani, ez esetben a kalauz díját illetőleg a 23. §. intézkedik. A turista a kalauznak járó díjat tetszése szerint a fürdőbiztosnak, a legközelebbi fürdő vagy nyaralótelep igazgatóságánál vagy a Magyarországi Kárpátgyesület képviselőjénél is fizetheti le.

13. §. A kalauz nem követelhet nagyobb napi díjat, ha egy kiránduláson több személy is vesz részt, de veszedelmes kiránduláson, mikor nagyobb felelősség háramlik reá, egy kalauz legfeljebb három személyt vezethet.

14. §. A kalauz köteles a turista poggyászát 8 kiló súlyig díjmentesen magával vinni. Súlytöbbletnél 15 kilóig egész napra két korona, félnapra egy korona díj jár. Tizenöt kilónál súlyosabb poggyászt azonban külön díjazás fejében sem szabad elvállalnia.

15. §. Élmezéséről a kalauz maga gondoskodik. A kiránduláson a szabad ég alatt töltött minden éjszakáért három korona, menedékházban töltött minden éjszakáért két korona díj illeti meg a kalauzt. Ezen összegben és a megállapított napidíjakon kívül a kalauz semmi szín alatt sem követelhet többet. Kivételt képeznek ez irányban a 16. §-ban részletezett esetek.

16. §. A kalauz köteles az útközben megbetegedett turistát vagy azt a turistát, kit baleset ért, segélyben részesíteni vagy segítségért menni, amiért külön díjazásban részesül.

A szolgálaton kívüli kalauzok tartoznak a szerencsétlenül járt turista felkeresésére azonnal indulni.

A szolgálatban lévő kalauzok, mihelyt valamely turista-szerencsétlenségről tudomást szereztek, tartoznak a vezetést — hacsak a turista veszélyeztetésével nem jár — rögtön felbeszakítani, az előre lefoglalt vezetésről lemondani és haldéktalanul a szerencsétlenség színhelyére sietni, hogy a sebesültet lehozzák vagy tetemét leszállítsák.

Eltűnt turisták keresésénél a kalauzok a Magyarországi Kárpátgyesület, vagy a hatóság utasításai szerint járnak el.

Ezen rendkívüli szolgálatokért járó díjazást a Magyarországi Kárpátgyesület tátrafüredi képviselője állapítja meg.

17. §. Szükség esetén felhasználhatja a kalauz az egyesületi menedékházakban őrzött orvosságokat és kötszereket,

amiről a M. K. E. képviselőjét azonnal értesíteni tartozik, hogy az elhasznált szerek mielőbb pótoltsanak. Ugyancsak jelentést kell tennie, ha útközben hidakon, menedékházakon stb. valami hiányt vesz észre.

18 § A kalauz ügyeljen arra, hogy a turisták részéről semmi se történjék, mi az erdő vagy vadállomány kárára válhatnék (igy p. o. lárma, lövöldözés, a mélységbe köveknek gurítása, avagy tűzrakás az erdőben); szükség esetén a fürdőbiztosnál kell jelentést tenni.

19. §. A kalauz két korona foglalót kap, mely összeg a napidijból levonandó.

20. §. Ha a turista a tervezett kirándulásról lemond és ezt kalauzával a kirándulás előtti estén tudatja, két korona kárpótlást köteles fizetni a kalauznak.

Ha megváltoztatott tervét csak a kirándulás napján közli a kalauzzal, félnapi díjat köteles neki fizetni.

21. § A kalauzok büntetés terhe alatt egy már elfogadott kirándulást mással nem cserélhetnek fel, hacsak az illető turista ahhoz beleegyezését nem adja.

22. §. A jelen szabályrendelet 5., 8., 9., 10., 11., 13., 14., 15., 16., 17., 18., és 21. §-aiban a kalauzok kötelességeit illetően foglalt rendelkezéseknek megszegése kihágást képez, amely kihágások 50 K-ig terjedhető pénzbüntetéssel, ismétlés esetében 5 napig terjedhető elzárással és 100 K-ig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendők.

23. §. Amennyiben a kalauz és a turista között a díjazás tárgyában nézeteltérés merülne fel, különösen, ha a kalauz a díjazást előre követeli és a szabályrendeletileg megállapított díjnál többet követel, a turista a díjat az elsőfoku közigazgatási hatóságnál (fürdőbiztos) lefizetheti és ha ezen hatóság a a felajánlott díjazást a szabályrendeletben megállapítottal megegyezőnek nyilvánítja és azt a kalauz részére átveszi, a kalauz a kalauzolást meg nem tagadhatja. Amennyiben ezt mégis tenné, akkor a 22. § értelmében, esetleg a kalauzigazolvány elvonása mellett büntetendő. Ez a rendelkezés azonban nem zárja ki a kalauz azon jogát, hogy vélt igényeit a turistával szemben a törvény rendes útján érvényesíthesse.

I. Általános árszabás.

1. Egész napidíj 7 korona, félnapi díj 4 korona.

2. Első megmászások, vagy ily jellegű kísérletek, nehéz és veszélyes toronymegmászások és gerincvándorlások, me-

lyekre nézve a részletes árszabás nem intézkedik, napi 30 koronával díjazandók.

3. Az elsőosztályú kalauzok díjai a részletes díjtételeknél az egyes kirándulásoknál vannak feltüntetve. A másodosztályú kalauzok az elsőosztályú kalauzok díjának $\frac{3}{4}$ részét kapják.

4. Sétakirándulásoknál és az alább fel nem sorolt, de szálerdőben gondozott sétautakon történő kirándulásoknál a kalauz óránként 1 korona díjat kap, elfoglaltsága egész idejét számítva.

5. Oly kirándulásokon, melyek a részletes díjtételeknél nincsenek feltüntetve, minden egyes kiindulási pontról a rendes díjon felül következő kulcs szerint bizonyos járulék fizetendő:

Tátrafüred--Felsőhági ...	2.—	K
Tátrafüred—Csorbai tó ...	4.—	„
Felsőhági—Csorbai tó ...	2.—	„
Tátrafüred—Tátralomnicz (Matlárháza) ...	1.50	„
Tátrafüred—Barlangliget ...	3.—	„
Tátralomnicz—Matlárháza—Barlangliget ...	1.50	„

és megfordítva.

P. o. a szalók itavakhoz fizetendő Felsőhágiról 4 kor., hozzáadva 2 kor. jutalék (Felsőhági—Tátrafüred) 6 kor. vagy pedig Matlárházáról fizetendő a Lengyel nyeregére a rendes díj Tátrafüredtől, mint kiindulási ponttól 6 kor., hozzáadva 1.50., kor. járulék (Matlárházától—Tátrafüredig 7.50 kor.).

Elemezésről a kalauz maga gondoskodik.

Kalauz-díj:

I. oszt. $\frac{1}{1}$		II. oszt. $\frac{3}{4}$		I. oszt. $\frac{1}{1}$		II. oszt. $\frac{3}{4}$			
2	kor.	=	1.50	kor.	10.50	kor.	=	7.80	kor.
3	„	=	2.30	„	11	„	=	8.30	„
4	„	=	3.—	„	12	„	=	9.—	„
5	„	=	3.80	„	13	„	=	9.80	„
6	„	=	4.50	„	14	„	=	10.50	„
7	„	=	5.30	„	15	„	=	11.30	„
8	„	=	6.—	„	16	„	=	12.—	„
9	„	=	6.50	„	17	„	=	12.80	„
9.50	„	=	6.80	„	18	„	=	13.50	„
10	„	=	7.50	„					

II. Részletes árszabás.

(Koronaértékben.)

I. osztályú kalauzok napidija.

Kirándulás	Csorbai tó	Felső-Hági	Tátrafüred Széplak	Tátralomnicz Matlarhaza	Bartlanglét
a) Völgykirándulások.					
(Oda – vissza.)					
Batizfalvi tó	7	5	6—	—	—
Békástavak	5	6	8—	—	—
Drechslerhäuschen	—	—	5:50	4—	3—
Fátyolvízesés (Mlinicza-völgy)	2	—	—	—	—
Fehér tó	—	—	7:50	6—	5:50
Felkai tó	—	6	4—	—	—
Hinczói tó (nagy)	5	6	8—	—	—
Hosszú tó (Felkai völgy)	—	7	5—	—	—
Kőpataki tó	—	—	6:50	5—	6:50
Kopahágó (Nyereg)	—	—	8—	6:50	6—
Lengyel nyereg	—	8	6—	—	—
Nagytarpataki tavak (Buchholtz-tavak)	—	—	6—	7—	—
Tarpataki vízesések	—	—	2—	3—	4:50
Tarpataki óriási vízesés	—	—	3—	4—	5:50
Tarpataki Őt tó	—	—	7—	8—	9—
Pod Banzko	4	5	8—	—	—
Poprádi tó	2	4	6—	—	—
Rovátka	—	—	9—	10—	—
Szalóki tavak	—	—	4—	—	—
Szentiványi tó	5	—	—	—	—
Vörös tó	—	—	8—	6:50	6:50
Wahlenberg-tavak	6	—	—	—	—
Zerge-tavak	5	—	—	—	—
Zöld tó (Késmárki)	—	—	7—	5:50	5:50
Zöld tó (Kriván alatti)	6	—	—	—	—
b) Csúcsmászások.					
(Oda – vissza.)					
Bástya	6	—	—	—	—
Batizfalvi esúcs	—	—	20—	—	—
Bibircs	—	—	13—	—	—
Bolond Gerő	—	—	9:50	8—	7—
Csorbai csúcs	10	—	—	—	—
Dubke-tornyok	—	—	30—	—	—

Kirándulás	Csorbai tó	Felső-Hági	Tátrafüred Szeplak	Tátralomnicz Matlárháza	Barlangliget
Fecske-torony	—	—	13'—	—	—
Fehértavi csúcs	—	—	9:50	8'—	8'—
Ferenc József-csúcs	—	12	12'—	—	—
Ferenc József-csúcs { (Darmstaedter-út Kienast-út)	—	—	20'—	—	—
Furkota-csúcs	7	—	—	—	—
Grajnár	—	—	10'—	8:50	8'—
Hegyes torony	—	—	30'—	—	—
Homlokos	—	—	7:50	6'—	5'—
Hunfalvi csúcs	—	—	9:50	8'—	9:50
Jégvölgyi csúcs	—	—	12'—	—	—
Karbunkulus-torony	—	—	9:50	8'—	9:50
Késmárki csúcs	—	—	11:50	10'—	11:50
Középorom	—	—	12'—	—	—
" Bröckelmann-út	—	—	14'—	—	—
" Dubke-út	—	—	14'—	—	—
Koncsiszta	10	8	10'—	—	—
Koprova-csúcs	9	—	—	—	—
Kriván	10	11	14'—	—	—
Lomniczi csúcs	—	—	10'—	10'—	—
Lomniczi csúcs a Jordán-úton	—	—	20'—	—	—
Markazit-torony	—	—	10'—	—	—
Nagy Morgás	—	—	8:50	7'—	8:50
Ószterva	5	5	7'—	—	—
Ószterván át a Poprádi tóhoz	7	7	9'—	—	—
Pátria	4	—	—	—	—
Sátán	10	—	—	—	—
Simon-torony	—	—	30'—	—	—
Szalóki csúcs	—	10	8'—	—	—
" lemenet a Tarpatakhoz	—	12	10'—	—	—
Szedilko	3	—	—	—	—
Széles torony	—	—	10'—	—	—
Szoliszkó-csúcs (mellső)	6	—	—	—	—
Tátra-csúcs	12	—	16'—	—	—
Tengerszem-csúcs	9	10	13'—	—	—
" lemenet a Halastóhoz	14	15	18'—	—	—
Triumetal	10	—	—	—	—
Tupa	10	8	10'—	—	—
Vámkö	—	—	9'—	—	—
Varangyostavi csúcs	—	—	12'—	—	—
Vaskapu (Faix-tisztás)	—	—	6:50	5'—	4'—
Villa-csúcsok	—	—	30'—	—	—
Viszoka (kis)	—	9	7'—	—	—
Vöröspataki torony	—	—	12'—	—	—
Zöldtavi csúcs	—	—	10'—	9'—	10'—

Kirándulás	Csorbai tó	Felső-Hági	Tátrafüred Széplak	Tátralomnicz Matlárháza	Barlangliget
c) Átjárók.					
(Odamenet.)					
Kamenisztahágó-Koscieliszko	12	—	16—	—	—
„ „ Zakopane	14	—	18—	—	—
Kopahágó-Javorina	—	—	9-50	8—	7-50
„ Halastó	—	—	10-50	9—	8-50
Lengyel nyereg-Halastó	—	12	10—	—	—
„ Javorina	—	13	11—	—	—
Lilijowehágó-Zakopane	12	—	16—	—	—
Lorenzhágó	9	—	13—	—	—
Neftzerhágó	9	—	13—	—	—
„ Pod Banszko	10	—	14—	—	—
Rovátka-Halastó	—	—	13—	—	—
Szmreccsin-Chalubinszkihágó-Halastó	14	—	18—	—	—
Vadorzohágó-Halastó	12	—	16—	—	—
Vöröspad (Kis-, Nagy Tarpatak)	—	—	10—	—	—
Tomanovahágó-Koscieliszko	12	—	16—	—	—
„ Zakopane	14	—	18—	—	—
Zöldtavi horhos	—	—	14—	—	—
Zawrat (Halastó-Zakopane)	10	10	10—	10—	10—

A második naptól kezdve az általános napidíj (7 korona) fizetendő a Zawrathágó kivételével, melyért 10 korona jár.

Ha a kalauz útközben bocsáttatik haza, visszatéréseért 5 koronát kap; ha Zakopane-ból tér vissza, 8 korona díj illeti meg.

Kelt Lőcsén, Szepesvármegye törvényhatósági bizottságának 1912. évi április hó 10-én tartott rendes tavaszi közgyűléséből.

Szepesvármegye közönsége nevében:

Dr. Neogrády s. k. alispán.

Szám: 96377/1912. VI—a.

Magyar királyi belügyminisztérium.

Ezen szabályrendeletet az 1879. évi XL. t.-c. 5. §-a alapján megerősítem.

Budapest, 1912. július hó 31-én.

A miniszter helyett:

Dr. Némethy s. k. államtitkár.

A jelen szabályrendeletet ezennel kihirdetem.

Lócsén, 1912. évi augusztus hó 13-án.

Dr. Neogrády s. k. alispán.

Tudnivalók turistaszerencsétlenségek esetén a Magas Tátrában.

Turistaszerencsétlenségek esetén a gyors segélynyújtás érdekében a következőkről értesítjük és a következőkre kérjük fel a nagyérdemű közönséget:

A tátrai turistaházak és menedékházak fel vannak szerelve a mentéshez és első segélynyújtáshoz szükséges eszközökkel: kötelekkel, fáklyákkal, hordágyakkal, láb- és karsínekkel, sebészeti kötszerekkel, gyógyszerekkel stb.

A Magyarországi Kárpátgyesület kalauzai szintén el vannak látva kötelekkel, kötszerekkel, lámpásokkal s oktatást nyertek az első segélynyújtás körüli teendőkből.

A kalauzok, míhelyt turistaszerencsétlenségről értesülnek, kötelesek vezetői megbízásukról lemondani és külön felhívás nélkül is a szerencsétlenség színhelyére sietni (vezetés közben akkor, amikor azt az illető turista veszélyeztetése nélkül tehetik).

Szükség esetén minden fürdőigazgatóság is a mentőexpedíció rendelkezésére bocsátja az első segélynyújtás eszközeit. A fürdőorvosok készséggel vesznek részt a mentőakcióban.

Tátralomnicon egy műtőterem van berendezve és felszerelve.

A Magyarországi Kárpátgyesület megkeresésére a kereskedelemügyi m. kir. minisztérium telefonösszeköttetést létesített a Poprádi tó melletti turistaház és Csorbató, a M. K. E. Sziléziai háza és Tátraszéplak, Ó-Tátrafüred és Alsóerdőfalva, a kalauzok lakóhelye között, a Téry-ház, Zerge-szálló és Ó-

Tátrafüred, valamint a M. K. E. Zöldtavi menedékháza és Matlárháza között.

A gyors mentés érdekében a következő kérelmet intézzük a nagyérdemű közönséghez:

Ha valaki turistaszerencsétlenségről vagy turisták eltűnéséről értesül, jelentse azt haladéktalanul a legrövidebb úton személyesen, küldönc által, telefon útján (a turista- és menedékházakból), vagy sürgönyileg a legközelebbi fürdőigazgatóságnak.

Ezen fürdőigazgatóság az értesítést azonnal telefon útján a Magyarországi Kárpátgyesület ótátrafüredi képviselőjével: dr. Groó Béla fürdőorvossal közli, ki a M. K. E.-től nyert meghatalmazás szerint haladéktalanul kalauzokból álló mentőexpedíciót küld a szerencsétlenség színhelyére s a mentőakció vezetéséről gondoskodik.

Ugyanő a turistaszerencsétlenségről értesíti a politikai hatóságot, a csendőrséget és a Magyarországi Kárpátgyesület elnökségét, mely szükség esetén a mentőexpedíció turista-tagjait (kiket a Magyarországi Kárpátgyesület, a Magyar Turistaegyesület és a Budapesti Egyetemi Turista Egyesület e célra kiküldött) sürgönyileg a mentési munkában való közreműködésre és a mentési akció irányítására felszólítja.

A mentés költségei az illető turistát vagy hozzátartozóit terhelik. Indokolt esetekben a Magyarországi Kárpátgyesület gondoskodik a kiadások fedezéséről. A mentésben részt vevő kalauzok díjait a M. K. E. ótátrafüredi képviselője állapítja meg.

Kérjük a turistaközönséget, hogy hegymászás alkalmával a legnagyobb óvatosságot tartsa szem előtt és nehéz, veszedelmes túrákra vezető vagy gyakorlott turistatárs nélkül egyáltalában ne vállalkozzanak.

Igen tanácsos, hogy aki magashegyi túrára indul, előzetesen bejelentse azon menedékházban, mely kiindulási pontja gyanánt szolgál, részletes útirányát s a tervezett túra időtartamát.

Alpesi vészjel.

A kontinens összes alpesi egyletei által egységesen megállapított vészjel.

(A m. kir. honvédelmi minisztérium 1912. évi augusztus hó 14-én 80,594. szám alatt kiadott körrendelete.)

Hegymászók, kik veszedelmes helyzetbe kerültek és segítségre szorúlnak, vészjelt következőkép adnak: egy percen belül szabályos időközökben hatszor egymásután ugyanazt a jelt adják, ezután egy perc szünetet tartanak, mire a jelet

útból hatszor adják egy perc alatt és így tovább, míg válasz érkezik. A válaszadás úgy történik, hogy egy percen belül szabályos időközökben egy jelet háromszor adunk. A jelek a körülményektől függenek: optikai (látható) vagy akusztikai (hallható) jelek lehetnek.

Mint optikai jelek alkalmazhatók:

1. Zászlójel. A boton vagy csákánynyélen megerősített kendő (zászló, esőköpeny vagy ruhadarab) forgatása. Minél nagyobb és feltűnőbb a tárgy, annál könnyebben lesz a jel látható.

2. Egy feltűnő tárgynak váltakozó emelése és leeresztése (pl. egy deszka, egy kiemelt kunyhóajtó s ily félék).

3. Lámpajel (sötétségben). A lámpa váltakozó magasra emelése és elrejtése (elsötítése) vagy egy tűzcsóvának (szurokfáklya, égő henyé, törpefenyőágak, magnésiumfény stb.) hasonló alkalmazása. Minél nagyobb a világító láng, annál jobb.

4. Vetített fény. Ha egy jól tükröző tárgy áll rendelkezésre vagy egy valódi tükör (zsebtükör 10—12 cm. átmérővel megfelel) vagy esetleg más fényes fémfelület — úgy vagy a napsugár felhasználásával vagy éjjel egy lámpával fényjelek adhatók. Természetesen arra kell ügyelni, hogy a tükörrel vetített sugarak oda essenek, ahol őket látni kell. Ha a vetítő tárgy így a völgyállomásra helyesen be van állítva, úgy az előlmondott időközökben (hatszor egy perc alatt) a tükröző tárgy el lesz fedve (elébe állással vagy kalappal való befödéssel stb.) s aztán újra láthatóvá téve. Ha a nap állása olyan, hogy a tükör által vetített fény nem hozható a kívánt irányba, úgy ezt egy második tükör segítségével eszközölhetjük.

Akusztikai (hallható) jelek.

1. Hívók. Rövid hangos kiáltás, éles fütty a mondott időközökben.

2. Egy tülökkel (trombitával, szócsóval vagy egy más messzire hallható eszközzel) lökészerűen a mondott időközökben ismételt jelek.

Hogy a felsorolt jelekből melyiket alkalmazzuk, az a körülményektől függ. A jelek közötti szünetek szabályosságát vagy óra útján, vagy egyszerűbben azáltal érzük el, hogy lassan 1—20-ig számolunk, azután a jelet adjuk s azután újból 1-től 20-ig számolunk s. i. t. A hatodik jel után az egy perc szünetet 1—120-ig számolás által érzük el, mire újból a jel hatzori adása következik. Feleletadásnál (három jel egy perc alatt) minden jel adása között 1—40-ig olvasunk.

Irodalmi ismertetések.

A Magas Tátra. A Magyarországi Kárpátgyűlés támogatásával készítette Divald grafikai műintézete Eperjesen. 4°. Ára 5 korona.

Az elnöki jelentés, amely a M. K. E. utolsó közgyűlésén elhangzott, örömmel tett jelentést egyebek közt arról is, hogy az egyesület támogatásával Divaldék eperjesi műintézeteinek kiadásában egy Tátra-album fog megjelenni. Ez az album, melyet a Tátra minden barátja várva várt, most előttünk fekszik; lássuk hát, mennyiben valósította meg a hozzáfűzött várakozásokat.

Az album, melynek címlapja a poprádi pályaudvart ábrázolja az éppen berobogó Tátra-expresszsel és a háttérben a Tátra látképével és diszkrét színezésével igen jó benyomást gyakorol, két részre oszlik.

Az első rész mindenképp egy bevezetést tartalmaz „A Magas Tátra ismertetése” cím alatt, melynek magyar és német szövegét gyönyörű hegyvidékünk két alapos ismerője írta: Róth Márton a M. K. E. másodalelnöke és Karoliny Mihály választmányi tag, míg a lengyel fordítás Kordys Románnak, az ismert lemergi turistának tollából való. A bevezetés két oldalon tömör és amellett igen szép összefoglalását adja mindannak, ami a Tátrára jellemző és bizonyára kellemes olvasmány lesz mindenki számára, ki ez albumot megszerzi. Ehhez a bevezetéshez „Alpinizmus a Magas Tátrában” kissé különös címe alatt következő 32 reprodukció csatlakozik: 1. A Magas Tátra a poprádi állomásról (ez nem egyéb, mint a címlap, csakhogy fekete nyomásban). 2. Csorbai tó. 3. Poprádi tó. 4. Omladék-völgy. 5. Ferenc József-csúcs és Bibircs. 6. Kilátás a Tarajkáról. 7. Tengerszem-csúcs. 8. Zöldtó völgye (Telepy festménye után). 9. Tarpataki nagy vízesés. 10. Fátyol-vízesés. 11. A siklawai vízesés. 12. Részlet a Fehérvíz völgyéből. 13. Kis Tarpataki völgy. 14. Kilátás a Zawrat-hágóról délkeletre. 15. Kilátás a Koprovahágóról. 16. Részlet az Öt tó katlanból. 17. Jégvölgyi csúcs. 18. Kis Viszoka. 19. Hegyes torony és Vörös torony. 20. Bástyagerinc. 21. Lengyel nyereg és a Kis Viszoka. 22. Középorom. 23. Hincői tó. 24. Halas tó (Forber-

ger festménye után). 25. Neftzer-völgy. 26. Fekete tó a Jég-völgyi csúccsal. 27. Javorina, Bilavoda völgy. 28. Simon-torony. 29. Kilátás a Zöldtavi csúcsról. 30. Tátra-csúcs. 31. Részlet a Poduplaszki völgyből. 32. Kriván Pod Banszko felől. — Teljes jegyzékét adtuk a reprodukcióknak és az albumban követett sorrendet is megtartottuk. Ebből pedig kitűnik, hogy a Tátrának legnépszerűbb — mert legkönnyebben megközelíthető — részei mellett olyanok is vannak képviselve, melyeket csak gyakorlottabb turisták szoktak felkeresni, mindenesetre hegyvidékünk legszebb és legismertebb, illetve legjellemzőbb részletei. A kiadó számolt tehát úgy a völgyben maradó, mint a magasabb régiókba törő turisták követelményeivel, s e lapok a Tátra minden barátjának kedves emlékül szolgálhatnak. A képek sorrendje sajnos — s fenti jegyzékből ez is kiviláglik — nélkülözi az egységes szempontot, minden rend nélkül következnek egymásra s e hiba annál érthetlenebb, mivel a M. K. E. támogatása nemcsak a képek kiválogatására terjedt ki, hanem azoknak egységes szempont szerint való elrendezésére is. A reprodukciók sikerülteknek mondhatók s különösen ki kell emelnünk tiszta nyomásukat. Hogy nem egyenlő értékűek, érthető; hisz az alapul szolgáló fényképfelvételek is különböző értékűek, minélfogva egyiket-másikat nagyobb retusirozásnak kellett alávetni. Festmények reprodukálásától azonban már technikai szempontból is tartózkodni kellett volna. Ha hozzá tesszük, hogy e lapok magassági datumokkal vannak ellátva, hogy közlik annak a nevét, kinek felvétele után a reprodukció készült s hogy a szövegbe néhány sajtóhiba is került, elmondottunk mindent, amit az első rész megbeszélésénél megemlíteni szükségesnek tartottunk. Bennünket az album e része általában kielégített és meg vagyunk arról győződve, hogy mások is ily érzelmek közt fogják azt lapozgatni.

A második részről — sajnos — ugyanezt nem mondhatjuk. Annak a címlapnak felírása szerint, amely e részt megelőzi s mely tetszésünket sehogysem tudta megnyerni, a „fürdők, nyaralótelepek, üdülőhelyek, menházak ismertetése képekben“ foglaltatik benne. Az eredeti terv, melyet a kiadó és a M. K. E. központja közösen állapított meg, az volt, hogy az első részt a tátrai fürdőtelepek hirdetései követik. Ha a kiadó ehelyett kimondott ismertetést nyújt*, úgy ez magában véve jó gondolat volt, hisz e fürdőhelyek tárgyilagos leírása a reklám mellékíze nélkül határozottan kedvezőbb be-

* Egyébként anélkül, hogy a központot előzetesen értesítette és a szöveget ellenőrzés végett beküldötte volna.

nyomást gyakorol — feltéve, hogy a szöveg jó és szép. És ez az, amit a második részben hiába keresünk. A reprodukciók ellen ugyan e részben sem emelhetünk súlyosabb kifogást — legfeljebb azt, hogy egy-két helyen régi képek, helyesebben elavult és rossz rajzok kerültek reprodukálásra, de a szöveg . . . felünk tőle, hogy nem fogja kielégíteni a várakozásokat, mivel úgy tárgyi, mint stilisztikai tekintetben pontatlan és felületes. Ily körülmények között bizony jobb lett volna az eredeti tervhez ragaszkodni.

Ezzel beszámoltunk azokról a benyomásokról, melyeket az album belőlünk kiváltott. Az album előnyös oldalainak kiemelése mellett szépítgetés nélkül rámutatunk fogyatkozásaira is, melyek egyedüli oka az, hogy a kiadó a saját maga kérte támogatást nem oly mértékben vette igénybe, ahogy azt a M. K. E. a legnagyobb készséggel rendelkezésére bocsátotta. Ha betartja az első rész képeinél az ajánlott sorrendet s ha az egész album szövegéről korrekturát vagy revíziót küld a központnak, a kifogásolt hibák elkerülhetők lettek volna. Egyébként pedig teljes elismeréssel vagyunk a kiadónak nagy áldozatokat követelő és nem könnyű vállalkozása iránt, amelylyel turisztikai irodalmunkat az első Tatra-albummal gyarapítani és Tátránk ismertetését szolgálni akarta, s hisszük, hogy az album következő kiadása alkalmával magáról a műről is csak a legnagyobb dicséret hangján fogunk megemlékezhetni.

Dr. A. Reichardt: Die Hohe Tatra und die Niedere Tatra nebst einem Ausflug in das Tokajer Weinland. Köhlers Karpatenführer. Dresden 1911. Mit 3 Karten. Preis Mk. 280. 223 l.

Ha Reichardt csinos kötésű könyvecskéjét átlapozgatjuk, rögtön észrevesszük, hogy az dr. Ottonnak ismert Tatra-kalauzáznak mintegy rövidített kiadása, vagy legalább is nagy mértékben annak hatása alatt készült.

Az első rész általános tudnivalókat tartalmaz, a következő részben pedig meglehetősen részletesen ismerteti a különböző útirányokat, amelyeken az idegen a Magas Tátrát megközelítheti. A Magas Tátráról szóló rész a Poprad-völgyben fekvő nagyobb helységek ismertetésével kezdődik, majd a turistaút mentén fekvő fürdőtelepeket írja le. A 115—190 lap közötti rész a Magas Tátrába tehető kirándulásokat foglalja magában, még pedig az egyes fürdőtelepek, mint kiindulópontok szerint csoportosítva először a völgyekbe irányuló kirándulásokat ismerteti elég részletesen, azután a csúcsmászásokat. Minden csúcsnál feltünteti az időadatot és a csúcsok között bizonyos nehézségi fokozatot különböztet meg, de e

tekintetben nem egészen következetes, mert igaz ugyan, hogy itt bajos valami általános zsinórmértéket felállítani, de az már még sem helyes, hogy pl. a Koprova-csúcsot is, a Nagy Menguszfalvi csúcsot is „nehéz“-nek mondja, vagy ha már a Ganekra is a „sehr schwer“ kifejezést használja, hogy csak ugyanezt mondja a Hegyes toronyról.

Az Alacsony Tátráról szóló rész különösen a Gyömbérel, a Királyhegygel és a dobsinai jégbarlanggal foglalkozik behatóan. Újítás az eddigi kalauzokhoz képest a Hegyalja vidékének rövid feldolgozása.

A könyvecskéhez három térkép van mellékelve. Az egyik a Magas és Alacsony Tátra átnézeti térképe 1:200000 mértékben, a másik két térkép pedig a Magas Tátra keleti és középső részét ábrázolja és ez a könyv legbecsesebb része. A térkép rajza rendkívül világos és talán e tekintetben valamennyi eddigi térképet felülmúlja. Egy újabb kiadásban azonban néhány kisebb hiba ki lenne javítandó; így pl. a használtabb ösvények közül a Törmelékvölgy útját a Jegestóig, valamint a Vadorzó-hágón át vezető utat le kellene rajzolni. A „Botzdorfer Spitze“ név kissé balra és lejjebb teendő, mert jelenlegi helyén inkább a Róth Samú-csúcs pontjára vonatkozik; a Nagytarpataki völgyben a menedékház nem a feltüntetett helyen, hanem a Hosszútó mellett áll; az viszont világos, hogy a Kacsavölgyi csúcstól északra fekvő pont nem 3041 m., hanem 2041 m. Egyébként a térképek elsőrendűek.

Mint turista, talán kissé szigorúan bíraltam meg a könyvecskét, de sietek kijelenteni, hogy mindamellett köszönettel és elismeréssel tartozunk mind a szerzőnek, mind a kiadónak, mert hiszen a könyvecske kibocsátásával csak hozzájárultak a szepesi hegyvidék hirnevének emeléséhez és mindenesetre sikerül majd e kalauz révén is új híveket szerezni a külföldön a Magas Tátrának.

Mervay Sándor.

A nyugati Tátra térképe.

A turisztika rohamos fejlődése tette szükségessé egy oly térkép szerkesztését, mely megismerteti természetkedvelőkkel a Tátra „nyugati“ részét, azaz a „Lengyel Tátrát“.

Tény, hogy ismeretlen vidéken térkép segítségével igen könnyen igazodhatunk el s otthonossá lesz előttünk a környezet. A Tátra nyugati része annyira kiesik a forgalmi központból, hogy oda — kivéve a lengyeleket — igen ritkán jutott el földi halandó; fokozta ezt még egy megfelelő, megbízható térkép hiánya. Ezen baj orvoslására törekszik Tadeusz Zwolinski, midőn megszerkesztette a „Tatry Polskie“ című térképet.

Mértéke 1:37,500. Aránya tehát megfelelő, emellett összehajtvá könnyen zsebbe tehető, színezésében különb az eddig megjelent térképeknél, miután a 2400 m.-nél magasabb régió tetszetős vöröses színnel van nyomva és így első pillanatra áttekinthetők a magasabb ormok. Rajt találjuk nemcsak a kezelés alatt lévő menházakat, erdőóri lakásokat, de még az ú. n. „kalibákat“ is, melyek szükség esetén igen jó szolgálatot tesznek. Feltünteti mindazon kocsí- és gyalogutakat, ösvényeket, melyek jókarban tartatnak, közli azok jelzését a szín megnevezésével és tudomásunkra adja, hogy meddig lett a jelzés elvezetve — szinte kizárja az eltévedést. Alapos tudást árul el a heggyerincek, völgyek és azok esetleges elágazásának természetes elhelyezése, emellett számok jelzik az egyes ormok, hágók mindegyikét, melyeknek segélyével tudhatjuk meg a csúcsok és átjárók elnevezését, sőt magasságát is. T. i. a térkép bal alsó sarkában vannak a számoknak megfelelően felsorolva úgy az ormok, mint az átjárók és a magassági adatok.

Feltűnő és örvendetes jelenség ez új Tátra-térkép, mely kettős célt szolgál: vezet és tanít. Örömmel kell üdvözölni Tadeusz Zwolinski alkotását, ki nagy gondnal, fáradságot nem kímélve gyűjtötte össze a pontos, megbízható adatok halmazát és bocsátja a turistavilág rendelkezésére, óhajtja ezzel kitűzött célját elérni. Hiú dicsőítése a szerzőnek nem célunk, de hogy jót alkotott, azt be kell vallanunk.

Egyet azonban mégis szíves jóindulatú figyelmébe kell, hogy ajánljunk: igen tanácsos volna a lengyel elnevezések mellett helyt adni — legalább — a németnek! Azt hisszük s remélni merjük, a szerző is osztja ezen nézetünket.

Rokfalussy Lajos.

Turistaság és Alpinizmus. II. évfolyam 1911/12. Szerkeszti dr. Vigyázó János. Kiadja a Budapesti Egyetemi Turista Egyesület.

E folyóirat, amely egyesületünknek is hivatalos lapja, második évfolyamában is a haladás, a fejlődés jegyében áll, bár már az első évben is hazánkban páratlant nyújtott. Mind a cikkek értéke, mind a lap külső kiállítása tekintetében folytonos haladás észlelhető. A munkatársak sorában a magyar turistairodalom minden számottevő alakja megjelenik. A lap cikkei azért mind tárgy, mind hang tekintetében rendkívül változatosak. Felölelik hazánk minden területét s a külföld szebb hegyvidékeit, a föld térszín minden formáját a szelid síkságtól az égbetörő sziklaóriásokig és csillogó jéghegyekig s a vándorlás minden fajtát a szelid barangolástól a merész csúcsmászásig.

A legkimagaslóbb helyet persze a Magas Tátra foglalja el, amelynek a szerkesztőség egy külön „Tátra-szám“-ot szentelt. Írásban és képen megjelennek völgyei és bércei a Krivántól a merész Villacsúcsokig, de feldolgozásra talál története, növényvilága, éghajlata, szálló s egyéb viszonyai is. A hegymászások közül kiemeljük a Kriván, Bástyagerinc, Tátracsúcs, Sárkánytavi gerinc és Villagerinc leírását s dr. Komarnicki Gyula „Apróságok a Tátrából“ című cikksorozatát. Hazánk egyéb vidékei közül a tengerpart, Csíkország, a Rozália, a Vág völgye s a Gömör—szepesi hegység, a Mátra, a Máramarosi havasok s a Biharhegység találtak melegszívű ismeretőkre. Az Alpesek csodás hó- és jégvilágát dr. Jankovics Marcell cikkei ismertetik meg velünk (Arolla hegyei közt, Eiger), mások ismét a dolomitok csodás sziklavilágába vezetnek el.

A téli hónapokban, amelyek közül a december külön „Téli szám“-ot hozott, a téli természet leírása s ezzel a sífutás nyomul előtérbe. Alpesi és tátrai téli kirándulások leírásán kívül bő cikkek emlékeznek meg a sífutás hazai és külföldi fejlődéséről és állapotáról, a tátraszéplaki síversenyekről, a hóról stb. Többször szó esik a tájképfestésről, különösen a Tátra festészetéről, a hegymászó balesetekről, illetve a magashegyi mentésről s a hegymászó élet egyéb mozzanatairól.

A tulajdonképeni szépirodalomhoz tartozik Várady Antal gyönyörű költeménye „A Tátra regéje“ és Harsányi Kálmán nagyhatású verse „Az aggteleki barlangban“. Minden olvasónak felejthetetlen lesz azonban Szaffka Tihámér novellája „Kereszt a gleccseren“, amely a hegymásztól környező veszedelmeket oly megrázó közvetlenséggel állítja elénk.

Külön ki kell emelnünk még a lap emlékszámait. Novemberi számát Whympér Edwardnak, a klasszikus korszak legelső kiváló hegymászójának szenteli. Dr. Jankovics emlékezik meg meleg szavakban a Matterhorn első megmászójáról, majd Whympér maga jut szóhoz ezen túrája leírásában. A decemberi számban dr. Komarnicki Román a hazai hegymászó irodalom legpompásabb termékéről, dr. Jankovics „Az Alpesek“ című diszművéről szól, majd ebből közlik az Eiger leírását, a szerző ragyogó stílusának remekét.

A lap hivatalos rovata állandóan tájékoztat egyesületünk életének jelentősebb mozzanatairól is. Az irodalmi rovat ritka alapossággal ismerteti a hazai és külföldi turistairodalom minden jelentősebb termékét, a Figyelő pedig a turistaélet összes mozzanatait és mozgalmait figyelemmel kíséri s különösen a a tátrai hírekre s a hegymászó felszerelésére fordít különös gondot.

Külön kell szólnunk a képekről és műmellékletekről,

amelyek eddig minden turistalaphoz leggyengébb oldalát képezték. Nos a T. és A.-nak ez épp a legerősebb oldala. Fényképező munkatársai a legkifogástalanabb felvételeiket küldik be s a lap ezeket oly jól sokszorosítja, amennyire a magyar nyomdaipar csak képes. A műmelléletek némelyike valóságos remeke a képnymásnak. Neumann Siegfried remek festményei a „Magvető“ és a „Lomniczi csücs“, dr. Jankovics Marcell, Csepcsányi Tibor, Schmidt Nándor, dr. Tóth István pompás fényképfelvételei nem egyhamar fognak eltűnni senki emlékezetéből. S hálátlanság volna Csepcsányi Tibor izléses fej- és záróléc rajzairól megfeledkezni

Valóban, ez a tizenkét szám kitűnően sikerült alkotás s becsületére szolgál annak az ifjú gárdának, az „egyetemiék“-nek, amely megindította s megtartja és a cikkek, közlemények, képek és rajzok túlnyomó részét szolgáltatja. A jövő, IV. évfolyamban a lap még bővített terjedelemben, műnyomó papíron fog megjelenni s ezzel kiállítás tekintetében is mindenben a külföldi előkelő folyóiratok színvonalára emelkedik. A lap ezzel újabb ajándékot ad előfizetőinek s a csekély 6 K előfizetési díjat mégsem emeli fel. Csupán a kedvezményes előfizetési díj emelkedik 2 K 50 f-ről 4 K-ra. Mikor a kiadóhivatal a 250 K-ás kedvezményes árat megállapította, számonként 16 oldalnyi terjedelmet, évenként tehát 192 oldalt s 6—10 műmellékletet ígért. Ehelyett már az első évben 370 oldalt s 20 műmellékletet, a másodikban 424 oldalt s 22 műmellékletet, a harmadikban még többet adott. Így a kedvezményes árra már az első évben majdnem ráfizetett s ez a folyó évben már tényleg annyira növekedett, hogy a jövő évfolyamtól kezdve kénytelen ezt az áremelést életbe léptetni. Ezt bizonyára minden kedvezményes előfizető méltányolja s nem akad senki sem, aki e csekély árkülönbözetért hivatalos lapját feladná. Sőt reméljük és kérjük barátainkat, hogy előfizetők szerzésével is támogassák nemes törekvését.

H. Gy. A.

Késmárki kalauz. Szerkesztik és kiadják: dr. Bruckner Győző és Bruckner Károly, Késmárk. Ára 80 fillér.

A könyv leírja a 6317 lakossal bíró Késmárkot, mely a Tatra alján 626 méter magasságban a tenger színe felett fekszik s megismertet bennünket ennek a XII. században alapított, hajdanában falakkal körülvett és bástyákkal megerősített városnak közügyeivel, eseményekben gazdag és viszontagságokban bővelkedő történetével, gondosan megmagyarázza nevezetességeit és műemlékeit (vár, harangtorony, templomok,

városháza, temető stb.) és pompás képet nyújt nem jelentéktelen kereskedelméről és iparáról, virágzó iskoláiról és egyesületeiről. Függetlenül egész sorát, adja a közeli és távolabbi kirándulásoknak, melyeket röviden, de nagy gonddal ír le.

Hasznos szolgálatot tehet a bérkocsik díjszabásának táblázata is.

Ez a 106 oldalnyi terjedelmű, képekkel illusztrált kalauz minden tekintetben felvilágosítással szolgál az érdeklődőknek, miáltal turisztikai irodalmunkat értékes művel gazdagítja. Különösen kiemeljük még a mű anyagának helyes beosztását és a kitűnően sikerült történeti és műtörténeti részeket. A könyvet mindenkinek a legmelegebben ajánlhatjuk.

R.

Dr. Banczik Samu : Késmárk és vidéke. Idegenek, turisták s a nagyközönség tájékoztató kalauza. Ára 80 fillér. Szepesi Lapok nyomdavállalata, Igló. 1912. 16°. 100 lap.

Körülbelül félévre rá, hogy megjelent dr. Bruckner Győző és Károly késmárki kalauza, könyvpiacon került Banczik Samu kalauza, amely a város műemlékeinek és történetének ismertetésénél teljesen dr. Bruckner Győző: Késmárk szabad királyi város műemlékei című könyve alapján készült. Több helyen nem vette figyelembe a szerző az azóta történt változásokat, pl. a 38 lapon azt írja: „Mária koronázását ábrázolja a főoltár mögötti XV. századbéli oltártöredék“. Pedig dr. Bruckner Győző kalauzából már megtudhatta volna (30 lap), hogy ezt az oltártöredéket renoválták és a déli hajóban helyezték el. A szent Kereszt nevű templomban történt átalakításokat egyáltalában nem vette figyelembe a szerző, aki különben igen praktikus és turistáknak teljesen megfelelő kalauzt állított össze. A kalauzban lévő képek azonban nagyon gyarlók.

T. r.

Váradai Géza : Árvamegyei Almanach. Alsókubin, 1912. Ára 4 korona. 8°. 208. lap.

Váradai Géza, Árva megye természeti szépségeinek lelkes hirdetője, a turisták figyelmét a kis Árva megyére akarja felhívni és legújabbán ezt a nemes célt az „Árvamegyei Almanach“ közrebocsátásával igyekszik elérni. Az Almanach földrajzi, néprajzi, történelmi, kulturális, társadalmi és gazdasági szempontból ismerteti Árva megyét. Turisztikailag érdekes Váradai Géza cikke Árvaváralja, a Babiagura, a Rohácsok ismertetéséről; továbbá „József nádor és kísérete a Babiagurán“

cimű cikke. Külön fejezet szól Árva megye vizeiről, Zázriva nagyközség turisztikai és ethnografiai leírásáról, Árva vármegye erdőségeiről. Kellemes olvasmány Francsák Gábortól: Egy téli utazás Alsókubintól Szuchahoráig. Az árvamegyei sajtószítésről Nagy Ferenc szól részletesen, míg báró Nyáry Albert vonzó leírást nyújt „Árva várá“-ról. Az oravkai templom műtörténelmi leírását Haluska István adja. Szakavatott tollal írja meg Pajdussák Máté Árva megyének középkori történelmét. Számos helyiérdekű cikk mutatja be Árva megyének jelenlegi társadalmi, közigazgatási stb. állapotát. A könyvet számos kép díszíti. Az érdekes könyv részletesen ismerteti a Magyarországi Kárpátgyegesület működését és dióhéjban vázolja annak multját, nemzetgazdasági és kulturális fontosságát. Váradai Géza egyesületünknek buzgó tagja és mozgalmat indított, amelynek eredménye a M. K. E. megalakulófélben lévő „Árvamegyei osztály“-a.

Dr. Bruckner Győző.

A sísport gyakorlati kézikönyve. Szerkesztette: dr. Serényi Jenő. 1912. A „Turistaság és Alpinizmus“ karácsonyi melléklete. 16°. 78 lap. Különnyomat 1 korona.

Rohamosan fejlődő sísportunk tette szükségessé ezen gyakorlati kézikönyv megjelenését. Szerkesztője — ki kiváló sportiró, alpinista és szenvedélyes síelő — tudatában volt annak, hogy feladatát akkor oldja meg sikeresen, ha avatott munkatársakkal vállvetve munkálkodik. Előszavában közli munkatársainak névsorát, kik közül elégséges legyen Delmár Valternek említése, ki a III-ik nemzetközi síverseny lefutó, ugró és műverseny első díjait vitte.

A szerkesztő könyvének első részében beszámol a sísport fejlődéséről, majd annak Európában s hazánkban való elterjedéséről, melyből kiviláglik, hogy a nyugati államok jóval megelőzték hazánkat.

A következő rész a síelő felszerelését tárgyalja. E helyt megemlíti a sí három alaptípusát, melyek közül az elsőség a telemark sí illeti. A kötések sokféleségének tüzetes tárgyalásába nem bocsátkozik, hisz minden kötés többé-kevésbé alkalmas s ki-ki válassza a neki megfelelőt. Kezdőnek ajánlatos a merev kötés, mert ezzel gyorsan sajátíthatók el a síelés alapfogalmai, műsíelő norvég sit szerezzen be. Az egy, avagy a két bot használatát a síelő tetszésére bízza.

Ajánlja fókabőrnek, síviasznak, kéregvasnak, javítószerszámoknak beszerzését.

Felhívja figyelmünket a helyes ruházkodásra s különösen megfelelő cipő megválasztására.

Ezek után áttér a síelés alapfogalmainak ismertetésére s nagy részletességgel tárgyalja a lesiklás számos fázisát, a lendületeket, az ugrást és valamennyit megfelelő vázlatrajzzal teszi teljesen érthetővé.

Könyvét egy hótanulmánnyal fejezi be.

Alpinirodalmunk ezúttal értékes könyvvel lett bővebb s kívánatos lenne minél nagyobb mérvű elterjedése.

A Magas Tátra síkalauza. Irta Hefty Gy. Andor. Megjelent — sajnos — csupán német nyelven. Kapható a szerzőnél, míg a készlet tart.

A turistaságnak hasznos szolgálatot kíván tenni a szerző csak német nyelven megjelent kis füzetkéjével, amelyben ismertté teszi a Tátra síelésre alkalmas területeit. Úgyesen oldja meg a felvett tárgyat annyiban is, hogy igen helyes szempontok alapján járt el. U. i. jelzi az egyes sitúrák kiindulási pontját, idejét és nehézségeit. Így hát bárki teljes tájékozottságot szerezhet arra nézve, hogy mily túrát vegyen tervbe s honnan induljon a túra keresztülvitelére. Fejlődő sísportunk csak örvendhet e tevékenységnek s adja az ég, hogy minél számosabban vallhassák e füzetkét vezetőjüknek.

Egyesületünk halottjai.

Gróf Csáky Albin*

1841 – 1912.

A Magyarországi Kárpátgyesület 1912. évi történetének lapjai az egyesület nagy veszteségéről, mélységes gyászáról tesznek tanubizonyságot.

1912. évi december hó 15-én vesztettük el tiszteletbeli elnökünket. E napon húnyta le örökre szemét gróf Csáky Albin v. b. t. tanácsos, m. kir. tárnokmester, az arany gypjas rend vitéze, a magyar országgyűlés főrendiházának elnöke.

Nem váratlanul jött halálának híre, mert hónapokig szívszorongva lestük a betegágyáról érkező híreket, mert régóta ragaszkodtunk azon hón táplált reményünkhöz, hogy szervezete meg fog küzdeni a nehéz kor erejével.

S mégis, amikor a táviró országszerte szétvitte a hirt, hogy Magyarországon egy nagy államférfival, hogy a magyar társadalom egy minden közcélért lelkesülő vezérrel lett szegényebb, e hír mindenütt megdöbbenést keltett, mert a nemzet minden rétegében a nagy veszteség érzetét váltotta ki.

Ha a veszteség felett érzett fájdalom arányos a veszteség nagyságának tudatával, akkor kettős a Szepesség fájdalma, mert kettős a vesztesége.

A Szepességen ringott a boldogultnak bölcsője; a Szepességhez fűződtek ifjúkori ábrindjai, férfi kora sikerei; ide kötötték családjának tradíciói; ide jött pihenni, ha magas közjogi pozíciókban, az országra kiható munkában kifáradt; itt a mindszeinti park csendjében, fenyves légkörében gyűjtött új erőt, hogy azt újból a nemzet nagy céljainak szolgálatában érvényesítse.

A Szepesség gyásza mély gyásza a Magyarországi Kárpátgyesületnek is.

A boldogult szülőmegyéjében lépett a közélet porondjára. Kiváló képességei korán, 26 éves korában, az 1867. évbemelték a főispáni székbe.

*Fischer Miklós kir. tanácsos, ügyvivő alelnöknek a M. K. E. központi választmányának Iglón, 1913. március 9-én tartott ülésén elmondott emlékbeszéde.

Ezen minőségében állott a Magyarországi Kárpát Egyesület bölcsőjénél.

Korán ismerte fel a Magas Tátra országos közgazdasági fontosságát, azon nagy tőkének jelentőségét, melyet a Tátra természeti szépségei hazánkra, a felvidék lakosságára nézve képviselnek.

A közérdek tudata, a nemzeti közcélok iránti lelkesedés megragadták lelkét s ő a Magyarországi Kárpát Egyesület munkásainak első sorába lépett.

Az 1880. évi augusztus 1-én Tátrafüreden tartott közgyűlés gróf Csáky Albin, Szepesvármegye főispánját a Magyarországi Kárpát Egyesület elnökének választotta.

Tevékenysége kiterjedt az egyesület sokfelé ágazó munkakörének összes törekvéseire.

Első feladatát abban látta, hogy az egyesület közhasznú munkájának fontosságát a köztudatba vigye, hogy így megvesse a további fejlődésnek alapját, kiterjessze az egyesületi munka határait.

A nemes ügyért lelkesedő gárda vette körül, ennek munkája megvalósítja intencióit.

Első elnöki jelentésében beszámol a múzeumi bizottság tevékenységéről, mely közadakozásból az egyesületi múzeum számára megfelelő hajlékot akar építeni. Jelentést tesz a vezetők számára rendezett tanfolyamról; arról, hogy az egyesület részt vesz a velencei földrajzi kiállításon s hogy Kolhenheyer Károlynak a Magas Tátra című műve magyar nyelven is megjelent.

Meglévén arról győződve, hogy a Magas Tátra szépségeinek bel- és külföldön való ismertetése föltétele az idegenforgalom emelkedésének, meleg érdeklődéssel viseltetik a szerkesztőbizottság tevékenysége iránt s megiratja az egyesület első decenniumának történetét.

Ugyanez okból pártolja a központi választmányban felmerült azon eszmét, hogy a M. K. E. résztvegyen az 1885-iki országos kiállításon.

Belátván, hogy a tátrai fürdő- és nyaraló ügynek vitalis érdeke az összekötő utaknak kiépítését sürgetni, azért melegen pártolja az egyesületnek azon törekvését, hogy a Tátra déli lejtőjén a Csorbai tótól Barlangligetig szekérút építtessék.

Elnöksége idejében a központi választmány, hogy a Tátrát föltárja, hozzáférhetővé tegye, hogy e hegyvidéket a hazai turistaság főszínhelyévé tegye, kiépítteti a Tátrafüred—Csorbai tó, a Csorbai tó—Poprádi tó közötti utakat; a Tátrafüred—Tarpataki völgy, a Tátrafüred—Felkai völgy közötti, valamint a Zöldtavi völgybe vezető utakat.

Elnöksége idejében lép életbe az első kalauzszabályzat is.

A Magyarországi Kárpátgyesület, mely a Tátra alján s elsősorban a Tátra érdekében alakult meg, elnöksége alatt kiterjeszti határait, hazánk távoli részeiben is terjeszti a természet szeretetét, azon közhasznú, hazafias célok iránti érdeklődést és lelkesedést, melyeket az egyesület maga elé tűzött.

Elnöksége idejében a Magyarországi Kárpátgyesület országos jelleget kezd ölteni.

Az elnök az 1885-ik évi jelentésében beszámol a központ működése mellett a Keleti Kárpátok osztálya, a Szittnya osztály, a Liptói osztály és a Gömöri osztály működéséről.

Ezen osztályokhoz csatlakozik az 1886. évben a Tátra osztály, mely a Központnak munkakörét vette át, de néhány év múlva feloszlott; az 1887. évben a Mátra osztály, a Vasvármegyei osztály és a Magura—Javorinai osztály.

Ugyanezen évben megalakult a Sziléziai osztály, a reakövetkező évben a Budapesti osztály.

Az 1890. évben keletkezik a Gölnicvölgyi osztály, az Al-dunai osztály, a Fiumei osztály és a Zólyomi osztály.

Az 1873. évben a Tátra granitbércei alján elvetett mag tehát terebélyes fává izmosodott.

Az egyesületnek ezen hatalmas térfoglalása szükségessé tette az osztályok munkakörének, a központhoz való viszonyának a megállapítását, ami az egyesület eredeti alapszabályainak a módosítását vonta maga után.

Gróf Csáky Albin elnökünk meleg érdeklődéssel viseltett az osztályok tevékenysége iránt s különösen meleg érdeklődéssel karolta fel hazánk természeti csodájának, a Keleti Kárpátok osztálya területén fekvő Aggteleki barlangnak feltárását.

Elnöksége idejében az 1886. évben mérte fel kiváló szakértelemmel a barlangot Münnich Kálmán bányáigazgató. Ugyanezen évben az egyesület örökbérbe vette a barlangot, egyben pedig megkezdte a barlang áttörésének és az új bejárat létesítésének munkálatait, melyek csak az 1899. évben nyertek befejezést.

Elnökségének idejében épült fel a múzeum új épülete. A múzeumi bizottság e célra 24,000 koronát gyűjtött. Az építés az 1889. évben nyert befejezést s az 1884. évben Késmárkról Poprádra a Huszparkba átszállított múzeumi tárgyak az új épületben nyertek megfelelő elhelyezést.

A Magyarországi Kárpátgyesület határainak nagymérvű kiterjesztése belviszály magvát rejtette magában.

A belviszály már az 1887. évben a Tátra osztály exceptio-

nalis helyzete miatt készült kitörni; azonban az elnöknek bölcsesége lecsendesítette a hullámokat.

Új vizsály keletkezett az 1891. évben a Budapesti osztály kebelében felmerült azon indítvány nyomán, hogy a Magyarországi Kárpátgyesület elnökségének székhelye ezentúl ne a Szepesség legyen, hanem Budapest.

Elnökünk bár úgy volt meggyőződve, hogy az eddigi szokás legjobban óvja meg a Táttra érdekeit, az egyesület önkormányzati jogainak tiszteletben tartásával óvakodott attól, hogy befolyását állásfoglalásának érvényesítésére latba vesse.

Az 1891. évi augusztus hó 2-án tartott közgyűlés döntött az egyesületnek ezen vitalis ügyében.

A közgyűlés nagy többséggel a szepességi központ mellett foglalt állást.

Ezen határozat szakadást idézett elő a Magyarországi Kárpátgyesületben. A Budapesti osztály elszakadt az egyesülettől és megalkotta a Magyar Turistaegyesületet, vele együtt még négy osztály: a Máttra, Szittnya, Vasvármegyei és Fiumei osztály, később az Aldunai osztály szakadt el az anyaegyesülettől és megszűnt a Magura—Javorinai osztály.

Az egyesület ezen válságos helyzetében az elnök bölcs tanáccsal, buzdító szóval támogatta az újonnan választott tisztkart, hogy ez leküzdve az akadályokat, az egyesületi munkát a rendes mederbe terelje és biztosítsa a Magyarországi Kárpátgyesületnek további fejlődését.

Gróf Csáky Albint egyéni kiválósága országos szereplésre predesztinálta.

Ő Felsőge 1888. szeptember havában vallás- és közoktatási miniszternek nevezte ki, mely állásban 1894. június haváig maradt.

Ezen minőségében mint az állami rendelkezési jognak és a szabadelvűségnek tántoríthatatlan bajnoka az egyházpolitikai törvényekkel együtt örök időkre bevészte nevét Magyarország történetének lapjaira.

Miniszteri tevékenysége sikereinek, annak méltatása, hogy sokat tett az ifjúság testi nevelése érdekében, hogy a görög nyelv tanítását fakultatívvá tette, hogy előkészítette az egységes középiskolát, hogy újjászervezte az Országos Közoktatási tanácsot, hogy az 1894. évi XXVII. t.-c.-kel megalakította a felekezeti tanárok országos nyugdíjintézetét, hogy rendezte a közalapítványok vagyoni viszonyait, hogy a néptanítók fizetésének rendezésére törvényjavaslatot nyújtott be, hogy revideálta nyugdíjtörvényüket . . . mindezek méltatása túlhaladna a M. K. E. Evkönyvének határain.

Országos gondjai azon elhatározást érlelték meg benne, hogy megváltik a M. K. E. -ben elfoglalt állásától.

Az egyesületi közgyűléshez intézett lemondó levele tanubizonysága fennkölt gondolkodásának, nemes lelkületének, egyben pedig a Tátra szeretetének és a M. K. E. -hez való ragaszkodásának.

Az 1892. évi augusztus 7-én tartott egyesületi közgyűlés gróf Csáky Albin elévülhetlen érdemeit jegyzőkönyvileg megörökítette s őt mély hálája jeléül a Magyarországi Kárpát-egyesület örökös tiszteletbeli elnökének választotta.

Ezentúl a magyar országgyűlés főrendiháza elnöki székében reááramló országos gondok közepette is — meleg érdeklődéssel viseltetett a M. K. E. ügyei iránt.

Az ügyvivő alelnök minden jelentésére, előterjesztésére sajátkezőleg azonnal válaszolt.

„A Magyarországi Kárpát-egyesület azon egyetlen munkaköröm, — írja az ügyvivő alelnökhöz intézett egyik levelében — melyhez hosszú életpályámon csak kellemes emlékeim fűződnek“.

A legmélyebb tisztelet és hála érzelmeit váltotta ki kiváló egyénisége lelkünkéből. Ezen érzelmeink virrasztottak betegágya fölött, ezen érzelmeink kísérték ki utolsó útján s ezen érzelmeink örök emléket emelnek a boldogultnak szívében, a Magyarországi Kárpát-egyesület annaleiseiben.

Döller Antal

1831—1912.

Ime elköltözött az utolsó is azon bátorszívű, merész, ideálisan gondolkodó és messzire előrelátó férfiak közül, akik mint a hazai turisztika, a magyarországi idegenforgalom és a Magas Tátra feltárásának úttörői éppen 40 esztendővel ezelőtt, 1873. július 4-én Késmárkon eredményteljes felhívást bocsátottak ki egy Kárpát-egyesület alakítására.

Miután a felhívás többi aláírói: Berzeviczy Egyed, Payer Hugó, Cserépy Nándor, Weber Samu és Scholtz Frigyes már mind elköltöztek, ime követte őket a Magyarországi Kárpát-egyesület hatodik, utolsó és egyszersmind legagilisabb, legtovább tevékeny alapítója, az 1912. évi szeptember 29-én elhunyt Döller őrnagy is.

Igen, a jó öreg Döller papa, ahogy őt Késmárkon hosszú-hosszú, sokoldalú és eredményes működésének főszenhelyén nevezték, igen, ő is berukkolt a nagy hadsereghez.

Az ádáz imperator mors őt is behívta az utolsó sorakozóra és ilyenkor az öreg katonának nem szabad késlekednie.

És mégis, habár a sok esztendő súlya alatt, a vénség terhétől fáradt és roskatag test készségesen engedelmeskedett is, alig akarjuk hinni, hogy az örökké fiatal, mindig eleven, fáradhatatlanul terveket kovácsoló szelleme ennek az örök pihenésre szóló parancsnak készségesen engedett volna, mielőtt a tőle megálmodott eszmék: hogy a Szepesség turista- és ipareldorádóvá, Magyarország pedig modern, művelt és gazdaságilag virágzó állammá fejlődjék, megvalósultak volna.

És mégis úgy lett!

Amit lelkében előre látott, amit életfeladatának tekintett, amihez az építőköveket fáradságosan előteremteni segített, a büszke épület még nincs befejezve, de az alapok le vannak rakva, a körvonalak meghatározva és a tervek készek, amelyek alapján teljes biztossággal tovább lehet dolgozni.

És mennél jobban sikerül ezen építkezés, annál hálátabban fognak ezen érdemdús férfiakra gondolni, akik megkezdték e munkát, szolgálták és teljes reménnyel a jövőbe tekintettek. És ezekhez tartozott első sorban a mi kedves Döller őrnagyunk.

Elhúnytának híre nemcsak Késmárkon és a Szepességen, hanem második hazája határain túl is sok szívben őszinte részvétet keltett és e hír hallatára még messze országokban is sokan fognak csöndes szomorúsággal újra megemlékezni a fáradhatatlan turista-apostolról. Mi azonban, akik közelebbről ismertük, tanúi voltunk sokoldalú tevékenységének, fáradhatatlan törekvéseinek, lankadatlan buzgalmának, mi tudjuk azt is, hogy Döller a magyar iparnak buzgó előmozdítója, a haladásnak, az iskolának és művelődésnek fáradhatatlan harcosa, minden humánus intézménynek igaz barátja volt; aki ezen mottóval: „kultura, világosság és napfény!” minden jóért, szépért és hasznosért lelkesedett. De mindenekelőtt Késmárkért, a Tátráért és a Szepességért buzgólkodott, hogy a kereskedelem és ipar világpiaját, az idegenforgalom útvonalát teremtsen meg itten és azok messze földön híresek legyenek.

Különös fordulata a sorsnak! Négy évtized előtt mint osztrák katonatiszt bizonyára némi elfogultsággal jött közénk. De később, mikor megismert bennünket és boldog családi kört alapított, a Szepesség és Magyarország emelését célzó munkálkodásával túltett sok-sok bennszülött szepesin és sovინista hazafin. Közhasznú tevékenységének elismeréséül a magyar nemességet kapta és Késmárk városa által felajánlott díszsírban nyugodhatik.

Milyen különös is az élet! Sok ember csak tulajdonképeni hivatása körén kívül és hazája határán túl találja meg igazi életfeladatát, s magának megfelelő hivatáskört teremtve, hervadhatatlan érdemeket szerez, miáltal magát a hálás megemlékezésre érdemessé teszi.

Hol álmodta volna valamikor a Galiciából származó osztrák katonatiszt, hogy tulajdonképeni életfeladatát — közreműködni a magyar állam kulturális és gazdasági emelésében — véghezvihesse.

Milyen hamar változott át a feszes, harcias katona Magyarország minden jogos követelményeiért küzdő polgárrá, aki a szuronyt a tollal cserélte fel, aki már nem újoncokat idomít és vezényel, hanem a népet felvilágosítani igyekszik, aki haditerveit a mezőgazdaság, kultúra és a műveltség mezején szövi, akinek stratégiája azt célozza, hogy az országot az ipar, kereskedelem és forgalom, a Magas Tátrát a turisztika részére feltárja, akinek fegyvere a szó és a betű.

Annyi energiával és kitartással, annyi fáradhatatlan lelkesedéssel, fanatikus hittel bízva a célul kitűzött életfeladatnak föltétlen sikerében, alig harcolt valaki, mint a jó Döller őrnagy.

A szepességi lapok és még több hírlap és folyóirat sokat tud erről regélni.

Most, midőn sirjánál állva munkáinak összességét áttekintjük, bátran mondhatjuk, hogy nem hiába küzdött. Sok szomorú tapasztalata ellenére teljes elégtétellel tekinthetett vissza sikereire.

Sok tőle elvetett mag már kikelt, több tőle indult eszme megvalósult, több terve keresztül van vive.

A turisztika, az idegenforgalom, szívének eme kedvencei, amelyeket születésük óta gondozott és ápolt s melyeket elhagyni többé nem volt ereje, oly lendületet vettek, melyet ő ugyan remélt, de amilyenről mi álmodni sem mertünk.

A Magas Tatra máris számtalan fürdőteleppel és nyaralóval népes és ezáltal jólfizető jövedelmi forrássá vált. Ime, már fut a villamos vasút és télen-nyáron föl egészen a menedékházakig elevenség honol. Ezer meg ezer turista járja keresztül-kasul szép havasaink vadregényes völgyeit és megmássza meredek csúcsait.

Jégcsákányok, mászópatkók, kötelek, rődlik, sí és bobsleigh már nem tartoznak a ritkaságok közé, mint évtizedek előtt.

Gazdag Tatra-irodalom és a fiatal és lelkes hegymászók egész gárdája gondoskodik róla, hogy a 40 év előtt nagy fáradsággal teremtett mű viruljon, fejlődjék és gyarapodjék.

Ezenkívül is sok megvalósult, amiért ő lándzsát tört.

A Poprád-völgyben vasút zakatol és nem egy gyárkérmény füstöl. Ennek dacára még ma is látjuk a vidám halászt kosarával és horogrúdjával, mert a Döllertől alapított halászegyesület gondoskodik a halállomány okszerű ápolásáról. Több késmárki iskola, melynek bölcsőjénél állott, hirdeti meleg barátságát és jóakarátát. Az általa létesített vöröskeresztegyesületi fiókindézet, valamint az Erzsébet királyné-szegényalap, azt a humánus célt szolgálja, amelyért alapítottak és Döller őrnagy nemes gondolkodásáról tanuskodnak.

Ebből látjuk, hogy sok vívmányban volt része

Egyhez azonban mindemlétt nem értett, hogy t. i. saját anyagi érdekét megóvja. És sajátságos tragikuma és ironiája a sorsnak: ő, aki a hazai ipar emelése érdekében oly sokat tett, amikor maga akart ilyen iparvállalatot létesíteni, ebben anyagilag elvérzett és élete végéig ezen érvágás alatt szenvedett.

Számtalan tervének gyakorlati keresztülviteléhez nem értett, hiányzott belőle a rideg számítóképeség és az esetleges akadályok józan megfontolása. Ő többnyire repülve sietett előre, ahol mások tétovázva tapogatóztak, az ő optimizmusa nem hagyott a siker iránt semmi kételyt. Ő csak a szép jövőt, a végsőt látta, de hiányzott belőle a mérlegelő spekulatív kalmárszemély, amely mindenekelőtt a hasznot nézi, amely tízszer megfontolja, mielőtt egy-egy eszme számára kapható volna, mielőtt egy tervért lelkesednék. Ez sok nehéz csalódást hozott neki, ez hiúsította meg sok szép tervét, de másfelől ez mutatja annál jobban érdemeit.

Ő, a mindenkori bátor, pihenést nem ismerő úttörő, aki mindenkit megelőz, fáradhatatlan, kítartó munkás, aki az első utat töri, a javíthatatlan ábrándozó, aki mindig kezdeményez és lelkesít. És talán egyik-másik eszméjét tamaskodva fogadtuk, egyik-másik tervénél aggódva ráztuk fejünket és sikerében való erős bizodalmit naív dolgokként megmosolyogtuk, mégis jöhet oly idő, amikor a hihetetlennek és lehetetlennek látszó valósággá válik és az öreg Döller őrnagy jóslatai beteljesednek.

De ha másként jönne is, nevét emlékezetünkben fogjuk megtartani és örökké hálásak leszünk neki sikereiért, kezdeményezései sokaságáért, a szép és gazdag örökségért amelyt ő, ki önmagának semmit sem szerzett, nekünk hátrahagyott.

Poprádvölgyi Döller Antal őrnagy 1831-ben született Winnikiben, Galicziában. A katonai pályára lépett és mint tiszt résztvett az 1848., 1859. és 1866. hadjáratokban. Az immár szintén megboldogult népszerű József főherceggel egy ezredben szolgált, ki kedvelt bajtársát soha el nem felejtette és valahányszor Tátrafüreden tartózkodott, magához hívatta és sok kedélyes órát töltött vele. 1872-ben nyugdíjaztatta magát,

Késmárkon letelepedett, ahol némsokára egybekelt Demiány Gizellával, egyik legtekintélyesebb késmárki család leányával. De családi boldogsága csak rövid életű volt, mert a halál némsokára elragadta hű nejét. 1877-ben újból megnősült, amikor Kail Máriában élettársat talált, aki neki 35 évi boldog házasságban szeretetteljes, önfeláldozó neje, gyermekeinek hű és gondoskodó anyja volt és aki férjét csak néhány héttel élte túl.

Késmárkon Döller gazdag és termékeny talajt talált, amelyen, miután hozzá való ideje és kedve volt, munkálkodhatott. Mivel sokhelyütt megfordult és nyitott szemmel járta a világot, azonnal észrevette, miben van nálunk hiány. Ez éppen akkor volt, mikor a kisipar a Szepességen hanyatlásnak indult és a kivándorlás kezdődött. A nemzetgazdasági hanyatlás meggátolására csak két eszköz kínálkozott: hazai gyáripar teremtése és a Táttra gazdasági kiaknázása a turisztika és idegenforgalom útján. Némsokára megérett benne a terv ezen eszközök alkalmazására. Munkához látott. Egész sereg tekintélyes és befolyásos embert tudott a Kárpátgyesület alapításának megnyerni és lelkesíteni. Ez korántsem volt könnyű dolog, amint ezt az egyesület alapítására szerkesztett két felhívás bizonyítja, melyek egyikét dr. Wallmann Henrik és Jaeger Gusztáv, két lelkes Tátrabarát Bécsben, másikat 1872-ben Zimmermann Gyula lyceumi tanár adta ki. Az első felhívásra hatan jelentkeztek, a másik a Zimmermann által kibocsátott gyűjtőívek közül egyetlenegy sem érkezett vissza; saját ívén 16-an iratkoztak alá. De Döllert ezen szomorú tapasztalás nem kedvetlenítette el. Bámulatraméltó szívóssággal és agitációs erővel ragaszkodik tervéhez, minden akadályt leküzd, a sikerben kétkedőket meggyőzi. Zimmermann gyűjtőívének birtokában rövid idő alatt 30 új aláírást szerez. 1873. március 11-én már összehívja az értekezletet egy előkészítőbizottság megválasztására, amely még ugyanazon a napon kimondja a Magyarországi Kárpátgyesület alapítását. Egy héten belül már kész az alapszabálytervezet, július 4-én kibocsátják a taggyűjtő felhívást és már ugyanaz évi augusztus 10-én a „Magyarországi Kárpátgyesület“, az első hazai turistaegyesület Tátrafüreden 180 taggal és Késmárk székhellyel végérvényesen megalakulhat. Döller, ki előbb 3 éven át mint pénztáros, majd 1876–1883-ig mint ügyvivő alelnök működött ezen idő alatt a fiatal egyesületnek mozgató ereje, életadó lelke volt és teljes odaadással gondozta, sok körületekintéssel, buzgósággal és energiával vezette. Amikor 1883-ban a vezetéstől visszalépett, a tagok száma már harmadfélezer, az egyesület vagyona pedig 8850 forint készpénz volt. Volt ezen-

kívül az egyesületnek már múzeuma, könyvtára, számos épített útja és több menedékháza a Tátrában.

Ha Döller tisztéről le is mondott, azért lelkes apostola maradt a turisztikának és 1891-ben megalakította Késmárkon a „Magyar Turistaegyesület“ Tátra osztályát, amelyet egészen 1902-ig mint ügyvivő alelnök szép eredménnyel vezetett. Emellett fáradhatatlan volt tollával, mellyel a turisztikának propagandát csinált. Nyaranta minden alkalmat felhasznált, hogy a Késmárk városát meglátogató idegenekkel megismerkedjék, kiket vezető hiányában maga tett figyelmessé a város nevezetességeire. Később maga állított össze ezekről ismertető füzetet, melyet ingyen osztott szét boldog-boldogtalan közt. Turisztikai érdemeit mindenütt méltányolták és hálasan elismerték. 1875-ben a galicziai Tátraegyesület, 1883-ban az Erdélyi Kárpátgyesület és 1884-ben a Magyarországi Kárpátgyesület választotta tiszteletbeli tagjául. A Tátrában pedig a jégpáncéllal fedett Döller tó és a merészen a magasba törő Döller-torony őrzi emlékét.

Amit Döller más téren alkotott, amit az ipar emelésére tett, az más lapra tartozik. Itt csak a magyar turisztika lelkes apostolát akarjuk méltatni. De, hogy másutt is közhasznú tevékenységet fejtett ki, mutatja a legmagasabb helyről történt elismerés, amennyiben Ő Felsége a magyar nemességet adományozta neki poprádvölgyi előnévvel.

Az a férfi, aki fáradhatatlan volt a tervezésben és kezdeményezésben, aki azelőtt mindenben szívesen résztvett, az utolsó időben, mikor az aggkor gyengeségei kezdtek nála fellépni, csendes magányban, családja körében élt. De régi barátai, akik fölkeresték, szellemét még elevennek találták; tolla sem pihent még.

Azon szívélyes óvációk, melyekkel 80-ik születése napján ünnepelték, második leányának esküvője, az az öröm, hogy egyetlen fiát tekintélyes állásban láthatta, nemkülönben ama tudat, hogy a turisztikát mindenütt felkarolják és hogy az ő mottója: „kultura, világosság és napfény“ egyre több lelket meghódít és szívet lelkesít, ezek voltak ama napsugarak, amelyek a 81 éves aggastyánnak, aki rövid szenvedés után hűnyt el örökre, élete alkonyát bearanyozták.

Nekünk azonban, akik gazdag hagyatékának örökösei vagyunk, kötelességünk azt értékesíteni és gyarapítani; akkor a jövő álma a Magas Tátra turisztika-eldorádójáról, a kiapadhatatlan nemzetgazdasági pénzforrásról, a Szepesség és szép Magyarország felvirágzásáról nem marad hiú ábránd.

Bruckner Károly.

Siegmeth Károly

1845—1912.

„Letűnt egy csillag“.

E szavak rezdülnek még újra lelkünkben, valahányszor 1912. április 21-ére gondolunk vissza. Ekkor vesztette el egyesületünk az ő tiszteletbeli tagjában nemcsak hűséges barátainak mintaképét, hanem egyik nagyrahatott vezéret is.

Tiszta jellem és sokoldalú képzettség voltak alapvonásai mélyen érző lelkének, melyből a természet iránti változhatatlan szeretete fakadt. Ez volt legelőkelőbb nevelője, ő benne látta ama összhang megteremtőjét, mely után maga is törekedett. Különösen a hegyeken csüngött egész lényével, mert itt kereste és találta fárasztó kötelességteljesítés után nyugalját, üdülését. Mindenekelőtt a magashegység hatotta meg lelkületét. Úgy érezte, hogy térdre borulva kellene a Mindenhatónak hálálkodnia, amiért e főségben gyönyörködhetik. Ily áhítatos hangulat közepette borult egyszer kísérijének nyakába; szava nem volt, de egy könnyesepp tündöklött szemében. Némasága dacára mily sokatmondó hála nyilvánítt ez!

Emellett éles elméje és terjedelmes ismeretei is voltak, melyeket azonban még mindig bővíteni iparkodott. Mint kitűnő technikus tekintélyes állást töltött be a magyar államvasutak igazgatóhelyettesének minőségében, mint szaktudóst pedig a Földtani Társulat Barlangkutatóbizottságának elnökévé választotta. Ezenkívül még a történettudománnyal is behatóan foglalkozott.

Mit esztétikai vagy erkölcsi téren szeretettel fölkarolt és mit nyugodt megfontolással helyesnek talált, azért tántoríthatatlanul, egész egyéni súlyával közbevetette magát. És mikor aztán méltó célt tűzött volt maga elé, affelé oly lelkesedéssel törekedett, mely nem merül ki hangzatos szavakban, szép ígéretekben, hanem cselekedetekkel kíván hatni.

Ez a melegen érző, tisztán gondolkodó, munkára- és áldozatrakész férfi, kit ezenfelül keresetlen szerénység és bizalmas körben egészséges humor is ékesített még, 1877-ben megalapította a Keleti Kárpátok osztályát, melyet odaadóan és céltudatosan vezetett 35 éven át.

Csakhamar társas kirándulásokat is rendezett az akkor turisztikailag még ismeretlen Keleti Beszküdekre és a Máramarosi havasokra, mely alkalmakkor nem találta terhesnek rutén és román parasztkocsikat megrendelni, több napi élelemről, valamint elfogadható szállásról is gondoskodni. Idővel mind nagyobb kirándulások szervezésére vállalkozott. Ezáltal egyrészt mind

szélesebb körbe ültette a hegyek iránti szeretetet, másrészt pedig — mivelhogy egyes résztvevők térképekkel és természettudományi műszerekkel, eszközökkel is voltak ellátva — a nagyközönségnek szemmel láthatólag bebizonyította azt, hogy a turisztika mégis csak különb valami a terített asztalok mellett többé-kévesbé hangos mulatozásnál. E vándorlások, melyek mértékletes erőltetés mellett testet és lelket erősítők voltak s emellett nemes élvezetet nyújtottak, még ma is élénk emlékezetünkben vannak. Ezek is, akár a vándorgyűlések és ismételten rendezett kiállítások az egyesületünk törekvése iránti érdeklődést felébresztették és élénkítették.

A fáradhatatlanul munkás férfiú lassankint mind több gyalogösvényt birt csináltatni, menedékkunyhókat építtetni és sokáig dédelgetett tervet megvalósítani. Egész munkarejének latbavetésével elérte végre, hogy az Aggteleki barlang pontosan felmérte, a megtekintése a kavicshalmok eltakarítása folytán megkönnyebbült és keleten új bejárat törtetett át. Hogy hegyvidékünket általánosabban ismertethesse, több száz vetítőképet készíttetett, megírta a kísérő szöveget és a bel- és külföld számos városában felolvasást tartott vagy mást bízott meg vele. Mindemellett még mint író is nagybecsű munkásságot fejtett ki. Évkönyveinkben tartalmaz értekezéseinek és útleírásainak hosszú sora jelent meg; írt továbbá egy kalauzt a Keleti Kárpátok és egyet a Magas Tátra számára, ezenkívül két kötet útirajzot és még számos turisztikai cikket a szak- és napilapokba.

Az elhúnytát, ezt a kristálytisza nemes jellemet igen sokáig nem fogjuk pótolhatni. Maradjon neve feledhetetlen s hisszük, hogy úgy is lesz.

Nekünk magyaroknak kétszeresen kell megbecsülnünk a külföld eme értékes adományát, ki nemcsak nagyot munkálkodott hazánk kulturális felvirágoztatásán, hanem egész nemzetünket is nevelt annak érdekében, hogy nagy Széchenyink eszméje mielőbb megvalósuljon.

R.

Körözüvény.

1. Egyesületünk t. c. tagjait felkérjük, hogy folyó évi tagsági díjaikat, valamint a netaláni hátralékokat, az *egyesület pénztárosához Iglóra címezve, minél előbb beküldeni*, vagy a helyi képviselőnél, illetőleg az osztály pénztárosánál lefizetni sziveskedjenek.

2. Felkérjük a t. c. tagtársakat, hogy tévedések és zavarok elkerülése végett lakás- és címváltozásukat velünk közölni ne terheltessenek.

3. A szép Tátra-látképpel díszített egyesületi *tagokmány* 2 K 20 f-ért, csinos *egyesületi jelvények* (aranszínű kerettel szegélyezett kék mezőben havasi gyopár) 2 koronáért kaphatók az egyesület pénztáránál Iglón. Ugyanitt kaphatók kiadványaink is.

4. A t. tagtársak szíves jóindulatába ajánljuk a Poprádon lévő „*Kárpátgyesületi múzeum*“-ot, melynek számára múzeumi tárgyakat vagy pénzadományokat a legnagyobb köszönettel fogadunk. A *múzeumi pártoló tagok* évenként legalább 2 K-t fizetnek.

5. A zöldsüv Frigyes-menedékházban egyesületünk tagjai *csak az arcképes igazolmány felmutatása mellett* részesülhetnek kedvezményben.

Iglón, 1913. évi április havában.

A Magyarországi Kárpátgyesület elnöksége.

Cserepéldányokat és egyéb küldeményeket „**Magyarországi Kárpátgyesület, Igló**“ cím alatt kérünk.

Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtár 10.331./195.2. sz.

Hirdetések.

ifj. Buchholtz György:

a déli Tatra látóképe 1717. (Lomnitzról).

1. Wisoka (Liptóban)	14. Húnfalvi csúcs
2. Első szepesi hegy menguszfalvi határban	15. Fecske-hegy
3. Batizfalvi csúcs	16. Rézakna-hegy
4. Gerlachfalvi csúcs	17. Mészárszék
5. Szekrényes	18. Rézaknák
6. Szalóki csúcs	19. Drechsel-hegy
7. Királyorr	20. Bélai farcsik
8. Riegelberg	21. Magura.
9. Kahlenberg	a. hely, a honnét 1664-ben nagy víz tört elő
10. Gänserich	b. szalóki savanyúvíz
11. Kőpataki orom (grat)	c. kőpataki tó d. gyík
12. Legmagasabb Késmárki csúcs	f. Morgás
13. Késmárki tornyok	g. fehérvíz h. Késmárki farcsik.

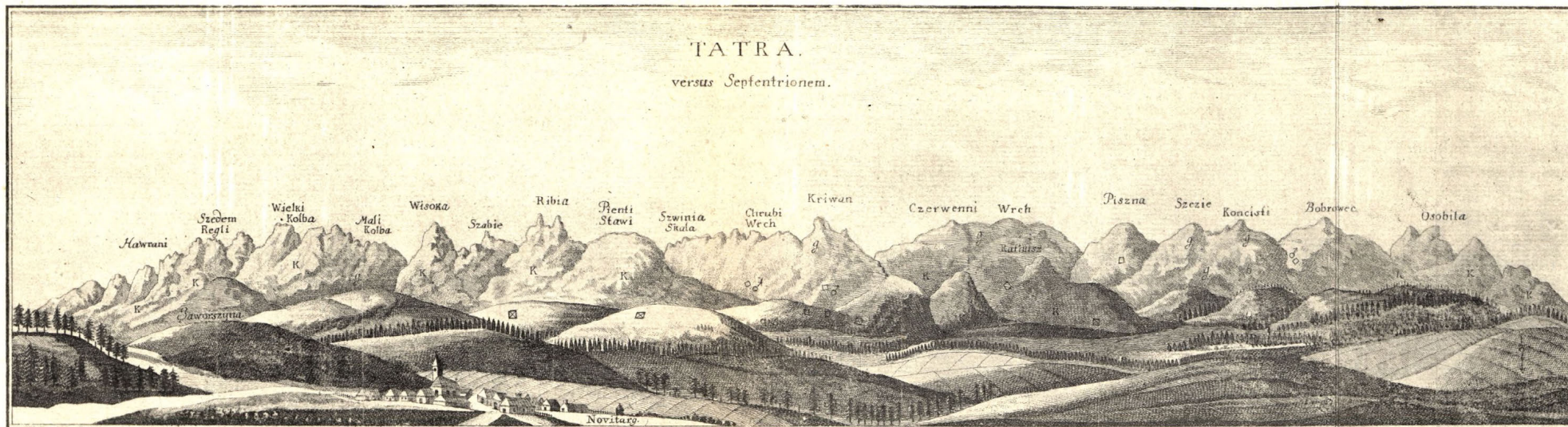
Buchholz Georg jun.:

Ansicht auf die Tatra von der Seite von
Lomnitz unweit Kesmark. 1717.

1. Berg Wisoka in Liptau	14. Hunsdorferspitze
2. Erster Zipserberg im Mengsdorfer Gebiet	15. Schwalbenberg
3. Bohtsdorfer Berg	16. Kupferschachtberg
4. Gerlsdorfer Berg	17. Fleischbank
5. Kastenbergr (Thürme)	18. Kupferschächte
6. Schlagendorfer Berg	19. Drechselberg
7. Königsnase	20. Beler Stösschen
8. Riegelberg	21. Magura.
9. Kahlenberg	a. Ort woraus 1664 viel Wasser kam.
10. Gänserich (Gans)	b. Schlagendorfer Säuerling
11. Steinbacher-grat	c. Steinhachsee d. Eidechse
12. Höchste Kesmarkerspitze	f. Ratzenberg
13. Kesmarker Thürme	g. Kesmarker Weissewasser
	h. Kesmarker Stösschen.

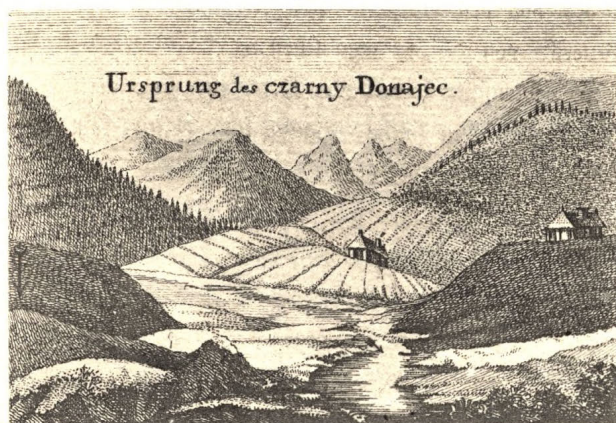

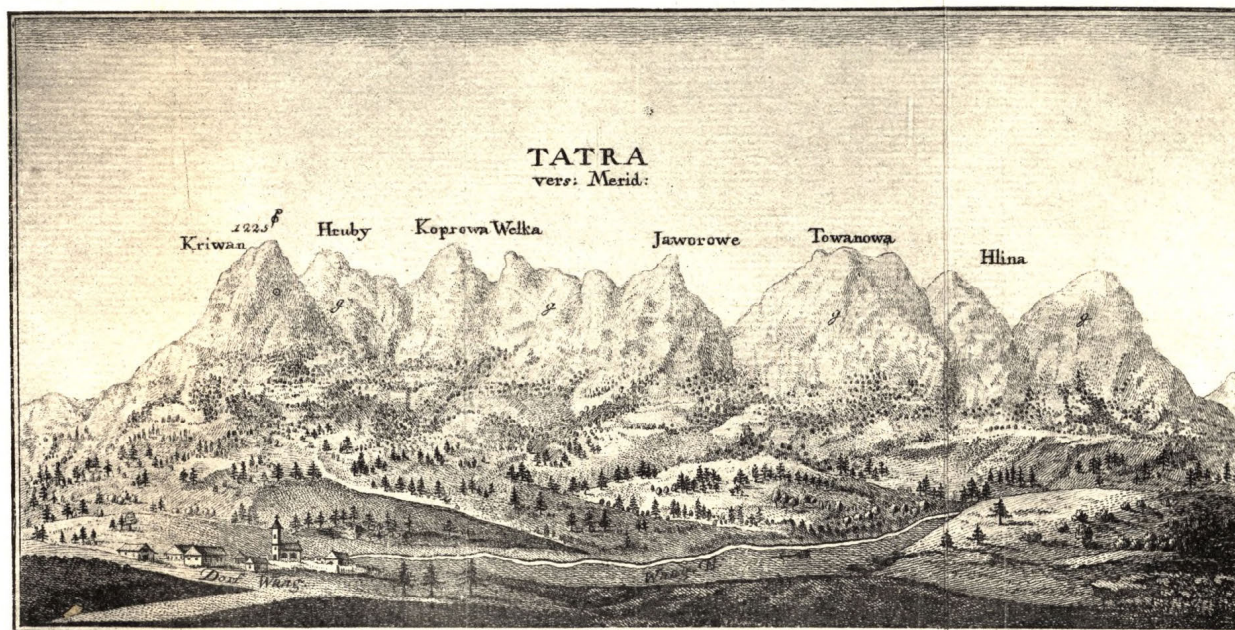
Az északi Tátra látóképe.

Hacquet 1790.

Ansicht auf die Nord-Tátra.

Hacquet: A fekete Dunajec eredete. 1790.

A déli Tátra látóképe.

Hacquet 1790.

Ansicht auf die südliche Tátra.

1.

Townson: Tátra képei. 1793.

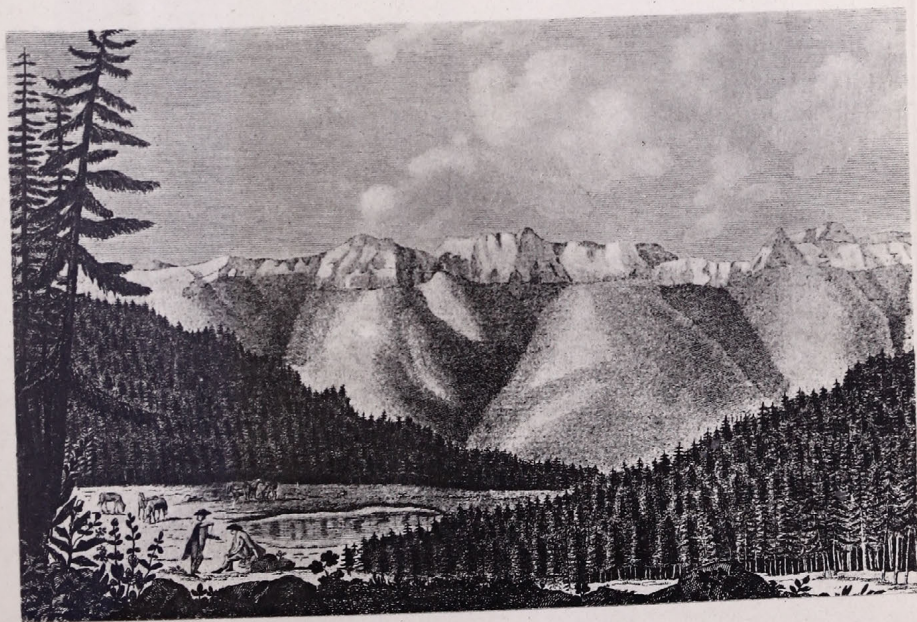
1. A Tátra Késmárkról tekintve.
Tátra von Késmárk ausgesehn.
2. Zöldtó.
Grünersee.
3. Mészárszék. (a bélai mészhavasokban.)
Fleischbänke. (in den Béler Kalkalpen.)

Townson's: Tátrabilder. 1793.

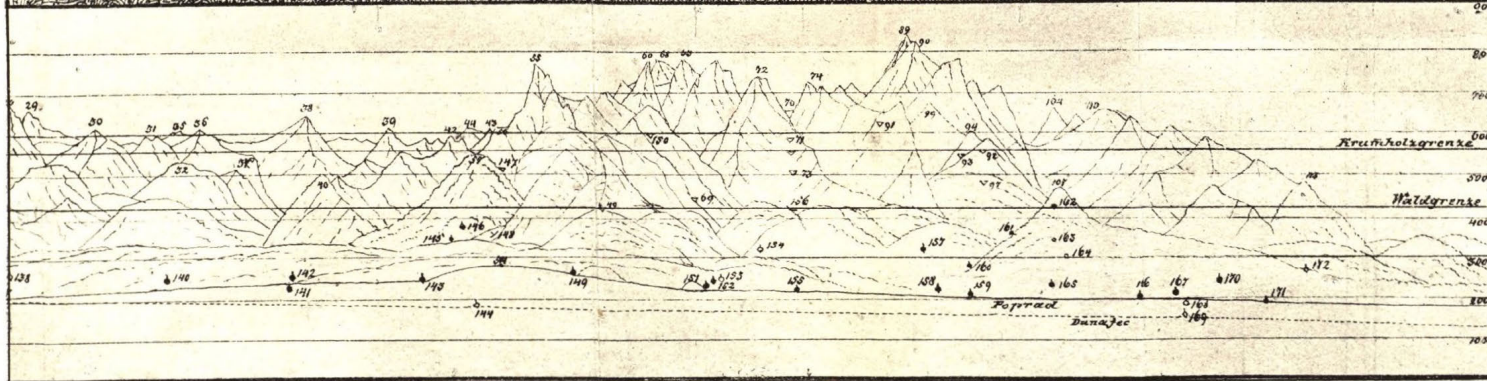
2.

3.

Sydow:
 Tátraterkép.
 1830.
 Tatra Karte
 von
 Sydow.

46. Püspöck	51. Schwarzg. Duna
47. Schutten See	52. ... 2030
48. Hrubý	53. Sucha Zlona 2601
49. Or. Fuch See	54. Ruckova See 3200
50. Opaleno	55. Fuchstein 2390
51. Czarny Brzoza	56. Schwarzer Berg 2209
52. Sucha Dole	57. Belianske 2403
53. ...	58. ... 2421
54. Hochwatzl 2761	59. ... 1828
55. Or. Krivovar 7659	60. ... 1405
56. Hôpithôu 6132	61. ... 3767
57. ...	62. ... 0005
58. ...	63. ...
59. ...	64. ...
60. ...	65. ...
61. ...	66. ...
62. ...	67. ...
63. ...	68. ...
64. ...	69. ...
65. ...	70. ...
66. ...	71. ...
67. ...	72. ...
68. ...	73. ...
69. ...	74. ...
70. ...	75. ...
71. ...	76. ...
72. ...	77. ...
73. ...	78. ...
74. ...	79. ...
75. ...	80. ...
76. ...	81. ...
77. ...	82. ...
78. ...	83. ...
79. ...	84. ...
80. ...	85. ...
81. ...	86. ...
82. ...	87. ...
83. ...	88. ...
84. ...	89. ...
85. ...	90. ...
86. ...	91. ...
87. ...	92. ...
88. ...	93. ...
89. ...	94. ...
90. ...	95. ...
91. ...	96. ...
92. ...	97. ...
93. ...	98. ...
94. ...	99. ...
95. ...	100. ...

*Explicatio colorum altitudinem alpium
et montium indicantium.*

- *Alpes altiores prorsus denudatae ultra 5600 pedes supra mare elevatae.*
  - *Alpes humiliores Mugho solum modo lecta 4600-5600 pedes s.m. alta.*
  - *Montes reliqui sylvis lecti 2200-4500 pedes.*
- x 1 2 miliana germanica.

*Explicatio Litterarum
Cucumina Carpat. indicantium*

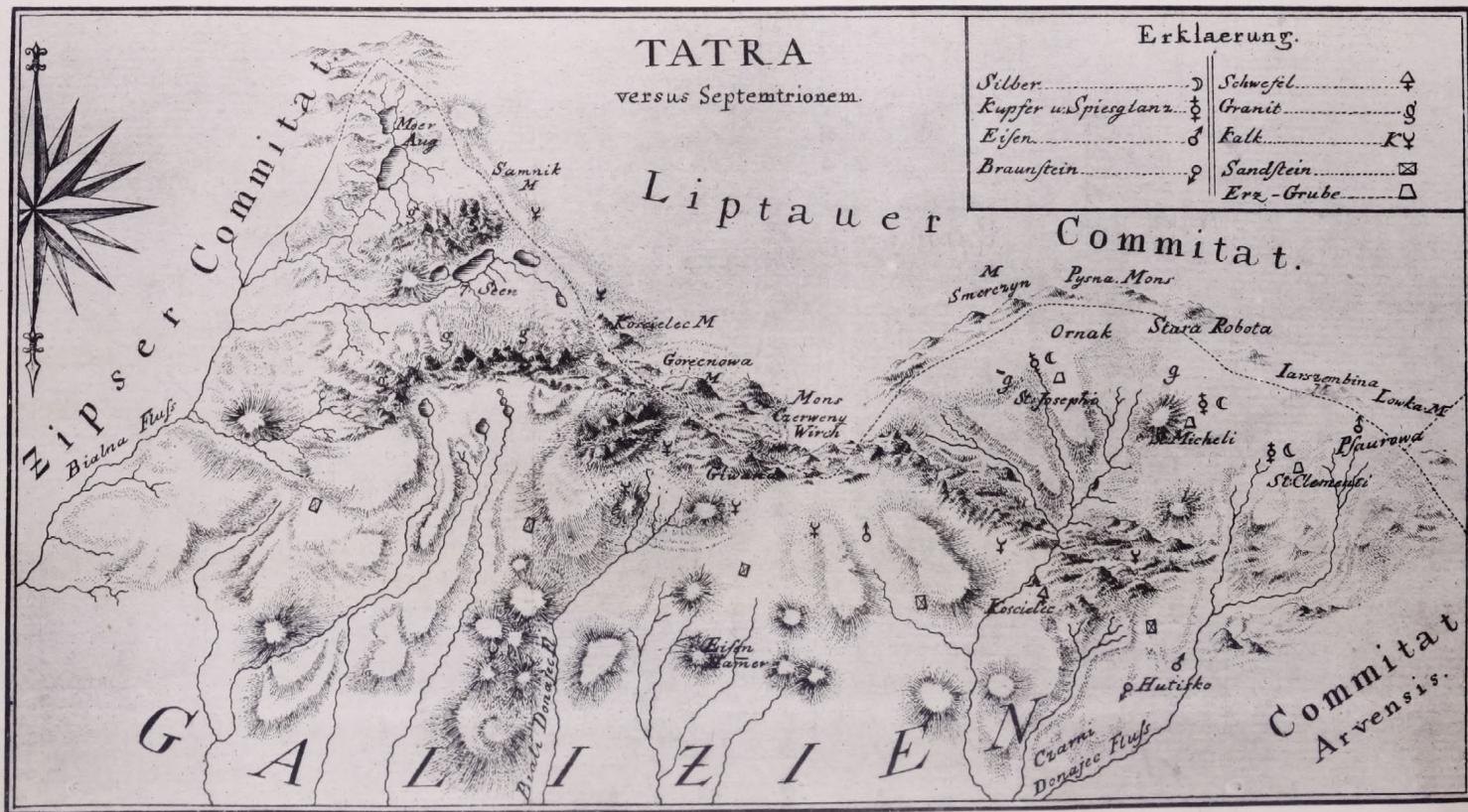
- L. Lonnitzer Spitze 7942 ped. alt.
- H. Hunsdorfer Spitze.
- K. Kesmarker Spitze.
- G. Grünsee Spitze.
- E. Eisthaler Spitze.
- R. Rothefj. Spitze
- W. Weissee Spitze s. Schwalbenberg
- T. Thörltergern.
- Lä. Lämmer Spitze.
- KN. Königense.
- S. Schlagendorfer Spitze.
- Kb. Kasenberg.
- Gd. Gerledorfer Spitze.
- B. Boltzdorfer Spitze.

Wahlenberg:
Tátra térképe.
1813.
Tatra Karte
von
Wahlenberg.

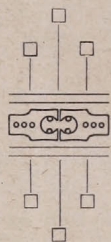
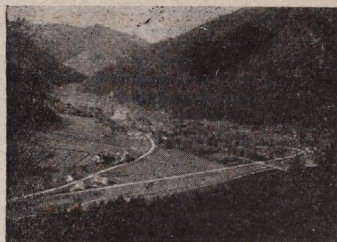
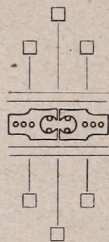

Hacquet: az északi Tátra tervrajza. (Halastó — Koscielisko.) 1790,

Hacquet: Skizze der Nord-Tátra. (Fischsee — Koscielisko.) 1790.

Fenyőháza.

FENYŐHÁZA

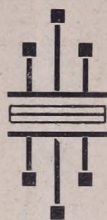
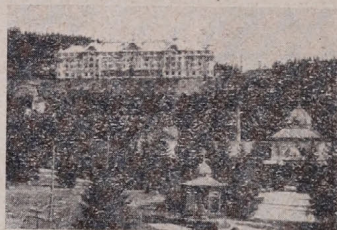
gyógyfürdő és nyaralótelep Liptó vármegyében, a Tátra tövében, hatalmas fenyvesek övezte völgyben fekszik, 450 méter tengerszín feletti magasságban, a Kassa—oderbergi vasút hasonló nevű állomásától öt percre. Kitünő ivóvíz. Vívezeték, csatornázás és villamvilágítás. Posta-, távirde- és távbeszélő állomás helyben. Hat modern állami szálloda. Modern vízgógyintézet, fenyő-, sós- és szénsavas fürdők. Javalva táplálkozási zavaroknál, vérszegénység, sápkór, köszvény eseteiben, légzőszervi bántalmaknál, a központi és környi ideg betegségek különféle alakjainál. Kirándulások a vadregényes völgybe és az ott levő havasokra a 22 kilométer hosszú villamos erdei iparvasúton.

Fürdőidény május 15-től október hó végéig. Prospektussal és mindennemű felvilágosítással szolgál
a magyar királyi fürdőgondnokság.

SZENTIVÁNYI-CSORBATÓ

Magaslati gyógyhely a „Magas Tátra“ déli lejtőjén 1356 m. tengerszín feletti magasságban fekszik a Csorba-Csorbatói fogaskerekű és a Tátralomnicz-Csorbatói villamos vasút végállomásának közvetlen közelében. Havasi levegője élénkítő és edző. Különösen javalva vérszegénység, idegesség, légzőszervi bántalmak ellen, Basedow-féle kórnál és üdülőknek. Elsőrangú szállodák. Villamos világítás. Központi fűtés. Pensio. Tézene, hangversenyek, alkalmi előadások, táncmulatságok, hegyi kirándulások, vadászat, pisztráng-horgászás, tennis, több kilométerre kiterjedő kitűnő karban levő hegyi sétautak. Tuberkulózisban szenvedők nem vétetnek fel. Posta-, távirda- és távbeszélő-állomás a telepen. Idény június 1-től szept. 30-ig. Ismertetővel, mindennemű felvilágosítással szolgál a fürdőigazgatóság. ∴

Tátra-Lönnicz.

TÁTRA-LOMNICZ

Nyári és téli magaslati gyógyfürdő- és nyaralótelep 848—1030 méter tengerszin feletti magasságban a Magas Tátra déli lejtőjén, hatalmas fenyvesek által övezve. A poprád-felka-tátralomniczi vasút és a csorbató-tátralomniczi villamos vasút végállomása. Havasi levegője élénkítő és edző. Modern vízgyógyintézet, gyógytornaterem. Uszoda. Szállodák. A »Palota-szálló« a szállodaépítéset ujdonsága. Lift, nagyszerű csarnok és étterem, olvasó. Pensio rendszer. Remek kilátás a poprádi völgyre és a havasokra. Kitűnő ivóvíz, vízvezeték. Villanyvilágítás. Tézene, hangversenyek, alkalmi előadások, táncmulatságok, hegyi kirándulások, lóversenyek, vadászat, halászat, galamb-lövészet, tennis, golf, téli sportok, 3400 m. hosszú bobsleigh és külön rodli pálya. 14 forduló és állandó 9⁰/₁₀ esés. A pályák villamos erőre berendezett nyílegyenes sodronykötél felvonó pályával (2460 m.) és vízvezetékekkel vannak ellátva.

Különösen javalva üdülőknek, vérszegénységnek, sápkórnál, Basedowkórnál, légzőszervi hurutos bántalmaknál, ideges túlzgatottságnál, kimerültségnél. Tuberkulózisban szenvedők nem vétetnek fel. Nyári idény május hó 15-től szept. végéig. Téli idény dec. hó 15-től február végéig. Ismertető és mindennemű felvilágosítással szolgál a fürdőigazgatóság.

RÁNKFÜRED

Gyógyfürdő (állami kezelésben) Abauj-Torna vármegyében Kassa városától két órányi távolságban fekszik 392 m. tsz. f. Nevezetessége a „Magyar Geyzir“, az időszakonként szökő gyógyforrás. Kitünő ivóvíz.

Ránkfürdő.

Számos gyógyforrás. Olcsó árak. Javalva: vérszegénység, ideg- és gyomor bajok, légzőszervi bántalmak ellen. Idény: Május 15-től szeptember végéig. Állandó társaskocsi és személyszállító postaautomobil közlekedés Kassával. Posta- és távirda-állomás helyben. Felvilágosítással szolgál :: a magyar királyi fürdőgondnokság. ::

TÁTRASZÉPLAK

Posta, táviró.

telefon helyben.

Magaslati gyógyhely, vízgyógyintézet, nyaraló- és turistatelep.

Fekszik 1010 méter tengerfölkötti magasságban, a Magas Tátra déli lejtőjén, fenyvesek közepette, Tátrafüredtől három kilométernyire.

Éghajlata kellemes, üdítő és edző. — **Vízgyógyintézete** modern berendezésű, központilag fűtött. — **Gyógytényezők**: Vízgyógyimó, svéd gyógygimnasztika, massage, villamozás (galvan és farad.) terrain és diétakúrák. **Szénsavas fürdők.**

Villamos vasút egész évi üzemben.

Fürdőorvos:
Dr. Guhr Mihály.

Téli szezon:
december elsejétől
március hó végéig.

Az árak
mérsékeltek.

Szobák ára 1.20 — 5 —, ellátás hetenként 24 K tavasszal és ősszel. — 30 K július és augusztusban.

Bővebb tudósítással szolgál a Fürdőigazgatóság Tátraszéplakon.

BARLANGLIGET

klimatikus gyógyhely és gyógyfürdő a Tátra alján 763 m-nyire a tenger színe fölött.

Hideg vízgyógyintézet, villamos fény- és melegfürdők. Közvetlen kősziklából fakadó forrásvíz. Ozóndús üdítő levegő a fenyvesek között.

Szobaárak a legjutányosabbak.

Gyógy- és zenedíj nincs. — Kitünő konyha. Vadászat és pisztrángahalászat.

Vasúti állomás **Szepesbéla-Barlangliget**. Bér- és társaskocsi-összeköttetés. Posta-, táviró- és telefonállomás Barlangligeten. A látványos cseppkőbarlang villamvilágítással van berendezve, valamint a telep is.

▣ Fürdőleírással a fürdőigazgatóság szolgál. ▣

UJTÁTRAFÜRED

elsőrangú klimatikus magaslati gyógyhely.
Téli sport. Vizgyógyintézet és szanatórium.
Magasság 1010 m. — Egész éven át nyitva.

Főorvos: DR. SZONTAGH MIKLÓS.

IGLÓFÜRED

klimatikus gyógyhely és gyógyfürdő

Szepesmegyében, Igló város határában, 580 m terynre a tenger fölött.

Évad:

május 20-tól szept. 20-ig.

::: - Vizgyógyintézet. :::
Meleg kád- és fenyőfürdők.
Napfürdők. Dr. Wagner-
féle szénsavas fürdők. Vil-
lamos fürdők. — Dr. Bul-
::: ling-féle inhalatorium. :::

SZOBAÁRAK 120—7 Kor-ig.

::: **PENSIO.** :::

Fürdőorvos:

Dr. LORENZ HUGÓ

budapesti rendelőorvos.

Posta-, táviró- és távbeszélő állomás

a fürdőben egész idény alatt
nyitva. — VILLAMVILÁGÍTÁS.

Vasúti állomás: **IGLÓ.**

(Kassa-Oderbergi vasút.)

**Bérekcsi- és automobil-
omnibuszösszeköttetés.**

Bővebb felvilágosítással szolgál a
fürdőgondnokság Iglófürdőben.

Nemzeti szálloda Poprád. A poprád-felkai vasúti állomás- sal szemben.

Harminc szípen berendezett és kitűnő ágyakkal ellátott szoba.

Szobaárak 280 K-tól feljebb Villamos világítás.
Kitűnő konyha olcsó árakkal.

Tiszta hamisítatlan italok. — Saját fogatok.

A dobsinai jégbarlangot látogatók számára igen alkalmas szállóhely. A t. c.
vendégek rendelkezésére áll a nagy árnyas fenyőpark. — A t. c. közönség
szíves pártfogását kéri a Nemzeti szálloda tulajdonosa és kezelője

ÖZV. PAYER GUSZTÁVNE

VÁROSI VIGADÓ-SZÁLLODA IGLÓ.

Kényelemmel berendezett 20 szoba.
Étterem. Kávéház. Kitűnő konyha.
Bel- és külföldi italok. Központi fű-
tés. Villanyvilágítás.

PFANCZELTER KÁROLY, SZÁLLODÁS.

LŐCSEFÜRED

Lőcsétől 20 percnyi távolságra, fenyves-
erdőben, 610 méter a tenger színe fölött.

Vízgyógyintézet és nyaralóhely

Vasúti állomás: Lőcse, Szepes megye.
Postaügynökség július 1-től szeptem-
ber 1-ig a telepen. **Évad június 1-től**
szeptember 15-ig. Vízgyógymód. Szén-
savas fürdők. Massage és svéd manualis
gimnasztika. Elektroterápia. Dr. Bulling-
féle inhalatók. Terrain-kurák. Fekvő-kúra.
Hizlaló és soványító kurák. 65 szoba
1 K 60 f.-től 3 K 60 f. árban. **Kitűnő**
konyha. Pensio házi kezelés foly-
tán a mai általános drágaság da-
cára is csak 3·60 K és 3·80 K. Kocsi
az állomáson mindig kapható. Bővebb
felvilágosítással szolgál:

MÜLLER ANTAL tulajdonos, **LŐCSÉN.**

FEKETEHEGY-SZÁLLÓ IGLÓN, szemben a vasúti állomással.

Feketehegyre, Iglófüredre, Lőcsére, Szepesváraljára
utazók, a Branyiskóra, Hernádáttöréshez, a Kizsel-,
Szokol- és Szuchabéla-szurdokokba, a Dobsinára ki-
rándulók részére a legalkalmasabb szálló. A vasúti
étterem bérlejtőjének tulajdona. Kitűnő konyha. Modern
berendezésű, tiszta, olcsó szobák. Pontos kiszolgálás.

ANTAL IMRE, szállótulajdonos.

Gleccser-kötelek. Hátizsákok. Jégcsákányok.

TURISTEN-AUSRÜSTUNG

WIZZLINGER

Wien, VII. Kaiserstrasse Nr. 15.

Turista-botok. Jégpatkók. Tábori kulacsok.

Felszerelési és ruházati cikkek
nagy raktára turisták, téli sportúzők, vadászok stb. számára.

KÜLÖNLEGESSÉGEK :
ELEGÁNS SPORTKOSZTÜMÖK
NŐK ÉS FÉRFIAK RÉSZÉRE.

Viharálló KÖPENYEGEK
nők és férfiak részére minden fazonban és különféle posztónemekben.

Tessék illusztrált árjegyzéket kérni!

Alpesi sí, lilienfeldi lábszánkók, leobeni
acélszánkók főraktára.

JERUZSALEMHEGYI KIOSZK KÉSMÁRKON.

Mindazon idegenek, akik Késmárk szab. kir. város nevezetességét megtekintik, ne mulasszák el a jeruzsalemhegyi kirándulást. A várostól 20 percnyi séta. Gyönyörű erdei utak. Kitűnő vendéglő. Válogatott menu. Elsőrangú borok a Thököly-várpincéből. Frissen csapolt sör. Kitűnő uzsonnakávé. A legjobb forrásvíz. Gyönyörű kilátás a Kárpátokra.

FRIEDRICH KÁROLY, bérlő.

OPTIKUS Alapított 1846-ban. **MŰSZERÉSZ**

LIBÁL és MÁRZ

BUDAPEST.

FŐ-ÜZLET:

VI. TERÉZ-KÖRÚT 54. SZÁM.
A nyugati pályaudvarral szemben.

FIÓK-ÜZLET:

Megnyílik VIII. József-körút 77-79. sz. alatt 1913. augusztus hó 1-én.

Különféle csipetők és szem- üvegek. - Színházi látésövek. Távcsövek. - Hőmérők. - Nagyítók. - Üvegműszerek. - Rajz- és mérőeszközök. Baro-	meterek és nedvességmérők, tájolók. - Szögdobok, szög- tükrök és prizmák. - Munkás- védőszemüveggyártás. - Kü- lönféle fajsúlymérők (areo-	meterek.) - Fényképezeti kamarák és kellékek. - Sza- badalmazott „Ideal“ rajztá- lák magyarországi egyed- árúsítói.
--	--	---

TELEFON
99—56.

CÉGTULAJDONOS:
MÁRZ KÁROLY.

TELEFON
99—56.

Gabriel Adolf
borovicskakivitele
Szepeshélán.

Saját főzője

Szállítja naponta posta vagy
vasút útján kicsiben és nagy-
ban a kiprobált

szepeshélai kárpáti
boróka-borovicskát.

Árjegyzék kívánatra díjmen-
tesen küldetik.

Tapasztalataim, melyeket több évi működésem alatt bécsi, német és belgiumi gyógyszerárakban szereztem, arra indítottak, hogy a dr. Kvapil orvosi utasítása szerint összeállított

kárpáti egészségi labdacsokat

forgalomba hoztam, melyek **eldugulás, nyálkásodás, etvágyhiány, gyomorhaj, felfúvódások, szédülés, fejfajás, váltóláz, aranyer, bőrkkiütések, kőszvény, vízkór és vesebajok** ellen a legfényesebb sikerrel alkalmazhatók.

Szétküldési főraktár:

Friedrich János gyógyszerésznél Malackán, Pozsonymegye.

Egy skatulya ára 42 fillér, egy tekercs 6 dobozzal 2 korona 10 fillér. Ha a labdacsok arány 40 fillér mellékeltetik, akkor a megrendelt mennyiség az egész birodalomban bá hova bérmentve küldetik.

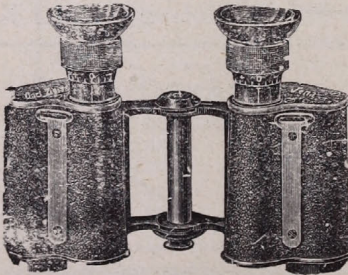
Tisztelt gyógyszerész úr! Van szerencsém felkérni, legyen szíves nekem 12 dobozzal az ön kárpáti pilulából küldeni, melyeknek hatásáról már meggyőződtem s ezentúl másoknak is ajánlani fogom. — Pécskán, 1896. február hó 7-én. Tisztelettel dr. **Temesi Rastler Odón**, járási orvos.

Tekintetes gyógyszerész úr! Szíveskedjék újból két tekercset az ön kárpáti egészségi labdacsoiból küldeni, mert azok oly hírnévre tettek szert ezen a vidéken, hogy egy házban sem nélkülözhetik. Különösen nagyon használhatók végbélnehézségeknel és nagyon elősegítik a folytonosan ülő egyéneknel az emésztést. — Görgény-szt.-Imre. Tisztelettel dr. **Herberth Károly**, járási körorvos.

Küldjön nekünk postautánvétellel 10 tekercset a jelesen bevált kárpáti egészségi labdacsoiból. — 1894. szeptember 2-án. Tisztelettel Vízgyógyintézet Kaitenleutgeben, dr. **Wilhelm Winternitz**, tanár.

Tekintetes gyógyszerész úrnak, Malacka. Szíveskedjék az ön által készített kiváló hatású kárpáti labdacsoiból saját szükségletemre 2 tekercset 12 skatulyával küldeni. Egyszerűsöd megigérem, hogy labdacsoit bálmulatos hatásuk miatt gyakorlatomban mindenkinek ajánlani fogom. — Kelt C. Berceken, 1898. április 19-én. Kiváló tisztelettel **Balázs Gyula**, községi orvos.

Kettős utazó-látócsövek

kivül chagrin-bőrrel bevonva, feketére lakkozott foglaltványban, achromatikus tárgylencsékkel 10 K, nagyobb alakban 20 és 24 K. Ugyanaz gyors használatra (a tirage rapide) 30 K, kettős utazó látócsövek alumíniumból 30—40—50 K.

Távolságmérők, zseb hőmérők, zsebaneroidok, iránytűk, fényképészeti készülékek

művészek, műkedvelők, turisták, nyaraló-tulajdonosok stb. számára. Igen egyszerű eljárás, biztos sikerrel. Nagy választék 40 K-tól feljebb.

Calderoni és Társa BUDAPEST, **Gizella-tér 1. szám.**

Képes árjegyzékek ingyen és bérmentve.

ALSÓTÁTRAFÜRED

GYÓGYFÜRDŐ

900 m. tengerszínfeletti magasságban a Magas Tátra szép fenyőerdői közepén fekszik.

Évad: június 1-től szeptember 15-ig.

Lápfürdője, kapcsolatban a **havasi levegővel**, messze felülmúlja Franzensbad hatását a legtöbb női bajnái.

Mint **klimatikus gyógyhely** versenyezhet már 900 méter magasságánál fogva bármely más elsőrangú hasouló teleppel

Vízgyógyintézete, külön a nők és külön a férfiak részére, a vízkezelés összes procedúráira, pontosan szabályozható zuhanyokkal, gőzszekrény stb. kifogástalanul van berendezve.

A szénsavas fürdők egy — dr. Wagner-féle — készülékkel állítatnak elő.

A fenyőfürdők készítésére csakis a törpefenyő friss hajtásai használatnak fel.

A villamos hő- és fényfürdőkhez egy 48 ívlámpával eliatott szekrény áll rendelkezésre.

A belélegzési gyógmód (inhalatio) használatára két kamara van berendezve, melyeknek levegőjét porlasztott sóoldattal és fenyőkivonattal telítik.

Massage és villamozás fürdőorvosilag alkalmaztatik.

Tiszta alpesi levegő és kristálytisza ivóvíz.

Fürdőorvos: **Dr. PAPP SAMU.**

Gyógyjavaslatok: Különösen mindennemű idült női bántalmak, vérszegénység és sápkór, izom- és ízületi csúz, bél- és gyomor bajok és mint utógyógmód más, különösen hévízfürdők után.

225 a legnagyobb kényelemmel berendezett szoba kizárólag villamos világítással ellátva.

Kitünő vendéglő, **penzió-rendszerrel.**

Nemzeti zenekar, kávéház, gyógyterem bel- és külföldi lapokkal, könyvtár, croquet, lawn-tennis és kuglizó-pályák, zongora stb.

Hegyi kalauzok, hátszlovak, bérkocsi mindig kaphatók.

Tömeges kirándulásoknál rendkívüli árengedmény külön megállapodás szerint úgy a lakásra, mint az ellátásra nézve.

Vasúti állomás: **Poprád-Felka**, innen új, modern, sineken járó villamos vasút a fürdőbe. Villamos vasúti összeköttetés Tátrafüred, Tátraszéplak és Tátralomnic telepekkel.

M. kir. posta-, táviró- és telefon-hivatal.

Tudakozódást vagy lakásmegrendelést az alulirt fürdőigazgató-sághoz kérünk címezni.

Horti Valér, kir. tanácsos, fürdőigazgató.

Alsótátrafüred, Szepesmegye.

TÁTRAFÜRED

Klimatikus gyógyhely és vizgyógyintézet
a Magas Tátra központjában, 1020 méter magasságban.

A Tátrafüred-Tarajkai sikló-vasút
kiinduló pontja.

Villamosvasút-közlekedés Poprád-Felka állomásról. Északról védett, gyönyörű fekvéssel, sűrű fenyőerdő közepette. Pormentes, ózondús levegő. A legrégebb és legjelentékenyebb gyógyhelye a Magas Tátrának. — **19 lakóházban 400 szoba 600 ágygal.** Az egyszerű olcsó turisztaszobáktól a legelőkelőbb lakosztályokig. **Ujonnán épült modern fürdőház központi fűtéssel.** Szénsavas fürdők, törpefenyő fürdők, villamoszások, belégzés, vizgyógyintézet. Az ujonnán épült „Nagyszálló“ **120 szobával, éttermekkel, társalgó termekkel, központi fűtéssel, villamos világítással, legmodernebb berendezéssel. Penzió-rendszer. Fürdőszobák. Kényelmes, modern berendezésű lakosztályok. — Téli idény. Téli sport. A turisztika központja.** A legtöbb kirándulás kiindulópontja. Iskolázott hegyi vezetők. Háttas lovak. Öt tennis-pálya. Kitűnő zenekar. Elsőrendű konyha és kávéház. Gyógyszertár. Különféle üzletek. Savanyúvíz-források.

Prospektussal a fürdőigazgatóság szolgál.